

نیروی هوایی در دفاع مقدس

آشنایی با توانایی و عملکرد نیروی هوایی ارتش در طول سال‌های دفاع مقدس

سرشناسه	: نمکی عراقی، علیرضا
عنوان و نام پدید آورنده	: نیروی هوایی در دفاع مقدس: آشنایی با توانایی و عملکرد نیروی هوایی ارتش در طول سال‌های دفاع مقدس/ علیرضا نمکی؛ به سفارش هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیادشیرازی.
مشخصات نشر	: تهران: ایران سبز، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۶ ص.: مصور، عکس
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۱-۶۸:
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: ص.ع. لاتینی شده: Alireza Namaki. Niruye havaee dar defae moghadas.
موضوع	: ایران. ارتش. نیروی هوایی
موضوع	: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷. - عملیات هوایی
شناسه افزوده	: ایران. ارتش. هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۷ ن ۸/۱۶۰۶ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۳
شماره کتاب شناسی ملی	: ۱۶۵۳۷۵۹

نویسنده: سرتیپ ۲ خلبان ستاد علیرضا نمکی

نوبت و سال چاپ: دوم / ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

ناشر: انتشارات ایران سبز

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۱-۶۸

مرکزپخش: تلفن: ۲۲۴۸۸۷۵۶ نمابر: ۲۲۴۸۸۶۵۰ صندوق پستی ۵۵۴-۱۹۵۷۵

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای «هیئت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» محفوظ است.

" از همه نگارندگان حوادث جنگ و همه کسانی که توان انجام وظیفه در این مهم را دارند، درخواست می‌کنم از ثبت و ضبط جزئیات این دوران غفلت نکنند و این گنجینه تمام نشدنی را برای آیندگان به ودیعه بگذارند. "

" جنگ تحمیلی شکوه و عظمت ایمان و اسلام را در پهناور جهان منتشر نمود. "

امام خمینی (ره)

" می‌خواهم بگویم که این جنگ یک گنج است. آیا ما خواهیم توانست از این گنج استفاده کنیم؟ آن هشت سال جنگ، بایستی تاریخ ما را تغذیه کند. "

" دفاع مقدس مظهر حماسه است، مظهر معنویت و دینداری است، مظهر آرمان‌خواهی، مظهر ایثار و از خودگذشتگی است، مظهر ایستادگی، پایداری و مقاومت است، مظهر تدبیر و حکمت است، روایت آن جهاد نیز مقدس و جهاد است. "

مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

برای مقابله با دشمنان بایستی ما چه ارتشی، چه سپاهی و چه بسیجی یه واحد و قدرت واحد باشیم.
«شهید سپید علی صیاد شیرازی - ۱۳۶۴/۱۱/۲۶»

همکاران

سر تیپ ۲ ستاد نجات علی صادقی گویا امور فنی، آماده سازی، نشر

سر تیپ ۲ ستاد محمد کامیاب بررسی کننده

سر تیپ ۲ خلبان ستاد حسین چیت فروش بررسی تخصصی

حمید رضا خزاعی طرح جلد

ستوانیکم مجید بیات حروف نگاری

حامد خدمتی صفحه آرایی نهایی

معارف جنگ

«معارف جنگ» مجموعه‌ای از یافته‌ها، ذخایر و دست آوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاری‌ها، ایثارگری‌ها و برکت خون شهدای والا مقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده و از سینه‌های جوشان آن‌ها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌گردد.

«هیئت معارف جنگ» از پاییز سال ۱۳۷۳، با تصویب حضرت امام خامنه‌ای و بنیان‌گذاری امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهبد علی صیادشیرازی» و حمایت‌های مادی و معنوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا، این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته و مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خداوند متعال مبنی بر «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَهُمْ صُبُلًا وَ إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، با صداقت و تلاش دسته‌جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخارآمیز را که با گرایش «پژوهشی - فرهنگی - عملیاتی و آموزشی» شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خداوند متعال دارد.

شیوه کار هیئت معارف جنگ در گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد از سال ۷۳ تا سال ۷۸ بدین ترتیب بوده است که براساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را برعهده داشته‌اند به منطقه عملیات عزیمت نموده و با یادآوری خاطرات خود در صحنه نبرد و برداشت‌های تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیت‌های تلخ و شیرین را گردآوری نموده است. هیئت معارف جنگ از سال ۷۸ تا سال ۹۴ بیش از ۱۴۰ عنوان کتاب مستند درباره وقایع ۸ سال دفاع مقدس منتشر نموده است.

آموزش معارف جنگ نیز از سال ۱۳۷۴ به صورت نظری و میدانی برای هر دوره از دانشجویان سال ۳ دانشگاه افسری امام علی (ع) نیروی زمینی و از سال ۱۳۸۲ برای کلیه دانشگاه‌های افسری زمینی، هوایی، دریایی و فارابی ارتش جمهوری اسلامی ایران به اجرا در آمده و تا زمان نگارش این کتاب بیش از ۲۲ هزار نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های مزبور را در دو مرحله نظری و میدانی مورد آموزش داده است. از سال ۱۳۹۴، آموزش معارف جنگ برای دانشجویان سال ۳ دانشگاه قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) نیز به اجرا درآمد.

هیئت معارف جنگ همچنین از سال ۱۳۸۸ آموزش کارکنان وظیفه در مقاطع تحصیلی فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا در مراکز آموزش وظیفه را پی‌ریزی نمود و این عزیزان در زمان آموزش مقدماتی و قبل از عزیمت به یگان‌های سازمانی خود به مدت ۱۶ ساعت آموزش معارف جنگ را در ساعات فوق برنامه طی نموده که تا زمان چاپ این کتاب بیش از ۲۷۰ هزار نفر از کارکنان وظیفه که فارغ‌التحصیل دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور می‌باشند، آموزش نظری معارف جنگ را فرا گرفته‌اند. از سال ۱۳۹۰ افسران دوره عالی رسته‌ای، در هر دوره به مدت ۸ ساعت و تا سال ۹۵ تعداد ۳۰۴۳ نفر آموزش معارف جنگ را طی نموده‌اند. از بهمن سال ۱۳۹۳ تا کنون نیز، تعداد ۱۲۰ هزار نفر سربازان دیپلم و زیر دیپلم نیز در هر دوره به مدت ۸ ساعت تحت آموزش معارف جنگ قرار گرفته‌اند.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیادشیرازی»

معرفی نویسنده

سرتیپ ۲ خلبان علیرضا نمکی عراقی در سال ۱۳۲۴ در شهرستان اراک دیده بر جهان گشود. پس از طی دوره تحصیلات متوسطه در سال ۱۳۴۴ وارد دانشکده افسری خلبانی در نیروی هوایی ارتش گردید.

پس از طی دوره آکادمی و پروازی برای کمک خلبانی روی هواپیماهای جنگنده بمب افکن فانتوم برگزیده شد. با طی دوره آکادمی و پروازی هواپیمای جت فوق صوت «T۳۸» و دوره عالی رسته‌ای به عنوان فرمانده هواپیما و خلبان تاکتیکی فارغ التحصیل و با اخذ لیدری درجه یکم به عنوان رئیس دایره ارزیابی و یکنواختی در پایگاه ششم شکاری و معلم خلبان در گردانهای پروازی نیروی هوایی ادامه خدمت داد. آخرین مدرک تحصیلی او دوره دانشکده فرماندهی و ستاد نهاجا می‌باشد.

فرماندهی گردان ۶۱ متمرکز نگهداری، گردان ۶۱ شکاری، رئیس گروه طرحهای عملیاتی تاکتیکی و استراتژیکی نهاجا در زمان جنگ، مدیریت اطلاعات عملیات و جانشین پایگاه و سالهای آخر جنگ سمت فرماندهی پایگاه ششم شکاری را در کارنامه خدمتی خود دارد.

پس از فراز و نشیب فراوان در جنگ ۸ ساله و طی ۳۵ سال خدمت در ارتش، سرانجام در سال ۱۳۷۹ به افتخار بازنشستگی نایل آمد و به کارهای فرهنگی پرداخت که حاصل آن تدوین کتابهای عملیات مشترک، تسلیحات مأموریت گرای هوافضا، برآسمان بابل (شرح تفکیکی عملیات هوایی در دفاع مقدس) و تاریخ نبردهای هوایی دفاع مقدس در ۱۰ جلد و همچنین مقالات و سخنرانی‌هایی در زمینه هوافضا و عملیات هوایی دفاع مقدس. هم اکنون با هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» همکاری دارد.

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: تاریخچه نیروی هوایی
۱۴	مختصری از گذشته نیروی هوایی ارتش
۱۵	پرواز نخستین هواپیما در آسمان تهران
۱۵	نخستین ایرانیانی که در آسمان تهران پرواز کردند.
۱۶	نخستین ایرانی که پرواز آموزشی خلبانی را انجام داد
۱۷	نخستین سازمان هواپیمایی کشور
۱۷	نخستین هواپیمای خریداری شده برای ایران
۱۷	نخستین فرودگاه در ایران
۱۸	هواپیماهایی که تا کنون ارتش ایران خریداری کرده است
۲۱	فصل دوم: شناسایی فرماندهان نیرو در زمان جنگ
۲۲	سرلشکر خلبان مصطفی اردستانی
۲۶	سرلشکر خلبان عباس بابایی
۳۰	سرلشکر خلبان عباس دوران
۳۵	سرلشکر خلبان علی اقبالی
۳۸	سرلشکر خلبان جواد فکوری
۴۴	سرلشکر منصور ستاری
۵۳	سرلشکر علیرضا یاسینی
۵۹	سرتیپ فریدون ذوالفقاری
۶۳	سرهنگ خلبان محمود قیدیان
۶۴	سرتیپ خلبان بهرام هشیار
۶۵	سرهنگ خلبان قاسم پورگلچین
۶۶	سرتیپ فنی محمدرضا کشواد
۶۷	سرتیپ خلبان هوشنگ صدیق

۶۹	فصل سوم: روش‌های ستادی در عملیات مشترك
۷۰	نهادجا و عملیات مشترك
۷۲	عملیات مشترك
۷۶	تعاریف و واژه‌های عملیات مشترك
۷۹	سازمان فرماندهی عملیات هوایی مشترك
۸۲	شرح سازمان عملیات مشترك
۸۷	ارتباطات در فرماندهی عملیات هوایی در قرارگاه مشترك
۸۹	روش‌های هماهنگی و اجرا در قرارگاه عملیات مشترك
۹۵	طرح و دستورها
۹۷	فصل چهارم: تاکتیک‌ها و اقدامات نهادجا در دفاع مقدس
۹۸	تعریف راهبرد (استراتژی)
۱۰۱	استراتژی نظامی نهادجا در جنگ
۱۰۵	تاکتیک‌های نهادجا در عملیات هوایی
۱۰۶	عمده تاکتیک‌های نهادجا در جنگ تحمیلی
۱۰۸	طرح نبرد البرز
۱۰۹	مأموریت‌های استراتژیک نهادجا در دفاع مقدس
۱۱۲	آمار پروازها و مهمات مصرفی در سال نخست جنگ تحمیلی
۱۱۳	عملیات استراتژیک هوایی "انتقام"
۱۱۸	عملیات تاکتیکی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران
۱۲۶	مأموریت‌های استراتژیکی نهادجا
۱۲۷	عملیات استراتژیک هوایی؛ انهدام پلهای استراتژیک عراق
۱۲۷	قطع استراتژی صدور نفت عراق
۱۳۰	انهدام پالایشگاههای عراق
۱۴۵	وضعیت یگانهای پدافند هوایی عراق
۱۴۷	عملیات پشتیبانی از یگانهای مستقر در غرب کرخه
۱۴۸	انهدام پادگانهای ارتش عراق شروع عملیات ۵۹/۸/۱
۱۴۸	انهدام بنادر استراتژیک و باراندازهای ساحلی عراق
۱۵۰	پشتیبانی از قرارگاه اروند و عملیات گردان ۱۴۴ پیاده در محور ماهشهر - آبادان

۱۵۰	حماسه کوی ذوالفقاریه انهدام پل نظامی بهمنشیر
۱۵۱	عملیات مروارید
۱۵۱	پشتیبانی از عملیات توکل در دارخوین
۱۵۲	پشتیبانی از عملیات نصر
۱۵۳	عملیات استراتژیکی هوایی “ الولید ” شروع عملیات ۶۰/۱/۱۵
۱۵۴	«شبح-۲»: عملیات مشترك «ثامن الائمه» - پشتیبانی هوایی از عملیات «پاکسازی شرق کارون»
۱۵۶	شرایط عمومی کشور و وضعیت بین‌المللی
۱۵۹	وضعیت دشمن
۱۸۲	شبح ۲: عملیات تاکتیکی نه‌جا - عملیات طریق‌القدس
۱۸۵	شرایط عمومی کشور و اوضاع بین‌المللی
۲۰۸	«شبح-۳»: عملیات مشترك - فتح‌المبین (کربلای ۲)
۲۲۲	شبح-۳: عملیات بیت‌المقدس
۲۴۲	پشتیبانی هوایی از عملیات «والفجر - ۸» (عملیات هوایی شفق)
۲۸۱	ابتکارات و نوآوری‌ها
۲۸۲	قطع وابستگی و نیل به خودکفایی
۲۸۹	نمایه

مقدمه

جهان هستی و موجودات عالم در ابعاد بسیار وسیعی الگویی جهت مطالعه و تحلیل و تطویر برای بشر بوده و هستند. طبیعت و مخلوقات ریز و درشت جهان را باید مبنا و پایه هر گونه پیشرفت علمی بشر دانست. امروز اختراع انواع گوناگون تجهیزات پیشرفته همگی با بهره‌گیری و تقلید از جزئیات زندگی و تحولات حیات جمادات، گیاهان، حیوانات و حشرات و بدن انسان صورت می‌گیرد. محققین با بررسی و تحلیل در جزئیات ناشناخته حیات در سطح کره خاک به عجائب خلقت پروردگار در این محدوده بسیار کوچک از کائنات پی برده و با تقلید از آنها به اختراع پیشرفته‌ترین سیستم‌ها می‌پردازند.

پیشگامان پرواز در جهان نیز با مطالعه پرواز پرندگان به دنبال یافتن راه‌های عملی پرواز بوده‌اند و نخستین وسایلی که بشر برای این امر به کار گرفت اشکال مختلفی از بال‌های ساخته شده با الگوئی از بال پرندگان بود. پویندگان این راه همواره سعی می‌کردند که مانند پرندگان بال و پری ساخته و به بازوان خود بسته و پرواز کنند. با اختراع بالن تدریجاً استفاده از وسایل سبکتر از هوا معمول گردید که تلاشی بی‌وقفه و مسابقه‌ای جهانی برای ساختن هواپیما را در پی داشت و نهایتاً منجر به نخستین پرواز بشر و رسیدن به این آرزوی دیرینه در ابتدای قرن جاری میلادی گردید. بدون شك پرواز را باید یکی از عجایب خلقت دانست، زیبایی پرواز انواع پرندگان و شکوه و عظمت آنها در پرواز همواره مورد توجه بشر بوده و تقلید از پرندگان نخستین فکر و اندیشه بشر برای سیر و سیاحت در آسمان‌ها به شمار می‌رفته است. پرواز در افسانه‌های کهن اقوام و ملل گوناگون به شکل‌های مختلف وجود دارد که همه این داستان‌ها با تقلید از پرندگان و یا استفاده از آنها شکل گرفته است. تاریخ پرواز بشر مشحون از شجاعت‌های انسان‌هائی است که با اندیشه‌ای ژرف این راه دور و دراز را طی نمودند و هر يك قدمی مؤثر در جهت تحقق این آرزوی دیرینه برداشتند و نهایتاً با پیدایش هواپیما پرواز را برای جهان بشری به ارمغان آوردند.

توجه به آسمان و تمایل به پرواز و وقوع حوادث غیر معمول و خارج از ذهن محدود بشر را می‌توان در احادیث و روایات و همچنین آیات و قصص قرآن مشاهده نمود. بدون تردید آنچه بشر تا به امروز به آن دست یافته بخش ناچیزی از پیش‌بینی‌هایی است که به شکل وسیع در آیات قرآن و احادیث بدان اشاره شده است. در آیات قرآن کریم به حرکت و جابجایی با سرعت‌های غیر قابل تصور در هنگام نزول و صعود در گذشته، حال و آینده مکرر اشاره شده

که از آن جمله می‌توان به داستان سلیمان نبی^(ع) و معراج پیامبر گرامی اسلام اشاره نمود. در این آیات به خلق وسایل نقلیه برای حرکت در زمین و آسمان و دریا اشاره شده و به دفعات تسلط حضرت سلیمان^(ع) بر آسمان و سفرهای طولانی وی توسط باد برای اهل خرد بازگو شده است.

تاریخ هوانوردی ایران تاکنون به صورت گویا و مدون منتشر نشده و اولین ارتباطات مردم ما با پدیده‌های نو همچون بالن‌ها و هواپیماهای اولیه در پرده‌ای از ابهام باقیمانده است. مجاهدت، تلاش، شجاعت و فداکاری گذشتگان برای رسیدن به این فنون پیشرفته که پس از پیدایش، دگرگونی عجیبی در جهان بوجود آورده، بصورت پراکنده و غیر قابل بررسی در اذهان باقیست و چنانچه بنحوی مطلوب تدوین و ثبت نگردد، تدریجاً هر آنچه که مربوط به این حرکت پویا و ماندنیست به بوته فراموشی کامل سپرده خواهد شد. فراگیری فنون پروازی توسط ایرانیان و ارتباط آنها با دنیای هوانوردی بصورتی باورنکردنی، دیرتر از حد معمول در جهان صورت پذیرفته است. نخستین پرواز بالن در ایران بیش از يك قرن پس از پرواز اولین بالن در اروپا آن هم به دست خارجی‌ان صورت گرفته است و نخستین ایرانی نیز حدود بیست سال پس از اولین پرواز بشر، با هواپیما، آنها هم به صورت مسافر سوار شده است.

فصل اوّل

تاریخچه نیروی هوایی^۱

۱ . اطلاعات این بخش از کتاب پیشگامان پرواز نوشته ستاری، منصور برگرفته شده است.

مختصری از گذشته نیروی هوایی ارتش

پیشگامان پرواز در جهان با مطالعه پرواز پرندگان به دنبال یافتن راههای عملی پرواز بوده‌اند. نخستین وسایلی که بشر برای این امر به کار گرفته شکل‌هایی از بالهای ساخته شده با اقتباس از بال پرندگان بوده است. کیکاوس و ایکاروس و «عباس بن فرناس» نیز کسانی هستند که نام آنها در تاریخ، با تلاش‌هایی افسانه‌وار برای پرواز همراه می‌باشد.

در پانزدهم اکتبر سال ۱۷۸۳ آقای «پلاتر دو روزیه» فرانسوی با استفاده از بالن «مون گلفیه» به آرزوی دیرین بشر جامه حقیقت پوشاند و با این پرواز، زنجیرهای جاذبه زمین از پای بشر باز شد. بیش از یکصد سال بعد، (۱۲۷۰ شمسی برابر با ۱۸۹۱ میلادی) نمایش پرواز بالن در تهران و چند شهر بزرگ ایران انجام گردید.

در کتاب طهران قدیم و در بیان خاطرات نخستین پرواز بالن در میدان دیویزیون قزاق^(۲) چنین آمده: چند تن از اتباع فرانسوی مقیم ایران، در تهران ادعا می‌کنند که وسیله‌ای اختراع کرده‌اند که می‌توانند با آن به هوا پرواز کنند و قرار نمایش آن را برای روزی در میدان مشق^(۳) می‌گذارند. مردم هم که این امر برایشان عجیب بوده و آنرا تنها در شاهنامه و هوا رفتن کیکاوس از دهان نقالان شنیده بودند، برای تماشای این واقع هجوم می‌بردند تا هنگام عمل فرا برسد.

فرنگی‌ها چادر برزنتی بسیار بزرگی را بر سر حفره‌ای که پیشاپیش دستور حفر آن را داده و در آن کاه فراوان انباشته بوده‌اند گشوده، اطراف آن را با میخها و طناب‌های مخصوص به زمین محکم کرده در کاهها آتش افکنده (کاه دود) می‌کنند و چون دود در زیر چادر جمع می‌شود کم کم بالا آمده بزرگ و بزرگتر تا هیولایی کروی شکل گردیده و سرپا می‌شود و آنگاه دهانه‌اش را به هم آورده، سبدي به زیرش بسته، يك نفر در آن می‌رود و در يك لحظه طناب‌های آن را بریده رهایش می‌کنند و بالن در مقابل دیدگان حیرت زده بینندگان، مسافر را برداشته و به هوا می‌برد. اما هنوز چند دقیقه از صعود آن نگذشته بود که ترکیده سرنگون شده، سرنشین آن پخش زمین می‌شود و مردمی که آرزوی چنین اتفاق و گوشمالی فرهنگی

(۲) DIVISION به معنای لشکر است بیان فرانسوی آن دیویزیون است.

(۳) میدان مشق در محل وزارت امور خارجه کنونی بوده است.

را که به دید مردم آن زمان می‌خواست «سر از کار خدا درآورد» داشته‌اند را غرق شادی و شمع کرده است.

پرواز نخستین هواپیما در آسمان تهران

نخستین وسیله سنگین‌تر از هوا مجهز به موتور که موفق به پرواز گردید، پرنده شماره^(۱) برادران رایت بود که در سال ۱۹۰۳ هفدهم دسامبر در منطقه کیتی هاوک در آمریکا برای مدت ۱۲ ثانیه از زمین جدا شدند و به پرواز درآمدند. چیزی حدود ۱۰ سال بعد از این واقعه مهم، سرانجام در یکی از روزهای اواخر سال ۱۲۹۲ هجری شمسی (دوازدهم دی‌ماه) مردم تهران برای نخستین بار شاهد پرواز طیاره در آسمان این شهر بودند، این طیاره در ارتفاع پایین پرواز می‌کرد.

مردم با شنیدن غرش این مرغ آهنین بال با شتاب خود را به حیاط خانه‌ها، کوچه‌ها و بامهای منازل رسانیده و با شگفتی و ناباورانه به تماشای آن پرداختند. این هواپیما از نوع «بلریو» ساخت کشور روسیه و به خلبانی یک افسر روس به نام «کوزمینسکی» بود.

نخستین ایرانیانی که در آسمان تهران پرواز کردند.

از آنجا که اطلاعات نخستین مربوط به هواپیمایی و هوانوردی در ایران به شیوه شایسته و درستی نگهداری نشده تا بتوان از مجموعه آنها نخستین تلاش‌های هوایی در کشور را با دقت دریافت و بیان نمود، در نتیجه رجوع به اسناد معتبر موجود تنها راه تشخیص وضعیت هوانوردی است. از جمله معتبرترین مدارک در این زمینه مندرجات جراید و روزنامه‌هایی می‌باشد که به شکل مستمر و پی در پی انتشار می‌یافته‌اند.

از جمله روزنامه‌هایی که همزمان با شروع فعالیت‌های هوانوردی در کشور منتشر شده روزنامه (جریده) ایران است. اخبار منتشر شده در این روزنامه در شماره ۱۲ فروردین‌ماه ۱۳۰۱ از پرواز یک فروند طیاره روسی خبر می‌دهد. این طیاره از طریق بندر انزلی به سمت تهران پرواز می‌نماید. خبر بعدی مربوط به شماره ۲۶ فروردین‌ماه همین روزنامه است که می‌نویسد: «آئروپلانی^(۱) که ۱۵ فروردین از روسیه به تهران آمده عصر دیروز و پریروز در آسمان تهران پرواز کرد و پس از تماشای مردم فرود آمد»

پس از استقرار هواپیما و یا به قول جریده ایران، آئروپلان در تهران مسئول روسی آن، پروازهای نمایشی برفراز شهر تهران ترتیب داد.

استقبال عمومی برای مشاهده پرواز این مرغ آهنین قابل توجه بود و مردم با اشتیاق فراوان انتظار پرواز هواپیما را داشتند. تعدادی نیز داوطلب پرواز با این هواپیما به عنوان مسافر بودند. برای جلب نظر و اطمینان مردم وزیر مختار روسیه در ایران نخستین داوطلب پرواز گردید.

سرانجام پس از برنامه ریزیهای لازم در روز پنجشنبه ۳۰ فروردین ۱۳۰۱ پرواز برفراز شهر تهران اجرا گردید و در نخستین پرواز، تعدادی از ایرانیان حاضر در محل به همراه وزیر مختار روسیه به عنوان مسافر با هواپیما به پرواز درآمدند، این افراد ایرانی نخستین پیشگامان پرواز برفراز شهر تهران در تاریخ هوانوردی بوده اند. شاهزاده محمد حسن میرزا، سرهنگ رضا قلی خان خزانه دار. پس از ایشان سرتیپ امان اله میرزا، سرتیپ مرتضی خان، سرتیپ جعفر قلی خان و سرهنگ مساعد نظام و در سومین پرواز، نمایندگان مجلس آقایان شیخ العراقرین زاده و سرهنگ مساعدالدوله بودند.

نخستین ایرانی که پرواز آموزشی خلبانی را انجام داد

بنا به نوشته کتاب پیشگامان پرواز از انتشارات نهجا، نخستین افسری که برای آموزش خلبانی به اروپا اعزام گردید، کلنل محمد تقی خان پسپان بود، که از تاریخ دهم ماه شعبان تا سوم ماه شوال سال ۱۳۳۶ هـ ق (در حدود سال ۱۲۹۲ هـ ش) در کشور آلمان در آموزشهای هوانوردی و پرواز شرکت نموده است. البته ایشان که از شجاعتترین افسران ژاندارمری در آن زمان بوده برای طی دوره نظامی به آلمان مأمور شده بود که فنون هوانوردی را نیز آموزش دید، اما گواهینامه ای دریافت نکرد. در بین نخستین افسرانی که از رسته های گوناگون ارتش انتخاب شده و در تاریخ ۱۳ خردادماه ۱۳۰۲ برای آموزش هوانوردی به کشور فرانسه اعزام گردیدند، سرهنگ احمدخان نجوان به طور مشخص برای آموزش خلبانی اعزام که در پایان دوره به عنوان نخستین خلبان ایرانی فارغ التحصیل گردیده است.

نخستین دانشجوی خلبانی شخصی به نام عیسی خان طیار (نام فامیل او اشتوداخ ثبت شده و به درجه سرلشکری نیز رسیده است) بوده که در تاریخ یکم خرداد ماه ۱۳۰۳ با اتومبیل به بندر انزلی و از آنجا با کشتی به بادکوبه و سپس با قطار به مسکو رفته تا در مدرسه نظامی کشور روسیه فنون هوانوردی را فرا گیرد. ایشان که به اتفاق جمع دیگری از افسران و

دانشجویان ایرانی برای طی دوره خلبانی به روسیه رفته بود، پس از ۱۸ ماه طی دوره در کشور روسیه سرانجام به عنوان نخستین خلبان ایرانی با هواپیمای خود مرزهای هوایی ایران را درنوردید و در روز ۶ بهمن سال ۱۳۰۴ در بیابانهای قزوین فرود آمد که این موضوع در تاریخ ثبت شده است. این شخص در تاریخ هشتم اسفند ماه ۱۳۰۴ با همین هواپیما سرانجام از قزوین به تهران پرواز کرده و به عنوان نخستین خلبان ایرانی در تهران فرود آمده است.

نخستین سازمان هواپیمایی کشور

حضور مؤثر هواپیماها در جریان نخستین جنگ جهانی و سیر تکاملی آنها و بهره‌گیری از شیوه‌های جدید بکارگیری هواپیما در جنگ باعث شد که بلافاصله پس از خاتمه جنگ جهانی، در کلیه کشورها سازمان‌هایی برای مدیریت امور هوانوردی ایجاد گردد که در ایران نیز دفتری به نام دفتر هواپیمایی در ارتش تشکیل شد. نخستین مصوبه برای این سازمان نیز در تاریخ ۱۱ خرداد ماه ۱۳۰۳ به نام فرمان تأسیس صنف "هواپیمایی کل قشون" به عنوان یک سازمان مشخص صادر گردیده که نام سرهنگ خلبان احمد نخجوان بعنوان نخستین فرمانده این سازمان در تاریخ ثبت شده است.

نخستین هواپیمای خریداری شده برای ایران

در سال ۱۳۰۱ شرکت آلمانی "یونکرس" با ایجاد یک سرویس حمل و نقل هوایی در ایران پروازهایی را بین تهران و برخی از شهرستانها برقرار نمود. اما نخستین هواپیمایی که برای کشور ایران خریداری شده از همین شرکت به نام "یونکرس-اف-۱۳" و در همین سال بوده است.

نخستین فرودگاه در ایران

در طول این سالها که هواپیماهای گوناگون از کشورهای مختلف به ایران آمده و نمایش‌های پروازی ترتیب می‌دادند، کشور ایران فاقد فرودگاه رسمی و استاندارد در آن روزگار بود. تا اینکه در ۸ مرداد ماه ۱۳۰۱ کار تسطیح و آماده سازی محلی برای فرود هواپیماها در نقطه‌ای به نام قلعه مرغی پایان می‌پذیرد و هواپیماهای انگلیسی که برای نخستین بار در این فرودگاه خاکی فرود می‌آیند، در همین روز نیز به انجام نمایشهای هوایی می‌پردازند.

هواپیماهایی که تا کنون ارتش ایران خریداری کرده است

- یونکرس-اف ۱۳ (F-۱۳) در سال ۱۳۰۱
- یونکرس-آ ۲۰ (IV-A-۲۰) در سال ۱۳۰۲
- دوهاویلند-۴ (DH-۴) در سال ۱۳۰۲
- دوهاویلند-آ ۹ (DH-۹A) در سال ۱۳۰۲
- آورو-۵۰۴ کی (AVRO-۵۰۴ R) در سال ۱۳۰۲
- اسپاد-۴۲ (SPAD-۴۲) در سال ۱۳۰۳
- پوتز-۸ (POTZ-۸) در سال ۱۳۰۳
- برگه-۱۴ (BREGUET-۱۴) در سال ۱۳۰۳
- برگه-۱۹ (BREGUET-۱۹) در سال ۱۳۰۴
- یونکرس دبلیو-۳۳ (IVW-۳۳) در سال ۱۳۰۸
- تایگرموس (TIGER MOTH) در سال ۱۳۱۱
- آر-۵ (R-۵) در سال ۱۳۱۲
- آداکس (AUDAX) در سال ۱۳۱۲ و ۱۳۱۳
- توجه فرمایید که تا قبل از آغاز نخستین جنگ جهانی، این هواپیما در کارخانجات هواپیماسازی شهباز در ایران تولید می شد.
- فیوری (FURY) در سال ۱۳۱۳
- دوهاویلند-۸۹-دراگن راپید (DH-۸۹) در سال ۱۳۱۵
- آکسفورد (OXFORD) در سال ۱۳۱۷
- هایند (HIND) در سال ۱۳۱۷
- آنسن (ANSON) در سال ۱۳۲۳
- هاریکن (HARRICANE) در سال ۱۳۲۵
- سی-۴۷ داکوتا (C-۴۷ DAKOTA) در سال ۱۳۲۸
- تندربولت پی-۴۷ دی (P-۴۷D THUNDER BOLT) در سال ۱۳۲۸

- ال-۴ (L-۴) در سال ۱۳۲۹
- ال-۲۰ (L-۲۰) در سال ۱۳۲۹
- استیرمن (STEARMAN) در سال ۱۳۲۹
- تی-۶ هاروارد (T-۶ HARVARD) در سال ۱۳۲۹
- آر-تی-۳۳ تی برد (R-T-۳۳ T-BIRD) در سال ۱۳۳۵
- ایلوشین-۱۴ (IL-۱۴) در سال ۱۳۳۵
- اف-۸۴ جی (تاندراجت) (F-۸۴G THUNDER JET) در سال ۱۳۳۶
- اف-۸۶ (سیبر) (F-۸۶ SABRE) در سال ۱۳۳۹
- سی-۱۳۰ هرکولس (C-۱۳۰ E/H HERCULES) در سال ۱۳۴۲
- جت استار (JET STAR) در سال ۱۳۴۲
- هلیکوپتر اس-۵۵ (یو-اچ-۱۹ بی) (S-۵۵ UH-۱۹B) در سال ۱۳۴۲
- آر/اف-۵۵ آ و بی (R/F-۵۵A&B) در سال ۱۳۴۳
- هلیکوپتر اچ، اچ-۴۳ اف (هاسکی) (HH-۴۳F-HUSKIE) در سال ۱۳۴۳
- فانتوم ۲ (اف-۴ دی) (F-۴D PHANTOM۲) در سال ۱۳۴۷
- هلیکوپتر آبی-۲۰۶ (جت رنجر) (AB-۲۰۶) در سال ۱۳۴۷
- هلیکوپتر یو-اچ-۱ دی (UH-۱D) در سال ۱۳۴۸
- هواپیمای (او-۲ ئی) (O-۲E) در سال ۱۳۴۹
- فانتوم ۲ (آر/اف-۴ بی) (R/F-۴E PHANTOM۲) در سال ۱۳۵۰
- هلیکوپتر شنوک (سی-اچ-۴۷) (CH-۴۷C CHINOOK) در سال ۱۳۵۰
- هواپیمای فرند شپ (اف-۲۷) (F-۲۷ FRIEND SHIP) در سال ۱۳۵۰
- هواپیمای هاوک کماندر (HAWK COMMANDER) در سال ۱۳۵۱
- هواپیمای بونانزا (اف-۳۳) (F-۳۳ A/C BONANZA) در سال ۱۳۵۲
- هواپیمای تایگر ۲ (اف-۵ بی و اف) (F-۵E&F TIGER۲) در سال ۱۳۵۳
- هواپیمای سوخترسان بوئینگ-۷۰۷ (KC-۷۰۷) در سال ۱۳۵۳

هواپیمای (اورپون)(پی-۳اف) (P-۳F) در سال ۱۳۵۳
جامبوجت بوئینگ-۷۴۷ سوخترسان (B-۷۴۷ JUMBO JET) در سال ۱۳۵۴
هواپیمای تام کت (اف-۱۴) (F-۱۴A TOM CAT) در سال ۱۳۵۴
هلیکوپتر (آ-بی-۲۱۴) (AB-۲۱۴) در سال ۱۳۵۵
هواپیمای جت فالکن (فالکن-۲۰) (FALCON-۲۰) در سال ۱۳۵۵
هواپیمای (پ،سی-۶) (PC-۶) در سال ۱۳۶۲
هواپیمای (پ،سی-۷) (PC-۷) در سال ۱۳۶۲
هواپیمای پرستو (PARASTOO) در سال ۱۳۶۷
هواپیمای (اف-۷) (F-۷) در سال ۱۳۶۹
هواپیمای فولکروم (میگ-۲۹) (MIG-۲۹) در سال ۱۳۷۰
هواپیمای (سوخوی-۲۴) (SU-۲۴) در سال ۱۳۷۱
هواپیمای میراژ-اف-۱ (F-۱EQ-۵&۶) این هواپیما هم اکنون در نیروی هوایی ارتش
جمهوری اسلامی ایران پرواز می کند و تاریخ ورود آن نا معلوم است.
مختصر تاریخچه نهاجا در حالی بیان شد که فراز و نشیبهایی در طول عمر این نیرو
وجود داشته و خواست پروردگار چنین بود که این نیرو همچنان در خدمت مردم و ارتش
جمهوری اسلامی ایران باشد.

فصل دوم

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نهاجا

شناسایی فرماندهان نیرو در زمان جنگ

اگرچه نیروی هوایی در طول سالیان دفاع مقدس فرماندهان متعددی را به خود دید، اما برخی از آنان تنها به حکم وظیفه و تکلیف به امور فرماندهی پرداخته و جان خویش را در طبق اخلاص گذاشتند، و تا زمان شهادت نیز از این امر خطیر سرباز نزدند. در این مجموعه بنا بر ضرورت و به اختصار بیوگرافی تعدادی از این شهدای بزرگوار درج شده است. فرماندهان شهید دیگری نیز در این شجره طیبه وجود دارند که خوانندگان عزیز می‌توانند برای آشنایی با آنها به اسناد و مدارک موجود و همچنین پژوهش‌های انجام شده معتبر در این زمینه روی آورند.

و اینک یادی از يك فرمانده بزرگ و شهیدی والامقام

سرلشکر خلبان مصطفی اردستانی

درجه: سرلشکر

نام: مصطفی

نشان: اردستانی

عنوان سازمانی: معاون عملیاتی فرماندهی نهاجا

تاریخ تولد: ۱۳۲۸/۱۰/۱۱ قاسم‌آباد (از توابع ورامین)

تاریخ شهادت: ۱۳۷۳/۱۰/۱۵

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: دو پسر و دو دختر

محل دفن: امام‌زاده جعفر (پیشوای ورامین)

سرتیپ خلبان مصطفی اردستانی از قهرمانان بلامنازع جنگ
او در هنگام شهادت به درجه سرلشگری ارتقا یافت

معرفی اجمالی شهید و دوره‌های آموزشی

سرلشکر خلبان شهید مصطفی اردستانی با دریافت مدرک دیپلم متوسطه در سال ۱۳۵۰ وارد دانشکده خلبانی نیروی هوایی شده و پس از طی دوره مقدماتی آکادمی و پرواز با هواپیمای «F-۳۳» یا بونانزا جهت طی دوره تکمیلی در تاریخ ۵۱/۱۲/۲۵ به کشور ایالات متحده آمریکا اعزام گردید. پس از طی دوره آموزش هواپیماهای «T-۳۷» و «T-۳۸» به کشور بازگشت و در تاریخ ۱۳۵۳/۸/۱۴ با دریافت نشان خلبانی و درجه ستواندومی به پایگاه چهارم شکاری دزفول، اسکادران ۴۱ اعزام گردید تا دوره تاکتیکی هواپیمای جنگنده بمبافکن «اف-۵» را در آنجا طی کند. پس از طی دوره یادشده در تاریخ ۱۳۵۶/۲/۲۸ ابتدا به پایگاه هوایی بوشهر و سپس به عنوان یک خلبان تاکتیکی به پایگاه دوم شکاری، اسکادران ۲۱ در تبریز منتقل گردید.

ویژگی‌های فردی و نظامی

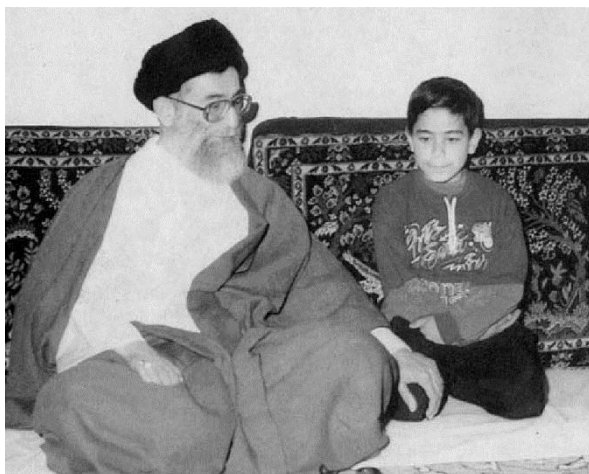
ایمان، اخلاص، دین‌باوری، دوستدار اهل بیت و ائمه اطهار، عشق به امام و انقلاب اسلامی، جدیت فوق‌العاده در دفع تجاوز دشمن، شهادت و بی‌باکی و آمادگی برای پذیرش مأموریت‌های بمباران هوایی علیه دشمن، از جمله ویژگی‌های فردی او بود. به طوری که رکورد دار بلامنازع پرواز بمباران علیه دشمن در سراسر نیروی هوایی و در سراسر جنگ شناخته شد.

او در امر مدیریت یگانهای نظامی همواره پیشرو بوده و با تلاش شبانه‌روزی خود، دیگران را ترغیب به انجام وظایف محوله می‌نمود.

این شهید بزرگوار با انجام ۷۴ پرواز عملیاتی بمباران هوایی علیه تأسیسات و اهداف داخل خاک عراق و یکصد و پنجاه پرواز پشتیبانی رزمی از نیروهای خودی جزو رکوردداران پروازهای جنگی علیه عراق بود و به همین لحاظ موفق به دریافت نشان فتح و ارشدیت‌های پی در پی شده بود.

وی در سال ۱۳۷۰ به درجه سرتیپی مفتخر و پس از شهادت (در تاریخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۵) بر اساس قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران به درجه سرلشکری مفتخر گردید.

شهید اردستانی پس از اولین تظاهرات مردم تبریز در سال ۱۳۵۷ علیرغم مقررات و قوانین ارتش در آنزمان به صورت مخفی با گروهها و تشکل‌های سیاسی ارتباط برقرار کرده و تا پیروزی انقلاب فعالیت‌های سیاسی خود را ادامه داد. پس از پیروزی انقلاب او یکی از بانیان اصلی تشکیل انجمن اسلامی در پایگاه هوایی تبریز معرفی شد که به اتفاق تنی چند از همفکران خود، روزنامه‌ای را با عنوان «مخلصین» در پایگاه منتشر نمود و در جریان ناآرامی‌های حزب خلق مسلمان نیز بعنوان یک نیروی سرسخت و مدافع انقلاب از طرف اهل فن معرفی گردید.

مقام معظم رهبری و فرماندهی کل نیروهای مسلح در شأن این شهید بزرگوار چنین می‌فرماید: «شهید اردستانی یکی از پاک‌ترین و مخلص‌ترین و مؤمن‌ترین افراد تمامی قشرها بود، او عنصری خدایی و شهیدی زنده بود».

مسئولیتها و مشاغل

مشاغلی که او از آغاز خدمت در اسکادرانهای جنگنده بمبافکن در نهاجا تا لحظه‌ی شهادت احراز نموده به شرح زیر است:

خلبان شکاری تاکتیکی در پایگاه هوایی دزفول ۱۳۵۴

خلبان شکاری تاکتیکی در پایگاه هوایی بوشهر ۱۳۵۵

خلبان شکاری تاکتیکی در پایگاه هوایی تبریز ۱۳۵۶

فرمانده پایگاه هوایی امیدیه در سال ۱۳۶۰

معاون عملیات فرماندهی پایگاه دوم شکاری تبریز ۱۳۶۶

مدیر آموزش عملیات در معاونت عملیاتی نهاجا در سال ۱۳۶۶

معاون عملیاتی فرماندهی نهاجا در سال ۱۳۶۶

او که در پایان جنگ موفق به دریافت نشان فتح شده بود، بعد از شهادتش به درجه سرلشکری مفتخر گردید.

نحوه شهادت

نحوه شهادت او چنین بود که همراه فرمانده وقت نهاجا شهید سرتیپ منصور ستاری و جمعی از فرماندهان نیروی هوایی ارتش برای بازدید از گروه پدافند هوایی کیش با هواپیمای جت فالکن اعزام می‌شوند. در مسیر بازگشت در پایگاه هوایی اصفهان (منطقه هوایی شهید بابایی) فرود آمده و پس از لحظاتی اصفهان را به مقصد منطقه هوایی مهرآباد ترک می‌کنند. دقایقی پس از پرواز، و در آسمان (بنا بر گزارشات موجود)، ناگهان درب شیشه‌ای کابین هواپیما باز شده و تلاش خلبان برای رفع این مشکل به نتیجه نمی‌رسد.

سرانجام، خلبان برای برطرف نمودن اشکال تصمیم به بازگشت به فرودگاه اصفهان را می‌گیرد. متأسفانه بر اثر اشتباه خلبان هواپیما در استفاده از ارتفاع سنج و همچنین تاریکی هوا در هنگام فرود با ارتفاع بسیار کم، هنگام عبور از روی سیم توری اطراف پایگاه با آن برخورد نموده و هواپیما دچار سانحه شده، و پس از شعله‌ور شدن در آتش، متلاشی می‌گردد. دراین حادثه دلخراش، سرنشینان هواپیما، همگی جان باختند که سرتیپ خلبان مصطفی اردستانی نیز یکی از شهدای این سانحه بود.

سرلشکر خلبان عباس بابایی

درجه: سرلشکر

نام: عباس

نشان: بابایی

عنوان سازمانی: معاون عملیات فرماندهی نهاجا

عنوان تخصص: خلبان هواپیمای جنگنده رهگیر اف-۱۴

تاریخ تولد: ۱۳۲۹/۹/۴

تاریخ شهادت: ۱۳۶۶/۵/۵

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: ۳ فرزند (۲ پسر و یک دختر)

محل دفن: قزوین

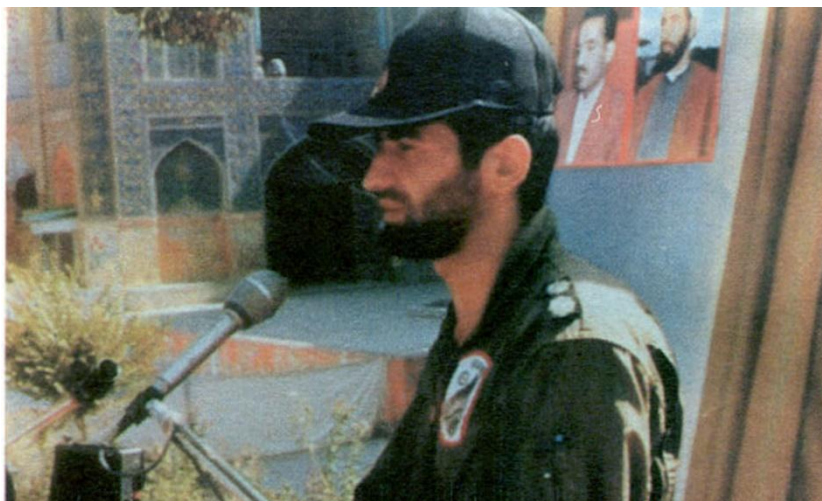
معرفی اجمالی و دوره‌های آموزشی

خلبان شهید سرلشکر عباس بابایی در چهارم آذرماه ۱۳۲۹ در شهرستان قزوین دیده به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی را در دبستان دهخدا و تحصیلات متوسطه را در دبیرستان نظام‌مافی شهرستان قزوین به پایان رسانید و در سال ۱۳۴۸ به استخدام در دانشکده‌ی خلبانی نیروی هوایی درآمد. سپس تا سال ۱۳۴۹ آموزشهای آکادمیک را در دانشکده‌ی خلبانی و پروازهای مقدماتی را با هواپیمای آموزشی «F-۳۳» یا «بونانزا» به انجام رسانده و برای ادامه‌ی آموزش‌های پروازی به ایالات متحده آمریکا اعزام می‌گردد. در آنجا نیز پس از پرواز با هواپیماهای «T-۴۱» و «T-۳۷» و «T-۳۸» به عنوان خلبان جت فارغ‌التحصیل شده و در سال ۱۳۵۱ با دریافت نشان خلبانی و درجه ستواندومی به ایران بازگشته و جهت طی دوره تاکتیکی هواپیمای جنگنده بمبافکن «اف-۵» به پایگاه چهارم شکاری دزفول (اسکادران ۴۱ شکاری) اعزام می‌گردد.

سرانجام شهید بزرگوار در سال ۱۳۵۲ به عنوان خلبان تاکتیکی این هواپیما فارغ‌التحصیل شده و در سال ۱۳۵۵ برای گذراندن دوره تاکتیکی هواپیمای جنگنده رهگیر «اف-۱۴» به پایگاه هوایی اصفهان منتقل و در سال ۱۳۵۶ به عنوان خلبان تاکتیکی «اف-۱۴» در اسکادران ۸۲ مشغول انجام وظیفه گردید. نامبرده از آغاز سال ۱۳۵۹ با شروع

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نه‌جا ۲۷

تجاوزات نیروی هوایی عراق در سراسر مرزهای مشترک دو کشور در پروازهای مراقبت تاکتیکی هوایی شرکت کرد.

شهید عباس بابایی در حال سخنرانی در نماز جمعه اصفهان با درجه سرهنگ دومی هنگامی که فرمانده پایگاه هوایی اصفهان بود. این پایگاه اکنون به نام او نامگذاری شده است

ویژگی‌های فردی و نظامی

سرلشکر خلبان شهید عباس بابایی انسانی متواضع و مؤمن به اسلام و انقلاب و ولایت بود، علاوه بر انجام فرایض دینی در امور عبادی نیز بسیار کوشا و خود از مداحان اهل بیت و در جریان حرکت‌های انقلابی مردم ایران در همگام شدن با انقلاب نسبت به دیگران شتاب بیشتری داشت. به همین لحاظ در سال ۱۳۵۸ به سرپرستی انجمن اسلامی منطقه‌ی هوایی اصفهان برگزیده شد و در حفظ انسجام کارکنان پایگاه اهتمام بسیار ورزید. او که در درجه سروانی به خدمت خود ادامه می‌داد در هفتم مردادماه ۱۳۶۰ به همراه تعداد دیگری از افسران جوان در نیرو به درجه سرهنگ دومی موقت مفتخر و به فرماندهی پایگاه هشتم هوایی در اصفهان منصوب گردید.

اهم توجه آن شهید والامقام به زیربنای انقلاب اسلامی، نظارت بر روند بازسازی سیستم‌های غیرفعال (توسط جهاد خودکفایی)، رسیدگی به وضعیت ضعفا و دستگیری از

آنان، سلوك بر اساس موازين اسلامي، توجه به امور پرسنل و مشكلات و گرفتاري‌هاي آنان در مدت دو سال در پايگاه هشتم هوايي از جمله خاطراتي است كه از او بازگو مي‌شود.

در سال ۱۳۶۲ از بين افسران هم‌تراز خود به درجه سرهنگي ارتقاء يافته و به سمت معاونت عمليات نيروي هوايي برگزيده شد. از آن پس اختيار و كنترل قرارگاه‌هاي عملياتي هوايي بويژه گروه‌ي از افسران طراح خلبان كه در قرارگاه خاتم(ص) مشغول خدمت بودند به ايشان محول گرديد. در دي ماه سال ۱۳۶۴ از سوي فرماندهي قرارگاه خاتم(ص) به عنوان فرماندهي قرارگاه هوايي رعد برگزيده شد و عمليات هوايي را در عمليات مشترك "الفجر - ۸"^(۱) فرماندهي نمود.

شهيد عباس بابايي در زمان پرواز با هواپيماهاي آموزشي و دوران دانشجويي

(۱) نبرد والفجر ۸ پس از ماهها تفكر، تلاش و كسب آمادگي ساعت ۲۲ روز ۶۴/۱۱/۲۰ آغاز و در تاريخ ۶۴/۱۱/۲۶ با تصرف قسمتي از جزيره فاو با موفقيت به پايان رسيد، اين عمليات نتايج و دستاوردهايي در هر دو بعد سياسي و نظامي به ارمغان آورد و ارتش جمهوري اسلامي ايران درس‌هاي شگفتي از اين نبرد فرا گرفت تا به عنوان بخشي از تجربه جنگ در اين ارتش براي هميشه تاريخ و نسلهاي آتي نظامي ماندگار بماند.

در سال ۱۳۶۶ به درجه سرتیپی مفتخر گردید و در همان سال به‌همراه جمعی از خلبانان و هم‌زمان خود آماده سفر به زیارت خانه خدا شد. او که قرار بود به اتفاق همسرش به این سفر ملکوتی اعزام گردد، در روز عید قربان با يك هواپیمای دوکابینه «اف-۵» در تبریز به اتفاق سرهنگ خلبان علی محمد نادری (خلبان کابین جلو) عهده‌دار انجام آخرین مأموریت پروازی خود شد. ولی متأسفانه هواپیمای ایشان مورد اصابت واقع گردید و پس از فرود معلوم شد که گلوله‌ای به ناحیه گردن او اصابت نموده که بدین‌ترتیب به درجه رفیع شهادت نایل گردید.

شهید عباس بابایی نطفه‌ای پاک بود که هرگز خود را به مظاهر دنیا و ناپاکی‌هایش نیالود و دینداری او با تحولات اجتماعی دگرگون نشد. بر پایبندی عبادیش در ایالات متحده آمریکا نیز که مظهر مدنیت غربی بود خللی وارد نیامد.

در درجه سرتیپی و در مقام معاونت عملیاتی نیروی هوایی، همواره، با لباسی ساده در هیئت‌های مذهبی حضور یافته و به مداحی و نوحه‌سرایی می‌پرداخت. در زادگاهش نیز همانند دوران نوجوانی لباس شبیه‌خوانها را بر تن می‌کرد و به تعزیه‌خوانی می‌پرداخت.

حضرت امام خمینی(ره) در شهادت او چنین فرمودند:

«خداوند رحمت فرماید شهید سعید ما را»

مقام معظم رهبری و فرماندهی کل نیروهای مسلح در آن روز تاریخی در مورد شهید بابایی چنین فرمودند:

«این شهید عزیزمان انسانی مؤمن و متقی و سربازی عاشق و فداکار بود و در طول این چند سالی که او را می‌شناختم همیشه بر همین خصوصیات پابرجا بود. او هیچگاه به مسایل خود فکر نمی‌کرد و همواره مسایل سازمان و انقلاب و اسلام را مدنظر داشت. فرمانده‌ای بود که بازیر دستان بسیار فروتن و صمیمی بود، اما در مقابل اعمال بد و زشت خیلی بی‌تاب و سختگیر بود. این شهید عزیز يك انقلابی حقیقی و صادق بود و من به حال او حسرت می‌خوردم و احساس می‌کنم که در این میدان عظیم و پر حماسه از او عقب مانده‌ام.»

رئیس تشخیص مصلحت نظام حجت الاسلام و المسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی که در آن زمان فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاء(ص) بودند، در مورد شهید بابایی چنین گفتند: سرلشکر شهید عباس بابایی یکی از وفادارترین افسران ارتش جمهوری اسلامی و از پیشتاران انقلاب بود.

مشکلی که وجود داشت این بود که شهید بابایی نمی توانست خود را از صحنه ی جنگ جدا کند و با اینکه ایشان معاون عملیاتی فرماندهی نیروی هوایی بود، اما همیشه در میدانهای جنگ حضور داشت و می گفت اگر پرواز نکنم احساس ضعف خواهم کرد زیرا هستی خود را در میدان جنگ می دید. خوشبختانه این شهید عزیز یاران و شاگردان خوبی تربیت کرده که امید است با الهام از تعهد و تخصص وی، جای خالی او را پر کنند. عباس بابایی پس از شهادتش بر اساس قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران به درجه سرلشکری ارتقاء یافت.

سرلشکر خلبان عباس دوران

درجه: سرلشکر خلبان (در لحظه ی شهادت سرهنگ دوم)

نام: عباس

نشان: دوران

عنوان سازمانی: فرمانده گردان

عنوان تخصصی: معلم خلبان فانتوم

تاریخ تولد: ۱۳۲۹/۷/۲۰

تاریخ شهادت: ۱۳۶۱/۴/۳۰

محل شهادت: بغداد (خاک عراق)

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: یک پسر

محل دفن: گلزار شهدای شهرستان شیراز

معرفی اجمالی

سرلشکر خلبان شهید عباس دوران در سال ۱۳۲۹ در شیراز متولد گردید و دوران کودکی و تحصیلات ابتدایی و متوسطه را تا دریافت دیپلم در زادگاهش سپری نمود. در سال ۱۳۴۸ به دانشکده خلبانی نیروی هوایی قدم نهاد و آموزش‌های نظامی و آکادمی مقدماتی و پرواز را در ایران به پایان رسانید. سپس برای طی دوره تکمیلی و دریافت نشان خلبانی راهی ایالات متحده آمریکا گردید.

شهید عباس دوران در هنگام آموزش پروازهای تاکتیکی در گردان آموزشی فانتوم

دوره پرواز و آکادمی تکمیلی را با ۲۲۰ ساعت پرواز بر روی هواپیمای جت «T-۳۷» و جت مافوق صوت «T-۳۸» در آمریکا طی نمود و به دریافت نشان خلبانی و درجه ستواندومی نایل گردید و در سال ۱۳۵۱ به وطن مراجعت نموده و در اسکادران آموزشی فانتوم، پرواز بر روی این هواپیما را در پایگاه یکم شکاری مهرآباد آغاز نمود.

در خلال دوره آموزشی پروازی در يك سانهی رانندگی دچار شکستگی پا شد و مدتی آموزش او به تعویق افتاد و سرانجام دوره خلبانی کابین عقب را در همان سال بپایان رسانید و به پایگاه سوم شکاری در همدان منتقل گردید. در سال ۱۳۵۴ پس از طی دوره خلبانی

کابین جلوی هواپیمای فانتوم به پایگاه ششم شکاری در بوشهر انتقال یافت و تا آغاز جنگ در این پایگاه به کسب مهارت‌های پروازی حرفه‌ای ادامه داد. با شروع جنگ تحمیلی، شجاعت و توانایی خود را آنچنان به اثبات رسانید که در مدت کوتاهی به عنوان رکورددار پروازهای جنگی بر فراز عراق و مناطق عملیاتی نبردهای زمینی معرفی گردید. در آغاز جنگ با درجه سروانی در عملیات هوایی برای پشتیبانی قرارگاه اروند و دفاع از خرمشهر و سپس آبادان و عملیات هفتم آذرماه ۵۹ علیه نیروی دریایی عراق که به عملیات مروارید معروف است به عنوان قهرمانی کم‌نظیر شهرت یافت.

از خصوصیات حرفه‌ای او این بود که هرگز از انجام مأموریت اعلام خستگی نمی‌کرد، تا اینکه به علت شجاعت و سلحشوری فوق‌العاده در سال ۱۳۶۰ به درجه سرهنگ دومی ارتقاء پیدا کرد و در همان سال به پایگاه سوم شکاری همدان (پایگاه هوایی نوژه) انتقال یافت و در آنجا به عنوان فرمانده گردان پروازی مشغول به خدمت شد. در تغییر تاکتیک پروازهای بمباران نهاجا از ارتفاع پست به ارتفاع بالا فعالیت چشمگیری داشت. بخصوص در عملیات «ثامن‌الائمه» و «فتح‌المبین» در اغلب پروازها بعنوان لیدر گروه‌های پروازی انجام وظیفه می‌کرد. هنوز از عملیات سنگین هوایی و بمباران‌های بی‌وقفه نیروهای دشمن در عملیات «فتح‌المبین» چیزی نگذشته بود که درگیر پروازهای پشتیبانی عملیات «بیت‌المقدس» گردید. این چهره‌ی خستگی‌ناپذیر سرانجام در تیرماه ۱۳۶۱ در انجام عملیات هوایی استراتژیک انهدام پالایشگاه «الدوره» در جوار بغداد که در راستای تحقق سیاست‌های دولت ج.ا.ا. و برهم زدن کنفرانس سران غیر متعهدها در بغداد صورت گرفت، به شهادت رسید.

آموزش‌های هوانوردی و مسئولیت‌های شغلی

- دانشکده خلبانی نیروی هوایی و فارغ التحصیل شدن در ایالات متحده آمریکا در

سال ۱۳۵۱

- دوره خلبانی کابین عقب هواپیمای «اف-۴» فانتوم ۱۳۵۱ در پایگاه یکم شکاری

مهرآباد تهران.

- دوره خلبانی کابین جلوی هواپیمای «اف-۴» فانتوم ۱۳۵۴ مهرآباد تهران.

- دوره معلم خلبانی هواپیمای «اف-۴» فانتوم ۱۳۶۰ مهرآباد تهران.

سرلشکر شهید عباس دوران خلبانی شجاع و در حرفه‌ی خود در زمان جنگ کم‌نظیر

ظاهر گردید. در طول دوران کوتاه خدمتی خود در جنگ، عملیات هوایی را که بعنوان لیدر

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نه‌جا ۳۳

گروه‌های پروازی رهبری و فرماندهی نمود در سطحی از ارزش‌های تاکتیکی - استراتژیکی ارزیابی می‌شد که شاید در پایان هشت سال دفاع مقدس تعداد کمی از خلبان جنگنده - بمب افکن، در این سطح از مقایسه قرار گرفتند.

از زندگی حرفه‌ای این خلبان شهید چند کتاب و فیلم سینمایی و نمایش‌های تلویزیونی و تئاتر تهیه گردیده و هم‌اکنون یادواره‌ی او در شهر شیراز گویای قهرمانی‌های این خلبان شهید به نسل‌های آینده و تاریخ است.

عملیات بر هم زدن کنفرانس سران کشورهای غیر متعهد در بغداد

شهید عباس دوران یکصد و بیست و یک مأموریت بمباران هوایی در جنگ انجام داده که از این لحاظ یکی از رکورد داران پروازهای بمباران هوایی در بین خلبانان نه‌جا محسوب می‌شد. این تعداد پرواز بمباران نشانه‌ی آمادگی همیشگی او برای اجرای عملیات هوایی علیه ارتش عراق بود.

در تاریخ ۱۳۶۱/۴/۲۰ در آخرین مأموریت پروازی خود به عنوان لیدر گروه پروازی سه فروند هواپیمای "اف-۴ ئی" مشهور به فانتوم برگزیده شد و در معیت سرهنگ خلبان مرحوم محمود اسکندری که او هم یکی از نام‌آوران حرفه‌ی هوانوردی در جنگ است و همچنین سرگرد خلبان اکبر توانگریان، هریک به عنوان فرمانده یکی از هواپیماها آماده یورش هوایی به پالایشگاه «الدوره» عراق شدند.

گروه طرح‌های عملیاتی در معاونت عملیات نه‌جا این مأموریت را به دلایل مشروحه ارائه شده بعدی طراحی کرده بودند: قرار بود کنفرانس سران کشورهای غیر متعهد (NON ALIGNED NATIONS) در بغداد تشکیل گردد و فرمانده نیروی هوایی عراق ادعا کرده بود که توانایی دفاع هوایی از بغداد و حفاظت از میهمانان عالی‌مقام و ساختمان‌های وزارتی و کاخ‌های دولتی را دارد و سران کشورهای میهمان و وزرای امور خارجه آنها نباید هیچگونه تردیدی را در این زمینه به‌خود راه داده، و پیشنهاد جابجایی محل برگزاری کنفرانس از بغداد پایتخت کشور عراق را به کشور دیگری مطرح نمایند.

گروه طرح پس از مطالعات فراوان در مورد گزینش اهداف مناسب در شهر بغداد به این نتیجه رسید که حمله‌ی هوایی به هدف برگزیده شده باید اثرگذاری سیاسی داشته باشد و نتایج عینی انهدام آن مانند دود و شعله‌ی آتش توسط خبرنگاران خارجی و غیر عراقی ساکن در هتل‌های شهر بغداد با چشم و دوربین‌های فیلم‌برداری کاملاً مشاهده شود. از سوی دیگر

انهدام هدف، اثرگذاری اقتصادی نیز داشته باشد. سرانجام پالایشگاه «الدوره» در کنار شهر بغداد مناسب ارزیابی و بعنوان هدف برگزیده شد.

برای انهدام اینگونه اهداف استراتژیک تعداد هواپیماهایی که باید در عملیات شرکت داشته تا درصد ضایعات و تلفات ناشی از دفاع هوایی دشمن کاهش یابد به بیش از ده فروند بالغ می‌گردد. مانند هواپیماهای مأمور بمباران هدف، هواپیماهای مأمور تأمین آتش پشتیبانی (FIRE SUPPORT) و حمله کننده به سایت‌های موشکی ضد هوایی و رادارها، هواپیماهای دفاع هوایی (AIR DEFENSE) از گروه پروازی جنگنده بمب افکن‌ها و مقابله با هواپیماهای جنگنده رهگیر دشمن، هواپیماهای جمع‌آوری اطلاعات و هشدار اولیه و هواپیماهای خدمات پشتیبانی رزمی. (INTELLIGENCE & EARLY WARNING AIRCRAFT)

و (COMBAT SERVICE SUPPORT) مانند سوخت‌رسان‌های هوایی و جستجو و نجات خلبانان و غیره. اما در کادر فرماندهی نیروی هوایی در آن روزگار به علت ازدست دادن تعداد هواپیماهای زیاد و تلفات غیر منتظره، به‌صورت غیر حرفه‌ای دستور پرواز تنها دو فروند فانتوم بمنظور بمباران هوایی هدف صادر شد. با این توصیف حساب میزان تلفات و ضایعات احتمالی این عملیات هوایی به ۷۵٪ درصد بالغ می‌گردید و چون فرماندهی نیروی هوایی شخصاً مسئولیت چنین تلفاتی را پذیرفت، بنابراین دستور اجرای مأموریت صادر گردید.

با فرارسیدن صبح روز بیستم تیرماه ۶۱ گروه پروازی دو فروندی پس از انجام مقدمات کار به سوی پالایشگاه «الدوره» در جوار بغداد به پرواز درآمدند. چهار تن از خلبانان با تجربه نیروی هوایی بنام‌های سرهنگ عباس دوران به اتفاق ستوانیکم خلبان منصور کاظمیان در یک هواپیما و سرهنگ خلبان مرحوم محمود اسکندری همراه با ستوانیکم خلبان ناصر باقری در هواپیمای دیگر با اجرای تاکتیک تعریف شده‌ای خود را به آسمان بغداد رساندند. لحظاتی پس از بمباران هدف، هواپیمای حامل عباس دوران مورد اصابت گلوله‌های ضدهوایی دشمن قرار گرفت. خلبان کابین عقب با استفاده از صندلی پران EJECTION SEAT خود را نجات داد و به اسارت دشمن درآمد و عباس دوران به شهادت رسید. خبر شهادت او چندان غیر منتظره نبود، زیرا او خود گفته بود که بعد از تمام شدن کلیه تسلیحات هواپیما آنرا مانند بمب عظیمی بر سر بعثیون کافر خواهد کوبید و اینگونه عمل نمود. بدین ترتیب عباس دوران شهید شد، ستوانیکم خلبان منصور کاظمیان به اسارت دشمن درآمد و هواپیمای دیگر گروه پروازی با صدمات زیاد و آسیب‌های فراوانی که از برخورد گلوله

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نهاجا ۳۵

های ضدهوایی دشمن دیده بود با دشواری و مهارت بی نظیر خلبانان آن مرحوم اسکندری و ستوانیکم خلبان ناصر باقری در فرودگاه همدان فرود آمد. با اجرای این مأموریت کنفرانس غیر متعهدها در بغداد لغو و به دهلی نو پایتخت هندوستان منتقل گردید.

شهید دوران در آخرین پرواز خود در درجه سرهنگی بود و این درجه را به واسطه‌ی رشادت و سلحشوری در دفاع مقدس به عنوان تشویق و قبل از موعد مقرر دریافت داشته بود. وی برابر قوانین و مقررات و مصوبات ارتش جمهوری اسلامی ایران در لحظه‌ی شهادت به یک درجه بالاتر یعنی سرتیپی ارتقاء یافت. باقیمانده‌ی پیکر او نیز در تاریخ ۸۱/۴/۳۰ به همراه گروهی دیگر از شهدای خلبان به میهن اسلامی بازگشت و پس از گذشت بیست سال از زمان وقوع آن رویداد او را با درجه سرلشکری معرفی کردند.

سرلشکر خلبان علی اقبالی

درجه: سرلشکر

نام: علی

نشان: اقبالی

عنوان سازمانی: فرمانده گردان

عنوان تخصصی: معلم خلبان تایگر ۲ (اف-۵ی)

تاریخ تولد: ۱۳۲۶/۶/۷

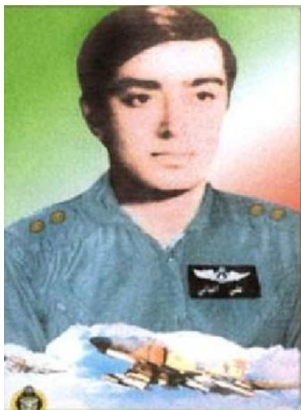
تاریخ شهادت: ۱۳۵۹/۸/۱

محل شهادت: کرکوک (خاک عراق)

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: یک پسر

محل دفن: بهشت زهرا (س) تهران

تصویری از شهید علی اقبالی

معرفی اجمالی

سرلشکر خلبان شهید علی اقبالی در ۷ شهریور ۱۳۲۶ در شهرستان رودبار دیده به جهان گشود دوران تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در تهران پشت سر نهاد و در یکم آذر ۱۳۴۶ به استخدام نیروی هوایی درآمد و به دانشکده‌ی خلبانی راه یافت.

دوره مقدماتی آکادمی و پرواز را در ایران با موفقیت سپری نمود و در همان سال به ایالات متحده آمریکا اعزام گردید. پس از پرواز با هواپیماهای جت دو موتوره‌ی (T-۳۷ و T-۳۸) و اخذ دانشنامه کارشناسی هوانوردی و نشان خلبانی با درجه ستواندومی در سال ۱۳۴۸ به میهن بازگشت.

تصویری از شهید علی اقبالی در کنار هواپیمای تایگر ۲ (اف - ۵)

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نهاجا ۳۷

در بدو ورود به کشور برای طی دوره تاکتیکی جت جنگنده (E - ۵F) به پایگاه دوم شکاری (پایگاه هوایی دزفول)^(۱) منتقل گردید و در بهمن ماه ۱۳۴۸ به عنوان خلبان شکاری تاکتیکی در گردان ۲۲ شکاری پروازهای عملیاتی خود را آغاز نمود.

در سال ۱۳۵۳ برای تکمیل تحصیلات نظامی در حوزه اطلاعات عملیاتی مجدداً به ایالات متحده اعزام گردید و در بازگشت به کشور به پایگاه ششم شکاری اعزام و در گردان ۶۱ شروع به کار نمود و چندی بعد به گردان ۲۲ شکاری در پایگاه هوایی دزفول انتقال یافت.

خدمات در جنگ

در اوایل سال ۱۳۵۹ پیش از وقوع جنگ عراق علیه ایران او را از نهاجا جدا کردند. ولی بلافاصله با نواخته شدن طبل جنگ در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ دوباره به خدمت دعوت شد و در پایگاه هوایی تبریز (پایگاه دوم شکاری) در سطح لیدری ۲ شروع به انجام مأموریت‌های بمباران استراتژیک صنایع نفتی در خاک عراق نمود. سرانجام در یکی از همین مأموریت‌ها و در بمباران پایگاه هوایی موصل هواپیمای او مورد اصابت گلوله‌های ضد هوایی دشمن قرار گرفت که پس از آن وضعیت نامبرده مفقودالاثر اعلام گردید.

در خرداد ماه ۱۳۷۰ نهاجا این خلبان ارزشمند را بعنوان یکی از شهدای نیرو محسوب نمود و تاریخ شهادت او یکم آبان ۱۳۵۹ تعیین گردید.

بر اساس گزارش کمیته‌ی بین‌المللی صلیب سرخ جنازه‌ی او به طور موقت در گورستان زبیر در شهر موصل دفن گردیده بود. در سال ۱۳۸۱ جنازه‌ی سرهنگ دوم خلبان علی اقبالی و چند تن دیگر از خلبانان شهیدی که در خاک عراق با وضعیت مشابهی دفن شده بودند، به میهن اسلامی عودت داده شد و در بهشت زهرا (س) در قطعه‌ی خلبانان شکاری به خاک سپرده شد.

از این خلبان شهید يك فرزند بنام افشین به یادگار مانده است.

(۱)- آن زمان پایگاه هوایی دزفول به نام پایگاه دوم شکاری معروف بود.

سرلشکر خلبان جواد فکوری

درجه: سرلشکر

نام: جواد

نشان: فکوری

عنوان سازمانی: فرماندهی نیروی هوایی - وزیر دفاع

عنوان تخصصی: خلبان شکاری

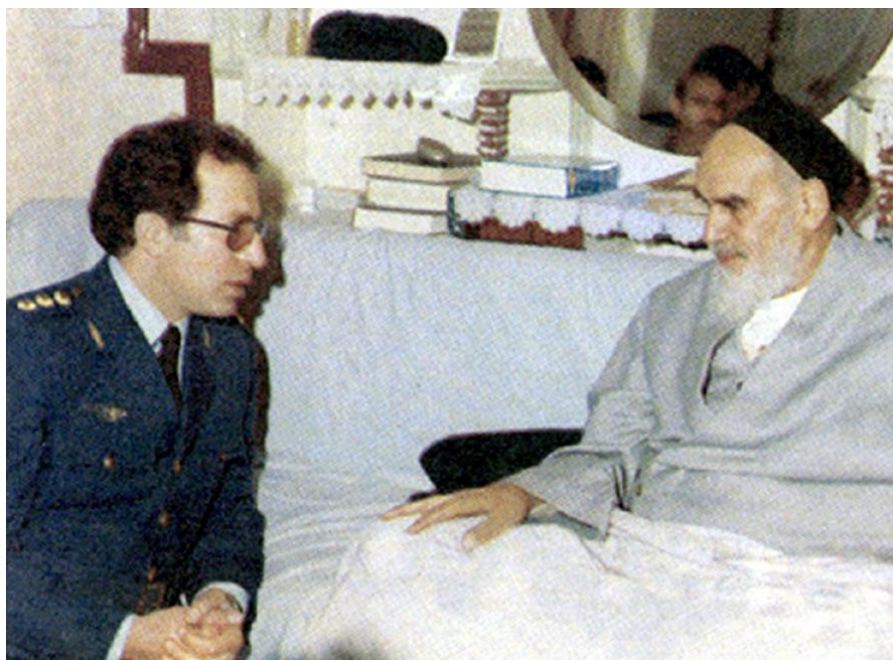
تاریخ تولد: ۱۳۱۷/۱۰/۱۷

تاریخ شهادت: ۱۳۶۰/۷/۷

محل شهادت: کهریزك تهران

وضعیت تأهل: متأهل

محل دفن: تهران (بهشت زهرا)

شهید فکوری در کنار حضرت امام (ره)

معرفی اجمالی

سرتیپ خلبان شهید جواد فکوری در سال ۱۳۱۷ در شهرستان تبریز دیده به جهان گشود و دوران کودکی و تحصیلات ابتدایی و متوسطه را تا دریافت دیپلم در همان زادگاهش سپری نمود. در سال ۱۳۳۷ وارد دانشکده افسری نیروی زمینی ارتش شد و پس از گذشت يك سال به تقاضای شخصی و پس از طی آزمون و آزمایشات بدنی به دانشکده خلبانی نیروی هوایی روی آورد.

آموزش مقدماتی پرواز و آکادمی پرواز را در ایران پشت سر گذاشت و با هواپیمای T-۴۱ که بنام سسنا معروف است و PIPRE پایپر و T-۶ بنام هارورد، پرواز نمود که این هواپیمای آخر از سری جنگنده‌های رهگیر و بمب‌افکن باقی مانده از جنگ جهانی دوم بود. سپس برای ادامه تحصیلات خلبانی نظامی راهی ایالات متحده آمریکا گردید.

در نیروی هوایی ایالات متحده آمریکا آکادمی کامل هوانوردی و پرواز را بر روی هواپیماهای T-۳۴ و T-۳۷ و T-۳۳ طی نموده و موفق به دریافت نشان خلبانی و درجه ستوان دومی گردید. سپس به اسکادارن‌های آموزشی تاکتیکی هواپیماهای F-۸۶ معروف به SABER به ایران و پایگاه دوم^(۱) شکاری در دزفول که به نام «وحدتی» معروف بود منتقل گردید. سرتیپ فکوری با تجهیز نیروی هوایی به هواپیماهای مافوق صوت اف - ۵ برای پرواز با این هواپیماهای مدرن انتخاب و پس از طی دوره آموزشی در مهرآباد تهران به پایگاه سوم شکاری در همدان به نام پایگاه شاه‌رخی، منتقل گردید (این پایگاه پس از پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۸ با توجه به شهادت سرگرد خلبان نوژه به نام پایگاه هوایی شهید نوژه تغییر نام یافت) سپس با ورود هواپیماهای فانتوم (اف-۴) به نیروی هوایی در سال ۱۳۴۷ برای آموزش این هواپیما برگزیده شد و با شایستگی در جمع دومین گروه خلبانانی قرار گرفت که برای آموزش هنر آموزگاری این هواپیما به آلمان سفر نمودند. اگر چه او از جمله نخستین معلم خلبانان اف - ۵ نیز بود اما می‌توان گفت این خلبان شجاع معلم خلبان تمامی خلبانان اف - ۴ در نیروی هوایی بوده است.

(۱) - در آن زمان نیروی هوایی تنها دو پایگاه عملیاتی داشت به نام پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران و پایگاه دوم شکاری در دزفول

سرتیپ خلبان جواد فکوری در کنار مقام معظم رهبری در بازدیدی از پایگاه هوایی دزفول و جبهه و جنگ (او را با درجه سرهنگی مشاهده می کنید)

دوره‌های آموزشی

بخشی از دوره کارشناسی دانشکده خلبانی را در ایران و تکمیلی آن را در سال ۱۳۴۰ در ایالات متحده به اتمام رساند.

- دوره هنر آموزگاری خلبانی هواپیمای T-۳۳ که به نام تی برد T-BIRD و هواپیماهای F-۸۶ که به نام سیبر SABER معروف بود را در پایگاه وحدتی دزفول در سال ۱۳۴۳ به پایان رسانید.

- دوره خلبانی تاکتیکی جنگنده- بمب افکن تایگر اف-۵ را در سال ۱۳۴۴ در پایگاه هوایی وحدتی دزفول انجام داد.

- بخشی از دوره خلبانی تاکتیکی جنگنده بمب افکن فانتوم اف-۴ دی را در سال ۱۳۴۷ در کشور آلمان (پایگاه هوایی هان) و تکمیلی آن را در پایگاه هوایی مهرآباد تهران به انجام رسانید.

- دوره هنر آموزگاری خلبانی را نیز در پایگاه مهرآباد تهران در سال ۱۳۴۸ به پایان رسانید.

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نه‌جا ۲۰ ۴۱

- دوره SOS مدرسه عالی فرمانده گردانی را در ایالت متحده آمریکا در سال ۱۳۵۰ انجام داد.

- دوره کارشناسی ارشد یا دوره ستاد فرماندهی در ایالات متحده در سال ۱۳۵۶ انجام شد.

مسئولیت‌ها و مشاغل

- خلبان شکاری تاکتیکی گردان ۱۰۲ شکاری پایگاه یکم شکاری مهرآباد

- خلبان شکاری تاکتیکی گردان ۲۰۳ شکاری پایگاه دوم شکاری دزفول

- خلبان شکاری تاکتیکی گردان ۱۰۱ شکاری پایگاه یکم شکاری مهرآباد

- خلبان شکاری تاکتیکی گردان ۳۰۱ شکاری پایگاه سوم شکاری همدان

- معلم خلبان و رئیس شعبه استاندارد پرواز در عملیات پایگاه سوم شکاری همدان.

- هنر آموزگار خلبان در گردان ۷۲ شکاری در پایگاه هفتم شکاری شیراز.

- افسر ستاد عملیات در گردان ۷۱ شکاری در پایگاه هفتم شکاری شیراز.

- فرماندهی گردان ۷۱ شکاری در پایگاه هفتم شکاری شیراز.

- رئیس دایره یکنواختی و استاندارد پرواز در معاونت عملیاتی فرماندهی تاکتیکی

هوایی در شیراز.

- فرمانده پایگاه دوم شکاری در تبریز.

- فرمانده پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران

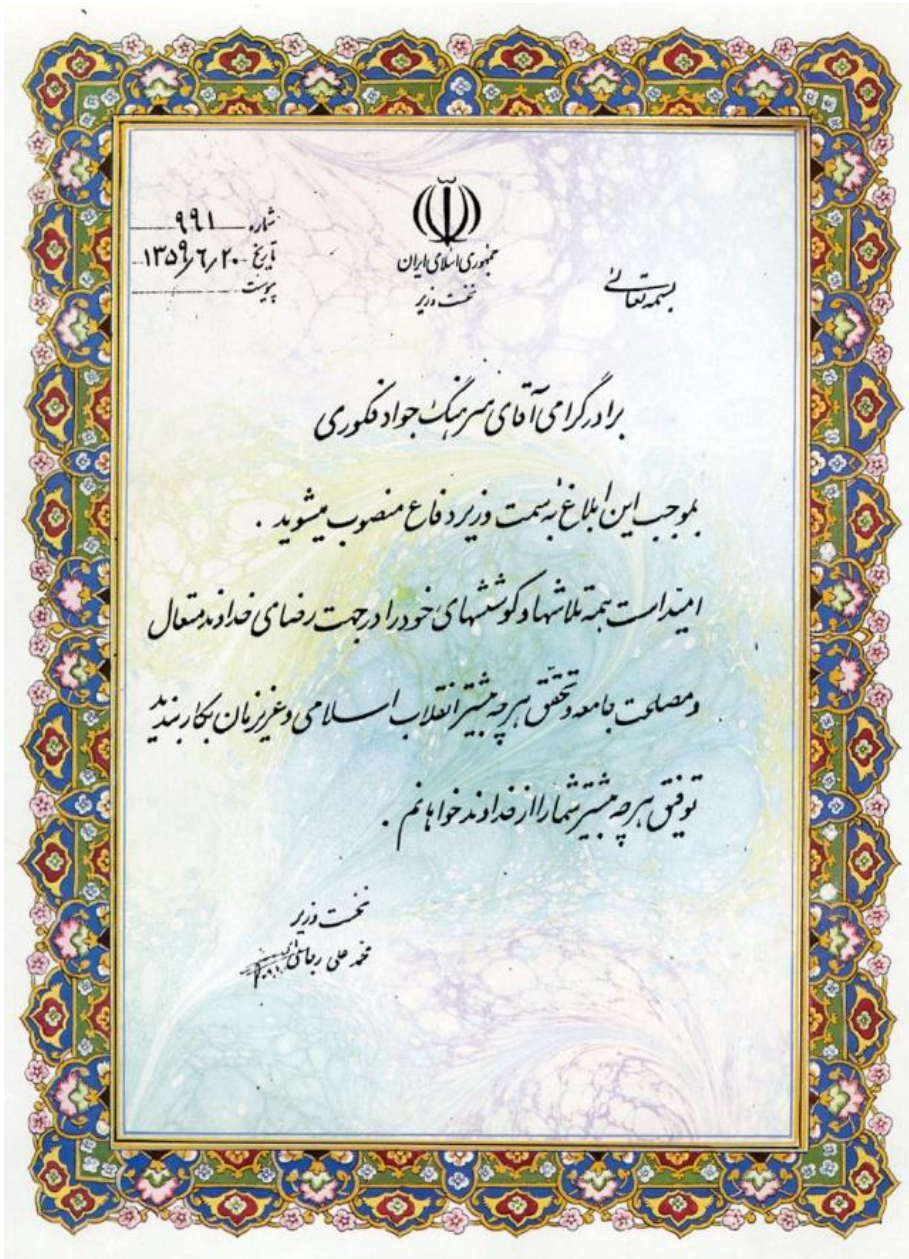
- فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران.

- وزیر دفاع نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در کابینه شهید رجایی

ویژگی‌های فردی

سرتیپ خلبان شهید جواد فکوری خلبانی ورزیده و کاردان بود که شجاعت کم‌نظیر او

الگوی بسیار خوبی برای خلبانان جوان بود.

لوح وزارت دفاع شهید فکوری در کابینه شهید رجایی

او افسری مؤمن و متعهد به انجام فرایض دینی و پای بند به مبانی انضباطی و بسیار قاطع بود. ایمان راسخ مذهبی او موجب دفع توطئه‌ی حزب خلق مسلمان در تبریز گردید و در این راستا او دستگیر شد و تا سر حد از دست دادن جان خود ایستادگی کرد. اما شجاعت ذاتی او و خواست خدا و یاری همکارانش در تبریز او را از زندان شاخه‌ی نظامی حزب خلق مسلمان نجات داد. در دولت شهید رجایی او به سمت وزارت دفاع برگزیده شد و بلافاصله در جنگ درگیر شد و سخت‌ترین لحظات فرماندهی برای او در این دوران رقم خورد تا جایی که منجر به شهادت او گردید.

در دوران فرماندهی او در نیروی هوایی انسجام نیرو و برقراری انضباط نظامی و توجه به سلسله مراتب فرماندهی آغاز گردید و تا زمان شهادتش در این زمینه پیشرفت‌های مهمی حاصل گردید، بطوری که نهاجا به تنهایی پس از آغاز جنگ تا ماه‌ها بعد در برابر ارتش عراق ایستادگی نمود. تدابیر او در انهدام پالایشگاه‌های دشمن موجب قطع تولید سوخت تانک و هواپیما و روغن‌های مورد نیاز ماشین جنگی صدام گردید، تا جایی که این ماشین جهنمی در بیابان‌های اهواز متوقف گردید. سرهنگ جواد فکوری هنگامی که سرافراز از پیروزی عملیات ثامن‌الائمه از اهواز به سوی تهران باز می‌گشت، در نزدیکی کهریزک دچار سانحه هوایی شد و به اتفاق چند تن از فرماندهان ارتش و سپاه به درجه شهادت نائل گردید.

برابر قوانین و مقررات ارتش او که هنگام شهادت در درجه سرهنگی قرار داشت، در لحظه شهادت به درجه سرتیپی ارتقاء یافت.

سرلشکر منصور ستاری

درجه: سرلشکر

نام: منصور

نشان: ستاری خواص

عنوان سازمانی: فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

عنوان تخصصی: رادار کنترل شکاری

تاریخ تولد: ۱۳۲۷/۵/۳۰

تاریخ شهادت: ۱۳۷۳/۱۰/۱۵

محل شهادت: اصفهان

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: یک پسر و سه دختر

محل دفن: تهران (بهشت زهرا)

تصویر زمان دانشجویی شهید ستاری

معرفی اجمالی

شهید سرلشکر منصور ستاری خواص در سال ۱۳۲۷ در روستای ولی‌آباد از توابع ورامین متولد شد. دوران طفولیت و تحصیلات ابتدایی را در همان روستا به پایان رسانید و تحصیلات متوسطه را در روستای (پوینک) از توابع باقرآباد ورامین سپری نمود آنچه از سرگذشت خاطرات دوران زندگی غیر نظامی او باقی است حاکی از فقر مادی و از دست دادن پدر در سنین کودکی و ادامه تحصیلات با مشقت فراوان می‌باشد. اعتماد به نفس بالا او موفق به گرفتن دیپلم متوسطه در سال ۱۳۴۵ و شرکت در آزمون دانشکده‌ی افسری نیروی زمینی ارتش در همان سال نمود که به پذیرش وی در این دانشکده که از معتبرترین مدرسه‌های نظامی در خاورمیانه بود منجر گردید در سال ۱۳۴۸ به درجه ستوان دومی نائل گردید و در همان سال به واسطه علاقه‌ای که به فنون هوانوردی داشت به نیروی هوایی ارتش منتقل و با پشت سر گذاشتن دوره‌های علمی و عملی برای طی دوره فایتر کنترلر یا کنترلر جنگنده‌های شکاری به آمریکا اعزام گردید و در سال ۱۳۵۱ پس از طی دوره مذکور به کشور باز گشته و جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای به فرماندهی پدافند هوایی ایستگاه رادار بابلسر منتقل می‌شود. او به عنوان افسر کنترل شکاری در یگان‌های متعدد پدافند هوایی ادامه خدمت داده و در مجله نیروی هوایی بخشی از مسولیت‌های فرهنگی را بر عهده می‌گیرد.

تصویر شهید ستاری در کنار فرمانده نیروی هوایی هندوستان

در سال ۱۳۵۴ برای ارتقای توان علمی خود به دانشگاه تهران راه یافته و در دانشکده فنی در رشته برق و مهندسی مشغول تحصیل می‌شود. با پیروزی انقلاب و وقوع جنگ تحمیلی تحصیل در دانشگاه را نیمه‌تمام رها نموده و به حرفه‌ی اصلی نظامی‌گری خود می‌پردازد. در سال ۱۳۵۹ در مدیریت عملیات نهاجا در دایره‌ی پدافند هوایی زمین به هوا مشغول خدمت بود که جنگ تحمیلی آغاز گردید، و او نیز همانند هم‌زمانش در ایستگاه‌های رادار همدان، دزفول، سربندر به عنوان افسر کنترل شکاری (FIGHTER CONTROLER) مشغول خدمت شد.

بازدید از اولین پرواز آزمایشی هواپیمای «پرستو»

پس از چندی با ابراز لیاقت دانش و تخصص خود و ابتکار عمل در کنترل و هدایت هواپیماهای جنگنده رهگیر در عملیات بزرگ خیبر (در اسفند ۱۳۶۲) و ادامه‌ی آن در سال ۱۳۶۳ توانست سایت موشکی زمین به هوای هاوک در منطقه را که بنام سایت پیروزی معروف شده بود به موفقیت‌های چشمگیری رسانده و برای اولین بار آنتن‌های رادار را از گزند موشک‌های ضد رادار در منطقه عملیاتی حفظ نماید. از همان هنگام پله‌های ترقی در حرفه‌ی هوانوردی را به سرعت پیمود تا جایی که ابتدا بعنوان معاون عملیات فرماندهی پدافند هوایی

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نهاجا ۴۷

و چندی بعد بعنوان معاونت طرح و برنامه‌ی فرماندهی نهاجا منصوب گردید. سرانجام در سال ۱۳۶۵ به فرماندهی نهاجا برگزیده شد و تا لحظه‌ی شهادت در این سمت باقی بود. منصور ستاری از جمله اولین افسران ارشدی بود که در نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران به درجه سرتیپی نایل گردید.

آخرین تصویری که از شهید ستاری ساعاتی پیش از وقوع سانحه‌ی منجر به شهادت او و دیگر یارانش گرفته شده

دوره‌های آموزشی:

- ورود به دانشکده‌ی افسری نیروی زمینی در سال ۱۳۴۵
- فارغ‌التحصیل دانشکده‌ی افسری با درجه علمی کارشناس در سال ۱۳۴۸
- طی دوره رادار و کنترل شکاری در سال ۱۳۵۰
- طی دوره رادار و کنترل شکاری در ایالات متحده آمریکا در سال ۱۳۵۰
- تحصیل در رشته‌ی برق و الکترونیک دانشگاه تهران نیمه‌تمام در سال ۵۴ تا ۵۷

محل‌های خدمت نظامی:

- افسر کنترل شکاری در عملیات ایستگاه رادار همدان با درجه ستوانیکمی.

- افسر کنترل شکاری در عملیات ایستگاه رادار آبدانان با درجه ستوانیکمی.
- افسر یکنواختی و آموزش در معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی با درجه سروانی.
- منتسب به ستاد نیروی هوایی جهت ادامه‌ی تحصیل در دانشگاه تهران با درجه سروانی.
- رئیس آموزش رادار معاونت عملیاتی فرماندهی پدافند هوایی با درجه سرگردی
- معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی با درجه سرهنگی موقت.
- معاونت طرح و برنامه‌ی نهاجا با درجه سرهنگی دایم.
- فرماندهی نیروی هوایی با درجه سرهنگی و سپس ارتقاء به درجه سرتیپی.

ویژگی‌های فردی، نظامی و ابتکارات

سرلشکر شهید منصور ستاری فردی آرام و متین اما بسیار پرتلاش و مبتکر بود. دانش حرفه‌ای لازم را برای کار در میادین نبرد به خوبی فرا گرفته بود و برای هر مسئله‌ای در زمینه دفاع هوایی تاکتیکی و استراتژیکی راه‌حل‌های کاربردی پیشنهاد می‌نمود. وی به فراگیری علم و دانش بسیار علاقمند بود بطوری که در زمان او دانشکده‌ی فرماندهی و ستاد نهاجا بسیار فعال گردید و اعتقادات او به کار حرفه‌ای و ریشه‌ای، وضعیت نشریات نهاجا را به یکباره متحول نموده و از رکود و بی‌حرکی خارج ساخت و بسیاری از آئین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و کتب نهاجا که از دوران رژیم قبل باقی‌مانده بود و نیاز به بازنگری داشت، تجدیدنظر شده و هویت جدید خود را بازیافتند.

شهید ستاری، دفاع موشکی صحنه‌ی نبردهای زمینی را در مناطق نبرد دگرگون ساخت و سامانه دفاع موشکی صحنه نبردهای زمینی را در مناطق نبرد تغییر داده و پیشرفته ساخت و علی‌رغم نامتقارن بودن تسلیحات و عدم تطبیق ماهیت موشک زمین به هوای هاوک با چنین تدبیری، بر محدودیت‌های آن غلبه نمود و در عملیات مشترک مرکب (۱) «والفجر-۸» موفق به سرنگون نمودن بیش از یک اسکادران از جنگنده بمب‌افکن‌های نیروی هوایی دشمن گردید.

(۱) علت عنوان عملیات مشترک و مرکب به واسطه‌ی شرکت نیروی مسلحی با فرهنگ متفاوت از فرهنگ ارتش بنام سپاه پاسداران بود.

شهید ستاری در دیداری صمیمانه با مقام معظم رهبری

شهید ستاری در میدانهای جنگ. بارها تا مرز شهادت پیش رفت و پیوسته در طلب شهادت بود. او شب و روز نمی‌شناخت و تمامی لحظات زندگی خود را وقف خدمت به اسلام و نظام اسلامی کرده بود.

مقام معظم رهبری

تکمیل و راه‌اندازی بیمارستان بزرگ ۶۰۰ تخت‌خوابی نهجا، تأسیس دانشگاه علوم و فنون هوایی، تأسیس کارخانجات هواپیماسازی اوج، ساخت هواپیمای پرستو، بهینه‌سازی رادارهای نهجا، اجرای پروژه‌های تحقیقاتی و ساخت و تولید بمب‌ها و موشک‌های هدایت شونده، خرید هواپیماهای F-۷، میگ-۲۹، سوخوی-۲۴ و بدست آوردن فن‌آوری‌های مدرن هوا- فضایی بویژه ارائه طرح ساخت رادار ملى و تبدیل موشک‌های زمین به هوای غربی به موشک‌های هوا به هوا، و هوا به زمین و تطبیق موشک‌های شرقی بر روی هواپیماهای غربی از جمله اقدامات مؤثر و امیدوار کننده‌ای بود که سرلشکر شهید منصور ستاری با پیگیری و عزم و اراده‌ی نظامی خود به ثمر رسانید.

مکاتبه شهید ستاری با حضرت امام(ره)

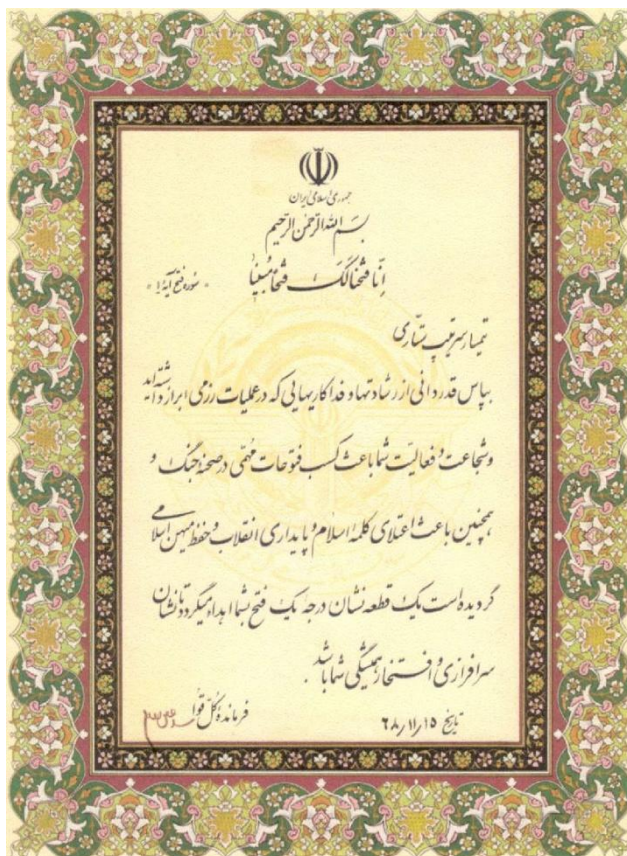
حضرت امام خمینی(ره) در پاسخ پیام تبریک او به مناسبت ولادت حضرت زهرا(س) یکی از ابیات سروده‌ی خود را با دستخط خود و به این مضمون برای ایشان می‌فرستند:

من به خال لب‌ت ایدوست گرفتار شدم

چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

فارغ از خود شدم و کوس ان‌الحق بزدم

همچو منصور خریدار سر دار شدم

لوح نشان درجه يك فتح شهيد ستاری

مقام معظم رهبری در مورد ایشان چنین فرمودند:

«شهید ستاری در میادین جنگ، بارها تا مرز شهادت پیش رفت و پیوسته در طلب شهادت بود. او شب و روز نمی‌شناخت و تمامی لحظات زندگی خود را وقف خدمت به اسلام و نظام اسلامی کرده بود.»

دریافت لوح تقدیر از مقام معظم رهبری

تصویر مراسم فارغ التحصیلی اولین گروه خلبانان ایرانی در اولین دوره دانشکده خلبانی در ایران را (که آرزوی آن شهید بود)، در حضور مقام معظم رهبری.

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور وقت در مورد ایشان چنین گفته‌اند:

«مسلماناً نقش برجسته‌ی تیمسار ستاری و سایر مسئولان آن نیرو در هشت سال دفاع قهرمانانه ملت ایران فراموش نخواهد شد.»

یکی از سخنان سرلشکر شهید منصور ستاری همیشه این بود که باید دست بکار شویم. خلاصه حرف من این است که ما باید ضمن داشتن برنامه‌ی دقیق دست به کار هم بشویم، طوری که این دست‌های آغشته به گل و خاک ما را ببینند و باور کنند که به هر حال ما مشغول انجام کاری هستیم، در این صورت مسئولین مسلماً حمایت می‌کنند. علاوه بر کارهای مثمر ثمری که اشاره شد، شهید بزرگوار کار بسیار ارزشمند دیگری را نیز پایه‌ریزی کرد و آن تأسیس دانشکده‌ی خلبانی کامل بود، به این معنی که دوره مقدماتی و تکمیلی آکادمی هوانوردی و

آشنایی با تعدادی از فرماندهان نهاجا ۵۳۲

پرواز آموزشی با هواپیمای جت را که نیازمند خارجی‌ها بودیم را در نیروی هوایی برقرار ساخته و برای همیشه نیاز به خارجی‌ها در امر آموزش خلبانان جت منتفی شد.

لوح نشان درجه يك در زمان حیات وی به او اهدا گردید و شش سال بعد در تاریخ ۷۳/۱۰/۱۵ در حالیکه از بازدید تأسیسات و امکانات نهاجا در جزیره کیش و منطقه‌ی هوایی شهید بابایی در اصفهان به اتفاق سرلشکر خلبان شهید مصطفی اردستانی ، سرلشکر شهید احمد شجاعی سرلشکر خلبان شهید علیرضا یاسینی و سرتیپ شهید رزاقی برمی‌گشت هواپیمای حامل ایشان دچار سانحه شد و همگی آنان به شهادت رسیدند.

سرلشکر علیرضا یاسینی

درجه: سرلشکر

نام: علیرضا

نشان: یاسینی

عنوان سازمانی: معاون هماهنگ کننده نهاجا

عنوان تخصصی: خلبان جنگنده بمب افکن (هنرآموزگار خلبان)

تاریخ تولد: ۱۳۳۰/۱/۱۵

تاریخ شهادت: ۱۳۷۳/۱۰/۱۵

محل شهادت: منطقه هوایی شهید بابایی اصفهان

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: سه پسر و يك دختر

محل دفن: تهران (بهشت زهرا)

دریافت نشان فتح از دست مبارک مقام معظم رهبری

تصویری از سرلشکر یاسینی اولین نفر از سمت چپ پس از دریافت نشان فتح

معرفی اجمالی

شهید یاسینی در فروردین ماه سال ۱۳۳۰ در شهرستان آبادان دیده به جهان گشود. دوران کودکی و تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در زادگاهش گذراند، و در سال ۱۳۴۸ به دانشکده‌ی خلبانی نیروی هوایی روی آورد.

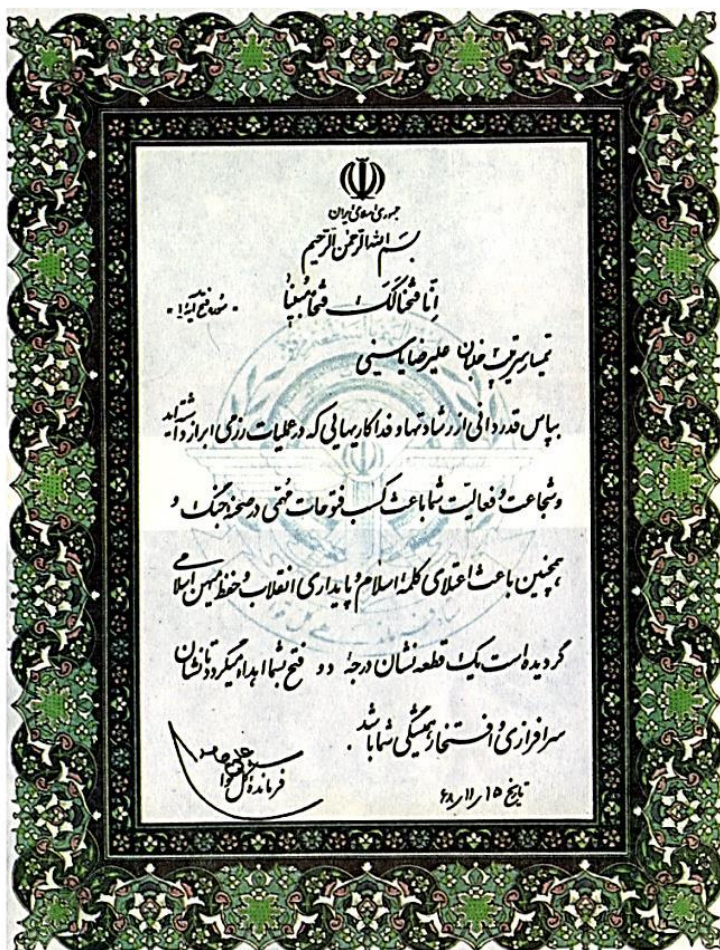
آموزش‌های نظامی و آکادمی هوانوردی و پروازهای مقدماتی را در ایران و دوره تکمیلی را در ایالات متحده آمریکا با پرواز بر روی هواپیمای جت دو موتوره «T-۳۷» و جت مافوق صوت «T-۳۸» به پایان رسانید و با دریافت نشان خلبانی و درجه ستواندومی برای پرواز با هواپیمای فانتوم برگزیده شد.

تصویری از سرلشکر خلبان شهید یاسینی در کنار يك هواپیمای فانتوم

در سال ۱۳۵۲ پس از طی دوره تاکتیکی کابین عقب این هواپیما به پایگاه هفتم شکاری شیراز منتقل و عملاً به جمع خلبانان تاکتیکی نهاجا پیوست. سرلشکر شهید یاسینی از معدود خلبانانی بود که در همان آغاز جنگ به سرعت در جمع رکورد داران پروازهای بمباران هوایی قرار گرفت و مراحل ترقی را به سرعت پیمود. بطوری که پنج سال ارشدیت در درجات مختلف از جمله تشویقات دوران خدمت او محسوب می‌گردد که کمتر افسرانی در نیروی هوایی به چنین موفقیتی دست یافته‌اند

سرلشکر شهید یاسینی به علت شجاعت و فداکاری کم‌نظیر در جنگ موفق به دریافت نشان فتح گردید و با این افتخارات جنگ ۸ ساله را پشت سر نهاد و سرانجام در تاریخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۵ در يك سانحه‌ی هوایی به اتفاق تنی چند از فرماندهان نهاجا به درجه رفیع شهادت نایل گردید

نشان درجه ۲ فتح از افتخارات شهید یاسینی

دوره‌های آموزشی

- دانشکده‌ی خلبانی در ایران ۱۳۴۸ (تهران دوشان تپه)
- ادامه‌ی تحصیلات در ایالات متحده ۱۳۴۹ (تگزاس)
- طی دوره کابین عقب «اف-۴» ۱۳۵۱ تهران (مهرآباد)
- طی دوره کابین جلوی «اف-۴» ۱۳۵۳ تهران (مهرآباد)
- طی دوره فرماندهی و ستاد ۱۳۶۸ تهران (دوشان تپه)

مسئولیت‌ها و مشاغل

افسر خلبان تاکتیکی کابین عقب هواپیمای «اف-۴» گردان ۱۲ پایگاه یکم شکاری
مهرآباد ۱۳۵۱

افسر خلبان تاکتیکی کابین عقب هواپیمای «اف-۴» گردان ۷۱ پایگاه هفتم شکاری
شیراز ۱۳۵۲

افسر خلبان آموزشی کابین جلوی هواپیمای «اف-۴» گردان ۱۲ پایگاه یکم شکاری
تهران مهرآباد ۱۳۵۳

افسر خلبان تاکتیکی کابین جلوی هواپیمای «اف-۴» گردان ۳۳ پایگاه سوم شکاری
همدان ۱۳۵۴

معلم خلبان هواپیمای «اف-۴» گردان ۶۱ پایگاه ششم شکاری بوشهر ۱۳۵۵

فرمانده گردان ۶۱ شکاری پایگاه ششم شکاری بوشهر ۱۳۶۰

معاون عملیات در پایگاه ششم شکاری بوشهر ۱۳۶۰

فرمانده اسکادران ۳۱ شکاری در پایگاه سوم شکاری همدان ۱۳۶۱

معاون عملیات برای فرماندهی پایگاه سوم شکاری ۱۳۶۱

جانشین فرماندهی پایگاه سوم شکاری در همدان ۱۳۶۲

فرمانده پایگاه سوم شکاری در همدان ۱۳۶۳

سرپرستی دانشجویان خلبانی در کشور پاکستان ۱۳۶۳

فرمانده پایگاه دهم شکاری چابهار ۱۳۶۴

فرمانده پایگاه ششم شکاری بوشهر ۱۳۶۷

مدیر جنگ الکترونیک در معاونت عملیات نهاجا ۱۳۷۰

فرمانده منطقه هوایی شیراز ۱۳۷۱

معاون هماهنگ کننده ستاد فرماندهی نهاجا

ویژگی‌های فردی

شجاعت، بی‌باکی، اعتماد به نفس در اجرای مأموریت‌های پروازی، وظیفه‌شناسی،
رازداری و متانت از ویژگی‌های فردی سرلشکر خلبان شهید علیرضا یاسینی بود، او در جنگ

تحمیلی بارها تا مرز شهادت پیش رفت. حتی در يك مأموریت مراقبت مسلحانه‌ی هوایی با تعداد ۶ فروند هواپیمای دشمن درگیر شد و سرانجام دشمن هواپیمای او را آماج موشک‌های خود قرار داد و مجبور شد هواپیما را اضطراراً ترك نماید و با چتر نجات فرود آید، اما بلافاصله بعد از نجات برای پروازهای بعدی آماده شد.

لوح یاد بودی که به پاس تلاش
سرلشکر یاسینی در امور بازسازی
هواپیماها و تسلیحات در منطقه هوایی
شیراز به او تقدیم گردیده است

سرلشکر خلبان شهید علیرضا یاسینی در تاریخ ۷۳/۱۰/۱۵ در سانحه‌ی هوایی به اتفاق سرلشکر خلبان مصطفی اردستانی معاون عملیاتی فرماندهی نیروی هوایی و سرلشکر منصور ستاری خواص فرمانده نیروی هوایی و تعدادی دیگر از مسئولین نهجا به شهادت رسید. او در لحظه شهادت در درجه سرتیپی قرار داشت که برابر قوانین ارتش جمهوری اسلامی ایران، قبل از شهادت به يك درجه بالاتر یعنی درجه سرلشکری ارتقاء یافت.

نظر او در مورد يك فرماندهی موفق این بود که يك فرمانده باید از تخصص بالایی برخوردار باشد، در جنگ شرکت داشته باشد، متعهد باشد، تبعیض قایل نشود، سفارش نپذیرد، مستمع خوبی برای سخنان زیر دستانش باشد، گفته‌های منطقی را پذیرفته و حرف‌های غیر منطقی را نیز پاسخ‌گو باشد.

مقام معظم رهبری در مورد سرلشکر خلبان شهید علیرضا یاسینی چنین فرموده‌اند :
«من به ایشان (سرتیپ خلبان حبیب بقایی فرمانده نهاجا) می‌گفتم خیلی امید داشتم به این جوان برای آینده، خوب حالا خدای متعال این جوری مقدر کرده بود. چاره‌ای نیست، باید تحمل کرد تقدیرات الهی را.»

سرتیپ فریدون ذوالفقاری

درجه: سرتیپ

نام: فریدون

نشان: ذوالفقاری

عنوان سازمانی: معاون عملیاتی منطقه هوایی مهرآباد

عنوان تخصصی: خلبان شکاری

تاریخ تولد: ۱۳۲۴/۱/۲۱ تهران

تاریخ شهادت: ۱۳۶۵/۳/۱۰

وضعیت تأهل: متأهل

تعداد فرزندان: دو دختر

محل دفن: بهشت زهرا در تهران

معرفی اجمالی

سرتیپ خلبان شهید فریدون ذوالفقاری در سال ۱۳۲۴ در تهران دیده به جهان گشود و تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در تهران به پایان رسانید و برای ادامه‌ی تحصیل راهی انگلستان شد. در بازگشت به وطن در سال ۱۳۴۶ به استخدام نیروی هوایی در دانشکده خلبانی درآمد و دوره آموزش‌های مقدماتی آکادمی و پروازی را با هواپیماهای «T-۴۱» و «T-۶» در تهران طی کرده سپس برای ادامه تحصیل به ایالات متحده آمریکا اعزام شد.

سرتیپ خلبان فریدون ذوالفقاری در
دوران دانشجویی و پرواز با
هواپیمای "T-۳۸"

در آمریکا دوره تکمیلی آکادمی و پرواز با هواپیماهای جت آموزشی «T-۳۷» و جت مافوق صوت «T-۳۸» را با ۲۲۰ ساعت پرواز طی نموده و در پایان به درجه ستواندومی مفتخر و به ایران مراجعت نمود

در سال ۱۳۴۸ برای طی دوره پرواز شکاری تاکتیکی هواپیمای «اف-۵» در پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران برگزیده شد و بلافاصله برای ادامه دوره به پایگاه هوایی دزفول منتقل گردید. پس از طی دوره به عنوان خلبان شکاری تاکتیکی «اف-۵» به اسکادران ۴۲ شکاری بمب افکن در دزفول منتقل و چندی بعد برای پرواز با هواپیماهای «آراف-۵» که یک نوع شکاری شناسایی تاکتیکی مافوق صوت بود به پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران اعزام گردید. چیزی نگذشته بود که برای طی دوره آموزشی شکاری تاکتیکی فانتوم برگزیده شد و بالاخره در آغاز جنگ عراق علیه ایران به عنوان فرماندهی اسکادران شکاری شناسایی فانتوم در مهرآباد وارد جنگ گردید. بخش اعظم عکس‌های تاکتیکی از فعالیت‌های نیروهای دشمن در خوزستان توسط این خلبان شهید گرفته شده است.

عکس هوایی از مجلس الوطنی عراق (پارلمان عراق) در بغداد که توسط شهید سرتیپ خلبان فریدون ذوالفقاری در تاریخ ۵۹/۷/۱۸ گرفته شد. دقت در هدایت هواپیما و رسیدن بر روی هدفی چنین مهم نشان می‌داد که حاکمان عراق حتی در داخل کاخ‌هایشان نیز به هیچ‌وجه امنیت نداشتند.

از شاهکارهای عملیات جنگی او علیه اهداف استراتژیک در خاک عراق، گرفتن عکس «مجلس الوطنی» عراق و کاخ ریاست جمهوری در بغداد است. او در تاریخ ۶۵/۳/۲۰ در حالی که دشمن به شدت از آسمان منطقه‌ی نبردهای زمینی توسط موشک‌های «سام-۲» و هواپیماهای «میراژ-۱-F» دفاع می‌کرد، در یک عملیات ترکیبی با دشمن درگیر و در این درگیری به درجه رفیع شهادت نائل آمد. شهید ذوالفقاری در طول جنگ به علت خدمات فوق‌العاده‌ی جنگی مدت بیست و سه ماه ارشدیت گرفت و در لحظه‌ی شهادت بر اساس قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران به درجه سرتیپی و دریافت نشان فتح مفتخر گردید.

دوره‌های آموزشی

آموزش دوره خلبانی مقدماتی در ایران ۱۳۴۶

آموزش دوره خلبانی جت در آمریکا ۱۳۴۸

آموزش دوره خلبانی جنگنده بمب افکن «اف-۵» ۱۳۴۸ در دزفول

آموزش دوره خلبانی شکاری شناسایی (آراف-۵) در مهرآباد

آموزش دوره خلبانی شکاری بمب افکن «اف-۴» ۱۳۵۱ در مهرآباد تهران

آموزش دوره خلبانی شکاری شناسایی «آراف-۴» فانتوم در سال ۱۳۵۳ در مهرآباد تهران

دوره هنرآموزگاری هواپیمای شکاری شناسایی «آراف-۴» ۱۳۵۴ در تهران

آموزش دوره فرماندهی و ستاد در تهران ۱۳۶۴

ویژگی‌های فردی و نظامی

سرتیپ خلبان شهید فریدون ذوالفقاری افسر برجسته‌ای بود که در دوران خدمتش در نیروی هوایی همواره مأموریت‌های دشوار پروازی بویژه پرواز بر فراز جبهه‌های زمینی و گرفتن عکس‌های مهم قبل از آغاز عملیات را بر عهده‌ی او قرار می‌دادند. او به علت شجاعت ذاتی که داشت همواره داوطلبانه این مأموریت‌ها را می‌پذیرفت.

آن شهید والامقام، در تغییر تاکتیک نه‌اجا در بمباران‌های ارتفاع پست به ارتفاع بالا در اولین عملیات مهم ارتش ثامن‌الائمه و گروه پروازی که قرار بود این مأموریت پروازی را انجام دهند با کمال شجاعت و اعتماد به نفس هدایت اولین گروه را بر روی هدف بر عهده گرفت و با هواییمای فانتوم شناسایی خود در جلوی گروه پروازی در ارتفاع پنجاه هزار پایی به پرواز درآمد و قبل از بمباران، فداکارانه اولین عکس هوایی را گرفت و بلافاصله پس از عملیات بمباران، عکس «BDA» یا «BOMB DAMAGE ASSESMENT» را که به ارزیابی انهدام هدف موسوم است، نیز تصویربرداری نمود. این عکس، به مهرآباد گردان «RTS» (گردان فنی شناسایی) منتقل شده و بلافاصله چاپ و تکثیر و به همی‌یگان‌های ذیربط ارسال گردید.

فریدون ذوالفقاری یک خلبان شکاری شناسایی و کاملاً حرفه‌ای بود که خلبانان زیادی را آموزش داد. در اغلب پروازهایی که برای گرفتن عکس‌هایی از پایگاه‌های هوایی دشمن، پالایشگاه‌ها، نیروگاه‌ها، و پل‌های مهم بعنوان اهداف استراتژیک، بویژه عکس‌هایی در اتخاذ تصمیم به شروع یک عملیات زمینی لازم بود، حضوری فعال داشت. او فرمانده‌ای بود که در زمان بحران اطلاعات عملیاتی در قرارگاه‌های کربلا و خاتم(ص) گردان شکاری شناسایی مهرآباد را به گونه‌ای اداره و هدایت نمود که حتی یک مأموریت ناتمام نیز باقی نماند. بدیهی است که خلبانان آن گردان با توجه به چنین فرمانده دانا و شجاعی همواره برای جانفشانی آماده بودند.

دیگر مدیران و فرماندهان نیرو

فرماندهان و افسران عالی‌رتبه نیرو که در صفحات گذشته معرفی شدند، علاوه بر شغل‌های حساس، خود در جبهه و جنگ نیز صاحب نظر و عامل به جهاد بودند. در کنار این افراد مدیرانی نیز بودند که بار مسئولیت‌های جنگ را تا آخرین روزهای دفاع از این مرز و بوم، به دوش کشیده و در بازداشتن ارتش عراق در نخستین سال تجاوز خود و بیرون راندن نیروهای دشمن از سرزمین‌های اشغالی نقش مهمی را ایفا نمودند. در زیر به معرفی اجمالی این گروه پرداخته شده است.

سرهنگ خلبان محمود قیدیان

این افسر از نوابغ هوانوردی بود و پیش از آغاز جنگ به سمت معاونت عملیات نیروی هوایی برگزیده شد. دستور «نبرد البرز» را او تدوین و به تصویب رسانید. او در طرح‌ریزی برنامه‌های دفاعی در برابر ارتش عراق و توقف ماشین جنگی این کشور در یکسال نخست جنگ نقش کلیدی داشت.

در حقیقت با تدبیر او و تصویب مرحوم فکوری بود که تمامی پالایشگاه‌ها و مراکز تولید نفت و تلمبه‌خانه‌های کشور عراق زیر آتش سنگین جنگنده- بمب افکن‌های نیروی هوایی قرار گرفت و در نهایت منجر به توقف ارتش عراق در خاک خوزستان گردید. تمامی تصاویر نقاط استراتژیک در خاک عراق مانند نیروگاه‌ها، مراکز پالایش و تولید نفت، کاخ‌های ریاست جمهوری، پایگاه‌های هوایی، فرودگاه‌ها و شهرهای عراق در زمان صلح توسط این شخص که خود با پرواز برفراز کشور عراق اقدام به عکسبرداری نموده بود، تهیه و در آغاز جنگ مورد استفاده رزمندگان قرار گرفت. این افسر در سال ۱۳۶۰ درحالی که سنین خدمتش به ۲۵ سال رسیده بود، بازنشسته شد.

سرهنگ خلبان محمود قیدیان
معاون عملیاتی نیروی هوایی پیش از
شروع جنگ و تا یکسال نخست جنگ

سرتیپ خلبان بهرام هشیار

این شخص افسری شجاع، مطلع و از نوابغ هوانوردی در نیروی هوایی بود. او سال‌ها پیش از پیروزی انقلاب لیدر گروه پروازی آکروباتیک و نخستین هنرآموزگار هواپیمای "اف-۴" در ایران بود. وی مظهر اطاعت‌پذیری در سیستم نظامی و هوانوردی نظامی بود. سرتیپ هشیار در طراحی عملیات موفق "ثامن الائمه" نقشی کلیدی داشت و مبتکر راه اندازی دفاع موشکی صحنه نبرد در مناطق عملیاتی بود و نخستین بار در عملیات طریق القدس سایت موشکی فولی آباد (خیبر) در شمال غرب اهواز را در کنار قرارگاه ۱۶ زرهی برقرار و عملیاتی نمود و در عملیات‌های "فتح المبین" و "بیت المقدس" خود رئیس ستاد قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب بود. البته او با تفویض اختیارات فرماندهی عملاً فرمانده آن قرارگاه بود و نقش "TACC" (۱) را ایفا می‌کرد. مرحوم هشیار طراح عملیات استراتژیک حمله به پایگاه هوایی الولید (پایگاه‌های هوایی اچ-۳) در دورترین منطقه غربی عراق بود و تا آغاز عملیات خیبر در مقام معاونت عملیات نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی قرار داشت. این فرمانده دانای نظامی موفق به دریافت مدال فتح شد و در سال ۱۳۷۶ بر اثر ابتلا به بیماری سرطان خون دعوت حق را لبیک گفت.

سرتیپ خلبان بهرام هشیار معاون
عملیاتی نیرو در بحرانی‌ترین سالهای جنگ
و فاتح عملیات هوایی زنجیره‌ای "شبح-۲"
در پشتیبانی از عملیات نیروی زمینی
ثامن الائمه، طریق القدس، فتح المبین،
بیت المقدس و فاتح مدال فتح

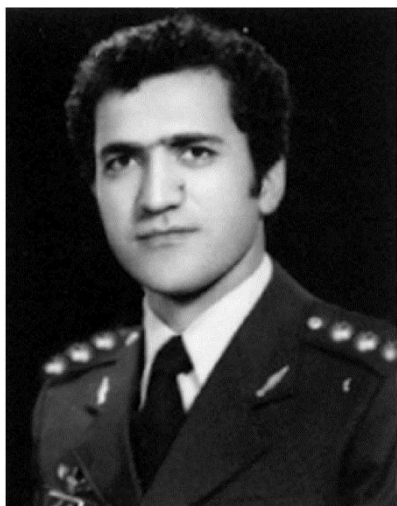
(۱) TACTICAL AIR COMPONENT COMMANDER فرمانده تاکتیکی گروه عملیاتی هوایی در

عملیات مشترک (فرمانده عملیات هوایی مشترک)

سرهنگ خلبان قاسم پورگلچین

این افسر شجاع فرمانده پایگاه هوایی سوم شکاری (معروف به پایگاه نوژه) بود و پیش از شروع جنگ در دفاع از تجاوز ارتش عراق به کردستان شجاعت‌های فراوانی از خود نشان داده بود. به همین سبب به درجه سرهنگی ارتقا یافته و فرمانده آن پایگاه شد.

این افسر شجاع فرمانده گروه‌های پروازی در عملیات بمباران پایگاه‌های "اچ-۳" معروف به الولید در موقعیت شماره ۲ دسته پروازی «الوند» بود و خود با وجود آن که فرمانده پایگاه بود در پروازهای بمباران علیه تأسیسات و پایگاه‌های عراق همانند یک خلبان جوان در پروازهای عملیاتی بمباران فعالانه شرکت می‌نمود. در سال ۱۳۶۰ با توجه به تغییرات وسیعی که در کادر فرماندهان نیرو به عمل آمد بازنشسته شد.

سرهنگ خلبان قاسم پورگلچین
فرمانده پایگاه سوم شکاری همدان

سرتیپ فنی محمدرضا کشواد

این شخص از مطلع‌ترین افسران در امور آماد و پشتیبانی (لجستیک) نهاجا بود و در مقام فرمانده گردان‌های نگهداری متمرکز سالها خدمت کرده بود. او تجربیات فراوانی در اموری

مانند تعامل بین عملیات و لجستیک در هنگام جنگ داشت. نامبرده در سانحه هواپیمای فرزندشیپ نهاجا که توسط هواپیماهای مهاجم نیروی هوایی عراق در اهواز مورد هدف قرار گرفته شد، به همراه جمعی از رزمندگان نظیر سرهنگ خلبان خضرائی و همچنین آیت الله محلاتی نماینده حضرت امام در سپاه پاسداران به شهادت رسید. وی در هنگام شهادت مدیر ماتریل در معاونت لجستیک نهاجا بود.

سرتیپ محمدرضا کشواد مدیر
ماتریل نیروی هوایی که در سانحه‌ی
هواپیمای فرزند شیپ در آسمان اهواز به
شهادت رسید

سرتیپ خلبان هوشنگ صدیق

این فرد نیز از شجاعان حرفه هوانوردی بود و در جنگ با پروازهای بمباران هوایی علیه ارتش عراق شرکت داشت. در سال ۱۳۶۰ به مقام فرماندهی پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران رسید و چندی نگذشت که به فرماندهی نیروی هوایی برگزیده شد. در زمان فرماندهی ایشان وضعیت سیاسی نیروی هوایی به علت اخراج‌ها و برکنار نمودن بی رویه کارکنان و تصمیم‌های غیر حرفه‌ای در کادر فرماندهی قبلی نیروی هوایی بسیار متشنج شده بود. به همین دلیل وی دورانی بسیار دشوار و طاقت‌فرسا را در شغل فرماندهی نیرو تحمل نمود. اغلب هواپیما ربابی‌های مهم در زمان فرماندهی ایشان روی داد که ضربات سختی بر پیکر سوابق نظامی او وارد آمد.

سرتیپ ماشالله عمرانی جانشین فرمانده نیروی هوایی
در نخستین سال جنگ

سرتیپ خلبان هوشنگ صدیق فرمانده نهاجا
در سالهای ۶۳ تا ۶۶

از دیگر فرماندهان نیرو در آغاز جنگ، سرهنگ ماشالله عمرانی جانشین فرماندهی نیروی هوایی، سرهنگ ناصر اسکندر افشار فرمانده پدافند هوایی در قصر فیروزه، سرهنگ سیاوش رحیمی فرمانده لجستیک هوایی در دوشان تپه، سرهنگ مهدی دادپی فرمانده پایگاه ششم شکاری در بوشهر، سرهنگ مرتضی فرزانه فرمانده پایگاه دوم شکاری در تبریز، سرهنگ علی تابش فرمانده پایگاه چهارم شکاری دزفول، سرهنگ خلبان حسن شالچیان فرمانده پایگاه هفتم شکاری در شیراز، سرهنگ خلبان حبیب الله صادقپور فرمانده پایگاه هشتم شکاری در اصفهان، سرهنگ ناوبر نعمت الهی فرمانده پایگاه یکم ترابری در مهرآباد، سرهنگ جواد عظیمی فرمانده پایگاه هفتم ترابری در شیراز و فرماندهان دیگری مانند

سرگرد محمد دانشپور، سرگرد یداله جوادپور، سرهنگ داریوش ندیمی (شهید) سرهنگ
هوشنگ آغاسی بیک، سرهنگ شهاب الدین سلطانی طباطبایی (شهید) سرهنگ یونس
خوشبین (شهید) سرهنگ مسعود امیری (شهید) سرهنگ همایون شوقی (شهید) سرهنگ
محمد حاجی (شهید) سرهنگ محمود محمودی (آزاده) و سرهنگ نصرت‌اله
دهخوارقانی (آزاده) را می‌توان برشمرد.

فصل سوم

روش‌های ستادی در عملیات مشترک

نهایجا و عملیات مشترک

هنگام تجاوز ارتش عراق به میهن اسلامی، بیشترین حجم حملات به استان خوزستان تحمیل گردید. در حقیقت پنج لشکر زرهی و مکانیزه ارتش عراق در يك خط فرضی از مهران تا دهلران، اندیمشك، دزفول، شوش، اهواز، خرمشهر، آبادان تا بندر امام را مورد تهدید قرار داده بودند. لشکر ۹۲ زرهی که مسئولیت دفاع سرزمینی را در این استان برعهده داشت، با توطئه‌ی کودتای نافرجام نوژه در (بیستم تیرماه ۱۳۵۹)، از لحاظ سلسله مراتب فرماندهی در وضعیت با ثباتی قرار نداشت. ضمن اینکه تجهیزات آفندی و پدافندی خود را نیز به میزان قابل توجهی از دست داده بود. در چنین شرایطی نهایجا ناگزیر شد که بخشی از توان رزمی خود را به دفاع سرزمینی در استان خوزستان اختصاص دهد و بدون ارتباط سازمان یافته با لشکر ۹۲ زرهی، به بمباران یگان‌های زرهی، پیاده و مکانیزه دشمن بپردازد. این تگ‌های هوایی در نخستین روزهای جنگ در بیابان‌های خوزستان و در کنار شهرهایی چون سوسنگرد، هویزه، بستان، خرمشهر، موسیان، دهلران و مهران بنا به درخواست یگان‌های زمینی خودی نبود، زیرا در آن زمان يك قرارگاه مقدم که فرماندهی عملیات را در دفاع از سرزمین خوزستان برعهده داشته باشد هنوز در منطقه مستقر نشده بود. براساس طرح ابوذر نزاجا یگان‌هایی در مناطق مرزی مستقر شده بودند از جمله تیپ ۲ لشکر ۹۲، گروه رزمی ۳۷ نزاجا به همراه گردان ۱۳۸ در منطقه دزفول که در برابر تهاجم لشکر ۱۰ زرهی و لشکر يك مکانیزه عراق قرار گرفته و با توجه به استعداد و وضعیت لجستیکی با مشکلات مواجه بودند.

در این شرایط فرمانده نهایجا سرهنگ خلبان جواد فکوری يك قرارگاه تاکتیکی در پست فرماندهی پایگاه چهارم شکاری دزفول تشکیل و نام آن را قرارگاه عملیاتی جنوب گذاشت زیرا در آن زمان رئیس جمهور (فرمانده کل قوا) در آن قرارگاه استقرار یافته و با توجه به امکانات ارتباطی مناسبی که در این پست فرماندهی وجود داشت، دستورات فرماندهی کل قوا از همین نقطه به فرماندهان نیروهای زمینی، هوایی و دریایی ابلاغ می گردید. در حقیقت این مکان، بصورت يك مرکز فرماندهی برای فرماندهی کل قوا درآمده بود.

در مدت بسیار کوتاهی از نخستین روز تجاوز، سرانجام قرارگاه مقدم نزاجا در پادگان تیپ ۲ زرهی دزفول تشکیل و قرارگاه دیگری نیز در شهرستان اهواز بوجود آمد که محل استقرار فرمانده لشکر ۹۲ زرهی، سرهنگ قاسمی بود. اما سرتیپ ولی‌اله فلاحی جانشین

رئیس ستاد مشترك^(۱) و آقای غرضی استاندار خوزستان نیز در کنار او حضور داشتند و بصورت مشترك این قرارگاه را اداره می‌کردند. با توجه به اینکه رئیس جمهور «بنی‌صدر» در پست فرماندهی پایگاه هوایی دزفول استقرار داشت و بخش عمده درگیری در جنگ بر عهده یگان‌های نهاجا بود، او از همانجا دستورات خود را به ارتش صادر می‌کرد.

هنگامی که وضعیت خرمشهر بحرانی شد قرارگاه تاکتیکی نیروی دریایی در پایگاه دریایی بوشهر به فرماندهی ناخدا قهرمان ملک‌زاده تشکیل گردید. فرمانده ژاندارمری کل کشور، سرهنگ حسنعلی فروزان نیز در بندر امام يك قرارگاه تاکتیکی به وجود آورد و نام آن را قرارگاه ارونند نهاد. این قرارگاه در آغاز از گردان‌های ۲۰۱ و ۲۰۲ و ۳۰۳ ژاندارمری بهره می‌جست و چندی بعد لشکر ۷۷ پیاده خراسان به این منطقه نقل مکان یافته و همین لشکر به فرماندهی سرهنگ شهاب‌الدین جوادی موجب پیروزی بزرگ عملیات «ثامن الائم» گردید. با پیروزی در عملیات ثامن الائم و تغییراتی که در کادر فرماندهی ارتش جمهوری اسلامی ایران بوجود آمد، سرهنگ توپخانه علی صیاد شیرازی به فرماندهی نیروی زمینی ارتش برگزیده شد و او نخستین قرارگاه عملیاتی بزرگی را که بتواند عملیات مشترك زمینی و هوایی را هدایت نماید، با هماهنگی و همکاری برادر محسن رضائی فرمانده سپاه پاسداران به نام قرارگاه کربلا تشکیل داد. این قرارگاه نخستین تلاش کلاسیک در امر اداره و هدایت نیروهای مشترك در جنگ بود.

با سازمان یافتن قرارگاه کربلا، قرارگاه عملیاتی جنوب که در پایگاه هوایی دزفول شکل گرفته بود به نام «قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب» تغییر نام و ماهیت داده و زیر امر قرارگاه کربلا قرار گرفت. سپس قرارگاه‌های زیر مجموعه قرارگاه کربلا با نام‌های قدس، فجر، فتح، نصر و قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب در عملیات‌های «طریق‌القدس»، فتح‌المبین و بیت‌المقدس شرکت نمودند.

پس از تشکیل قرارگاه کربلا، جانشین فرمانده نیروی هوایی (سرهنگ خلبان ایرج امیر جلالی) به عنوان جانشین فرماندهی قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب تعیین و معاونت عملیاتی نهاجا به نام سرهنگ خلبان بهرام هشیار به ریاست ستاد آن قرارگاه منصوب گردید

(۱) در آن زمان ستاد مشترك ارتش رئیس سازمانی نداشت و سرتیپ فلاحتی با حکم جانشینی اداره امور را در دست داشت.

که این افسر توانا از آغاز عملیات طریق القدس تا پایان عملیات بیت المقدس امور عملیاتی نهاجا را به شایستگی انجام داد.

نقش فرمانده نیروی هوایی (سرهنگ معینی پور) بیشتر نقش سیاسی و تصویب و امضای دستورات عملیاتی و دستورات رزمی و همچنین کنترل حفاظتی نیروی هوایی بود. به هر حال سرهنگ هشیار ناگزیر بود که تاکتیک‌ها و طرح‌های عملیاتی را در قالب دستورات عملیاتی و رزمی و گاهی در قالب يك گزارش و گردشکار و یا بصورت شفاهی بعرض فرمانده نیرو برساند، تا مصوبه هر يك را گرفته و به اجرا گذارد. این شیوه ستادی تا عملیات خیبر (اسفندماه ۱۳۶۲) ادامه داشت. پس از برکناری سرهنگ معینی پور، سرهنگ خلبان هوشنگ صدیق به فرماندهی نیروی هوایی برگزیده شد و سرهنگ خلبان عباس بابایی نیز در سمت معاون عملیاتی او قرار گرفت.

این مختصر شرحی بود بر شیوه تشکیل قرارگاه‌ها در خوزستان. البته کسانی که علاقمند به کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه هستند، می‌توانند به کتاب‌های تاریخ نبردهای هوایی دفاع مقدس (دفتر مطالعات و تحقیقات نهاجا) و کتاب ارتش در هشت سال دفاع مقدس از انتشارات عقیدتی سیاسی ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران مراجعه کنند.

عملیات مشترك

عملیاتی را مشترك می‌گویند که شامل دو یا چند نیرو از ارتش يك کشور که دارای فرهنگ یکسان و استاندارد بوده و دستورالعمل‌ها و دستورهای عملیاتی و رزمی مشابهی را به اجرا می‌گذارند می‌باشد. در این حالت آیین‌نامه‌های یکسان و تحت امر يك فرماندهی واحد به آنها ابلاغ شده و آموزش یکسانی را برای جنگیدن و انضباط میدانهای نبرد و رزم دریافت می‌کنند. در ضمن دیدگاهشان نسبت به میدانهای نبرد (زمین به زمین، زمین به هوا، هوا به زمین و هوا به هوا و هوا به سطح و سطح به هوا) یکسان است و از طریق آیین‌نامه‌های یگانه‌ای با یکدیگر ارتباط برقرار می‌نمایند. اگر نیروی زمینی ارتش ایران و نیروی هوایی ارتش عربستان با یکدیگر در يك عملیات حضور پیدا کنند، این چنین عملیاتی را عملیات مشترك و مرکب می‌خوانند. توجه شما را به این نکته جلب می‌کنم که در عملیات "الفجر-۸" نیروی هوایی ارتش از نیروی زمینی سپاه پاسداران پشتیبانی نمود.

نیروهایی را که در يك عملیات مشترك شرکت می کنند به نام نیروهای مشترك «JOINT FORCES» می نامند. مانند نیروی زمینی و نیروی هوایی که در عملیات مشترك ثامن الائمه، طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس، خیبر و عملیات دیگر مانند «الفجر-۸» شرکت داشتند. یا نیروی هوایی و نیروی دریایی که در عملیات مشترك «مروارید» شرکت داشتند.

اصولاً عملیات مشترك و واژه «JOINT OPERATION» از هنگامی وارد فرهنگ نظامی شد که هواپیماهای بمب افکن و جنگنده وارد ارتش های جهان شدند. بنابراین لازم است تعریفی از يك نیروی مسلح ارائه شود تا از نظر واژه شناسی یا «ترمینالوژی» ابهامی بوجود نیاید.

نیروی مسلح: سازمانی است که مأموریت سرکوب متجاوز را در زمان و مکان معین بدون نیاز به کمک دیگر قدرتها و سازمان ها به صورت خودکفا به انجام می رساند. (این تعریف از کتاب های دایره المعارف «WORLD BOOK» و «BRITANICA» برداشت شده است)

با پیشرفت علوم و فن آوری «تکنولوژی» نظامی و دستیابی انسان به فضا و پرتاب ماهواره های جاسوسی و عملیاتی در مدارهای مختلف، دیگر سرنوشت جنگ تنها روی کره زمین تعیین نمی شود، بلکه شرح وظایف آن میان انسان هایی که روی زمین هستند و آنهایی که در فضا کار می کنند، تجهیزات و سازو برگ نظامی در فضا، خلاصه در اتمسفر کره زمین و خارج از جو تقسیم شده است.

ملت های مختلف در فضای بی انتها هریک برای خود منافعی را جستجو می کنند که در تضاد با منافع سایر کشورها می باشد. گاهی بر روی کره زمین انجام يك مأموریت استراتژیک هوایی سرنوشت جنگ را رقم می زند، گاهی نیز، نیروی زمینی در دستور کار خود تصرف نقطه یا منطقه ای را دارد که علاوه بر آتش توپخانه و هوانیروز ممکن است نیاز به بمباران های سنگین هوایی برای کسب پیروزی داشته باشد. در چنین وضعیتی یگانهایی از نیروی هوایی تحت امر و زیر نظر فرمانده قرارگاه عملیاتی قرار می گیرند تا در عملیات تعیین شده ایفای نقش کنند.

شما با نام “ژنرال شوارتسکف” فرمانده عملیات طوفان صحرا برای بیرون راندن ارتش عراق از خاک کویت در سال ۱۹۹۱ آشنا هستید. این شخص قسمت هایی از نیروی زمینی، هوایی و دریایی ارتش آمریکا را به خلیج فارس انتقال داده و بخش هایی از نیروی زمینی،

دریایی و هوایی کشورهای بریتانیا، فرانسه، اسپانیا، عربستان و روی هم ۳۰ کشور جهان را در اختیار گرفت و عملیات طوفان صحرا را به پایان رسانید.

سرهنگ علی صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در زمان جنگ قسمت‌هایی از نیروی زمینی و هوایی زیر امر خود گرفت و با همکاری سپاه پاسداران انقلاب اسلامی عملیات های بزرگ طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس را به انجام رسانید.

معمولاً نیروی زمینی به تنهایی می‌تواند مأموریتی را روی زمین و در امتداد مرزهای کشور انجام دهد. اما امروزه پیروزی با آن نیرویی خواهد بود که از آتش سنگین هوایی نیز بهره‌مند باشد. بدون دفاع هوایی ممکن است تلفات نیروهای خودی آنقدر زیاد گردد که عملیات به شکست انجامد.

نیروی عمل کننده در میدان نبرد عملیات پنجگانه‌ای را به شرح زیر اداره می‌کند:

- ۱- مانور: شامل حرکت‌های آفندی و پدافندی است.
- ۲- آتش پشتیبانی: توسط توپخانه فراهم می‌شود، اما گاهی فرماندهان تمایل دارند که از آتش هوایی نیز استفاده کنند، زیرا حجم آتشی که یک هواپیما در یک سورتی پرواز در یک لحظه بمباران هوایی تولید می‌کند، چندین برابر آتش توپخانه است.
- ۳- دفاع هوایی صحنه نبرد: توسط آتشبارها و موشک‌های ضد هوایی انجام می‌شود. این آتشبارها به همراه لشکر و یگانهای زمینی در جبهه، پیشروی و عقب‌نشینی می‌کنند. البته پرواز هواپیماهای جنگنده رهگیر برفراز جبهه و منطقه عملیات و بکارگیری رادارهای تاکتیکی زمینی و هوایی نیز بخشی از دفاع هوایی صحنه نبرد است.
- ۴- اطلاعات و هشدار سریع: توسط گروه‌های اطلاعاتی و شنوهای الکترونیکی انجام می‌شود. در اینکار از هواپیماهای جمع‌آوری اطلاعات سیگنالی و الکترونیکی نیز بهره‌برداری می‌شود.
- ۵- خدمات پشتیبانی رزمی: شامل خدماتی است که یگانهای مهندسی و پل‌سازی و پشتیبانی‌های تعمیراتی تجهیزات و ادوات جنگی در میدان نبرد انجام می‌دهند و همچنین پرواز هواپیماهای سوخترسان هوایی و حمل مجروحین و بار و مهمات نیز از جمله خدمات پشتیبانی رزمی می‌باشند.

نیروی هوایی در يك عملیات مشترك در چهار مورد از موارد پیش گفته می‌تواند نیروی زمینی و مانورهای نیروی زمینی را پشتیبانی کند که به شرح زیر ارائه شده است:

۱- آتش پشتیبانی: این آتش توسط هواپیماهای جنگنده بمب افکن و موشک‌اندازهای کوچک و بزرگ فراهم می‌شود (بمباردمان و موشک‌باران) که بدین وسیله از حرکت لشکرهای متجاوز یا مانور نیروهای حمله‌کننده جلوگیری و از عملیات پدافندی نیروهای دفاع کننده، پشتیبانی هوایی به عمل می‌آید.

۲- دفاع هوایی: در این بخش هواپیماهای جنگنده رهگیر بر فراز یگانهای زمینی در میدانهای نبرد به پرواز در می‌آیند و از نزدیک شدن هواپیماهای بمب افکن دشمن به یگانهای زمینی خودی جلوگیری می‌کنند. این عملیات تحت تمهیدات يك سامانه دفاع هوایی انجام می‌شود که ایستگاه‌های رادار تاکتیکی و هواپیماهای آواکس هواپیماهای جنگنده رهگیر را هدایت می‌کنند.

نوع دیگری از دفاع هوایی بنام «دفاع موشکی صحنه نبرد» در میدانهای نبرد بکار گرفته می‌شود. (THEATER MISSILE DEFENSE) برخی از نیروهای زمینی دنیا چنین دفاع موشکی را به همراه یگانهای پیاده و زرهی خود دارند، اما هنگام عملیات زیر نظر «THEATER AIR DEFENSE SYSTEM» سامانه دفاع هوایی صحنه نبرد کار می‌کنند و تمام این حرکت‌های هوایی در میدانهای نبرد زیر نظر فرمانده عملیات هوایی و تحت عنوان کنترل آسمان منطقه عملیات قرار دارند.

نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در زمان جنگ فاقد چنین سامانه‌ای (THEATER MISSILE DEFENSE) بود و نیروی هوایی یعنی همان سرهنگ هشیار معاون عملیاتی نیروی هوایی و رئیس ستاد قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب با کسب موافقت فرمانده نیرو، موشکهای زمین به هوای «هاوک» را که برای دفاع هوایی پایگاههای هوایی و ایستگاههای رادار تهیه شده بودند، به میدانهای نبرد کشانید و این نقیصه را تا حدودی و با دشواری فراوان برطرف نمود.

در عملیات طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس و پس از آن، دیگر فرماندهان نهاجا چنین اقدام جسورانه‌ای را پی گرفتند و با ابتکارات جدیدی تکمیل کردند.

۳- اطلاعات و هشدار اولیه: نیروی هوایی در بخش جمع‌آوری اطلاعات و شنود الکترونیکی، راداری و عکسبرداری هوایی و تحلیل سیگنالهای جمع‌آوری شده از اقدامات

الکترونیکی دشمن و اعلام حمله‌های هوایی دشمن و خاتمه آن و اعلام هشدارهای سریع به یگانهای زمینی، نیز نقش مؤثری را دارا بود که در جنگ به خوبی این نقش را ایفا نمود.

۴- خدمات پشتیبانی رزمی: در این بخش نیروی هوایی با انتقال سربازان و تجهیزات جنگی توسط هواپیماهای گول‌پیکر به میدان‌های نبرد و همچنین تخلیه مجروحین از مناطق جنگی به شهرهایی که بیمارستان و تجهیزات درمانی مجروحین جنگ را دارند می‌تواند بطور مؤثر در طرح‌های عملیاتی مشترک شرکت داشته باشد. در دوران دفاع مقدس نه‌اجا به کرات با حمل لشکرهای زمینی با تمامی تجهیزات و ادوات جنگی از خراسان به اهواز و از تبریز، تهران و سایر شهرستانها نقش به یادماندنی و پیروزی بخشی را ایفا نمود. همچنین با سوخت‌رسانی در هوا به هواپیماهای جنگنده رهگیر پوشش هوایی برفراز مناطق نبرد و صحنه عملیات را در زمان‌های طولانی فراهم نمود که موهبت بزرگی برای فرماندهان نبرد بود.

تعاریف و واژه‌های عملیات مشترک

(۱) نیروهای مشترک «JOINT FORCES» که شامل نیروی هوایی و دیگر نیروهای مسلح می‌شود.

(۲) عملیات مشترک «JOINT OPERATION» این تعریف به عملیاتی گفته می‌شود که دو یا چند نیروی مسلح با یک فرهنگ نظامی مشترک در آن شرکت داشته باشند. برای مثال نیروی زمینی و نیروی هوایی ارتش اگر وارد عملیاتی با یک طرح مشترک و یک دستور عملیاتی مشترک شدند، به آن عملیات مشترک گفته می‌شود، اما اگر نیروی هوایی ارتش با نیروی زمینی سپاه یا نیروی زمینی کشور دیگری وارد عملیات مشترک شوند به آن، عملیات مشترک مرکب گفته می‌شود.

«JOINT COMBINED OPERATION» یا «JOINT COMPOUND».

(۳) فرمانده مشترک «JOINT COMMANDER» فرمانده‌ایست که بر تمامی نیروهای مسلح در عملیات فرماندهی داشته باشد. مانند آقای هاشمی رفسنجانی در زمان جنگ.

(۴) فرمانده عملیات مشترک JOINT OPERATIONAL COMMANDER فرمانده‌ای که تنها بر یک عملیات مشترک فرماندهی داشته باشد. مانند سرهنگ علی صیاد شیرازی در عملیات طریق‌القدس یا عملیات فتح‌المبین و یا عملیات بیت‌المقدس.

(۵) فرمانده عملیات تاکتیکی هوایی مشترك:

«TACTICAL AIR COMPONENT COMMANDER»

مانند سرهنگ خلبان بهرام هشیار در عملیات طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس و سرهنگ عباس بابایی در عملیات «خیبر» «بدر» و «الفجر ۸».

(۶) قرارگاه عملیات هوایی مشترك:

(TACC) «TACTICAL AIR COMMAND CENTER»

(۷) سامانه کنترل بر آسمان منطقه عملیات

(TACS) TACTICAL AIR CONTROL SYSTEM

(۸) SOC یا SECTOR OPERATING CENTER مرکز عملیات ناحیه‌ای این مرکز معمولاً

زیر نظر فرمانده عملیات تاکتیکی هوایی مشترك تشکیل می‌شود و چند ایستگاه رادار تاکتیکی و ایستگاههای شنود الکترونیکی تاکتیکی زیر امر رئیس SOC یا در کنترل عملیاتی او قرار می‌گیرند که همه‌ی اینها در قرارگاه مشترك، زیر نظر فرمانده قرارگاه تاکتیکی نیروی زمینی قرار می‌گیرند.

(۹) DASC یا DIRECT AIR SUPPORT CENTER این سازمان تمامی فعالیت‌های آفند

هوایی یا پدافند هوایی را کنترل می‌کند و در بخش‌های خدمات پشتیبانی رزمی، جمع‌آوری اطلاعات و دفاع هوایی، آتش پشتیبانی و پشتیبانی آتش هوایی همکاری و هماهنگی لازم را به عمل می‌آورد. مانند رئیس SOC که مشاور فرمانده عملیات هوایی مشترك است.

(۱۰) AFCC یا AIR FORC COMPONENT COMMAND POST پست فرماندهی که در

عملیات مشترك زیر امر فرمانده عملیات هوایی مشترك «TACC» تشکیل می‌شود. در این پست فرماندهی دسک ایجاد می‌گردد. همچنین رئیس SOC و تجهیزات و تشکیلات و اعضای آن در هنگام عملیات مشترك در این پست فرماندهی قرار می‌گیرند.

(۱۱) CRP «CONTROL REPORTING POST» ایستگاههای کوچک راداری که تنها

وظیفه گزارش راداری را بر عهده دارند و هدایت هواپیماهای جنگنده رهگیر بر عهده آنها نمی‌باشد. (مگر در مواقع خاص به دستور فرمانده تاکتیکی عملیات هوایی).

(۱۲) CRC یا «COMBAT REPORTING CENTER» مرکز گزارش اوضاع نبردهای هوایی

که شامل يك دستگاه رادار تاکتیکی و متعلقات آن است. در مواقع دیگر آن را CONTROL & REPORTING CENTER نیز می‌نامند.

(۱۳) RPC یا «REGIONAL PROCESSING CENTER» مرکز پردازش اطلاعات منطقه‌ای. معمولاً در عملیات مشترک چنین گردان یا سازمانی از فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی جدا شده و زیر امر فرمانده عملیات هوایی مشترک (TACC) قرار می‌گیرد و طیف امواج الکترونیکی که در میدان نبرد و اطراف آن وجود دارد (علائم رادارهای ثابت و متحرک تاکتیکی، رادارهای محمول هوایی، و موشک‌های زمین به زمین و گفتگوهای عناصر دشمن روی تلفن و بی‌سیم) همه را جمع‌آوری و ثبت می‌کند و با نگرش به انواع سیگنالها تعیین می‌کند که چه نوع هواپیمایی در منطقه تهدیدآفرین است و اولویت تهدیدهای هوایی کدامند و یا کدام منطقه و یگان ممکن است مورد حمله هوایی قرار گیرد.

(۱۴) FAC یا ناظر مقدم هوایی «FORWARD AIR CONTROLLER» به افسری گفته می‌شود که در سطح گردانهای نیروی زمینی و یا تیپ‌ها درخواستهای آتش پشتیبانی هوایی را بررسی و کنترل و به دسک مربوطه گزارش می‌کند و هنگام درگیری‌های عملیات زمینی، اولویت هدف‌ها را با نظر فرمانده یگان زمینی تغییر می‌دهد و جنگنده بمبافکن‌ها را با وسایل ارتباطی رادیویی و یا علایم و نشانه‌های دستی هدایت می‌کند. این افسر معمولاً خلبان است، اما در شرایط کمبود خلبان، افسران زمینی نیز می‌توانند با گذراندن يك دوره کامل چنین وظایفی را در هنگام عملیات بر عهده بگیرند.

(۱۵) ALO یا «AIR LIASION OFFICER» افسر رابط هوایی

(۱۶) ALCE یا «AIR LIFT COMMAND ELEMENT» عنصری از فرماندهی ترابری هوایی.

(۱۷) CCT یا «COMBAT CONTROL TEAM» تیم کنترل رزمی، این تیم به‌صورت ضربتی وارد منطقه می‌شود و اگر لازم باشد فرودگاهی برای فرود هواپیماهای ترابری تاکتیکی فراهم می‌کنند و وسایل ارتباطی را آماده بهره‌برداری می‌سازند. برای مثال در هنگام گرفتن سرپل، این تیم با گروه رزمی همراه است.

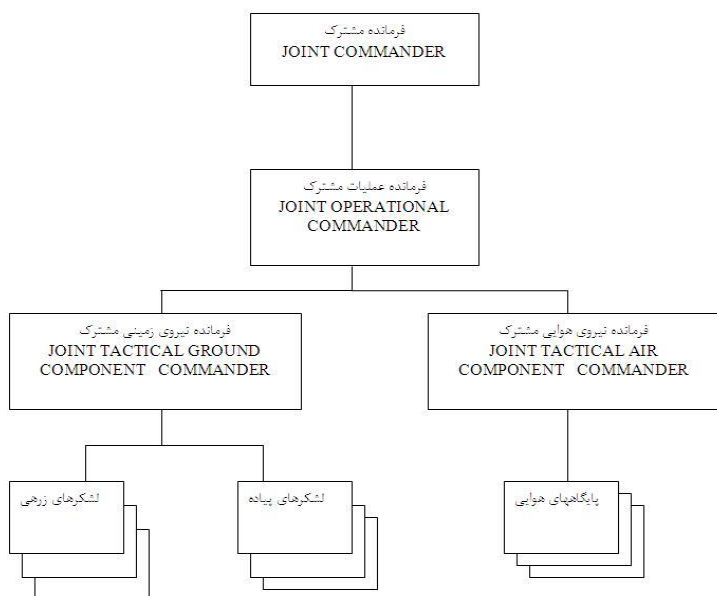
(۱۸) ALCC یا «AIR LIFT CONTROL CENTER» مرکز کنترل پروازها و عملیات ترابری هوایی.

سازمان فرماندهی عملیات هوایی مشترک

پیش از آنکه به سازمان و سلسله مراتب فرماندهی در عملیات مشترک بپردازیم بهتر است اشاره‌ای به وضعیت نیروهای ارتش جمهوری اسلامی در عملیات مشترک در طول دفاع مقدس داشته باشیم. در آغاز تجاوز ارتش عراق هیچگونه سازماندهی برای انجام عملیات مشترک به شکل تمرین شده علمی صورت نگرفت. (شرایط اوایل انقلاب اجازه کار را نمی‌داد).

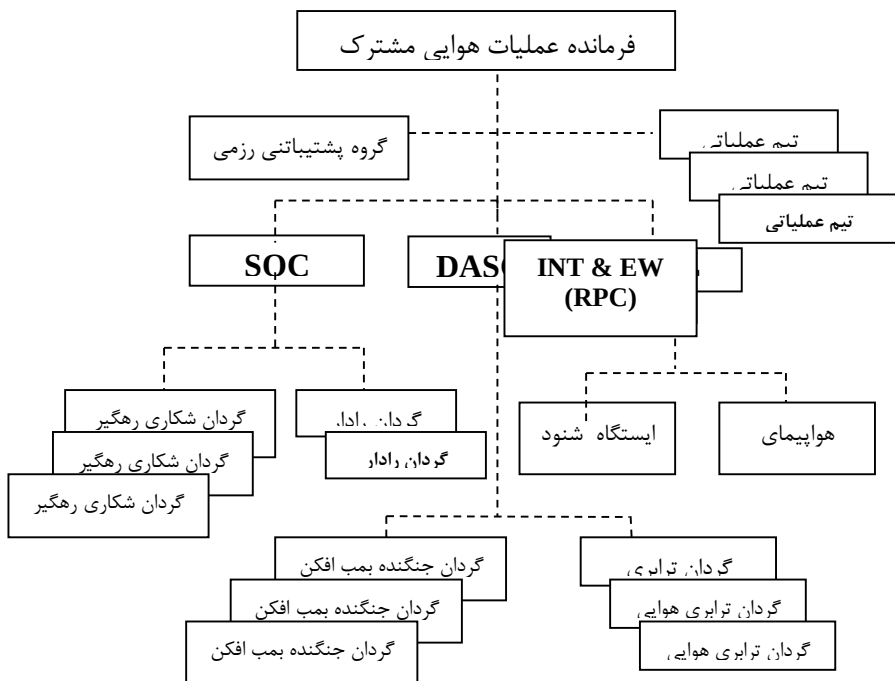
نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با اجرای دستور عملیاتی «البرز» و با اطمینان از این‌که تمامی فرماندهان ارتش و مسئولین سیاسی در سطح کشور اتفاق نظر دارند که باید جلوی هجوم و پیشرفت ارتش عراق را گرفت، دفاع در برابر تجاوز ارتش عراق را شروع کرد. به عبارتی دیگر نیروی هوایی تنها به اتکای توصیه‌ها و گفته‌ها و نظرات شفاهی رئیس جمهور وقت که فرمانده کل قوا بود و جانشین رئیس ستاد ارتش سرتیپ ولی‌الله فلاحتی و سایر فرماندهان نیروی زمینی در عملیات متوقف ساختن ارتش عراق در خاک کشور شرکت می‌کرد. اما در هر عملیات سعی داشت که فرمانده یک پایگاه هوایی را در نقش «TACC» یا فرمانده عملیات هوایی مشترک قرار دهد. برای مثال فرمانده پایگاه ششم شکاری در عملیات «توکل» در دی‌ماه ۱۳۵۹ با فرمانده قرارگاه اروند همکاری و هماهنگی نسبی را داشت. یا فرمانده پایگاه هوایی دزفول در عملیات نصر بیش از پایگاه‌های هوایی همدان و بوشهر با فرماندهان لشکرهای زمینی همکاری و تعامل داشت. اما هیچ‌یک از این عملیات براساس اصول عملیات مشترک انجام نشد تا این‌که عملیات «ثامن‌الائمه» معروف به شکستن حصر آبادان فرا رسید. در این عملیات سرهنگ پیاده شهاب‌الدین جوادی فرمانده لشکر ۷۷ خراسان در منطقه ماهشهر و شادگان با همراهی یگان‌های ژاندارمری و بیش از ۲۵۰۰ نفر از نیروهای مردمی علیه یگانهای ارتش عراق در شرق کارون عملیاتی را آغاز کرد که منجر به عقب راندن دشمن به آن‌سوی ساحل غربی رود کارون گردید. در این عملیات بدون آن‌که یک فرمانده عملیات هوایی مشخصی تحت امر فرمانده لشکر ۷۷ و در قرارگاه او حضور داشته باشد، تمام یگانهای عمده هوایی در نیروی هوایی به روش‌های گوناگون وارد عملیات شدند و به بمباران یگانهای دشمن در منطقه دارخوین، اهواز، سوسنگرد و دزفول پرداختند (اگرچه آتش پشتیبانی هوایی به درستی و مقرون به‌صرفه هدایت نشد). البته ایستگاههای رادار دزفول، بهبهان، بوشهر سربندر و مشرحات هریک به

نوبه خود آسمان منطقه عملیات را پوشش می‌دادند و کنترل نسبی بر آسمان منطقه عملیات را فراهم آورده بودند و خلبانان هواپیماهای «اف-۱۴» و «اف-۴» نیز با هماهنگی ایستگاههای رادار، دفاع هوایی منطقه نبرد «THEATER AIR DEFENSE» را برقرار کردند. پس از پیروزی در این عملیات فرمانده نیروی هوایی و رئیس ستاد ارتش شهید شدند و در نتیجه سرتیپ ظهیرنژاد به ریاست ستاد ارتش برگزیده شد و سرهنگ صیادشیرازی نیز به فرماندهی نیروی زمینی منصوب گردید. در عملیات طریق القدس قرارگاه تاکتیکی نیروی زمینی به نام قرارگاه کربلا در شمال کرخه و قرارگاه تاکتیکی سپاه پاسداران در جنوب کرخه (بردیة) تشکیل گردید که در آن لشکر ۹۲ زرهی، لشکر ۱۶ زرهی، یگان‌های سپاه پاسداران و تیپ ۱ لشکر ۷۷ و پایگاههای هوایی دزفول با گردانهای ۴۱ و ۴۲ (اف-۵) و بوشهر با گردانهای ۶۱ و ۶۲ (اف-۴) و همدان با گردانهای ۳۱ و ۳۲ (اف-۴) در امر تهیه آتش پشتیبانی هوایی زیر امر قرارگاه ویژه عملیات هوایی شرکت نمودند. در کنار آنها در بخش دفاع هوایی گردانهای ۷۱، ۸۱ و ۸۲ (اف-۱۴) شکاری و گروه پدافند هوایی دزفول با چهار گردان زمین به هوا و رادار، همچنین گروه پدافند هوایی بوشهر با سه گردان زمین به هوا در بخش دفاع هوایی منطقه نبرد وارد کارزار شدند. در بخش‌های اطلاعات و هشدار اولیه، پایگاه یکم شکاری و فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی و در بخش خدمات پشتیبانی رزمی گردانهای سوخترسان هوایی و ترابری هوایی به بهترین شکل ممکن آموزش دیده در دستور رزمی "شبح-۲" وظایف خود را به انجام رسانیدند. از آن پس قرارگاه کربلا همواره فعال بود. پس از عملیات فتح‌المبین سپاه پاسداران با غنایم به دست آمده یگانهای زرهی و پیاده خود را شکل داد و پس از این عملیات و چند نبرد دیگر قبل از عملیات خیبر بود که قرارگاه خاتم(ص) به وجود آمد. در زیر مجموعه این قرارگاه ۲ قرارگاه با نام‌های کربلا (نزاجا) و نجف (سپاه پاسداران) که هر یک به صورت مشترک و ادغامی عمل می‌کردند و قرارگاه ویژه عملیات هوایی (که چندی بعد این قرارگاه تغییر نام داد و به قرارگاه رعد مشهور شد) برای نیروی هوایی ارتش سازماندهی شدند. فرمانده قرارگاه خاتم(ص) آقای هاشمی رفسنجانی، فرمانده قرارگاه کربلا سرهنگ صیاد شیرازی، فرمانده قرارگاه نجف، برادر محسن رضایی و فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی سرهنگ معین‌پور (وقتی این قرارگاه به نام قرارگاه رعد تعریف شد، فرمانده آن نیز تغییر کرد که سرهنگ بابایی منصوب گردید) تعیین گردیدند. اکنون نگاهی داشته باشید به يك شمای سازمانی که یگانهای عملیاتی نیروی هوایی در جنگ به صورت عملیات مشترک وارد عمل می‌شوند.

سلسله مراتب فرماندهی در عملیات مشترک

نمایی از جدول ارتباطات ستادی در قرارگاه فرماندهی هوایی عملیات مشترک

شرح سازمان عملیات مشترک

(۱) فرماندهی آماد و پشتیبانی رزمی هوایی.

این فرماندهی در زمان صلح و جنگ سرد به طور فعال به کار پیش‌بینی نیازمندی‌های زمان جنگ می‌پردازد و آنچه را که نمی‌تواند رأساً پیش‌بینی کند، از یگانهای ذیربط استعلام می‌نماید. این فرماندهی، سیاستهای تأمین قطعه، آماد همگانی، آماد رزمی و کلیه امور آماد و پشتیبانی را بررسی، تدوین، پیشنهاد و پس از تصویب، آئین‌نامه‌ها و دستورات مربوطه (که در معاونت آماد و پشتیبانی نه‌جا تهیه، تنظیم و تصویب می‌شود) را به اجرا می‌گذارد.

یگان مذکور در زمان جنگ با کلیه امکانات خود به یاری رزمندگان می‌شتابد، که شامل پایگاه‌های هوایی درگیر در عملیات مشترک، گروه‌های پدافندی درگیر در عملیات مشترک (ایستگاههای رادار و گردانهای زمین به‌هوا) می‌باشد، تیمهای عملیاتی تحت امر فرمانده عملیات هوایی مشترک، مرکز عملیات پدافند هوایی منطقه‌ای یا «SOC»^(۱)، مرکز اطلاعات هوایی «RPC»^(۲) و مرکز پشتیبانی هوایی «DASC»^(۳) حوزه عمل یگان یادشده می‌باشند.

توضیح: در خلال جنگ تحمیلی فرماندهی آماد رزمی تحت نام قرارگاه شهید کشواد و فرماندهی پشتیبانی رزمی تحت نام قرارگاه شهید بابایی فعال گردیدند.

(۲) فرماندهی مهندسی رزمی

این یگان نیز مسئولیت پشتیبانی مهندسی واحدهای تحت امر فرمانده عملیات هوایی را دارد. عمده توجه این فرماندهی به جابجایی، سنگرسازی و آماده کردن سکوها پدافندی برای یگانهای زمین به‌هوا تحت امر فرماندهی عملیات هوایی، در قرارگاه عملیات مشترک می‌باشد. اما در شرایط خاص و بنا به امر فرمانده عملیات هوایی در برخی اوقات، پشتیبانی‌های مهندسی از پایگاه‌های هوایی و سایت‌های راداری که در عملیات مشترک شرکت کرده‌اند نیز فعال بوده و حضور دارد.

توضیح: فرماندهی مهندسی رزمی در خلال جنگ تحمیلی تحت نام قرارگاه شهید بابایی فعال گردید و هنگامی که قرارگاه رعد تشکیل شد قرارگاه مهندسی رزمی و قرارگاه آماد رزمی در زیر مجموعه‌ی این قرارگاه قرار گرفتند.

SOC= SECTOR OPERATION CENTER (۱)

RPC= REGIONAL PROCESSING CENTER (۲)

DASC= DIRECT AIR SUPPORT CENTER (۳)

(۳) پایگاههای تاکتیکی شکاری «TACTICAL AIR FORCE BASES»

این پایگاهها از نظر عملیات و شرح وظایف مندرج در دستور عملیاتی مربوط به عملیات مشترک، تحت کنترل فرمانده عملیات هوایی قرارگاه فرماندهی عملیات مشترک قرار می گیرند، به این ترتیب که تعهدات مندرج در دستور عملیاتی را باید فراهم و اجرا نمایند. این تعهدات اغلب شامل سورتی پرواز و یا گسترشهای پیشبینی شده عملیاتی برای نبرد می باشند و این در حالیست که سایر تعهدات آنها مانند دفاع هوایی با انجام مأموریتهای استراتژیک و تاکتیکی هوایی مانند «انهدام قدرت هوایی دشمن» هر يك بر اساس دستورات عملیاتی مربوط به آنها کماکان پابرجا بوده و مدیریت مستقیم آن برعهده فرمانده پایگاه مربوطه خواهد بود.

درک این مطلب برای افسران و عواملی که در طرح عملیات مشترک مسئولیت هایی دارند و یا یگان تحت امر آنها در دستورهای عملیاتی و رزمی هوایی علیه دشمن، در کنترل عملیاتی فرمانده عملیات هوایی قرارگاه مشترک درآمده بسیار ضروری می باشد که تا هنگام انجام هماهنگی ها و طراحی عملیات هوایی مربوط به طرح عملیات مشترک دچار تردید نشوند. در ضمن بدانند که تا چه میزان باید تعهد بپذیرند و مابقی امکانات را برای سایر تعهداتی که در قبال طرحها و دستورات عملیاتی متعدد دیگر دارند حفظ و آماده نگهدارند.

(۴) مرکز عملیات دفاع هوایی منطقه ای «SOC»

این مرکز با ایجاد يك نوع ارتباط بسیار ساده و مؤثر با هواییمای پست فرماندهی پرنده یا «AWACS» و ایستگاههای رادار تاکتیکی و ثابت که در دستور رزمی مربوطه هماهنگ و ابلاغ شده و با استفاده از نظام هماهنگ کامپیوتری و امکانات جانبی دیگر، به محض تشکیل قرارگاه و با توجه به سیاست و تدابیر عملیات گسترش سریع در منطقه و زیر نظر فرمانده عملیات هوایی قرارگاه مشترک، عملیاتی می گردد.

(الف): سازمان «SOC» بر اساس سازمان مندرج در آئین نامه ۲۷-۳۱ می باشد.

(ب): بر اساس تجارب جنگ تحمیلی تشکیل «SOC» در کنار فرمانده عملیات هوایی قرارگاه مشترک يك امر ضروری تشخیص داده شده چرا که فرمانده عملیات هوایی مشترک (TACC) نمی تواند از طریق تلفن از وضعیت میدان نبرد مطلع شود و تابلوی نشاندهنده اطلاعات، فعالیت هایی که در هوا انجام می شود، به موقع «REAL TIME» و بلادرنگ «ONLINE» در اختیار فرمانده قرار می دهد. (در گذشته بدلیل کمبود کامپیوتر، این عمل از

طریق تابلوهای دستی در منظر فرمانده عملیات هوایی قرار می‌گرفت). دستورات نیز در همین مکان به‌منظور پیشروی یا عقب‌نشینی هواپیماهای شکاری رهگیر از فرمانده اخذ می‌گردد.

(۵) مرکز اطلاعات منطقه‌ای «RPC»^(۱)

وجود این مرکز نیز در کنار فرمانده عملیات هوایی بر اساس تجارب جنگ تحمیلی الزامی است. فرمانده عملیات هوایی بدون اطلاع از نوع هواپیماهایی که روی صفحه نشان دهنده «DISPLAY» ظاهر شده چگونه می‌تواند تصمیم برای مقابله اتخاذ نماید؟ این مرکز بلافاصله اطلاعات مربوط به انواع هواپیماهای دشمن، فعال بودن یا نبودن سایت‌های رادار و جنگ‌افزارهای زمین به هوای دشمن و غیره را به فرمانده منتقل می‌نماید، و این فرمانده عملیات هوایی است که تصمیم می‌گیرد کدام هواپیمای دشمن در شرایط ضعیف تاکتیکی «رزمی» است و باید علیه او تلاشی صورت گیرد و یا کدام تهدید جدی و قوی است که باید با آرایش یگان‌ها و سلاح‌های موجود در منطقه با آن مقابله نمود.

(۶) مرکز هدایت پشتیبانیهای مستقیم هوایی DASC

این مرکز مهمترین قسمت از يك قرارگاه هوایی در عملیات مشترك است. زیرا تأمین نیازهای آتش پشتیبانی هوایی و حمل و نقل هوایی و حتی بخشی از دفاع هوایی منطقه نبرد برعهده رئیس این مرکز قرار دارد.

يك هواپیمای پهن‌پیکر به نام J-STARS^(۲) که دستگاه‌های شنود الکترونیکی و امکانات جمع‌آوری اطلاعات عملیاتی در میدانهای نبرد هوا به زمین را در آن جا سازی کرده و اپراتورهای آموزش دیده در آن مشغول به کار هستند و يك دستگاه رادار «SAR»^(۳) روی آن قرار دارد، در يك فاصله معقول و منطقی با توجه به تهدیدات دشمن از منطقه نبرد استقرار یافته و از آنجا تحرکات زرهی و خودرویی دشمن را در منطقه نبرد و در فواصل دورتر از منطقه نبرد جستجو، کشف و شناسایی می‌نماید. محل دقیق سکوهای پرتاب موشک را به راحتی می‌تواند از محل رادار وابسته به آن تشخیص داده، و موقعیت هر سکوی پرتاب موشک و هر نوع «EMITTER» و انتشار دهنده سیگنال را ثبت و در دستگاه‌های کامپیوتری به

REGIONAL PROCESSING CENTER (۱)

JOINT-SURVEILLANCE TARGET ATTACK RADAR SYSTEM (۲)

SYNTHETIC APERTURE RADAR (۳)

صورت‌های فهرست کامل و یکجا یا تفکیک شده برای هر میدان نبرد، به ایستگاههای زمینی «PLSS»^(۳) مخابره نموده و یا به هواپیماهای شکاری بمبافکن آماده در هوا واگذار و دستور انهدام را می‌دهد. این هواپیما دستورات نهایی را که در دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها درج نشده باشند را از رئیس دسک دریافت می‌کند.

این هواپیما در عملیات محدودسازی نیروهای دشمن و پشتیبانی نزدیک هوایی نقش بسیار روشن و حیاتی را ایفا می‌نماید و همزمان با نقش مراقبتی خود نقش «SIGINT»^(۱) نیز اجرا می‌نماید.

«PLSS» در حقیقت یک کار گروهی بین «RPC» و «DASC» می‌باشد. تصمیمات خارج از محدوده دستور رزمی و دستور عملیاتی را نهایتاً فرمانده عملیات هوایی قرارگاه عملیات مشترک اتخاذ می‌نماید.

از دیگر امکاناتی که به دسک و رئیس این مرکز مربوط می‌شود: رادارهای متحرک در منطقه نبرد اغلب به صورت یک عامل جمع‌آوری اطلاعات برای «RPC» و «SOC» عمل می‌نمایند. هواپیمای «AWACS» و سیستم «SIGINT» آن نیز به صورت یک عامل جمع‌آوری اطلاعات در منطقه نبرد قرار دارد. حساسه‌های «شیمی متری» یا تشخیص‌دهنده گازهای شیمیایی نیز از جمله عوامل اطلاعاتی در میدان‌های نبرد هستند. استقرار «UAV»^(۲) هواپیمای بدون سرنشین. استقرار هواپیمای گشت دریایی و گشت زمینی بر حسب نوع عملیات مشترک و طرح عملیاتی مربوطه.

(۷) تیمهای عملیاتی

این تیمها از يك عده کارکنان متخصص امور هوانوردی مانند خلبان و کارکنان ارتباطی و حتی گروه‌های مهندسی و دیگر تخصص‌ها بر حسب مورد و نیاز تشکیل شده و در مواقعی که فرمانده عملیات مشترک نیاز به گرفتن سرپل در نقطه‌ای داشته باشد که باید در آنجا

POSITION LOCATING STRIKE SYSTEM (۳)

SIGNAL INTELLIGENCE (۱)

UNMANNED AERIAL VEHICLE (۲)

فروگاه تاکتیکی بنا شود تا توسعه‌ی سرپل با انجام پروازها، حمل و نقل پرسنل و رزمندگان و بردن تجهیزات و ادوات رزمی و جنگی در آن سرپل صورت گیرد، این تیمها پیشرو و پیشقدم با گروه رزمی زمینی به منطقه سرپل عزیمت می‌کنند.

تجهیزات و تسلیحات برای عملیات مشترک (بخش هوایی)

گسترش تجهیزات و تسلیحات برای عملیات بر اساس دستور عملیاتی یا دستور رزمی مربوطه انجام می‌شود.

استقرار هواپیمای «CAP» در محل‌های ایستایی مربوطه و آمادگی برای اجرای عملیات (عداد و انواع آنها را در دستور رزمی مربوطه تعیین می‌نمایند).

استقرار هواپیماهای سوخت‌رسان در نقاط ایستایی و انتظار برای تحویل سوخت لازم به هواپیماهای شکاری رهگیر و شکاری بمب‌افکن.

استقرار هواپیماهای مجهز به موشک‌های ضد رادار.

استقرار هواپیماهای شکاری بمب‌افکن^(۱) برای اجرای عملیات ضربتی علیه تانکها و خودروهای زرهی و سکوها پرتاب موشک با همکاری «J-STARS» و «PLSS».

استقرار موشک‌های ضد هوایی و رادارهای مربوطه.

استقرار توپخانه ضد هوایی و رادارهای مربوطه.

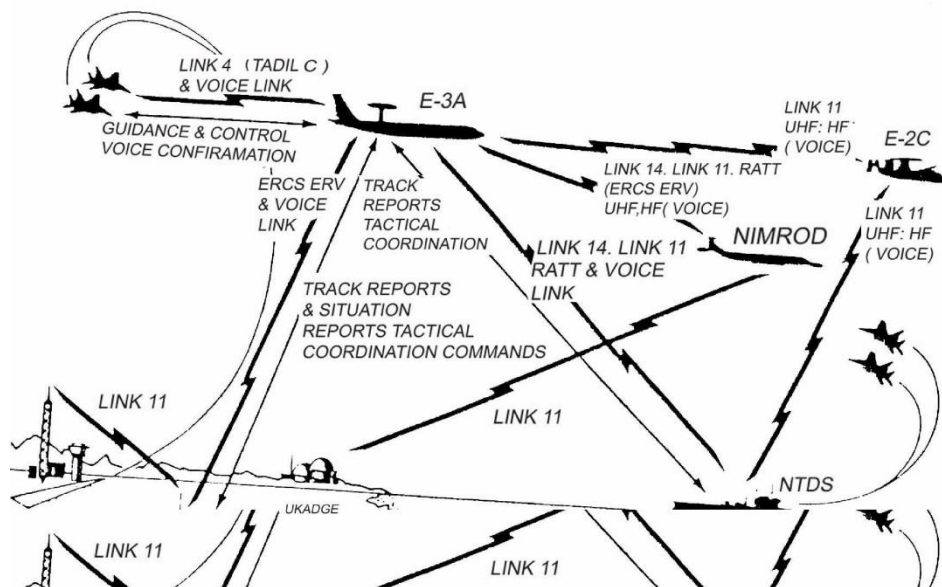
استقرار و یا گسترش موشک‌های ضد هوایی حرارتی دوش‌پرتابی «MAN PORTABLE».

استقرار هواپیماهای شکاری بمب‌افکن و شکاری رهگیر برابر سازمان رزمی طرح در پایگاههای هوایی به صورت «ALERT».

استقرار سیستم ارتباطی «JTIDS» یا

«JOINT TACTICAL INFORMATION DISTRIBUTION SYSTEM»

(۱) آمریکایی‌ها برای این‌گونه عملیات دوسامانه «WILD WEASEL» و «HUNTER KILLER» به ترتیب توسط هواپیماهای «اف-۴» و «اف-۱۶» در اختیار دارند و بکار می‌گیرند که بتدریج در مناطق نبرد سامانه اول جای خود را به سامانه دوم می‌دهد. تفاوت آنها در انواع موشک و تاکتیک‌های مربوطه در میدان‌های نبرد می‌باشد.

نمایی از عملیات در صحنه (عملیات مشترک) و ارتباطات آن در منطقه عملیاتی

ارتباطات در فرماندهی عملیات هوایی در قرارگاه مشترک

(۱) شمای ارتباطی

(الف) J-STARS (رادار مراقبت هوایی و حملات هوا به زمین)

(ب) AWACS (رادار مراقبت هوایی و هشدار اولیه)

(ج) پایگاه هوایی

(د) ایستگاه رادار

(هـ) سایت شناسایی الکترونیکی

(و) قرارگاه سپاه و ارتش در خط مقدم جبهه

(ز) هواپیماهای شکاری بمبافکن

(ح) هواپیماهای شکاری رهگیر

(ط) هواپیمای پشتیبانی اطلاعات الکترونیکی (ESM)

(ی) فرمانده عملیات هوایی در قرارگاه (DASC-RPC-SOC)

(۲) شرح ارتباطات

امروزه دیگر نمی‌توان در میادین نبرد تنها از سیستم بی‌سیم یا باسیم صوتی «VOICE» برای برقراری ارتباطات استفاده نمود. گاهی میزان اطلاعات ارسالی در یک پیام «MESSAGE» آنقدر زیاد است که دقیقه‌های متوالی طول می‌کشد تا آنها را پشت خط صوتی برای طرف مقابل شرح داد. دستگاه‌هایی که امروز در میدانها و منطقه نبرد کاربرد دارند، دستگاه‌های چند منظوره هستند «MULTISERVICE / MULTIMEDIA».

در منطقه‌ای که جنگ در هوا و زمین جریان دارد (هوا به هوا، هوا به زمین و زمین به هوا)، هر سه صحنه نبرد باید در مقابل دیدگان فرمانده قابل رؤیت باشد تا بتواند تصمیم مناسب را برای نیروهای خودی اتخاذ نماید. لذا خطوط اطلاعاتی «DATA» برای این منظور ضروری‌ترین نیاز است.

(الف): خطوط اطلاعاتی «DATA LINK»

برای انتقال اطلاعات، دستورات و فرامین، نیاز به یک مدیریت ارتباطی دقیق است. منظور مدیریتی است که بتواند عملیات را در زمین، هوا و سطح هماهنگ نماید.

در صفحات قبل شمای یک صحنه فرضی منطقه نبرد به تصویر کشیده شد، که حداقل ارتباط بین عوامل را نشان می‌دهد. در این تصویر خطوط «HF، VHF، UHF» به صورت «VOICE» و «COMPUTER DATA» نشان داده شده است. بدیهی است ارتباط «J-STARS» یا هواپیمای مشابه آن و «AWACS» علاوه بر ارتباط صدایی باید به «DIGITAL DATA»، فاکسی میل و تلکس نیز مجهز باشند.

دستگاه‌های «DATA HANDLING» می‌توانند پیام‌ها را انتشار دهند دوباره بازیافت نمایند، تغییر دهند، رمز کنند^(۱) یا به کشف^(۲) بازگردانند. ضمن اینکه می‌توانند پیام را ضبط و نگهداری کنند و در موقع لزوم به طور خودکار آنرا بفرستند.

این مجموعه باید یک سیستم خودکار اطلاعات هدف از میدان نبرد را در کنار خود داشته باشد که آنرا «AUTOMATIC TGT HAND-OFF SYSTEM» می‌نامند. این سیستم که به یک صفحه نشان دهنده «DISPLAY» و دستگاه کنترل متصل

ENCRYPTION (۱)

DECRYPTION (۲)

است، رادیوهای UHF, VHF, HF را نیز به همراه دارد. کلیه اطلاعات به هواپیماهای مأمور در هوا، مثل «J-STARS» و «AWACS» ارسال شده و آنها همان اطلاعات را در کنسول مربوطه و روی صفحه نشان دهنده «DISPLAY» دریافت می نمایند. این اطلاعات همزمان به مواضع پدافندی به صورت «SHORT BURST» شلیک های کوتاه ارسال می شود که ایجاد اختلال در آن بسیار مشکل است.

این سیستم ارتباطی برای منطقه نبرد محاسن زیادی به همراه دارد. صرف نظر از مدرن بودن و قابلیت اعتماد بالا، مرکز پشتیبانی هوایی، مرکز پردازش منطقه ای و مرکز عملیات دفاع هوایی همگی در کنار فرمانده عملیات، امور عملیات هوایی را مدیریت، فرماندهی و هدایت می نمایند.

روش های هماهنگی و اجرا در قرارگاه عملیات مشترک

الف: مرکز پشتیبانی هوایی «DASC»

عمده فعالیت این مرکز، انجام مأموریت های تهیه آتش پشتیبانی هوایی (CLOSE AIR AIR INTERDICTION & SUPPORT) (پشتیبانی نزدیک هوایی و قطع خطوط مواصلاتی) برقراری پروازهای «CAP» در مأموریت دفاع هوایی و هواپیماهای «AIRBORNE CAS» (پشتیبانی نزدیک آماده در هوا) و عکسبرداری تاکتیکی هوایی می باشد.

(۱) آتش پشتیبانی هوایی

تهیه این آتش از طریق پرواز هواپیماهای بمب افکن و جنگنده بمب افکن میسر بوده و به دو دسته از مأموریت های هوایی تکیه دارد

نخست پشتیبانی نزدیک هوایی: در مواقعی که یگانهای زمینی نیاز به آتش هوایی داشته باشند.

دوم قطع خطوط مواصلاتی که به جداسازی نیروهای دشمن نیز مشهور است. بدین ترتیب که اگر ارتباط زمینی یگانی از دشمن را که مورد نظر فرمانده عملیات مشترک باشد، با سایر یگانهای دشمن قطع کنیم، منافی را برای عملیات مشترک رقم خواهیم زد.

در طرح عملیاتی مشترک، تعهدات فرمانده عملیات هوایی به وضوح به صورت روزانه، عادی و اضطراری لحاظ گردیده، لذا درخواست هر نوع پشتیبانی عملیات هوایی مانند

«پشتیبانی نزدیک هوایی» یا «عکسبرداری تاکتیکی هوایی» بر اساس تعهدات مندرج در طرح خواهد بود.

(الف) درخواست‌های عادی

یگانهای متقاضی این عملیات (لشکرهای در خط مقدم یا منطقه نبرد) از طریق مشورت با افسران ناظر مقدم درخواست‌های خود را به «DASC» یا مرکز پشتیبانی مستقیم عملیات هوایی در قرارگاه می‌رسانند. رئیس مرکز پشتیبانی عملیات هوایی درخواست را با تهیه نقشه و تعیین میدان نبرد و اهداف مربوطه برای شور در رده فرماندهان عملیات هوایی و زمینی در حضور فرمانده عملیات مشترک آماده و ارائه می‌نماید. بدیهی است قبلاً نظرات کارشناسان عملیاتی هوایی مستقر در «DASC» را کسب و تصمیم مقرون به صرفه و مؤثر اجرایی را در هنگام شور، پیشنهاد نموده و در نهایت پس از تصویب، مراتب به پایگاه هوایی مربوطه که تعهدات آن پایگاه نیز در طرح عملیاتی تعریف شده ابلاغ می‌گردد.

(ب) درخواست‌های اضطراری

معمولاً در گیرودار نبرد، برخی از یگانهای سطحی با اضطرار در عملیات روبرو شده، در محاصره قرار می‌گیرند و یا در حال عقب‌نشینی هستند. در این شرایط حساس درخواست آتش پشتیبانی به‌ویژه پشتیبانی نزدیک هوایی و جدا سازی ارتباط نیروهای دشمن را (قطع خطوط مواصلاتی) صورت می‌گیرد.

این گونه درخواست‌ها در «DASC» به سرعت بررسی و به شور گذاشته می‌شود و از سهمیه پروازهای اضطراری یگانها که در طرح عملیاتی پیش‌بینی شده بهره‌برداری می‌شود و یا از هواپیماهای «AIR BORNE CAS» برای رفع این اضطرار استفاده خواهد شد. تصمیم نهایی برای این کار در قرارگاه عملیات مشترک توسط فرمانده عملیات هوایی اتخاذ خواهد شد. بدیهی است فرمانده عملیات هوایی و رئیس دسک و سایر افسران عملیات هوایی در قرارگاه بر حسب مورد و ضرورت و موضوع باید به منطقه عملیات و تحرکات نیروها و نیت تاکتیکی آتی هر یک از یگانهای سطحی اشراف داشته تا اضطرار و ضرورت‌ها به وضوح مشخص باشد و هیچگونه اختلاف نظر در تشخیص اضطرار و ضرورت بین فرمانده عملیات هوایی، فرمانده عملیات زمینی و فرمانده عملیات مشترک به وجود نیاید.

(۲): کارکنان سازمان فرماندهی عملیات هوایی در قرارگاه عملیات مشترک:

معمولاً فرمانده عملیات هوایی در قرارگاه مشترک، از طرف فرمانده نیروی هوایی تعیین می‌گردد. اغلب معاون عملیاتی نیروی هوایی و یا جانشین او مناسبترین افراد برای اینکار هستند. در غیر اینصورت، ممکن است مأموریت به معاون اطلاعاتی نیرو محول گردد. در رده بعدی مدیر عملیات نیروی هوایی این کار را بر عهده خواهد گرفت و این ترتیب نشان می‌دهد که در انتخاب این مسئولین باید قبل از وقوع جنگ در دوران صلح، آینده‌نگری اعمال شده تا معاون عملیاتی نیرو خود به این امر واقف گردد، که حاصل آموزش‌های تاکتیکی و استراتژیکی دوران صلح را هنگام جنگ به‌دست خواهد آورد. و اینکه چگونه پایگاه تحت امر او در عملیات مشترک مؤثر و موفق خواهد بود. سایر پرسنل در سطح قرارگاه عملیات مشترک در بخش هوایی به‌شرح زیر است:

(الف): رئیس مرکز پشتیبانی هوایی به‌ترتیب تقدم:

«۱»: مدیر عملیات در معاونت عملیاتی نهاجا

«۲»: مدیر آموزش‌های عملیاتی در معاونت عملیاتی نهاجا

«۳»: مدیر اطلاعات در معاونت اطلاعاتی نهاجا

(ب): کارکنان اطلاعات به‌ترتیب تقدم عبارتند از:

«۱» افسر خلبان شکاری در حد جانشین مدیر اطلاعات عملیاتی در معاونت اطلاعاتی نهاجا.

«۲» افسر خلبان شکاری در حد رئیس دواير تولید یا طرح و هدف معاونت اطلاعاتی نهاجا.

«۳» افسر اطلاعاتی در حد رؤسای سایر دواير معاونت اطلاعاتی نهاجا.

(پ): کارکنان ترابری هوایی به‌ترتیب تقدم عبارتند از:

«۱» افسر خلبان عملیات ترابری هوایی در حد جانشین مدیر ترابری در معاونت عملیات نهاجا.

«۲» افسر خلبان عملیات ترابری هوایی در حد رؤسای دواير مدیریت ترابری هوایی در معاونت عملیات نهاجا.

«۳» افسر خلبان عملیات ترابری در حد فرماندهان گردانهای ترابری.

(ت): کارکنان شناسایی عکاسی هوایی به ترتیب تقدم عبارتند از:

«۱» افسر خلبان شکاری شناسایی در حد جانشین فرمانده گردان شناسایی عکسبرداری تاکتیکی هوایی.

«۲» افسر خلبان شکاری شناسایی در حد فرمانده گروه پروازی.

(ث): کارکنان شکاری بمبافکن و رهگیر «وجود هر دو لازم است».

«۱» افسر خلبان شکاری در حد رؤسای دواير طرح یا تاکتیکی در مدیریت عملیات معاونت عملیات نهاجا.

«۲» افسر خلبان شکاری در حد رئیس دایره ارزیابی و یکنواختی معاونت عملیات نهاجا.

(ج): افسر خلبان شکاری جنگ الکترونیک در حد جانشین مدیر جنگال.

این افسران با تلاشهای شبانه روزی خود در قرارگاه عملاً نبردهای هوایی را طراحی و در اتخاذ تصمیمات رئیس مرکز پشتیبانی هوایی و فرمانده عملیات هوایی مورد مشورت قرار می گیرند.

در صورت لزوم به جای هر يك از افسران پیش گفته يك امير با قابلیت های تخصصی و حرفه ای مناسب می تواند بهره عملیاتی و حرفه ای بیشتری داشته باشد. به هر حال این رده پرسنلی که تعیین گردید حداقل نیاز تجربه تخصصی و حرفه ای برای امور عملیات هوایی قرارگاه مورد نظر است. بدیهی است کارکنان مراقبت پرواز، هواشناسی و دیسپچ عملیات در صورت لزوم و نیاز برابر سازماندهی مرکز پشتیبانی هوایی به قرارگاه اعزام خواهند شد. اما نباید این تعداد افزایش یابد، بلکه حتی المقدور سعی شود افسران خلبان که با امور هواشناسی، مراقبت پرواز و دیسپچ آشنایی دارند، عهده دار امور گردند تا سنگرها پذیرای حداقل کارکنان باشند.

ب: مرکز دفاع هوایی منطقه نبرد

این جمله ترجمه «SECTOR OPERATION CENTER» می باشد که در فرهنگ قدیمی پدافند هوایی، جایگاه ویژه ای را در شبکه پدافند هوایی به خود اختصاص داده است. در فرهنگ نظامی غرب، واژه «OPERATION» نه به عنوان نبرد بلکه به عنوان

مدیریت نبرد و مدیریت میدان نبرد استفاده می‌شود. در فارسی تحت عنوان عملیات آنرا ترجمه کرده‌اند و گاهی این واژه را به‌عنوان نبرد نیز بکار گرفته‌اند. مثل عملیات «ثامن الاثم» در حالی که واقعیت، نبرد «ثامن الاثم» می‌باشد.

(۱) حدود اختیارات و منطقه عملیات

«SOC» در حقیقت قطعی^(۱) با محوریت فرمانده عملیات هوایی است که تا شعاع عمل برد رادار تاکتیکی (در کنترل آسمان منطقه عملیات) اختیار عمل دارد. در SOC کلیه اطلاعات منطقه نبرد شامل وضعیت هواپیماهای مهاجم و دفاعی خودی، و هواپیماهای مهاجم دشمن روی یک صفحه نشان‌دهنده «DISPLAY» در لحظه و زمان ارائه می‌گردد. همراه با آن، اطلاعات دیگری نیز از وضعیت توپخانه زمین به هوا، موشک‌های زمین به هوا و ایستگاههای رادار مراقبتی و جستجوکننده «SEARCH RADAR» و کنترل آتش «FIRE CONTROL RADAR» خودی و دشمن نیز روی صفحه نشان‌دهنده ثبت می‌شود. دستورات دفاع هوایی فقط در محدوده آن منطقه و آن قطاع صادر می‌گردد. این قطاع که تحت کنترل فرمانده عملیات هوایی است از یک سناریوی پیچیده‌ای برخوردار است که همین فعل و انفعالات، اهمیت مدیریتی میدانهای نبرد را نشان داده و درک صحیح از وضعیت نبرد و مرکز دفاع هوایی منطقه‌ای را کاملاً محسوس می‌سازد. وقتی موشک‌های زمین به‌هوا خودی، بر علیه جنگ‌افزارهای تهاجمی دشمن وارد عمل می‌شوند، خطر پرتاب موشک‌های ضد تشعشع راداری از سوی دشمن متصور است. در این هنگام RPC وجود آنها را اطلاع داده و مرکز، هواپیماهای رهگیر را در موقعیت مناسب قرار داده و رادارهای موشک زمین به‌هوا را در حالت «STBY» قرار می‌دهد. این کنش و واکنش تماماً در مرکز دفاع هوایی منطقه‌ای انجام می‌شود. اگر قرار باشد که فرمانده عملیات هوایی از این رویدادها با تلفن مطلع شود قطع تماس و اشغال بودن تلفن و بسیاری از نارسایی‌های دیگر، هرگز امکان «ONLINE» بلادرنگ و REAL TIME به‌موقع اطلاعات از میدانهای متعدد نبرد را میسر نخواهد ساخت. لذا لازم است که مرکز دفاع هوایی منطقه‌ای در کنار فرمانده عملیات هوایی در قرارگاه مشترک استقرار داشته و با جابجا

(۱) توضیح: در زبان فارسی واژه ناحیه، بخشی محدود را از گستره یک منطقه تداعی می‌نماید و واژه «SECTOR» بیشتر معادل ناحیه باید بکار گرفته شود.

شدن قرارگاه، این مرکز نیز با جایگزین کردن يك سیستم BACK UP (پشتیبان) تا آخرین لحظات جابجایی، مسؤولیت پدافند هوایی را بر عهده داشته باشد.

(۲) کارکنان مرکز عملیات منطقه‌ای دفاع هوایی

کارکنان مورد نیاز این مرکز بشرح زیر است:

(الف) رئیس مرکز: رئیس این مرکز باید الزاماً متخصص کنترل شکاری باشد (در حد معاون عملیاتی فرماندهی پدافند هوایی و یا جانشین معاون). پس از آن، مدیر پدافند هوایی در معاونت عملیات نهاجا و در مرحله بعد فرمانده یکی از گروه‌های پدافندی (مشروط بر آنکه گروه او در عملیات مورد نظر درگیر نبوده و در دستور عملیاتی یا دستور رزمی وظیفه‌ای به‌عهده گروه تحت امر او قرار داده نشده باشد)، عهده‌دار این مسؤولیت خواهد بود.

(ب) افسران متخصص کنترل شکاری: تعدادی کنترل شکاری که بتوانند حداقل نیاز يك شیفیت را تأمین نمایند، در حد رؤسای عملیات ایستگاه‌های رادار CRC^(۱) (مرکز گزارش میدان نبرد یا مرکز کنترل میدان نبرد)، واجد شرایط می‌باشند. سایر افسران در تخصص‌های زمین به‌هوا و دیگرکارکنان باید با توجه به وضعیت داخلی و محدودیت‌های قرارگاه در حداقل میزان ممکن در نظر گرفته شوند.

(۳) مرکز پردازش اطلاعات منطقه نبرد «RPC»^(۲)

(الف) این مرکز، اطلاعات الکترونیکی منطقه نبرد شامل «COMINT» و «ELINT» را از ایستگاه‌های موجود در منطقه دریافت می‌نماید. ایستگاه‌های جمع‌آوری اطلاعات شامل حداقل يك ایستگاه جمع‌آوری زمینی به‌اضافه هواپیمای «ESM» و یا «AWACS» و «J-STARS» است. اطلاعات جمع‌آوری شده به‌محض پردازش در اختیار فرمانده عملیات هوایی و رئیس مرکز دفاع هوایی منطقه‌ای «SOC» و رئیس مرکز پشتیبانی هوایی قرار می‌گیرد.

COMBAT REPORTING CENTER (۱)

REGIONAL PROCESSING CENTER (۲)

(۴) کارکنان «RPC»

رئیس این مرکز در سطح فرمانده مرکز پردازش اطلاعات در فرماندهی اطلاعات و شناسایی بوده و در غیر اینصورت، رئیس یکی از دواير تجزيه و تحليل اطلاعات، جمعی فاشا^(۱) در آنجا حضور خواهد داشت.

سایر کارکنان بشرح زیر است:

(الف): افسر تجزيه و تحليل اطلاعات الكترونيكي در حد فرمانده گردان پردازش اطلاعات و يا رؤسای دواير اطلاعات الكترونيكي در معاونت اطلاعات به تعدادی كه برای يك شيفت كافی باشند.

(ب): افسر مفسر عكس های هوایی در حد فرمانده گردان «RTS»^(۲) و يا رئیس دایره عكس های هوایی در معاونت اطلاعاتی.

(پ): يك نفر افسر متخصص «SIGINT»

(ت): يك نفر افسر متخصص «COMINT»

توضیح: تعداد افسران متخصص هوایی در قرارگاه عملیات هوایی براساس نیاز و تشخیص، سازماندهی و تصویب فرمانده عملیات هوایی می تواند افزایش یابد.

طرح و دستورها

پیش از هر قدمی كه انسان برای انجام كاری میخواهد برمی دارد ابتدا در ذهن خود يك طرح برای اجرای آن كار تعريف می كند و با خود می گوید چگونه شروع كنم؟

این سؤال پیش زمینه آغاز هرگونه اقدامی است كه به تدوین و تنظیم يك طرح منجر شده و در نهایت به تصویب مقام مسئول يك سازمان می رسد. طرح موردنظر قبل از اجرا ممكن است به چندین دستورالعمل نیاز داشته باشد.

در عملیات نظامی، ابتدا يك طرح مبنا با عنوان طرح عملیاتی (OPERATION PLAN) تهیه و تنظیم شده و به امضای بالاترین مقام در سلسله مراتب فرماندهی آن سازمان می رسد. این طرح هنگام ابلاغ به رده پائین تر، نیازمند تهیه دستور نبرد (BATTLE ORDER) توسط رئیس و فرمانده آن رده است كه متقابلاً به رده پایین تر خود ابلاغ می كند. فرماندهانی كه

(۱) فاشا = فرماندهی اطلاعات و شناسایی INTELLIGENCE AND RECONNAISSANCE

(۲) RECONNAISSANCE TECHNICAL SQUADRON

این دستور نبرد را دریافت می‌کنند، هریک دستور رزم (COMBAT ORDER) یگان خود را تدوین و به یگانهای زیر مجموعه درگیر در عملیات خود ابلاغ می‌کنند. هریک از فرماندهان پایین تر که ستادی در اختیار داشته باشند، اقدام به تهیه دستور نظم یا دستور برای آرایش نظامی (FORMATION ORDER) و یا به بیان دیگر دستوری که ترتیب و ترکیب نیرو را برای آن یگان مشخص می‌کند می‌نماید. به همین ترتیب رده‌های پایین‌تر دستور تاکتیک (ORDER TAC) و سپس یگان پایین‌تر دستور آتش (FIRE ORDER) را نوشته و در زمان و مکان معین آنرا به اجرا می‌گذارند. دستورهای عملیاتی و نبرد را یگانهایی در حد و اندازه ستاد یک سپاه و یا نیروی مسلح نوشته و ابلاغ می‌کنند. دستورات رزم را یگانهایی در حد لشکر (برای نیروی هوایی یک پایگاه هوایی یا فرماندهی پدافند هوایی) و دستورات نظم را یگانهایی در حد تیپ و گردان و دستورات تاکتیک را یگانهایی در حد و اندازه گردان و گروه پروازی می‌نویسند و ابلاغ می‌کنند. دستورات آتش را نیز فرماندهان گروه و یا لیدر دسته‌های پروازی می‌نویسند و در جلسات توجیهی ابلاغ می‌کنند. گاهی خلبانان و فرماندهان هواپیماها از قبل آتش به اختیار شده و نیاز به دستور آتش نخواهند داشت.

دستورهای نظم (FORMATION ORDER)، دستورات تاکتیک (TACTICS ORDER) و دستورات آتش (FIRE ORDER)، و مسائلی نظیر آن در گردانها و گروههای پروازی گاهی به صورت نوشتن و پر کردن "لاین آپ کارت" در همان جلسه توجیهی پروازی رعایت می‌شود.

دستورات جزء به جزء (FRAGMENTARY ORDER) که به اختصار آن را "فرگ اُردر" می‌گویند دستوراتی است که در زمان وقوع عملیات به مصلحت طرح عملیاتی و فرمانده عملیات براساس تغییراتی که در اجرا داده می‌شود، ممکن است به صورت دستور جزء به جزء برای آرایش نظامی (FORMATION ORDER) و یا دستور جزء به جزء برای تاکتیک (TACTICS ORDER) و آتش (FIRE ORDER) از سوی ستاد بالاتر به ستاد پایین تر ابلاغ گردد، البته اگر دستور عملیاتی شامل مراحل گوناگون و پی‌درپی باشد اجرای هر مرحله با دستورات جزء به جزء ابلاغ خواهد گردید البته اگر دستور عملیاتی شامل مراحل گوناگون و پی‌درپی باشد اجرای هر مرحله با دستورات جزء به جزء ابلاغ خواهد گردید.

فصل چهارم

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس

الف - تعریف راهبرد^(۱) (استراتژی)

واژه استراتژی ریشه در نیازهای بشر دارد. از آن زمان که نیازهای بشر براساس خواست اجتماعی تعریف شده، این واژه نیز در عمل تولد یافته و کاربرد پیدا کرده است. نیازهای فرهنگی و استراتژی فرهنگی، نیازهای اقتصادی و استراتژی اقتصادی، نیازهای سیاسی و استراتژی سیاسی.

یونانیان باستان نخستین انسان‌هایی بودند که این واژه را ابداع نموده و آنرا به‌شکلی بسیار ابتدایی به‌کار گرفتند. در آغاز واژه استراتژی از واژه «استراگن»^(۲) به معنی ژنرال فرمانده‌ای که نیازهای ضروری را برای حمایت از منافع یک یگان نظامی که مسئول تأمین امنیت اجتماعی است، فراهم می‌نماید، برگرفته شد.

فوننی که یونانیان و رومیان برای پیروزی در جنگ بکار می‌بردند در حقیقت نوعی حیلۀ نظامی بوده که "STRATEGOM" نامیده می‌شد. قدیمی‌ترین تعریف این واژه را خانم دکتر سعیده لطفیان در کتاب استراتژی و روش‌های برنامه‌ریزی استراتژیک به این شرح آورده است:

«استراتژی عبارتست از هنر فرماندهان در زمینه تدابیر و حیلۀهای نظامی و فرماندهی جنگ».

آندره بوفر در کتاب «مقدمه‌ای بر استراتژی» اینگونه بیان می‌دارد: «استراتژی به معنی هنری است که با به خدمت گرفتن نیروهای نظامی می‌توان هدفی را که توسط سیاست‌های کلی دولت و یا ملّتی تعیین شده بدست آورد».

واژه «استراتژوس» در زمان حکومت کلیستن در ۵۰۸ یا ۵۰۷ قبل از میلاد مسیح^(۳) متداول شده است.

استراتژی از سه عنصر "اهداف" (ENDS)، "راهها" (WAYS) و ابزار "MEANS" تشکیل شده است^(۳) «استراتژی = اهداف + راهها + ابزار»

(۱) راهبرد (استراتژی) : هنر به خدمت گرفتن نیروهای نظامی برای بدست آوردن اهداف تعریف شده یک دولت یا ملت تعریف شده است.

(۲) STRAGOS به معنای ارتش و AGO به معنای هدایت، برگرفته از کتاب استراتژی معاصر نوشته دکتر علیرضا سنجابی

(۳) کتاب استراتژی قدرت و ژئوپولیتیک از انتشارات دافوس آجا

برای درک این واژه ابتدا باید به تعریف واژه‌های اندیشه و تفکر در ادبیات فارسی پرداخت.

وقتی تصویری بر صفحه‌ی رادار دیده می‌شود، فردی که در پشت صفحه‌ی رادار قرار گرفته و مسئول کنترل و مراقبت از آسمان کشور است، از دستگاه رادار انتظار دارد که نشانه‌های حضور اشیاء پرنده را بر روی صفحه‌ی رادار نمایان سازد. وظیفه‌ی کشف آثار شیئی پرنده بر روی صفحه برعهده دستگاه رادار است. اما این‌که این شیئی پرنده یک موشک، هواپیما یا یک سفینه بوده و باید شناسایی شود، برعهده دستگاه دیگری است. درحقیقت کشف اشیاء پرنده برعهده دستگاه رادار و شناسایی آنها برعهده دستگاه یا سامانه‌های دیگری است که با رادار در تعامل و همکاری و هماهنگی دایم می‌باشند. با نگرش به این مثال می‌توان به نتایج ارزشمندی دست یافت و آن چنین است که اندیشه انسان وظیفه کشف ارتباط میان پدیده‌های عالم را داشته و تفکر انسان وظیفه شناسایی ارتباط بین پدیده‌های عالم را دارا می‌باشد.

در ادبیات فارسی اغلب واژه‌های اندیشه و تفکر مترادف یکدیگر و گاهی به‌جای یکدیگر مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند. برای مثال در فرهنگ دهخدا^(۱) در برابر واژه اندیشه چنین آمده است: فکر، تدبیر و تأمل، تصور، گمان و خیال. در برابر واژه تفکر معانی اندیشه کردن، اندیشیدن، نظر کردن و تأمل کردن در چیزی و تعمق آمده است که مشابه همان معانی است که برای اندیشه بکار رفته‌اند. اغلب در ادبیات فارسی این دو واژه مترادف یکدیگر بکار گرفته شده‌اند، درحالی که درحقیقت تفاوت‌هایی در عملکرد هریک از آنها در زندگی انسان مشاهده می‌شود.

اندیشه عاملی است که روابط بین پدیده‌های عالم را کشف می‌کند. برای مثال سیب از درخت می‌افتد و هرگز به آسمان نمی‌رود بلکه به سمت زمین سرازیر می‌شود، کشف این مورد، از اندیشه انسانها سرچشمه گرفته است^(۲) اما این‌که چه علتی موجب فروافتادن سیب از درخت می‌شود؟ و جاذبه زمین چیست؟ و چه اثراتی بر ملکولها و جرم سیب دارد؟ این کار تفکر انسان‌ها می‌باشد.

(۲) علی‌اکبر دهخدا ۱۲۹۷ هـ ق وفات ۱۳۳۴ هـ ش

(۱) برای نخستین بار اسحاق نیوتن (۱۶۴۲-۱۷۲۷ میلادی) به این پدیده توجه علمی نشان داده است.

مثال دیگر: نور خورشید بر زمین می‌تابد و گیاه رشد می‌کند، کشف این موضوع مربوط به اندیشه انسان‌ها است. اما این‌که چه کنشها و واکنش‌های شیمیایی در برگ و ساقه گیاه و خاک بر اثر تابش نور بوجود می‌آید تا گیاه رشد کند، در تفکر انسان‌ها می‌باشد. راهبرد در هر زمینه‌ای که باشد از اندیشه انسانها سرچشمه می‌گیرد. استراتژی از جنس اندیشه است و به معنایی خود اندیشه است. هر استراتژی که در ذهن ما شکل پیدا کند، اندیشه‌ایست که ما را به رستگاری در زمینه‌ای خاص رهنمون می‌سازد.

حضور نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در فضا حتی به‌صورت گام به گام یک استراتژی برای نه‌اجا محسوب می‌شود. قرار دادن ماهواره‌های مخابراتی در مدارهای اطراف کره زمین، قراردادن ماهواره‌های اکتشافی و شناسایی الکترونیکی و عکسبرداری و ماهواره‌های سامانه فرماندهی و کنترل و جنگ‌افزارهایی که مانند یک ماهواره در فضا قرار می‌گیرند، برای انهدام اهدافی در آتمسفر و یا انهدام دیگر ماهواره‌ها، همه از درون استراتژی حضور در فضا بیرون می‌آیند. این اندیشه بزرگ که همان استراتژی است تا بدانجا توسعه می‌یابد که ایالات متحده آمریکا می‌کوشد، پیش از نابودی کره زمین و منابع آن، ستاره و سیاره‌ای را برای انتقال نسل خودشان و اکثریت جمعیت کشورشان به آن کره که اکنون خیالی است و فرضیه آن در حال تحقیق و توسعه می‌باشد، پیدا کند. همگی این موارد از درون اندیشه انسان‌ها نشأت گرفته و به میادین عمل راه پیدا کرده‌است.

برای واژه استراتژی و درک مثبت از این واژه، باید اشاره داشت که بیش از یکصد تعریف وجود دارد که توسط اندیشمندان جهان به حوزه‌های تحقیقاتی علوم و تکنولوژی روانه شده و محققان در سراسر جهان بر حسب مورد، ضرورت و سهولت تفهیم، هریک از این تعاریف را ارائه کرده و یا برگزیده‌اند، اما می‌توان گفت استراتژی پدیده‌ای است که در اندیشه انسانها شکل می‌گیرد و تحقق آن موجب رستگاری و موفقیت جامعه می‌شود.

استراتژی در آغاز شکل‌گیری ارتش‌های منسجم در عمق تاریخ تاکنون بیشتر با واژه «سوق‌الجیشی» مطابقت داشته، سوق به معنای جاده، گذرگاه و راه است و «جیش» نیز به معنای نیروهای نظامی است. در گذشته جاده‌ها و راه‌هایی که لشکرها و نظامیان پیاده و سواره برای رسیدن به مقصد، هدف و یا در حال عقب‌نشینی در آن جاده از امتیاز سهولت در تهیه مواد غذایی و خورد و خوراک و لجستیک سربازان، امنیت در برابر احتمال کمین دشمن و دیگر تهدیدات، برخوردار بودند، مورد خطاب این واژه بوده‌اند. اما جامعه‌ی ساده و ابتدایی قدیم اکنون به جوامع پیچیده و پیشرفته امروزی تبدیل شده و استراتژی‌های

اقتصادی، سیاسی، فرهنگی از یک سو و ترکیب این سه واژه باهم (نظیر فرهنگی- اقتصادی، فرهنگی- سیاسی، سیاسی- اقتصادی، سیاسی- نظامی...) از سوی دیگر، برای دنیا و مردم دنیا تعریف شده است.

استراتژی نظامی نه‌اجا در جنگ

استراتژی ارتش جمهوری اسلامی ایران در جنگ بیرون راندن ارتش عراق از سرزمینهای اشغالی بود، براساس این راهبرد نیروی هوایی ارتش استراتژی متوقف ساختن ماشین جنگی عراق را در دستور کار خود قرار داد. و با بمبارانهای مراکز نفتی، تلمبه خانه‌ها، پالایشگاهها و سامانه‌های حمل و نقل فرآورده‌های نفتی موجب قطع صدور نفت و کاهش تولید سوخت و انواع روغنهای موتور و هیدرولیک در صنعت نفت عراق گردید به طوریکه در اواخر مهرماه ۱۳۵۹ ظرفیت تولید فرآورده‌های نفتی آن کشور به ۱۰٪ درصد رسید و صدور نفت خام از طریق خط لوله زاخو به بندر یوموتالیک در خاک ترکیه از ۳۵ میلیون تن در سال به صفر تنزل یافت و خط لوله بندر بانایاس سوریه در ساحل مدیترانه بسته شد و تولید نفت خام عراق از ۴ میلیون بشکه در روز به میزان ۲۵۰۰۰۰ بشکه کاهش یافت.

بی‌تردید طرح نبرد البرز شاهکاری از سوی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دفاع برابر هجوم ارتش عراق به ایران بود. این طرح که در آغاز سال ۱۳۵۹ تبدیل به یک دستور عملیاتی گردید بر اندیشه بازدارندگی دشمن استوار گردیده بود.

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، نخستین توطئه‌های غرب برای ناکام گذاشتن انقلاب و هدایت جامعه‌ی ایرانی به‌سوی اهداف و مقاصد غرب آغاز گردید. تشکیل گروه‌های سیاسی- نظامی در سطح کشور آن‌هم به تعداد فراوان و با ایده‌های ضد و نقیض و زنده کردن احزاب چپ در جامعه و تزریق پول و دلارهای آمریکایی به این گروه‌ها و احزاب، مسلح کردن آنها در طول زمستان ۱۳۵۷ و سال ۱۳۵۸ به شکل‌های مخفیانه و آشکار شایع گردید.

تفکر انتخاب ارتش رژیم عراق، کشور همسایه غربی ایران برای انجام یک کار تاریخی و حمله به ایران از همان آغاز سال ۱۳۵۸ شروع شد. احمد حسن البکر رئیس‌جمهور عراق که یک ژنرال با تجربه در رویدادهای سیاسی نظامی بود و خود حکومت را با تجربه مبارزات سیاسی نظامی و کودتا با پشتیبانی حزب بعث عراق به‌دست آورده بود، می‌توانست گزینه مناسبی برای براندازی حکومت جمهوری اسلامی باشد. غرب این کار را کرد و با او وارد مذاکره شد. ولی علیرغم قول‌های مساعد برای تقویت، توسعه و پیشرفت اقتصاد عراق، او که

ژنرالی کار کشته بود و علاوه بر آشنایی با سیاست‌های اقتصادی نظامی اتحاد جماهیر شوروی و آشنایی با مفاهیم فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نظامی در دوران جنگ سرد، در باطن زیر بار این توطئه نفت و با سپردن ارتش عراق و کشور به دست معاون خود یعنی یک غیر نظامی بنام صدام حسین که جوانی جویای نام و ماجراجو بود، پای در این دامی که برای او و کشور عراق و ایران بر پا شده بود نگذاشت. نخستین تجاوزهای نظامی ارتش عراق از آغاز سال ۱۳۵۸ به مرزهای غربی کشور ایران به شکل غارت گله‌های دام مرزنشینان، شبیخون‌های وحشیانه به دهکده‌های مرزی و قتل‌های بی‌دلیل مردم مرزنشین، تا بمباران‌های هوایی و شلیک گلوله‌های توپ علیه روستاها و شهرهای مرزی شروع شد و کار به جایی رسید که تا سی و یکم شهریور ۱۳۵۹ تعداد ۶۳۶^(۱) مورد تجاوز زمینی، هوایی و دریایی و بمباران و غارت احشام مرزنشینان و به آتش کشیدن لوله‌های نفتی توسط عوامل حکومت حزب بعث عراق علیه ایرانیان به ثبت رسید و به سازمان ملل متحد گزارش گردید.

در ۱۳۵۸/۸/۱۷ جلسه شورای عالی دفاع تشکیل گردید و در گزارش فرمانده نیروی هوایی، آمادگی نهاجا برای مقابله با ارتش عراق ۳۰ درصد اعلام گردید. فرمانده نیروی زمینی، سرتیپ ولی‌اله فلاحتی تحرک نیروی زمینی ارتش را کم و استعداد را ۳۰ درصد گزارش نمود، این در حالی بود که توطئه‌ها برای تضعیف ارتش بشدت ادامه داشت و نیروی هوایی هنوز در زیر بار اتهامات مربوط به حمله نظامی آمریکا به طبرس دست و پا می‌زد. فرماندهان نهاجا متهم به خیانت و همکاری با دشمنی شده بودند که در آن زمان حضرت امام(ره) او را بعنوان دشمن شماره یک ایران معرفی نموده بود. ریزش شدید کارکنان نهاجا نیز در زمینه‌های بازنشستگی، بازخریدی، اخراج و فرار با پی‌گیری و اصرار برخی از مسئولین و کارکنان نهاجا ادامه داشت. در این اوضاع و احوال بود که زمینه خیانت و وقوع کودتای معروف در پایگاه هوایی همدان «شهید نوژه» کشف شد، و این پدیده نیروی هوایی را کاملاً در موقعیت انفعالی قرار داد و نزدیک به دو گردان خلبان آموزش دیده تاکتیکی و آماده را پراکنده ساخت. ضمن اینکه توان رزمی نیرو نیز بشدت کاهش یافت.

(۱) کتاب پاکبازان عرصه عشق، نمکی عراقی، علیرضا حسینی، سید محمد از انتشارات نهاجا.

نقشه جعلی و قراردادی حکومت عراق در زمان ریاست صدام حسین چندماه پیش از آغاز حمله
سراسری ارتش عراق به ایران

سرانجام برای بهبود اوضاع، فرمانده جدیدی برای نیروی هوایی برگزیده شد و این شخص افسری خلبان به نام سرهنگ جواد فکوری بود که در پی آن، فرماندهان و کادر ستادی نیروی هوایی نیز به یکباره دگرگون گردید. سپس معاون عملیاتی جدیدی نیز بنام سرهنگ محمود قیدیان برای فرماندهی نه‌جا تعیین شد و این افسر خلبان مسئول تهیه و تدوین «دستور عملیاتی البرز» برای مقابله با تجاوز هوایی و زمینی ارتش عراق گردید.

رژیم عراق از همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی با ایجاد دفتری بنام سازمان آزادیبخش خوزستان، تحریک ایرانیان عرب‌زبان خوزستان را علیه جمهوری اسلامی ایران آغاز نمود و همزمان وسایل ارتباط جمعی عراق نیز تبلیغات مسمومی برای جلب مخالفان جمهوری نوپای اسلامی ایران شروع نمودند. در مراسم برگزاری جشن‌های دوازدهمین سالگرد به قدرت رسیدن حزب بعث نیز، شعارهایی نظیر «اعراب اهواز را به حال خود بگذارید»، «خلیج عربی، گورستان رژیم نژادپرست فارس خواهد بود» سر داده و نقشه‌های جعلی از استان خوزستان ایران را با نام عربستان منتشر کرد. در این نقشه‌ها مرزهای مصوب بین‌المللی تغییر داده شده و شهر اهواز را «الاحواز» و خرمشهر را «محمرة» و آبادان را «عبادان» و هویزه را «حویزه» و سوسنگرد را «خفاجیه» نامیدند.

گذشته از موارد فوق، در عمل نیز مبادرت به اعمال غیر قانونی به شرح زیر نمودند:

۱- ایزد و اخراج پنجاه هزار نفر از اتباع شیعه مذهب عراق به صورت قهرآمیز و خصمانه در طول ۵۰۰ کیلومتر از مرز دو کشور به اتهام ایرانی الاصل بودن آنها و مصادره اموال منقول و غیر منقول آنان.

۲- ایجاد مزاحمت و محاصره اقامتگاه روحانیون برجسته ایرانی که در عتبات عالیات به سر می بردند.

۳- ایجاد مزاحمت و سخت گیری های فراوان برای مسافران ایرانی و مسافرت ایرانیان به عتبات عالیات.

۴- حمله به مدارس ایرانی و دستگیری عده ای از آموزگاران و ضرب شتم و زندانی کردن آنها و خانوادهایشان.

۵- ایجاد مزاحمت برای اعضای سفارت جمهوری اسلامی ایران در بغداد و حمله به محل سکونت آنان بدون رعایت موازین انسانی و اخلاقی و بین المللی.

۶- پناه دادن به بسیاری از نظامیان فراری ایرانی و وابستگان رژیم گذشته ایران.

۷- اجازه استقرار ارتشبد اویسی در پایگاه سلیمانیه و آموزش افراد ایرانی سلطنت طلب با هدف براندازی حکومت جمهوری اسلامی ایران.

۸- ایجاد اغتشاش در کردستان ایران و حمایت از فعالیت های ضد انقلاب.

۹- تأسیس رادیوهایی به زبان های فارسی، ترکی، ارمنی، کردی، ترکمنی و بلوچی برای تحریک اقوام ایرانی و ایجاد تفرقه و اختلاف مذهبی در داخل ایران.

۱۰- تهاجم هوایی به شهر مهران در شرایطی که بیش از ۵۰ روز از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران نمی گذشت.

۱۱- تهاجم زمینی به تأسیسات نفتی شهر قصر شیرین روز بعد از حمله به مهران (در هیچدهم فروردین).

این روند تا آغاز جنگ یعنی روز ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ به دفعات ادامه داشت، بطوری که در هشتم خرداد ۱۳۵۹ شهر مهران را با حملات هوایی و توپخانه زمینی بشدت در هم کوبیدند و دوازده تن از مردم این شهر به شهادت رسیده و عده کثیری مجروح گردیدند. در دوازدهم شهریور ۱۳۵۹ مهران برای چندمین بار و این بار با موشک های زمین به زمین مورد حمله قرار

گرفت. در روزهای بعد، پیرانشهر، پاوه، سردشت، ده‌لران، قصر شیرین، نفت‌شهر و موسیان نیز از حملات ارتش عراق توسط توپخانه و بمباران‌های هوایی در امان نماندند.

تحلیل ارتش عراق از اوضاع داخلی ایران در پی ملاقات مکرر صدام حسین رئیس‌جمهور عراق با مخالفان نظام جمهوری اسلامی ایران و اطلاعاتی که سرویس‌های اطلاعاتی غربی در اختیار او قرار می‌دادند، اندیشه حمله به ایران را در سر او رشد داد. سرانجام در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ ارتش عراق در يك حمله هوایی گسترده پایگاه‌های هوایی و فرودگاه‌های ایران را هدف قرار داد.

تاکتیک‌های نه‌اجا در عملیات هوایی

ب - تعريف تاکتیک^(۱)

در اروپا با ظهور دوره رنسانس و ابداع واژه‌های جدید برای علومى که تا آن‌زمان اجازه خودنمایی نداشتند و باز شدن فضای سیاسى- فرهنگى، واژه‌های نوینی مانند دیالکتیک (فن بحث و بیان از طریق محاوره و گفتگوی رو در رو که ترکیبی از واژه تکنیک و دیالوگ می‌باشد)، و یا سایبرنتیک و انفورماتیک و غیره به فرهنگ لغات اروپایی اضافه شدند. در این میان از ترکیب دو واژه تکنیک (به معنای فن) و تَک (به معنای حمله کردن)، کلمه جدیدی با عنوان «تاکتیک» به معنای هنر و فن حمله ور شدن بیرون آمد و در میان صاحب‌نظران مصطلح شد.

در صفحات پیشین عنوان شد که استراتژی عین اندیشه و از جنس اندیشه است و تفکر عین تاکتیک و تاکتیک نیز از جنس تفکر است.

جنگ و صلح هر يك اندیشه‌هایی هستند گرانبها و ارجمند. اما چگونه جنگیدن و چگونه حریف را وادار به صلح نمودن ریشه در تفکر انسانها دارد.

تاکتیک به ما می‌گوید در کدام زمان و مکان معین بمب را باید رها ساخت یا ماشه را چکاند. در تاکتیک، زمان و مکان عناصر اصلی هستند، در حالیکه در استراتژی، زمان و مکان جایگاه خاصی ندارند، به همین خاطر است که وقتی استراتژی افشا می‌شود دیگر به آن

(۱) تاکتیک: به کار بردن یگان‌ها در رزم را تاکتیک گویند و آتش و مانور از عوامل اصلی آن می‌باشند به بیانی دیگر هنر جابجا کردن افراد در میدان نبرد، یا هنر به کار بردن نیروها در جنگ را تاکتیک گویند..

استراتژی نمی‌گویند، بلکه تبدیل به تاکتیک شده و تاکتیک نیز هنگامی که زمان حفظ اسرار آن سپری شد، تبدیل به تکنیک می‌شود.

عمده تاکتیک‌های نه‌اجا در جنگ تحمیلی

۱- پرواز در ارتفاع پست (عملیات پاپ آپ)

۲- بمباران در ارتفاع پست

۳- بمباران در ارتفاع بالا

۴- پروازهای لافت بامبینگ

۵- تاکتیک بولز آی کال

از عمده تاکتیک‌های نه‌اجا در آغاز جنگ، پرواز در ارتفاع بسیار پست و نزدیک شدن در حد ۱۰ تا ۱۶ مایلی (حدود ۲۰ تا ۳۰ کیلومتری) به هدف و انجام عملیات پاپ آپ (POP UP) بود. یعنی با حداکثر قدرت موتور و سرعت لازم، دماغ هواپیما به نحوی رو به بالا قرار گیرد که در حداقل زمان به ارتفاع پرتاب بمب برسیم.

در آغاز جنگ و در حمله به نقاطی نظیر پالایشگاه، نیروگاه و پایگاه هوایی این تاکتیک برای اهداف مستقر در شمال عراق بسیار کارآمد بود، اما زمان کوتاهی پس از آن به علت کشف هواپیماها توسط رادار و فعال شدن سیستم پدافند هوایی دشمن تعداد تلفات آنقدر فزونی گرفت که فرمانده نیروی هوایی دستور بمباران در ارتفاع پست را صادر نمود. در این شیوه جدید هواپیماهای خودی به اهدافی نظیر یگان‌های دشمن نزدیک شده و با استفاده از بمب‌های ضدنفر و تأخیری پره‌دار تسلیحات خود را رها می‌کردند. بدین ترتیب تا اصابت نخستین بمب به هدف، هواپیماها از مه‌لکه گریخته بودند. به این تاکتیک بمباران ارتفاع پست یا LOW LEVEL BOMBING گفته می‌شد.

مدت زمانی از جنگ سپری نشده بود که جنگ‌افزارهای زمین به هوا وارد میادین نبرد زمینی شدند. با ورود موشک‌های "سام-۶" و "سام-۳" ارتش عراق به خوزستان تلفات هواپیماهای خودی در بمباران‌های ارتفاع پایین رو به افزایش گذاشت. برای رفع این نقیصه دستور بمباران‌های ارتفاع بالا برای هواپیماهای "اف-۴" (که قابلیت پرواز در ارتفاع ۵۰/۰۰۰ پایی (حدوداً ۱۶ کیلومتری سطح زمین) را با شش تیر بمب "MK-۸۲" پانصد پوندی (۲۵۰ کیلوئی) و یا "M-۱۱۷-۸۲۰ پوندی داشتند) صادر شد. دشمن مدتی صبر کرد تا با این پدیده

به خوبی آشنا شود. سپس تلاش نمود تا موشک‌های "سام-۲" را که تا ارتفاع ۸۰/۰۰۰ پایی اهداف خود را تعقیب و منهدم می‌کردند، به صحنه بیاورد. (سام-۲ در سال ۱۹۶۰ میلادی بر فراز مسکو با سرنگون کردن هواپیمای شناسایی "یو-۲" آمریکایی به خلبانی سروان "پاورز" قابلیت خود را به اثبات رسانده بود). اما این وسایل سنگین طوری طراحی نشده بودند تا در دفاع تاکتیکی هوایی نقش مهمی را ایفا کنند. آنها مربوط به دوران جنگ سرد و دفاع استراتژیک هوایی روسها بوده و از طرفی سامانه‌های جنگ الکترونیک هواپیماهای فانتوم به خوبی کارایی این موشک‌ها را خنثی می‌کرد. در چنین شرایطی توجه دشمن به توانمندی هواپیماهای میراژ "اف-۱" جلب شد و در فرصتی اندک، قرارداد خرید ۶۰ فروند هواپیماهای میراژ اف-۱ با کارخانه «داسولت-برگه» منعقد گردید. پس از چندی ۲۵ فروند از هواپیماهای مورد نظر به کشور عراق تحویل داده شد. نیروی هوایی عراق نیز بمنظور مقابله با بمباران‌های ارتفاع بالا آنها را وارد جنگ نمود که این شیوه در جلوگیری از پروازهای برون مرزی نه‌جا مؤثر واقع گردید.

در اواخر جنگ نه‌جا به پروازهای لافت بامینگ (LOFT BOMBING) روی آورد که در نوع خود تاکتیک جالبی است. خوانندگان عزیز در صورت علاقه می‌توانند به کتابهای تخصصی پروازی مراجعه نموده و با اصول این تاکتیک‌ها آشنا شوند اما به اختصار چنین بود که هواپیما با سرعت زیاد از ارتفاع بسیار پایین به یکباره با زاویه تند به سوی بالا اوج می‌گرفت و در همان حال بمبهای خود را رها می‌کرد و بمبها با یک منحنی سهمی به سوی هدفها پرتاب می‌شدند.

همانگونه که ملاحظه فرمودید، زمان و مکان رها کردن بمب، شرایط تاکتیکی ما را در برابر دشمن رقم می‌زند. زمان و مکان دو عنصر تفکیک ناپذیر در تاکتیک هستند. در بخش دفاع هوایی و عملیات پروازی هوا به هوا نیز تاکتیک‌هایی از سوی طراحان نه‌جا بوجود آمد که مهمترین آنها تاکتیک "بولز آی کال BULLS EYE CALL بود. خلبانان نه‌جا این تاکتیک مؤثر را با هواپیماهای "اف-۱۴"، "اف-۴" و "اف-۵" به شکلهای متنوع و ترکیبی از هر سه نوع هواپیما بکار گرفتند.

این تاکتیک چنین بود که هواپیمای جنگنده رهگیر خودی در پشت کوه یا مانعی طبیعی در ارتفاع پایین پرواز می‌کرد و تنها ایستگاه رادار و فایترکنترلر می‌دانست که او در کجا و در چه فاصله‌ای از مرکز رادار قرار دارد وقتی دشمن وارد منطقه می‌شد آنوقت به او سمت و ارتفاع و فاصله را می‌داد و خلبان جنگنده به سوی هدف در ارتفاع پایین رهسپار می‌شد و

روی هواپیمای دشمن قفل راداری انجام می‌داد و با سرعت و زاویه تند بالا می‌آمد و موشک خود را علیه او رها می‌کرد.

طرح نبرد البرز

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، اوضاع سیاسی خاور میانه دگرگون و بازتاب بین‌المللی این پیروزی منجر به تجاوزهای مکرر ارتش عراق در غرب و جنوب کشور، در مرزهای هوایی و زمینی گردید. همزمان با این پیروزی و در آغاز سال ۱۳۵۸ هجری شمسی نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران در عملیات رزمی علیه هواپیماهای متجاوز و نیروهای زمینی ارتش عراق که اغلب دست به تجاوز می‌زدند و بلافاصله به داخل خاک خود می‌گریختند و از پشتیبانی هوایی نیز برخوردار بودند درگیر شده و این درگیری‌ها آنقدر جدی شد که منجر به تهیه و صدور طرح نبرد البرز علیه ارتش عراق گردید. این طرح در تاریخ ۵۹/۴/۲۷ به نیروی هوایی ابلاغ شد.

بیان سوابق این طرح که براساس اندیشه بازدارندگی دشمن استوار گردیده است، برای آشنایی خوانندگان عزیز ضروری است.

راهنمای طرح‌ریزی طرح البرز از سوی جانشین رئیس ستاد مشترک شهید سرتیپ ولی اله فلاحتی به نیروی هوایی ابلاغ گردید و معاون عملیاتی نیرو سرهنگ خلبان محمود قیدیان دستور عملیاتی نبرد البرز را به کمک افسران عملیات وقت نیرو تدوین، تصویب و به یگانهای عملیاتی ابلاغ نمود. در این راهنمای طرح‌ریزی نکته مهم و قابل توجه این بود که نیروی هوایی ارتش را از انجام حملات هوایی غافلگیرانه منع کرده و اصل غافلگیری که یکی از اصول نه گانه سرنوشت ساز جنگ است، از نیروی هوایی دریغ شده بود. در هر حال دستور این بود: "از آنجا که جو سیاسی حاکم بر کشور اجازه پیشدستی به نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران را نمی‌دهد لذا هنگام بروز مخاصمات میان کشور ایران و عراق نیروی هوایی عملیات خود را بر مبنای عملکرد انتقامی طرح‌ریزی نماید".

(این دستور عملیاتی هرگز فرصت تمرین پیدا نکرد و پیش از آنکه خلبانان و عملیات یگانها بدانند که این طرح چیست، جنگ از طرف دشمن با حالت غافلگیرانه آغاز گردید).

نهادها هرگز براساس احساسات و انتقامجویی مأموریتی را طرح‌ریزی و انجام نمی‌دهد، بلکه مأموریت‌ها همواره، اصولی و بر مبنای طرح‌های عملیاتی تاکتیکی و استراتژیکی و بر اساس فاکتورهای عملیاتی، اطلاعاتی، لجستیکی و پرسنلی برنامه‌ریزی و اجرا می‌نماید.

انتقامجویی از نظر شرعی نیز اشکال دارد و برخی از علماء تنها يك بزرگ را در جهان می‌شناسند و آن ذات اقدس الهی است هرکس که خود را بزرگ بنامد یا ببیند، در کنار خدا قرار گرفته و مشرک خواهد بود. مشابه همین استدلال نیز برای انتقامجویی وجود دارد، تنها يك منتقم در جهان هستی وجود دارد و آن هم خداست و گاهی شنیده اید که می‌گویند “بسم الله المنتقم” اگر شخصیتی حقیقی و یا سازمانی حقوقی خود را منتقم بداند، در حقیقت شرک ورزیده است، زیرا تنها اوست که تمام اطلاعات را می‌داند و می‌بیند و می‌تواند انتقام بگیرد.

بر اساس طرح ارایه شده از سماجا (طرح انتقام) و در پاسخ به حمله مورخه ۵۹/۶/۳۱ نیروی هوایی عراق که ضربات خود را بر پیکر ۱۵ پایگاه نیروی هوایی ارتش و فرودگاه‌های کشور وارد نموده بود و به منظور اعلام آمادگی نه‌جا برای انجام عملیات‌های هوایی، تنها ۲ ساعت بعد از حمله دشمن بعثی دو دسته پروازی تحت نام انتقام برای بمباران هوایی پایگاه‌های شعیبیه در استان بصره و کوت در استان میسان (العماره امروزی) به پرواز در آمدند.

ناگزیر در روز یکم مهرماه ۱۳۵۹ خلبانان نه‌جا برابر دستور عملیاتی “البرز” با یکصد و چهل فروند هواپیمای جنگنده بمبافکن اف-۵ معروف به تایگر و اف-۴ معروف به فانتوم در يك عملیات تاکتیکی منظم پایگاه‌های هوایی مستقر در شرق کشور عراق را آماج حملات هوایی خود قرار دادند، بطوری که در پایان این عملیات تا چند هفته پایگاه‌های هوایی تکریت و موصل در شمال عراق، پایگاه رشید در کنار شهر بغداد و پایگاه شعیبیه در استان بصره نتوانستند پروازی انجام دهند.

عملیات‌هایی را که نه‌جا در نخستین سال دفاع مقدس انجام داد، علمی و کاربردی طرح‌ریزی شده بود، اما خلبانان قدیمی آشنا و مطلع به این روش‌ها و شیوه های علمی، بازنشسته شده و جای خود را به خلبانان جوان که از ریشه و بنیاد طرح‌ها اطلاعی نداشتند و تنها به انجام مأموریت های پروازی می‌پرداختند، واگذار نمودند.

مأموریت‌های استراتژیک نه‌جا در دفاع مقدس

همانگونه که در قبل اشاره شد، مأموریت‌های استراتژیک در يك نیروی هوایی پیشرفته به ترتیب شامل: آفند استراتژیک هوایی، مراقبت استراتژیک هوایی و پدافند استراتژیک هوایی می‌باشد.

در روز دوم مهرماه مرحوم فکوری دستور داد تا مراکز تولید انرژی عراق با انجام حملات و بمبارانهای هوایی منهدم شوند. او در حقیقت برای انجام مأموریتها درصد تعیین کرد. برای مثال به پایگاههای هوایی تبریز، همدان و مهرآباد با دستخط خود نوشت که ۶۰ درصد از سورتیهای پروازی را به بمباران مراکز تولید انرژی عراق اختصاص دهند و برای پایگاههای دزفول و بوشهر مقرر داشت که چهل درصد از سورتیهای خود را به این امر اختصاص داده و بقیه را هم به انهدام نیروها، ادوات زرهی و مکانیزه ارتش عراق در خوزستان اختصاص دهند. هدف او از انهدام پالایشگاهها این بود که از تولید فرآورده های نفتی مانند سوخت هواپیماها، روغنهای سرویسکاری و موتور، روغنهای هیدرولیک و سوخت تانکها، کامیونها، خودروهای نظامی و ادوات مهندسی رزمی کاسته و ارتش عراق در پی این حملات در خوزستان متوقف شود.

هدف از انهدام تلمبه‌خانه‌ها این بود که ارتش عراق نیازمند ارز باشد و مراکز تولید ارز و دلار، اقتصاد کشور عراق را تضعیف نموده تا جبهه و توان نظامی این کشور نیز تحت تأثیر قرار گیرد. آقای "بولینت بن گل" وزیر انرژی ترکیه (برادر او عبدالله بن گل)، در آن زمان در مجله ژون آفریک در ششم ژوئن ۱۹۸۰ اعلام نمود که میزان ۳۵۰ میلیون تن نفت خامی که از طریق لوله های نفتی عراق در خاک ترکیه به بندر یوموتالیک در دریای مدیترانه می‌رسید هم اکنون قطع شده و این به علت بمبارانهای شدید نیروی هوایی ایران علیه تأسیسات نفتی عراق بوده است. این خبر را نیز آسوشیتد پرس منتشر نمود.

البته مأموریتهای استراتژیک نه‌اجا در طول جنگ به همین جا ختم نشد، بلکه انهدام پایگاه هوایی الولید در غرب عراق و فرودگاههای "H-۳" در مرز اردن و سوریه، پرواز برهم زدن کنفرانس سران غیر متعهدها در بغداد، حمله هوایی به کاخ ریاست جمهوری عراق در منطقه شمالغرب این کشور (هنگامی که صدام و خانواده اش در آنجا در حال استراحت بودند)، عکسبرداری هوایی از مراکز استراتژیک عراق و از همه مهمتر دفاع هوایی استراتژیک میهن اسلامی که نه‌اجا به شکل کلاسیک طراحی و اجرا نمود، جزء همین ماموریتها بود.

با گذشت چند ماه از جنگ، دشمن ناگزیر شد که مبلغ ۳۰ میلیارد دلار از کشورهای کویت و عربستان وام بگیرد و در همان ماههای نخست جنگ اقتصاد عراق به صورت شتابگیر رو به فروپاشی گذاشت.

جنگ هشت ساله و دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران در برابر ارتش عراق پایه‌های حکومت صدام را آنچنان سست کرد که هرگز نتوانست در برابر تجاوز آمریکایی‌ها به کشور عراق حتی زمان کوتاهی پایداری کند. نه مردم به او وفادار بودند و نه ارتش، زیرا این حکومت دیگر ارزشهای معنوی برای مردم عراق نداشت.

مأموریت‌های تاکتیکی نه‌اجا در دفاع مقدس

همانگونه که قید گردید مأموریت‌های تاکتیکی نیروی هوایی شامل موارد زیر است:

آفند تاکتیکی هوایی، مراقبت تاکتیکی هوایی و پدافند تاکتیکی هوایی.

در بخش مأموریت‌های آفند تاکتیکی هوایی، انهدام نیروی هوایی دشمن بعثی COUNTER AIR OPERATION، تهیه آتش پشتیبانی هوایی نیروهای سطحی خودی (پشتیبانی نزدیک هوایی و جدا سازی نیروهای دشمن بعثی CLOSE AIR SUPPORT & TACTICAL AIR INTERDICTION و به کارگیری موشک‌های زمین به زمین تاکتیکی گنجانیده شده و در بخش مراقبت تاکتیکی هوایی، نقش ایستگاه‌های رادار تاکتیکی، هواپیماهای آواکس و جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی و عکسبرداری هوایی تاکتیکی و پرواز دادن هواپیماهای بدون سرنشین گنجانیده شده است. در بخش دفاع هوایی تاکتیکی نیز نقش هواپیماهای جنگنده رهگیر و نقش یگان‌های زمین به هوا برای تأمین آسمان منطقه عملیات و دفاع موشکی صحنه نبرد منظور گردیده است.

خدمات پشتیبانی رزمی نیز در بخش مأموریت‌های تاکتیکی مانند پرواز هواپیماهای ترابری هوایی برای جابجایی نیروها و ادوات جنگی و همچنین تجهیزات و بارریزی هوایی و پرش چتربازان و انتقال تیم‌های عملیاتی به منطقه سرپل برای توسعه آن و اینگونه عملیات در نظر گرفته شده است.

مأموریت‌های تاکتیکی نیروی هوایی در دفاع مقدس شامل تهیه آتش پشتیبانی هوایی برای نیروهای رزمنده زمینی می‌شد. از طرفی باید بر آسمان منطقه عملیات تسلط پیدا می‌کرد تا این آتش پشتیبانی را تأمین نماید. چنین بود که نه‌اجا دفاع هوایی تاکتیکی را با درایت سامان داد و از هواپیماهای "اف-۱۴" در شش نقطه در غرب کشور و جنوب غربی به صورت مینی آواکس و جستجو در ارتفاع پایین برای پوشش رادارها که در آن زمان در ارتفاع پایین دید مناسبی نداشتند، استفاده کرد. بی تردید اگر چنین عمل نمی‌شد نیروی هوایی

عراق می‌توانست در تداوم حملات هوایی خود در ارتفاع پست وضعیت اقتصادی و فرهنگی و سیاسی کشور را دگرگون سازد.

از دیگر مأموریت‌هایی که نیروی هوایی با دقت و بلافاصله انجام داد، جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی بود. در سطح کشور در آن زمان نیروی هوایی به عمق فعالیت‌های عراق اشراف داشت.

خدمات پشتیبانی رزمی و پرواز هواپیماهای ترابری سنگین برای حمل نیروی انسانی داوطلب به میدانهای نبرد یکی از شاهکارهای این نیرو بود که در آن زمان هیچ‌یک از ناوگانهای هوایی کشور چنین توانایی شگفت‌انگیزی را نداشتند.

آمار پروازها و مهمات مصرفی در سال نخست جنگ تحمیلی

در نخستین سال جنگ، نیروی هوایی توانست بیش از ۲۵/۰۰۰/۰۰۰ پوند (تقریباً سیزده میلیون کیلو یا ۱۳/۰۰۰ تن مهمات) را بر فراز پایگاه‌ها و نیروهای دشمن فرو ریزد. تصور بفرمایید که برای حمل این میزان مهمات تا پای کار در پایگاههای هوایی و گروههای پدافندی، بیش از ۱۵۰۰ تریلی مورد نیاز است و لجستیک نیروی هوایی بود که از پس این مهم با درایت و صرفه جویی در هزینه‌های جنگ برآمد.

در همان نخستین سال جنگ که عملیات ثامن الائمه هنوز شروع نشده بود این نیرو ۱۷۱۴۷ سورتی پرواز ترابری انجام داد. علاوه بر آن نیروی هوایی:

۱۴۴۲۳ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی بر فراز مناطق جنگی و غرب کشور و مناطق اقتصادی و سیاسی کشور مانند جزیره خارك و جماران و غیره به انجام رسانید.

۱۴۶۳ سورتی پرواز بمباران هوایی انجام داد.

۲۶۲ سورتی پرواز شناسایی تاکتیکی و استراتژیکی انجام داد.

۴۶۴ سورتی پرواز مراقبت دریایی و شناسایی کشتی‌های بیگانه در خلیج فارس را انجام داد.

نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران به همه‌ی آژانسهای دریایی و تمامی کشتیها و نفتکشهایی که در سراسر جهان در دریاها و اقیانوسها در تردد بودند، ابلاغ کرده بود که تنگه هرمز آبراهی است که در زمان جنگ ایجاب می‌کند که کشتیها مورد بازرسی قرار گیرند، و باید در هنگام ورود به این تنگه فرماندهان کشتیها مشخصات خود و کشتی تحت امر را

شامل: ملیت، مبدأ و مقصد، نوع و میزان بار، زمان تقریبی رسیدن به مقصد و مسیر دریانوردی را به ستاد ناوگان خلیج فارس در بندر عباس اعلام نمایند.

کشتیهای خارجی در آغاز کار این دستورات را چندان جدی و قابل اجرا تلقی نکردند. بر این اساس هر بار که نیروی دریایی (بر اساس طرحهای ذوالفقار و درفش) هواپیماهای مجهز به موشک ماوریک (موشکهای هوا به سطح) را از پایگاه هوایی بندر عباس به منطقه فرا می‌خواند، خلبانان نیروی هوایی نیز بی‌درنگ بر فراز کشتی ظاهر شده که بلافاصله کاپیتان کشتی با دیدن جنگنده ایرانی اطاعت می‌کرد و گزارش خود را ارسال می‌نمود. این قدرت و سیادت دریایی مرهون تلاش نیروی هوایی بود.

عملیات استراتژیک هوایی “انتقام”

در ساعت ۱۴۰۰ روز سی و یکم شهریور ماه ۵۹ به فاصله ۲ ساعت پس از حمله هوایی هواپیماهای عراقی به کشور در پاسخ به آن، خلبانان نیروی هوایی مأموریتی را تحت نام انتقام با بمباران هوایی دو پایگاه هوایی عراق به منظور اثبات فعال بودن نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران به استراتژیست‌های عراق انجام دادند.

دسته اول به لیدری سرگرد خلبان جهانگیر ابن یمین با نام پروازی “البرز” از پایگاه هوایی بوشهر رأس ساعت ۱۷:۰۰ نخستین بمبهای خود را بر هدف رها نمودند.

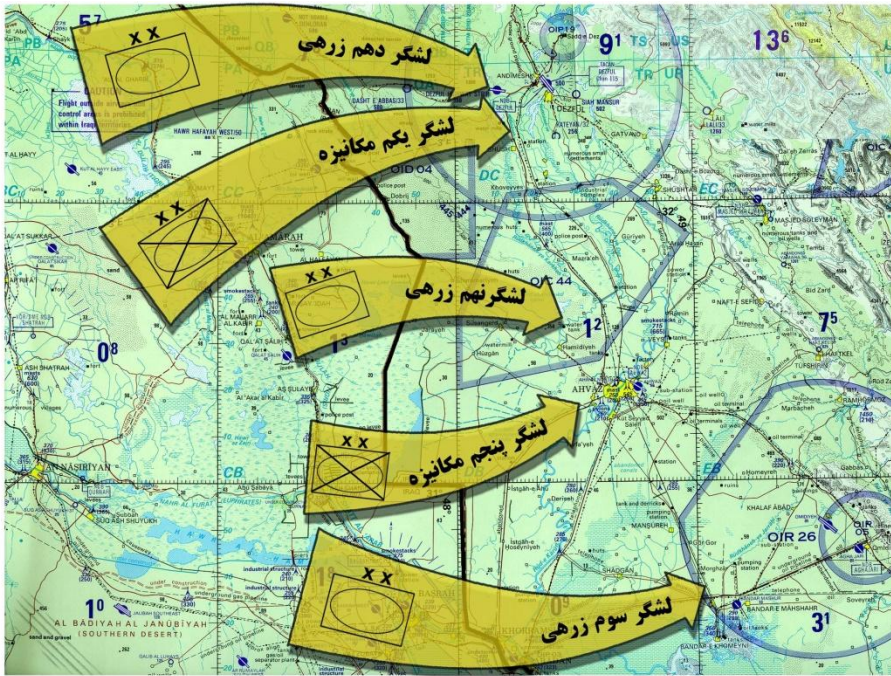
دسته دوم با نام پروازی “رد-آلفا” RED-ALPHA “ به لیدری سرگرد خلبان سید جلیل پوررضایی شیرجو بیشه از پایگاه هوایی همدان (شهیدنوزه) رأس ساعت ۱۷:۵۵ نخستین بمبهای خود را بر پایگاه هوایی کوت رها نمودند.

در این عملیات یک فروند هواپیمای فانتوم از گروه پروازی “رد-آلفا” در خاک عراق دچار سانحه شد و خلبانان آن با نامهای سروان محمد صالحی و ستوانیکم خالد حیدری به شهادت رسیدند.

نظر مرحوم فکوری این بود که شاید دشمن سر عقل آید و تا همین مرحله و نه فراتر این جنگ دیگر ادامه پیدا نکند. متأسفانه فرمانده غیر نظامی و جوان عراق رأس ساعت ۲۱:۰۰ در تلویزیون این کشور بر ادامه جنگ پافشاری نمود و اعلام کرد که قادسیه صدام شروع شده است. او چنین گفت:

“به جوانان خود دستور داده‌ام از مرزها بگذرند و خوزستان را تصرف کنند”.

در ادامه، گزارش جامع تری از این عملیات تقدیم می‌گردد.

هجوم ارتش عراق به مناطق غرب و جنوب غربی کشور

عملیات انتقام:

الف : نام این عملیات استراتژیک انتقام تعیین شد و علامت مشخصه یا CALL SIGN نخستین گروه جنگنده بمبافکنی که روانه‌ی عراق گردید بنام گروه پروازی البرز نامیده شد و گروه دوم بنام گروه پروازی «آلفا - RED» نامیده شدند.

ب : نام البرز برای نخستین گروه پروازی که از پایگاه ششم شکاری حملات هوایی خود را علیه عراق آغاز نمودند بواسطه طرح نبرد البرز انتخاب شد.

ج : نام «آلفا - رد» برای گروه دوم پروازی که از پایگاه سوم شکاری شهید نوژه حملات هوایی خود را شروع کردند، به واسطه اینکه نخستین گروه پروازی جنگی در پایگاه سوم بودند که حملات هوایی خود را علیه عراق آغاز کرده بودند برگزیده شد، حرف آلفا به دلیل نخستین گروه و واژه «رد» «RED» به دلیل اینکه بمب‌های حقیقی را برای جنگ با خود حمل می‌کردند. توجه داشته باشید که در فرهنگ هوانوردی نظامی واژه رد (قرمز) که رنگ

خون است به معنی خط قرمزی برای آژانسهای هوانوردی مانند برجهای مراقبت پروازی و ایستگاههای رادار تلقی می‌شود و مراقبتهای ویژه‌ای در این زمینه انجام می‌گیرد.

زمان عملیات:

گروه پروازی البرز رأس ساعت ۱۶۳۰ باند فرودگاه بوشهر را پشت سر نهادند. زمان حضور آنها بر روی هدف یا پرتاب نخستین بمب ساعت ۱۷:۰۰ تعیین شده بود.

برای گروه دوم که از پایگاه هوایی همدان برخاستند، زمان بلند شدن نیز ۲ ساعت پس از حملات هوایی عراق پیش‌بینی شده بود که البته با نیم ساعت تأخیر و رأس ساعت ۱۷:۲۵ اینکار انجام شد و بمب‌های آنها رأس ساعت ۱۷:۵۵ بر روی هدف فرو ریخته شد.

رمز عملیات:

رمز این عملیات که نخستین عملیات هوایی علیه عراق بود «کمان-۹۹» اعلام شد و کلمه کمان به معنی پرتاب آتش خشم ملت ایران به سوی دشمن متجاوز و عدد ۹۹ بواسطه اینکه طرح نبرد البرز ۹۹ صفحه بود.

موقعیت جغرافیایی اهداف

پایگاه هوایی شعبیه در مختصات جغرافیایی ۳۰۲۶ شمالی و ۴۷۳۸ شرقی و پایگاه هوایی کوت در مختصات جغرافیایی ۳۲۴۰ شمالی و ۴۵۴۵ شرقی قرار دارد.

موانع احتمالی بر سر راه اجرای این عملیات، در درجه یکم شرایط جوی پایگاه هوایی خودی، سپس هوای مسیر و بعد شرایط جوی منطقه هدف بود. چون حملات هوایی در بعد از ظهر و در ارتفاع پست انجام می‌شد، در نتیجه آفتاب را رو در روی خلبانان قرار می‌داد و این امر کار را دشوار می‌نمود، اما شرایط هوای سراسر ایران در آن روز در پاره‌ای نقاط ابری بود و امکان انجام پرواز وجود داشت و نیروی هوایی عراق نیز از این شرایط مناسب هوا بهره‌برداری لازم را کرده بود.

وضعیت نیروهای خودی

شماره گروه	شماره هواپیما	اسامی خلبان‌ها	اسامی کمک خلبان‌ها
لیدر گروه	۶۶۳۴	سرگرد جهانگیر ابن یمین	ستوان کاظم روستا
شماره ۲ گروه	۶۵۶۰	سروان اصغر سفید موی آذر	ستوان حمید قدیری مقدم
شماره ۳ گروه	۶۵۶۳	سروان عباس حق پرست	ستوان علی خرازیان
شماره ۴ گروه	۶۶۱۱	سروان قربانعلی بختیاری	ستوان فضل الله امینی

شماره گروه	شماره هواپیما	اسامی خلبان‌ها	اسامی کمک خلبان‌ها
لیدر گروه	۶۵۷۰	سرگرد جلیل پور رضایی	ستوان پرویز دهقان
شماره ۲ گروه	۶۵۸۵	سروان محمد صالحی	ستوان خالد حیدری
شماره ۳ گروه	۶۵۹۷	سروان حسین کریمی نیا	ستوان جمشید دینکانی
شماره ۴ گروه	۶۵۷۳	سروان یعقوب رجبی مقدم	ستوان محمد جانفشان

پایگاه‌های هوایی در نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران غافلگیر شده بودند. نیروی هوایی عراق پایگاه‌های هوایی فعال و فرودگاه‌هایی را که ممکن بود پروازی علیه عراق انجام شود، در روز سی و یکم شهریور ماه بمباران کرده و تنها دو پایگاه هوایی ایران برای اجرای عملیات انتقام آمادگی کامل داشتند. اولین خلبانانی که به هدف خود در خاک عراق رسیده و آنجا را بمباران کردند، خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر بودند. به فاصله‌ی نیم ساعت از اولین گروه پروازی، دومین گروه از پایگاه سوم شکاری در همدان نیز به پرواز درآمدند و هدف خود را بمباران کردند. مشخصات گروه‌های پروازی که عملیات انتقام را علیه نیروی هوایی عراق در روز سی و یکم شهریور ماه ۵۹ انجام دادند به شرح زیر است :

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ▶ ۱۱۷

گروه البرز زمان بلند شدن از پایگاه هوایی بوشهر ۱۶۳۰ زمان روی هدف ۱۷۳۰ هدف: پایگاه هوایی شعیبیه در استان بصره عراق ، نوع هواپیما اف-۴ بی پایگاه هوایی همدان ۱۷:۲۵ ، زمان روی هدف ۱۷:۵۵ ، هدف پایگاه هوایی کوت در استان میسان یا العماره عراق بود.

ضربات و ضایعات وارده به دشمن

باندها و سطوح پروازی و مسیرهای خزش و پناهگاه‌های هواپیماها در پایگاه‌های هوایی کوت و شعیبیه بمباران شدند و در صبح روز یکم مهرماه از این دو پایگاه هوایی پروازی علیه ارتش ج.ا.ا انجام نگردید.

شهدای این عملیات

سروان محمد صالحی و ستوان یکم خالد حیدری با هواپیمای فانتوم «اف-۴ بی» به علت پرواز در ارتفاع کم در مسیر بازگشت و در اثر برخورد با کابل برق فشار قوی در خاک عراق سقوط کردند و اولین شهدای خلبان این جنگ نام گرفتند. اولین هواپیمای از دست رفته نیز همین هواپیما بود که در خاک عراق سقوط کرد.

عملیات تاکتیکی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

انهدام نیروی هوایی عراق (معروف به یکصد و چهل فروندی)

زمانی که حمله‌ی هوایی سراسری عراق علیه میهن اسلامی آغاز گردید، عملیات تاکتیکی انهدام نیروی هوایی عراق به منظور کسب برتری هوایی توسط نهاجا در روز یکم مهرماه ۱۳۵۹ انجام شد. این عملیات بر پایه‌ی طرح نبرد البرز صورت می‌گرفت. در این طرح نیروی هوایی از پیشدستی و غافلگیر نمودن دشمن منع شده بود، به همین لحاظ نهاجا پس از اولین ضربات دشمن در روز یکم مهرماه با علم به اینکه اصل غافلگیری دشمن که از اصول جنگ می‌باشد هرگز واقع نشده و دشمن با آمادگی کامل در صحنه حضور یافته است، با یکصد و چهل فروند هواپیما فرودگاه‌ها و پایگاه‌های هوایی دشمن را در هم کوبید.

نام عملیات: انهدام نیروی هوایی دشمن.

زمان عملیات: طلوع آفتاب و آغاز روشنایی روز در سرزمین عراق و در منطقه مربوط به هر یک از اهداف در روز یکم مهرماه ۱۳۵۹.

علت انتخاب این زمان چنین بود که چون خورشید از شرق طلوع می‌کند و جنگنده- بمبافکن‌های نیروی هوایی نیز می‌بایستی از شرق به غرب به سوی اهداف خود پرواز کنند، بنابراین در هوای گرگ و میش صبحگاهی و تیغ تیز شعاع آفتاب در شرایطی که توپچی‌های زمین به هوا به سوی شرق و در حقیقت به سوی آفتاب می‌نگرند هدف‌گیری برایشان دشوار می‌نماید.

رمز عملیات "کمان - ۹۹":

منظور از چنین واژه‌ای گذاشتن تیر در چله‌ی کمان از سوی ملت ایران و رها نمودن آن تا دور دست‌ترین نقاط عراق بود و ۹۹ نیز تقارن شمارش اوراق و صفحات طرح البرز با عدد ۹۹ بود.

منطقه عملیات:

سراسر خاک و فضای کشور عراق (پایگاه‌های هوایی کرکوک - موصل - رشید - حبانیه - ناصریه - شعیبیه - کوت - المثنی) و اهداف دیگر در حد فاصل مدار ۳۰ درجه شمالی یعنی جنوبی‌ترین مدار در خاک عراق تا شمالی‌ترین مدار در کشور مذکور که مدار ۳۷ درجه شمالی را شامل می‌گردید.

اهداف عملیات:

این عملیات هوایی تحت نام انهدام نیروی هوایی دشمن COUNTER AIR OPERATION اهداف مشخصی داشت، مانند پایگاه هوایی، مخازن سوخت و مهمات هواپیماها، پناهگاه‌های هواپیماها، برج‌های مراقبت هوایی، تأسیسات کارخانجات هواپیماسازی و سوله‌ها و پناهگاه‌های اسکادرانهای تعمیر و نگهداری هواپیماها، باندهای پروازی و سایر اهدافی که در زمین گیر کردن هواپیماهای دشمن و کاهش فعالیت‌های هوایی او علیه نیروهای خودی مؤثر باشند. برای آزادی عمل یگانهای مانوری و انهدام این اهداف ابتدا باید مأموریت‌هایی بنام SEAD یا عملیات ضد پدافند هوایی دشمن SUPPRISION ENEMY AIR DEFENCE و قبل از حملات هوایی یا همزمان انجام شود و رادارها و موشک‌های ضد هوایی و توپخانه‌ی ضد هوایی در مناطق هدف از سر راه هواپیماهای بمب‌افکن برداشته شوند.

اجرای موفقیت‌آمیز این عملیات موجب کسب برتری هوایی در مناطق نبرد و مناطق عملیاتی می‌شد و هدف اصلی این عملیات ایجاد يك سيادت هوایی مطلق یا AIR SUPRIMACY بود. چنانچه چنین هدف بزرگی حاصل نمی‌شد، دست کم برتری هوایی AIR SUPERIORITY و باز هم چنانچه مقدور نمی‌شد، می‌بایست يك برابری هوایی را تضمین نمائیم که به آن AIR PARITY گفته می‌شود.

در آن زمان لشکر ۹۲ زرهي در خوزستان انسجام کافی و لازم را نداشته و به تازگی از اتهام کودتای نافرجامی رها شده بود. هیچ نیروی نظامی دیگری نیز در منطقه خوزستان حضور نداشت که بتواند جلوی پیشروی تانک‌های دشمن را سد کند. نه‌اجا ناگزیر باید از طریق هوا دشمن را آنچنان بمباران می‌کرد که به راحتی نتواند شهرهای خوزستان را یکی پس از دیگری متصرف و تحت کنترل خود درآورد. برای اینکار احتیاج به برتری هوایی نسبی در مناطق تحت پیشروی و متصرف شده‌ی دشمن بود. این عملیات در پایان توان پروازی دشمن را به میزان قابل توجهی کاهش می‌داد و از سوی دیگر اقدامی در تکمیل استراتژی دفاعی کشور بود.

علل انتخاب این اهداف

از بعد تاکتیکی، انجام حملات هوایی علیه این اهداف، دشمن را در ابعاد خدمات پشتیبانی رزمی و آتش پشتیبانی هوایی، دفاع هوایی و اطلاعات و هشدار اولیه در میدان

جنگ با موانع زیادی روبرو می‌ساخت و در نهایت می‌توانست به تهاجم عراق در خوزستان پایان دهد.

از بعد استراتژیک دفاعی، از آنجائیکه برآورد دشمن حاکی از زمین‌گیر بودن نیروی هوایی ایران بود، لذا انجام چنین عملیات سنگینی می‌توانست معادلات استراتژیک دشمن را با شکست روبرو سازد.

وضعیت نیروی هوایی دشمن

نیروی هوایی عراق صاحب هواپیماهای جنگنده بمبافکن و رهگیر بسیار بود که در برآوردهای اطلاعاتی به آنها اشاره شده ولی به طور کلی در آغاز جنگ تعداد اقلام عمده رزمی نیروی هوایی عراق به شرح زیر بوده است.

۶۰۷ فروند هواپیما

۱۶۹ فروند هلیکوپتر

۷۷۵ دستگاه پرتاب کننده موشک‌های زمین به هوا

۷۱۳ عراده توپ‌های پدافند هوایی

۱۱۶ دستگاه رادارهای اخطار اولیه و ارتفاع یاب و کنترل آتش

وضعیت نیروی هوایی خودی

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آن زمان در برابر یورش ارتش عراق قرار گرفت.

در این عملیات که عمده‌ترین عملیات تاکتیکی هوایی در عرف جهان هوانوردی نظامی محسوب می‌شود، نه‌اجا از دو نوع هواپیمای جنگنده بمبافکن برای بمباران اهداف خود سود جست، یکی هواپیمای «اف-۴» ملقب به «فانتوم-۲» و دیگری «اف-۵» ملقب به «تایگر-۲». در رابطه با دفاع هوایی گروه‌های پروازی حمله کننده و پایگاه‌های هوایی که بمباران آنها از سوی دشمن ممکن بود بخشی از این تعداد یکصد و چهل سورتی پرواز را در بازگشت و اقدام برای فرود با مشکل مواجه ساخته و منجر به خسارات جبران ناپذیر دیگری شود، از هواپیماهای شکاری رهگیر «اف-۱۴» و موشک‌های هوا به هوا فنیکس «PHONIX» یا «AIM-۵۴» و موشک‌های اسپارو یا «AIM-۷» و موشک‌های حرارت‌یاب سایدوایندر «AIM-۹» استفاده شد. در پدافند هوایی زمین به هوا نیز موشک‌های راداری

هاوک که در آن زمان به آنها IMPROVED HAWK می‌گفتند و برای دفاع هوایی در ارتفاع متوسط مناسب بوده ، همچنین موشک‌های راپیر «RAPIER» و توپ‌های ضد هوایی ۳۵ میلی‌متری بنام اورلیکن و توپ‌های ضد هوایی ۲۳ میلی‌متری بنام «ZU-۲۳» که برای دفاع هوایی در ارتفاع پست مناسب بودند مورد بهره‌برداری قرار گرفت.

بطور کلی یگان‌های زیر برای اجرای این عملیات هوایی بزرگ در قالب گروه‌های رزمی مانوری پشتیبانی آتش، دفاع هوایی، اطلاعات و هشدار اولیه، و خدمات پشتیبانی رزمی آرایش یافته و هر یک در جایگاه خود قرار گرفتند.

الف: پایگاه هوایی یکم شکاری واقع در مهرآباد تهران به فرماندهی سرهنگ خلبان ایمانیان

ب: پایگاه هوایی دوم شکاری واقع در تبریز به فرماندهی سرهنگ خلبان مرتضی فرزانه

ج: پایگاه هوایی سوم شکاری واقع در همدان معروف به پایگاه شهید نوژه به فرماندهی سرهنگ خلبان قاسم پورگلچین

د: پایگاه هوایی چهارم شکاری واقع در دزفول معروف به پایگاه وحدتی به فرماندهی سرهنگ خلبان محمدرضا تابش‌فر

ه: پایگاه هوایی ششم شکاری واقع در بوشهر به فرماندهی سرهنگ خلبان مهدی دادپی

و: پایگاه هوایی هفتم شکاری واقع در شیراز به فرماندهی سرهنگ خلبان حسن شالچیان

ز: پایگاه هوایی هشتم شکاری واقع در اصفهان به فرماندهی سرهنگ خلبان حبیب‌اله صادقی‌پور

ح: پایگاه هوایی یکم ترابری هوایی واقع در مهرآباد تهران به فرماندهی سرهنگ ناوبر عظیمی

ط: پایگاه هوایی هفتم ترابری هوایی واقع در شیراز به فرماندهی سرهنگ خلبان محمد حسن کاویانی

ی: فرماندهی پدافند هوایی واقع در قصر فیروزه تهران به فرماندهی سرهنگ کنترل شکاری ناصر اسکندر افشار

ک: فرماندهی اطلاعات و شناسایی هوایی واقع در دوشان تپه تهران به فرماندهی سرهنگ خلبان جواد خسروی

ل: فرماندهی لجستیکی هوایی واقع در دوشان تپه تهران به فرماندهی سرهنگ فنی هوایی سیاوش رحیمی

طرح ریزی عملیاتی

پس از جلسه هماهنگی ۵۸/۸/۱۷ در ستاد مشترك ارتش معاون عملیاتی نیروی هوایی سرهنگ خلبان محمود قیدیان طرح نبرد البرز را تهیه و در تاریخ ۵۹/۴/۲۷ به کلیه یگانهای عملیاتی نیروی هوایی ابلاغ گردید که براساس این طرح یگانهای عملیاتی دستورات رزمی لازم را تهیه و آماده نمودند.

تصویری از پایگاه هوایی کرکوک، آثار بمباران خلبانان پایگاه هوایی تبریز بر پام پناهگاه مشهود است

اجرا و هدایت عملیات

آستانه طلوع آفتاب صبح روز یکم مهرماه ۵۹ با ابلاغ رمز «کمان-۹۹» هواپیماهای جنگنده بمبافکن و شکاری رهگیر نهاجا در هفت پایگاه هوایی کشور به غرش درآمدند و باندهای پروازی را پشت سر نهادند. هر گروه با بهره‌گیری از سوختگیری هوایی برای انهدام هدفهای دور دست و یا بدون عملیات سوختگیری در هوا، فضای کشور عراق را شکافتند و اهداف خود را در سراسر خاک عراق در هم کوبیدند.

اهدافی که در داخل پایگاه‌های هوایی دشمن مورد توجه خلبانان بود، شامل باندهای پروازی، پناهگاه‌های هواپیماها، راه‌های خزش، انبارهای مهمات، انبارهای آمادی و قطعات پشتیبانی کننده هواپیماها، مخازن سوخت هواپیماها و خودروها، رادارهای هدایت کننده هواپیماها، برج‌های مراقبت و کنترل، سیستم‌های فرماندهی کنترل پایگاه‌ها، مراکز مخابراتی و انواع آنتن‌های آن می‌شد.

تصویر هوایی از حملات هوایی خلبانان پایگاه تبریز به پایگاه کرکوک

الف: خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با ۴۸ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن تایگر «اف-۵» پایگاه هوایی موصل در بخش شمالی عراق در استان نینوا را در هم کوبیدند. ب: خلبانان پایگاه سوم شکاری در همدان با ۱۶ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن فانتوم «اف-۴ئی» پایگاه هوایی کوت در استان میسان یا العماره عراق را در هم کوبیدند. ج: خلبانان پایگاه چهارم شکاری در دزفول با تعداد ۴۰ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن تایگر «اف-۵» پایگاه هوایی ناصریه را در استان ذیقار عراق بمباران کردند.

د: خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر با تعداد ۱۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» پایگاه هوایی شعبیه در استان بصره عراق را در هم کوبیدند.

ه: خلبانان پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران با تعداد ۱۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» و «اف-۴دی» پایگاه هوایی الرشید در جوار بغداد را در هم کوبیدند.

و: پایگاههای هوایی حبابیه شامل «تموز» و «هضبه» در غرب بغداد فرودگاه بین‌المللی بغداد، پایگاه هوایی کرکوک در استان کرکوک، فرودگاه المثنی و برخی فرودگاههای دیگر در امواج بعدی حملات هوایی بمباران شدند در موج دوم حملات هوایی پایگاه یکم و دوم شکاری هریک با ۵۰ درصد از هواپیماهای آماده خود حمله‌ور شدند.

ضربات وارده به دشمن

نیروی هوایی عراق برای مدت طولانی نتوانست بیش از حدود ۵۶٪ درصد از توانایی خود را بکار گیرد. پایگاه رشید در جوار بغداد که علی‌القاعده باید به سرعت آماده و درگیر نبرد شود، برابر گزارش اداره دوم سماجا سرانجام در تاریخ نهم آذر ماه ۵۹ مجدداً عملیاتی شد و این روند کم و بیش در سایر پایگاههای هوایی عراق نیز صادق بود.

شهدا، هواپیمای منهدم شده، مجروحین و اسرای نهاجا در این عملیات

خلبانان شهید و مجروح و اسیر این عملیات به شرح زیر هستند:

سروان خلبان منصور ناظریان با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان شهید و هواپیما منهدم گردید، سروان خلبان داریوش یزدانفر و ستوانیکم خلبان رهبر با هواپیمای «اف-۴بی» هردو خلبان سالم اما هواپیما آسیب دید. سروان خدابخش عشقی پور و ستوانیکم عباس اسلامی‌نیا با هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» هردو خلبان شهید و هواپیما منهدم گردید. ستوانیکم غلامحسین عروجی با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان شهید و هواپیما منهدم گردید. ستوانیکم شهرام اویسی با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان مجروح و هواپیما منهدم گردید. ستوانیکم پرویز حاتمیان با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان اسیر دشمن شد و هواپیما منهدم گردید. سرگرد محمد جواد ورتوان با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان مجروح و هواپیما منهدم گردید. ستوانیکم تورج یوسف با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان شهید و هواپیما منهدم گردید. ستوانیکم علیمراد جهانشاهلو با هواپیمای تایگر «اف-۵بی» خلبان شهید و هواپیما منهدم گردید..

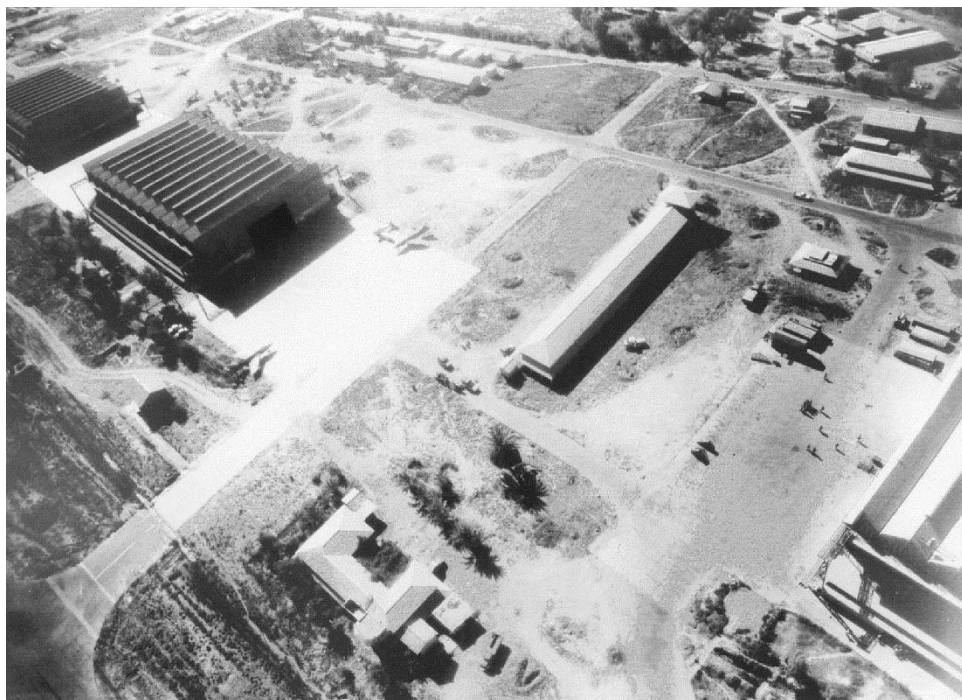
روی هم یازده فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن از دست رفت و هشت نفر خلبان شهید شده، دو نفر اسیر و یک نفر مفقود الاثر شد که بعدها او هم به جمع شهدا پیوست. در آوردگاه هوایی این نبرد، تلفات (شهدا) نیروی انسانی غیر خلبان ناشی از حملات هوایی و بمبارانهای نیروی هوایی ارتش عراق علیه پایگاه هوایی دزفول نیز به شرح زیر ارائه می‌گردد:

سروان فنی قاسم حمید، ستوانیکم فنی بخشعلی سربازان، ستوانیکم فنی حسن سید نساج، ستواندوم فنی فریدون قیاسوند، ستواندوم فنی محمد علی مقدم، ستوانسوم فنی عبدالعلی نادری، استوار یکم محمد حسین دامغانی، استوار دوم مهدی فروغی سبزواری، کارمند فنی حسین لوافیان، سرباز وظیفه علی مال میر.

نتایج حاصله و بازتاب‌های سیاسی نظامی

خبرگزاری‌های غیر ایرانی بیشتر، مهارت‌های خلبانان ایرانی و قابلیت‌های هواپیماهای ایرانی را با آب و تاب بر روی آنتن‌ها فرستادند. نیت آنان تبلیغات برای جهان غرب و محصولات غربی در برابر اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی بود. آنها پرواز خلبانان ایرانی را اعجاب‌انگیز و قابلیت مانور هواپیماهای غربی را در برابر پدافند هوایی بغداد بی‌نظیر توصیف کردند. اما آنچه در لابلای تبلیغات به چشم می‌خورد، ضربه روحی شدیدی بود که زمامدار عراق و سیاستمداران غربی بلافاصله پس از انجام این عملیات دریافت نمودند.

زمامدار عراق پیشنهاد آتش‌بس و مذاکراتی را بصورت میانجی‌گری کشورها و سیاستمداران معتبر در قالب یک بیانیه‌ی دیپلماتیک مشروط عنوان نمود و رسانه‌های همگانی وحشت مردم را از ادامه بمباران‌های هوایی منعکس نمودند.

تصویر دیگری از تأسیسات پایگاه هوایی حبانیه در غرب بغداد

پایگاه هوایی الرشید در جوار بغداد پس از چندین نوبت بمباران هوایی سرانجام در تاریخ نهم آذرماه ۵۹ عملیاتی شد. این موضوع را اداره اطلاعات یا اداره دوم سماجا طی نامه ای به نهاجا اعلام نمود. تفسیر این خبر چنین بود که این پایگاه عظیم هوایی و برخی پایگاههای دیگر هوایی عراق از روز یکم مهرماه ۵۹ و در تمام این مدت ۶۰ روزی که از جنگ گذشته بود (پس از بمبارانهای سنگین هوایی توسط خلبانان ایرانی) دیگر نتوانسته بودند عملیاتی و قابل بهره برداری بشوند. این پیروزی موجب کاهش توان رزمی هوایی دشمن و کاهش فعالیت‌های هوایی او بر فراز جبهه‌های زمینی و کسب برتری هوایی برای نهاجا بود.

ماموریت‌های استراتژیکی نهاجا

۱-انهدام پل‌های استراتژیک عراق

۲-قطع استراتژیک صدور نفت خام عراق (انهدام مراکز استخراج نفت، تلمبه خانه ها، پالایشگاه ها مراکز تولید فراورده های نفتی ، مخازن سوخت، پایانه های صدور نفت خام

- ۳- انهدام نیروگاه‌های تولید برق
- ۴- عملیات عکسبرداری و شناسایی هوایی از تأسیسات نظامی و صنعتی دشمن
- ۵- انهدام بنادر استراتژیک و باراندازهای ساحلی عراق
- ۶- انهدام پادگانهای ارتش عراق
- ۷- پشتیبانی از عملیات‌های نزاجا و از کار انداختن ماشین جنگی عراق
- ۸- پشتیبانی و همکاری با نداجا در باز نگه داشتن راههای مواصلاتی خلیج فارس (صادرات و واردات کالا و مواد نفتی)
- ۹- پدافند هوایی از تأسیسات استراتژیک کشور

عملیات استراتژیک هوایی؛ انهدام پلهای استراتژیک عراق

شروع عملیات ۵۹/۷/۲ و میزان مهمات مصرف شده ۷۱۶۶۸ پوند و تعداد سورتی پرواز انجام شده ۳۰ سورتی. در این عملیات دو فروند هواپیمای فانتوم از دست رفت و سروان خلبان هوشنگ کیان آرا و ستوانیکم خلبان علی اکبر سامانی به شهادت رسیدند. سرگرد خلبان ارسلان مرادی و ستواندوم خلبان مجید علیدادی نیز از مرگ حتمی نجات یافتند.

قطع استراتژی صدور نفت عراق

انهدام مراکز استخراج نفت، تلمبه خانه های نفتی، پالایشگاههای نفت و مراکز

تولید فراورده های نفتی

با آغاز جنگ، نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران^(۱) ناگزیر شد که نیروهای خود را اعم از خلبان و هواپیما به چند مأموریت تفکیک شده اختصاص دهد که یکی از آن مأموریتها بمباران استراتژیک هوایی و انهدام پالایشگاههای تولید انواع سوخت و روغن برای استفاده هواپیماها، تانکها و خودروهای ارتش عراق بود. از سوی دیگر در آن حال و هوای جنگ تمام عیار، کاستن توان مالی و ذخیره‌های ارزی و اعتباری کشور عراق نیز که می‌توانست هر لحظه میدان مانور سیاستمداران را بیشتر و تنور سیری ناپذیر جنگ را داغتر نماید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود.

۱- در آن روزها نام نیروی هوایی چنین بود و چندی بعد تصویب شد که نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران باشد

تصور استراتژیست‌های هوایی این بود که پشتوانه ادامه جنگ توسط زمامدار جوان و خام اندیش عراق، صدور نفت و کسب درآمدها و دلارهای نفتی می‌باشد، و تنها راه کاستن از توان مالی این کشور انهدام مراکز استخراج و تلمبه خانه های نفتی عراق است. اگر چه انهدام پالایشگاهها و مراکز تولید فرآورده های نفت و پترو شیمی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بودند، پالایشگاههای نفت می توانستند با افزایش تولیدات خود سوخت هواپیماها، تانکها و خودرو های ارتش عراق را فراهم ساخته و ماشین جنگی ارتش عراق را فعال و پویایی سیستم نظامی این کشور را تضمین نمایند. رهبر خودکامه عراق نیز به تصور خود می‌توانست استراتژی بزرگ خود را که تحت عنوان قادسیه صدام برای سرنگونی حکومت نوپای انقلابی ایران تدارك دیده بود محقق سازد.

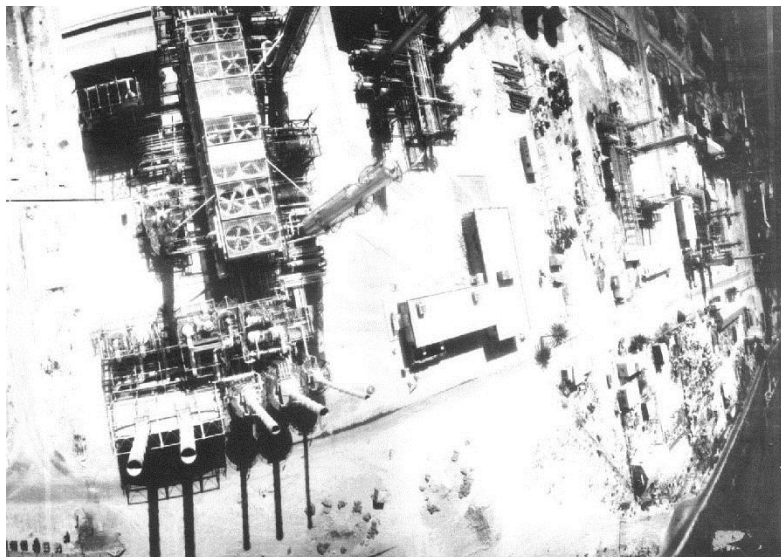
عنوان قادسیه که یاد آور شکست ساسانیان در برابر سپاه اسلام در زمان یزدگرد سوم و فروپاشی حکومت ساسانیان بر ایران بود، غرور ایرانیان را جریحه دار می‌ساخت و از این بابت نفرت زیادی علیه زمامدار مغرور عراق که اکنون خود را سردار قادسیه دوم و پیرو سعدبن ابی وقاص می‌دانست از خود نشان می‌دادند. از سوی دیگر مخالفین سیاسی زمامدار عراق، امضای قرار داد ۱۹۷۵ الجزیره را توسط دومین شخصیت سیاسی عراق پس از احمد حسن البکر یعنی صدام حسین جوان را يك ننگ برای او و شخصیت سیاسیش به حساب می آوردند. صدام حسین نیز چنین پنداری را در سر داشت که از وسوسه های این ننگ به گونه‌ای رهایی یابد و با همین نگاه، احمد حسن البکر را با يك ترفند سیاسی برکنار نمود و خود زمام امور را در دست گرفت. علاوه بر استقراض خارجی و حمایت کشورهای امپریالیستی و عرب منطقه، محاسبات دقیقی روی بودجه کشور عراق انجام داد.

در این راستا به منظور کاهش بودجه عراق تلمبه خانه‌های نفتی آن کشور که نفت خام را به ترکیه و سواحل دریای مدیترانه بندر " یوموتالیک" و از آنجا به اروپا انتقال می‌داد همچنین پالایشگاههای بصره، الدوره، خانقین، کرکوک، موصل و مراکز نفتی الحلفائیه رميله، بصره، نفت‌خانه، خانقین و سکوهاي بارگیری نفت در شمال غرب خلیج فارس بنامهای البکر و الأمیه و تلمبه خانه های ۱-K، ۲-K، ۳-K و مخازن نفتی در سراسر خاک عراق مورد توجه طراحان عملیاتی هوایی قرار گرفت.

لازم به ذکر است قبل از عملیات، توسط خلبانان اسکادران شکاری شناسایی عکسبرداری هوایی " آف-۴ی" (بنام گردان ۱۱ شکاری شناسایی) از تمامی اهداف گرفته شد و پس از پردازش اطلاعات، برنامه‌ریزی حملات هوایی آغاز گردید.

اغلب عملیات استراتژیک هوایی برای عکسبرداری در آسمان عراق (از شمال تا جنوب و از شرق تا غرب) بویژه تصاویر مراکز نفتی و پالایشگاه‌ها توسط این قهرمان بزرگ گرفته شده او خلبان هواپیمای شکاری شناسایی "آراف-۴" بود و در هنگام انجام عملیات عکسبرداری و شناسایی هوایی بر فراز جبهه‌های زمینی به شهادت رسید

یک تصویر هوایی از پالایشگاهی در خاک عراق

انهدام پالایشگاههای عراق

طراحان عملیات هوایی بر این عقیده بودند که با قطع تولید فرآورده های نفتی، نیروهای زرهی ارتش عراق در خاک ایران زمین گیر خواهند شد و از پیشروی بیشتر باز خواهند ماند.

زمان عملیات

بنا به پیشنهاد معاون عملیاتی نیرو سرهنگ خلبان محمود قیدیان و پذیرش فرمانده نیروی هوایی سرهنگ خلبان جواد فکوری ، روز دوم جنگ یعنی یکم مهرماه تعیین گردید. عملیات تهاجم ارتش عراق در داخل خاک کشور ایران ظرف چند روز متوقف گردید. در طول جنگ نیز بارها پالایشگاههای نفت عراق هدف بمبارانهای هوایی قرار گرفت، اما هر بار با دید متفاوتی نسبت به نخستین طرحی که در این نوشتار آمده است.

تصویر هوایی دیگری از یک پالایشگاه در خاک عراق

رمز عملیات

رمز همان "کمان - ۹۹" بود، اگرچه هر گروه پروازی برای خود قرار و مدارهای رمزی جداگانه داشتند.

منطقه عملیات

سراسر سرزمین و آسمان کشور عراق، منطقه عملیات به حساب می‌آمد و تنها نقصانی که این امر داشت، ناکافی بودن امکانات عملیات جستجو و نجات خلبانان بود که تنها برای اهداف نزدیک مرز می‌توانست جوابگو باشد.

اهداف عملیات

برابر برآوردی که از وضعیت سامانه های نفتی عراق در دست بود، تولید فرآورده های نفتی آن دولت را از وارد کردن مواد نفتی بی‌نیاز کرده بود یعنی تولید داخلی تکافوی نیاز ارتش و سازمانهای صنعتی و مردم عراق را داشت. بنابراین اگر پالایشگاههای این کشور مورد بمبارانهای هوایی قرار می‌گرفتند و وضعیت ترابری عراق (حمل و نقل) در این کشور با اختلال روبرو می‌شد کندی حرکت ماشین جنگی عراق را بدنبال داشت که این اتفاق برای ارتش ایران بسیار مفید می‌نمود.

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران این استراتژی را در آغاز جنگ اتخاذ نمود تا بتواند زمان را در اختیار گیرد و زمان از دست رفته را باز گردانیده تا واحدهای زمینی خط تماس روشن و قابل کنترلی را در برابر ارتش عراق در خوزستان تعریف نمایند.

الف . انهدام پالایشگاهها: به منظور توقف تولید فرآورده های نفتی و غیرفعال نمودن تجهیزات نظامی این کشور انجام می‌شد.

ب . انهدام مراکز استخراج نفت خام به منظور کاهش تولید و صدور نفت خام در کشور عراق باعث کسری بودجه در اعتبارات جنگ شده و حکومت عراق مجبور به استقراض خارجی می‌گردید. در نهایت میل جنگیدن در سران حکومت و سربازان عراقی از بین می‌رفت.

ج . انهدام تلمبه خانه‌های نفتی قطع صدور نفت خام عراق به اروپا از طریق خط لوله‌ای که به بندر "یوموتالیک" در ساحل دریای مدیترانه در خاک ترکیه را بدنبال داشت که سالانه بالغ

بر ۳۵ میلیون تن نفت می‌شد. با این تدبیر عراق نمی‌توانست به تعهدات بین‌المللی خود با ترکیه و اروپا عمل کند و پشتیبانی کشورهای بیگانه از ارتش عراق کاسته می‌شد.

بنا بر اظهارات آقای "بولینت بن‌گل" وزیر انرژی ترکیه در ششم مهرماه ۵۹ در مصاحبه با خبرگزاری رویتر و گزارشات سایر خبرگزاریها از بغداد سالانه ۳۵ میلیون تن نفت عراق از طریق خط لوله به بندر "یوموتالیک" در ساحل مدیترانه در خاک ترکیه پمپ می‌شد که در آن روز اعلام گردید که این حجم انتقال نفت به اروپا متوقف شده است. از طرفی در فاصله‌ی ۳۰ روز نشانه‌های کاهش تحرک در تانکها و حملات هوایی هواپیماهای عراق مشاهده شد. برابر گزارشات بعد از پرواز خلبانان در حدود ۵۰ درصد پالایشگاهها و مراکز نفتی عراق صدمه دیده بودند و برابر گزارشات خبرگزاریها صدور نفت عراق از ۳/۵ میلیون بشکه در روز به ۲۵۰/۰۰۰ بشکه کاهش یافته بود و واردات نفت برای تأمین نیازهای ارتش از طریق کاروانهای تریلر و کامیونهای حامل تانکر نفت انجام می‌شد.

شرایط عمومی کشور و وضعیت بین‌المللی

جهان صنعتی مدت ۲ سال بود که با کاهش میزان دریافتی نفت روبرو شده بود. ۶ میلیون بشکه صدور روزانه نفت ایران در زمان حکومت پهلوی حالا به ۲/۵ میلیون بشکه در روز کاهش یافته بود و همچنین حدود ۳/۵ میلیون بشکه صدور نفت خام عراق در هر روز نیز از واردات اروپا و ژاپن کاسته شده بود. اعضای اوپک شامل عربستان، امارات، بحرین و کویت صدور نفت خود را به میزان ۱۳ میلیون بشکه در روز برای جبران این کاهشها و کمبودها افزایش داده بودند.

مخارج جنگ نیز از طرف دولتهای عربستان کویت و سایر کشورهای عرب حوزه خلیج فارس پرداخت می‌شد. اما آنها نیز محدودیتهایی داشتند و تاوان ۱۸ میلیارد دلار خسارات مربوط به نفت و فعالیتهای جانبی آنها در عراق نمی‌توانستند برای همیشه بپذیرند.

صادرات نفت ایران از طریق پایانه جزیره خارك با برقراری پوشش دفاعی و مراقبتی هوایی مطمئن از سوی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران کماکان ادامه داشت. در این مأموریت ها هواپیماهای "اف-۱۴" و توپخانه زمین به هوا شامل توپهای ضد هوایی ۲۳ میلی‌متری "ZU-۲۳" و اورلیکن ۳۵ میلی‌متری و موشک زمین به هوای هاوک (HAWK) شرکت داشته و فشارهای نیروی هوایی عراق را بر فراز خارك و پایانه نفتی و مراکز تولید و صدور نفت خنثی کرده بود.

این برتریها، عراق را به يك چاره اندیشی کوتاه مدت و دراز مدت کشانید.

برای کوتاه مدت طارق عزیز وزیر امور خارجه عراق با فرانسویان قراردادی منعقد نمود تا تعداد ۵ فروند هواپیمای "سوپراتاندارد" اجاره کند. این هواپیماها با موشک اگزوست "EXOCET" (MM-۳۹) می‌توانست نفتکشها را در شب و روز و حتی در هوای نامساعد از فکر دریانوردی به سمت جزیره خارك و لنگر انداختن و پهلو گرفتن در بنادر نفتی ایرانی مانند بندر امام حسن در گناوه و بنادر تجاری امام(ره) و ماهشهر و سربندر در محدوده خورموسی باز دارد.

در دراز مدت ۶۰ فروند هواپیمای میراژ از انواع "EPQ-۵" و "EPQ-۱" و "EPQ-۶" خریداری کند تا حداکثر در سال ۱۹۸۲ جریان نفت ایران را قطع و جنگ را در دریا با شکست حکومت اسلامی ایران به نفع خود خاتمه دهد.

وضعیت دشمن

نیروی زمینی ارتش عراق پس از تجاوز و عبور از مرز در بیابانهای خوزستان پیشروی نمود و بر اساس طرح ابوذر یگانهای لشکر ۹۲ در مواضع پدافندی در سراسر خوزستان از چیلات تا خرمشهر بصورت نقاط اتکا در مواضع دفاعی قرار داشتند. در حالی که ارتش عراق با پنج لشکر زرهی و پیاده مکانیزه شامل لشکر دهم زرهی در عین خوش، لشکر یکم پیاده مکانیزه در فکه، لشکر نهم زرهی در بستان و سوسنگرد، لشکر پنجم، پیاده مکانیزه، در طلائیه، کوشک و لشکر سوم زرهی در پل نو به سوی خرمشهر در حرکت بود و پایگاههای هوایی کرکوک، الرشید در بغداد، کوت در میسان، شعیبیه در بصره امام علی(ع) در استان ناصریه، حبانیه شامل تموز و هضبه در بغداد و توپخانه زمین به هوا، موشکهای سام-۶، سام-۳، سام-۲ و رادارهای "P-۱۴" و "P-۱۵" (به طور کلی سیستم پدافند هوایی عراق) در این هنگام آمادگی لازم را داشته و از یگانهای متجاوز پشتیبانی می نمودند.

نقاط ضعف و قوت دشمن

نداشتن هواپیماهای شکاری رهگیر مدرن برای دفاع نقطه ضعف دشمن بود و نقطه قوت آنها دفاع موشکی زمین به هوای قدرتمندی بود که توانست تعداد هشت فروند هواپیمای ایرانی را در این عملیات سرنگون کند.

وضعیت نیروی هوایی خودی

یگانهای شرکت کننده خودی در شروع تجاوز عراق، پایگاه یکم شکاری در مهرآباد، پایگاه دوم شکاری در تبریز، پایگاه سوم شکاری در همدان، پایگاه چهارم شکاری در دزفول، پایگاه ششم شکاری در بوشهر و سیستم پدافند هوایی در راستای حمایت و پوشش هوایی برخی گروههای پروازی و همچنین سیستم سوخترسانی در هوا و سیستم جستجو و نجات در راستای خدمات پشتیبانی رزمی و یگانهای جمع‌آوری اطلاعات (فاشا) و اطلاعات و شناسایی و فرماندهی لجستیکی هوایی یگانهایی بودند که در عملیات حضور داشتند. اسکادرانهای مانوری شامل گردانهای ۲۱ و ۲۲ در تبریز، ۳۱ و ۳۲ در همدان ۴۱ و ۴۲ در دزفول و اسکادرانهای ۶۱ و ۶۲ در بوشهر بودند. نوع عملیات هوایی به گونه‌ای طراحی شده بود که در هر لحظه پایگاهی عمل کننده بود و پایگاههای دیگر در نقش احتیاط قرار می‌گرفتند.

طرحریزی اصلی و گزینش اهداف در طرح نبرد البرز اشاره شده بود و برای هر گروه پروازی علیه هر هدفی که گزینش می‌شد یک طرحریزی جداگانه انجام می‌گردید.

تمامی تاکتیکها و نحوه رسیدن به اهداف بر اساس آموزشهایی بود که خلبانان برای کسب مهارتهای حرفه‌ای خود و بر مبنی کتابهای مربوطه درسی فرا گرفته بودند. در آغاز عملیات، از روش "POPUP" استفاده می‌کردند و پس از چندی به روش "LOW LEVEL BOMBING" و دیگر تاکتیکها که روی کرد بهتری داشتند روی آورده و البته در هر دو رویکرد موفق بودند.

شرح مختصری از اجرای عملیات

دستور فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۵۹/۴/۲۷ با نام طرح نبرد البرز صادر گردید. گروههای پروازی همیشه با نام مشخصی عملیات را آغاز می‌نمایند و بر این اساس انهدام پالایشگاههای عراق را به نام طرح عملیات البرز نامگذاری نمودند.

نخستین یورش عملیات در روز سوم مهرماه ۱۳۵۹ توسط پایگاه سوم شکاری همدان بنام پایگاه "شهید نوژه" توسط خلبانان هواپیماهای "اف-۴" فانتوم در ساعات اولیه روشنایی روز انجام گردید. منطقه عملیات آن پالایشگاه خائقی در حوالی شهر قصر شیرین در مختصات جغرافیایی ۱۹°۳۴' شمالی و ۴۵°۲۲' شرقی در خاک عراق بود.

در روز پنجم مهرماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی بوشهر که به پایگاه ششم شکاری معروف است با ۴ فروند هواپیمای "اف-۴ئی" و ۲۴ تیر بمب "MK-۸۲" و ۲۴۸۰ تیر گلوله

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ۱۳۵

توپ (در جمع به میزان ۱۳۴۸۸ پوند مهمات جنگی) علیه ترمینال‌های نفتی البکر و الأمیه در شمال غرب خلیج فارس یورش بردند. این پایانه‌های نفتی واقع بر پهنه آب‌های خلیج فارس روزانه دو میلیون بشکه نفت خام عراق را به ژاپن و اروپا صادر می‌کردند. روز ششم مهرماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی بوشهر با تعداد دو فروند هواپیمای فانتوم و ۱۲ تیر بمب “MK-۸۲” و “BL-۷۵۵” و ۱۲۴۰ تیر گلوله توپ بیست میلی‌متری پالایشگاه بصره را هدف حملات هوایی خود قرار دادند.

در همین روز تأسیسات پتروشیمی حمام‌الفیل، تأسیسات نفتی کرکوک تأسیسات نفتی سلیمانیه، تأسیسات نفتی موصل و تأسیسات نفتی در نوپردان توسط خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با ۲۱ سورتی پرواز هواپیماهای جنگنده بمب افکن “اف-۵” بمباران شدند. هر هواپیمای جنگنده تعداد ۴ تیر بمب ۵۰۰ پوندی “MK-۸۲” و ۵۰۰ تیر گلوله توپ ۲۰ میلی‌متری علیه اهداف خود شلیک کردند که روی هم ۵۲۵۰۰ پوند بر دشمن فرو ریختند.

روز هشتم مهرماه ۵۹ تأسیسات نفتی اربیل، حمام‌الفیل، قیاره و مخازن سوخت کرکوک طی یک عملیات هوایی توسط خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با ۱۶ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن تایگر “اف-۵ئی” با شمار ۶۴ تیر بمب ۵۰۰ پوندی (معادل ۳۲۰۰۰ پوند) و ۸۰۰۰ گلوله توپ بیست میلی‌متری که علیه اهداف خود بکار بردند بمباران شدند.

در همین روز (هشتم مهرماه) خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان پالایشگاه خانقین در استان سلیمانیه عراق و پالایشگاه دوره در کنار بغداد را با هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن فانتوم “اف-۴ئی” و با بکارگیری ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی بمباران و طی یک عملیات هوایی منسجم تأسیسات نفتی کرکوک را در هم کوبیدند.

سروان خلبان هوشنگ ازهارى قبل از اسارت و پس از آزادى

در این عملیات هواپیمای حامل سروان خلبان هوشنگ ازهاری و ستوانیکم خلبان محمد صدیق قادری در کنار شهر بغداد مورد اصابت پدافند هوایی قرار گرفتند و خلبانان ناگزیر هواپیمای آسیب دیده را ترك و با چتر نجات فرود آمدند، و به دنبال آن رنج ده سال اسارت در زندانهای ارتش عراق را تحمل کردند.

مهمات مصرفی برای این عملیات ۲۴ تیر بمب "MK-۸۲" و ۲۴۸۰ تیر گلوله توپ هواپیما (در جمع ۱۳۴۸۸ پوند) گزارش گردید.

در عملیات هوایی روز هشتم مهرماه علیه مراکز نفتی عراق سروان خلبان اسدالله اکبری با هواپیمای "اف-۵ی" به شماره ۷۱۳۸ در خاك عراق سقوط کرد و با چتر نجات بیرون پرید و به دست دشمن اسیر شد.

روز نهم مهرماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی تبریز در ادامه عملیات انهدام پالایشگاهها و مراکز نفتی عراق با تعداد ۴ فروند هواپیمای "اف-۵ی" و روز دهم مهرماه ۵۹ در ادامه عملیات هوایی انهدام پالایشگاههای عراق خلبانان پایگاه هوایی تبریز (پایگاه دوم شکاری) با تعداد ۲ فروند هواپیما و ۵۰۰۰ پوند مهمات جنگی مخازن نفتی کرکوک را در هم کوبیدند.

ستوانیکم محمد قادری پیش از اسارت و پس از آزادی از بند ارتش عراق

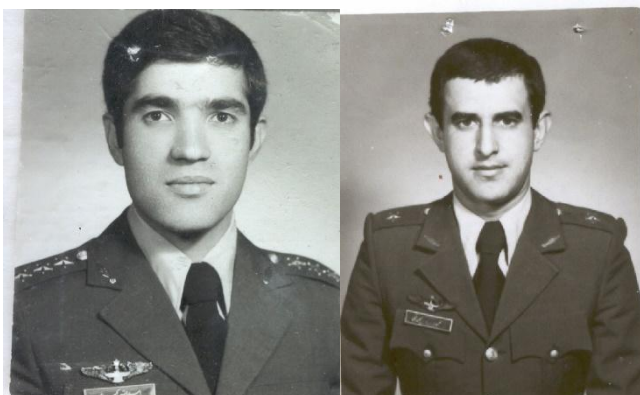
در این روز (دهم مهرماه) خلبانان پایگاه چهارم شکاری در دزفول با تعداد چهار فروند پرواز هواپیماهای جنگنده بمب افکن تایگر "اف-۵ئی" و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی تلمبه‌خانه بوزرگان و مخازن سوخت الحلفائیه که در شمال شرق شهر العماره در فاصله ۱۰ مایلی غرب فکه قرار گرفته است را بمباران کردند.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۱۳۷

(تلمبه‌خانه بوزرگان نیز تولیدات نفتی میدان الحلفائیه را به خط لوله سراسری انتقال نفت عراق که از العماره می‌گذرد پمپ می‌کند).

در این عملیات يك فروند هواپیمای خودی هنگام پرواز بر روی هدف مورد اصابت شلیك یگانهای زمین به هوای دشمن قرار گرفت و خلبان آن بنام ستوانیکم بهرام علیم‌رادی خود را با چتر نجات و بدنی مجروح بیرون انداخت و به اسارت ارتش عراق درآمد.

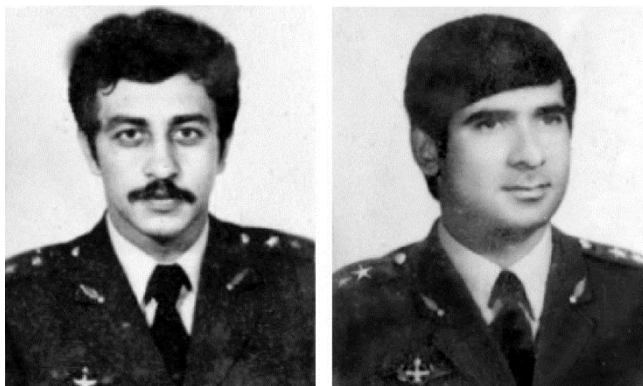
در این روز (دوازدهم مهرماه) و در ادامه عملیات انهدام پالایشگاههای عراق خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان با تعداد ۲ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن فانتوم "اف-۴ئی" و ۶۷۴۴ پوند مهمات جنگی پالایشگاه "الدوره" در جوار بغداد را هدف حملات هوایی خود قرار دادند و در این عملیات هوایی سرگرد خلبان مسعود امیری دربان و ستوانیکم خلبان خسرو جعفری سانحه دادند و به شهادت رسیدند.

ستوانیکم محمود محمدی نوخندان که روز دوازدهم مهر و سروان اسدالله اکبری از قهرمانان این عملیات بزرگ که روز هشتم مهر به اسارت دشمن درآمد

در همین روز (دوازدهم مهرماه) خلبانان پایگاه چهارم شکاری در دزفول با تعداد چهار فروند هواپیمای تایگر "اف-۵ئی" و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی پالایشگاه بصره و تلمبه‌خانه حلفائیه را مورد حملات هوایی خود قرار دادند و در این عملیات هواپیمای ستوانیکم محمدی نوخندان دچار سانحه شد که خلبان اسیر و هواپیما منهدم گردید که در این صفحه تصویر او را می‌بینید. روز سیزدهم مهرماه ۵۹ خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با تعداد ۱۰ فروند هواپیمای تایگر "اف-۵ئی" و ۸۰۰۰ پوند مهمات جنگی تأسیسات نفتی کرکوک و کارخانه تولیدی پتروشیمی در همین منطقه را آماج حملات هوایی خود قرار دادند و در این عملیات

هوایمای حامل سرگرد محمد دانشپور از ناحیه موتور چپ مورد اصابت موشک زمین به هوا قرار گرفت و این شخص که از جمله ورزیده‌ترین خلبانان نهاجا بود، هوایمای آسیب‌دیده را با مهارت و از جان گذشتگی با همان وضعیت خطرناک به پایگاه هوایی تبریز هدایت و در آنجا فرود آمد. او بعدها به درجه سرتیپی در ارتش رسید و برای شجاعت‌های خود در دفاع مقدس موفق به دریافت نشان فتح شد و به مقام رئیس ستاد نهاجا یا معاونت هماهنگ کننده ارتقا یافت و سپس به مقام جانشین معاونت عملیات و اطلاعات ستاد کل فرماندهی نیروهای مسلح رسید و در این سمت بود که بدرود حیات گفت.

سرگرد خلبان مسعود امیری و ستوانیکم خلبان خسرو جعفری از شهدای این عملیات بزرگ بودند

در این روز (سیزدهم مهرماه) خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان در ادامه عملیات هوایی علیه پالایشگاه‌های عراق با تعداد ۴ فروند هوایمای فانتوم و ۱۴۵۶۰ پوند مهمات جنگی پالایشگاه‌ها و مراکز نفتی حومه‌ی بغداد را آماج حملات هوایی خود قرار دادند. در این عملیات هوایمای حامل سروان رضا قره‌باغی و ستوانیکم ملک‌نیا که تصویرشان در صفحه‌ی بعد آمده مورد اصابت قرار گرفته که آنها هوایمای آسیب‌دیده را تا کنار پایگاه هوایی همدان هدایت کردند. اما در آخر کار فرامین هوایما بطور کلی از دست رفت و خلبانان آن با چتر نجات بیرون پریدند. خلبانان هوایمای فانتوم دیگری نیز که حامل سروان حسین کریمی‌نیا و ستواندوم حدادی بود، مورد اصابت پدافند هوایی عراق قرار گرفتند و با چترنجات در خاک آن کشور فرود آمده و به اسارت در آمدند و پس از ده سال تحمل رنج اسارت و دوری از خانواده با سربلندی به آغوش مام وطن خود بازگشتند.

در روز ششم آبانماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی تبریز (پایگاه دوم شکاری) با تعداد چهار فروند هوایمای تایگر اف-۵ی و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی بر منابع نفت و گاز کرکوک

در شمال عراق در موقعیت جغرافیایی ۳۵° ۱۰' شمالی و ۴۴° ۳۳' شرقی در نزدیکی شهر چمچال یورش بردند، این منابع سوخت دارای ظرفیت تولید معادل یک میلیون بشکه در روز را داشتند.

سرگرد خلبان هوشنگ آغاسی بیک و سرگرد خلبان یداله جواد پور از قهرمانان جنگ و خلبانانی که در انهدام مراکز نفتی شمال عراق در این عملیات شرکت داشتند، البته سرگرد جواد پور را در درجه سروانی مشاهده می‌کنید

در همین روز (ششم آبان‌ماه) تلمبه‌خانه‌ای در منطقه آب نفت عراق نیز توسط خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان با ۲ سورتی پرواز هواپیماهای فانتوم "اف-۴بی" و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی آماج حملات هوایی قرار گرفت و منهدم شد.

در روز یازدهم آبان‌ماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان با تعداد دو فروند هواپیمای فانتوم "اف-۴بی" و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی تأسیسات گاز در جنوب کرکوک را بمباران نمودند و به میزان ۸۰ درصد به آن خسارت وارد آوردند.

در این روز (یازدهم آبان) خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر نیز با تعداد دو فروند هواپیمای فانتوم "اف-۴بی" به تأسیسات نفتی فاو حمله‌ور شدند و با ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی، هدف را منهدم کردند.

در روز دوازدهم آبان‌ماه خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با تعداد ۲ فروند هواپیمای تایگر "اف-۵بی" و ۴۸۰۰ پوند مهمات جنگی به تأسیسات نفت و گاز کرکوک در موقعیت جغرافیایی ۳۵° ۲۴' شمالی، ۴۴° ۱۵' شرقی حمله‌ور شدند و حدود ۵۰ درصد خسارت به دشمن وارد نمودند.

گروهی از خلبانان «اف-۵»ی که در عملیات انهدام پالایشگاهها و مراکز نفتی شمال عراق اهتمام ورزیدند به ترتیب ایستاده از راست به چپ سروان احمد شعبان قهرود، سروان بیرجند بیک محمدی (شهید) سرگرد حبیب بقایی (در مقام جانشینی فرماندهی کل ارتش بازنشسته شد)، سروان جلال آرام، سروان عباس علمی سروان احمد میقانی، سروان جواد محمدیان، سروان حسین قاسمی، سروان عباس زند نژاد

روز چهاردهم آبانماه ۵۹ خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر با دو فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴»ی و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی تأسیسات نفتی و خط لوله‌ی نفتی فاو - بصره را منهدم کردند.

در روز شانزدهم آبانماه ۵۹ خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر با دو فروند هواپیمای «اف-۴»ی به تأسیسات صدور نفت اسکله‌های البکر و الأمیه حمله‌ور شدند و چهار فروند موشک «AGM-۶۵» ماوریک را بر تلمبه‌خانه‌های نفتی و تأسیسات بارگیری نفت این دو اسکله‌ی بزرگ شلیک نمودند.

سرتیپ محمد دانشپور از قهرمانان جنگ و صاحب مدال فتح

روز هفدهم آبان‌ماه ۵۹ خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با سه فروند هواپیمای تایگر «اف-۵بی» و ۶۹۰۰ پوند مهمات جنگی در ادامه حملات هوایی به مراکز نفتی و قطع صدور نفت عراق به تأسیسات نفتی کرکوک و مخازن گاز و نفت این منطقه حمله‌ور شدند و ۸۰ درصد را بر سیستم صدور نفت کرکوک خسارت وارد آوردند.

در این روز (هفدهم آبان‌ماه) خلبانان پایگاه سوم شکاری در همدان با تعداد ۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» منابع نفت و گاز در جنوب استان سلیمانیه را با ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی منهدم نمودند.

روز نوزدهم آبان‌ماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری در همدان با دو فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» و ۱۰۶۰۸ پوند مهمات جنگی تأسیسات تولید و صدور نفت عراق را در منطقه بغداد منهدم نمودند.

در روز بیستم آبان‌ماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوزده در همدان با تعداد ۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴بی» و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی سیستم انتقال نفت و تأسیسات نفتی الحلفائیه در استان العماره‌ی عراق را منهدم کردند.

در این روز (بیستم آبان) خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر با تعداد دو فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ی» و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی در ادامه عملیات انهدام پالایشگاه‌ها و تأسیسات صدور نفت عراق، مخازن نفت و تأسیسات انتقال نفت را در بندر فاو منهدم نمودند.

روز بیست و یکم آبان ماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی بوشهر (پایگاه ششم شکاری) با تعداد ۲ فروند فانتوم «اف-۴ئی» و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی پالایشگاه فاو را مورد یورشهای هوایی خود قرار دادند و در همین راستا با دو فروند دیگر کاروان تریلرهای حامل سوخت وارداتی به تعداد ۱۲ دستگاه تریلی که از کویت به بندر صفوان وارد شده بودند را با آتش بمب‌های خود و حجم ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی منهدم کردند.

روز بیست و دوم آبان ماه خلبانان پایگاه ششم شکاری بوشهر با یک فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ی» و ۳۳۸۴ پوند مهمات جنگی دو مخزن سوخت در پالایشگاه فاو را منهدم کردند.

در این روز (۵۹/۸/۲۲) خلبانان پایگاه سوم شکاری در همدان با تعداد ۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ی» و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی تأسیسات نفتی حلفائیه را در استان العماره در هم کوبیدند.

روز بیست و سوم آبان ماه ۵۹ خلبانان پایگاه دوم شکاری در تبریز با تعداد ۴ فروند هواپیمای تایگر «اف-۵ی» و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی ۲۳ مخزن سوخت و مواد نفتی در موصل عراق را به آتش کشیدند کارشناسان، خسارات وارده را (۹۰۰۰۰۰) نهصد هزار بشکه برآورد نمودند، در این عملیات هواپیمای حامل ستوانیکم پرویز ذبیحی اترکلا یا (عطرگله) مورد هدف شکاری‌های دشمن قرار گرفت و سقوط کرد و خلبان آن شهید گردید. لیدر این گروه پروازی نیز سرهنگ دوم خلبان محمد دانشپور بود که در صفحه‌ی گذشته عکس او چاپ شده است. دیگر هم پرواز این گروه ستوانیکم خلبان مصطفی اردستانی بود که از قهرمانان جنگ شد و پس از جنگ در یک سانحه هواپیمای مسافربری به شهادت رسید.

ستوانیکم خلبان پرویز ذبیحی اترکلا (عطرگله) شهید این عملیات در روز بیست و سوم آبان ماه ۵۹

در این روز (۵۹/۸/۲۳) خلبانان پایگاه ششم شکاری با هواپیماهای فانتوم «اف-۴بی» خود به تعداد ۲ فروند و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی بر تأسیسات نفتی بندر فاو تاختند و آنرا بمباران کردند و دو مخزن سوخت را در این منطقه به آتش کشیدند.

روز بیست و چهارم آبان ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی تبریز (پایگاه دوم شکاری) با تعداد چهار فروند هواپیمای تایگر «اف-۵ئی» و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی بر پالایشگاه کرکوک در شمال عراق تاختند و خسارات وارده را ۸۰ درصد گزارش کردند.

سرهنگ دوم خلبان عباس دوران از قهرمانان جنگ. او در اجرای عملیات بمباران مراکز نفتی دشمن فعالیت فراوان داشت. آخرین پرواز او برای برهم زدن کنفرانس سران غیر متعهدها بر فراز پالایشگاه الدوره در خاک عراق بود که به شهادت رسید.

روز بیست و پنجم آبان ماه ۵۹ خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر با تعداد ۶ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ئی» به تأسیسات نفتی بندر فاو یورش بردند و با ۲۰۳۰۴ پوند مهمات جنگی مخازن سوخت و ساختمان مرکزی این مجموعه را ویران کردند و يك کاروان حامل مواد سوختی و مشتقات نفتی وارداتی در گمرک صفوان را مورد حملات هوایی خود قرار دادند.

روز بیست و ششم آبان خلبانان پایگاه ششم شکاری مجدداً با ۲ فروند هواپیماهای فانتوم «اف-۴ئی» خود خطوط لوله نفت در منطقه فاو را بمباران کردند مهمات مصرف شده شامل ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی بود.

روز بیست و نهم آبان خلبانان پایگاه ششم شکاری در بوشهر مجدداً با ۲ فروند از هواپیماهای «اف-۴ئی» خود و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی تأسیسات نفتی فاو را در هم کوبیدند.

روز یکم آذرماه ۵۹ خلبانان پایگاه هوایی بوشهر با تعداد ۲ فروند هواپیمای «اف-۴ئی» و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی مخازن نفت فاو را در هم کوبیدند و به آتش کشیدند.

روز سوم آذرماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری شهید نوژه در همدان با ۳ فروند از هواپیماهای فانتوم «اف-۴ئی» و «۱۰۱۵۲» پوند مهمات جنگی به تلمبه‌خانه K-۲ در مختصات جغرافیایی ۳۴° ۳۰' شمالی و ۴۰° ۲۴' شرقی یورش بردند و آنجا را منهدم کردند. خسارات وارده بر این تشکیلات را ۵۰ درصد برآورد نموده‌اند.

روز چهارم آذرماه ۵۹ خلبانان پایگاه دوم شکاری با ۴ فروند از هواپیماهای تایگر خود (اف-۵ئی) و ۹۲۰۰ پوند مهمات جنگی علیه منابع نفتی کرکوک به پرواز درآمده و ۹ مخزن سوخت به ظرفیت نزدیک به يك میلیون بشکه نفت و يك ساختمان تلمبه‌خانه‌ی نفتی را در همان منطقه منهدم کردند.

در این روز (۵۹/۹/۴) خلبانان پایگاه سوم شکاری همدان در يك عملیات هوایی با تعداد ۴ فروند هواپیماهای فانتوم خود پالایشگاه «الفتاح» و تلمبه‌خانه‌ی «K-۲» را در شمال تکریت با ۱۳۵۳۶ پوند مهمات جنگی در هم کوبیدند.

روز یازدهم آذرماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری در همدان با تعداد ۳ فروند هواپیمای فانتوم خود و ۱۰۱۵۲ پوند مهمات جنگی تلمبه‌خانه‌ی نفتی «K-۱» در موقعیت جغرافیایی ۳۵° ۳۱' شمالی و ۴۴° ۲۰' شرقی بمباران نمودند.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۱۴۵

روز سیزدهم آذرماه ۵۹ خلبانان پایگاه سوم شکاری با تعداد ۲ فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ئی» مجدداً تلمبه‌خانه‌ی نفتی «K-۲» در شمال فرودگاه تکریت را با ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی در هم کوبیدند و به میزان ۵۰ درصد گزارش خسارات وارده دریافت شد.

در این روز (سیزدهم آذر) خلبانان پایگاه ششم شکاری با تعداد ۲ فروند هواپیماهای فانتوم خود و ۶۷۶۸ پوند مهمات جنگی تلمبه‌خانه‌های مستقر بر روی دو پایانه‌ی نفتی البکر و الأمیه در شمال غرب خلیج فارس را در هم کوبیدند.

وضعیت یگان‌های پدافند هوایی عراق

دشمن یگان‌های پدافند هوایی خود را در نقاط حساس و استراتژیک کشور خود گسترش داده بود که شامل موشک‌های زمین به هوای «سام-۶»، موشک‌های زمین به هوای «سام-۳»، موشک‌های زمین به هوای «سام-۲»، توپ‌های پدافند هوایی تیربارهای ضد هوایی دوشکا و توپ ۵۷ میلیمتری ضد هوایی بود.

الف: گردان ۱۷ توپخانه شامل ۶ آتشبار توپ ۱۰۰ میلیمتری در بصره هر آتشبار شامل ۶ قبضه توپ.

ب: گردان ۲۴ توپخانه شامل ۱۹ آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در کرکوک هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

پ: گردان ۳۱ توپخانه شامل ۶ آتشبار توپ ۵۷ میلیمتری در حدثیه هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ت: گردان ۴۱ توپخانه شامل ۶ آتشبار توپ ۲۳ و ۳۷ میلیمتری در حبانیه هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ث: گردان ۴۳ توپخانه شامل چهار آتشبار توپ ۳۰ میلیمتری در بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ج: گردان ۵۴ توپخانه شامل سه آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در کویت هر آتشبار شامل ۱۸ قبضه توپ

چ: گردان ۵۶ توپخانه شامل ۶ آتشبار توپ ۳۰ میلیمتری در ابوغریب، بغداد هر آتشبار شامل ۶ قبضه توپ

ح: گردان ۵۸ توپخانه شامل ۶ آتشبار توپ ۳۰ میلیمتری در التاجی، بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

خ: گردان ۵۹ توپخانه شامل شش آتشبار توپ ۳۷ میلیمتری در الدور بغداد - حبانیه - ولید هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

د: گردان ۶۰ توپخانه شامل چهار آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در ابوغریب بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ذ: گردان ۶۲ توپخانه شامل ۳ آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در ناصریه هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ.

ر: گردان ۶۸ توپخانه شامل شش آتشبار توپ ۵۷ میلیمتری در بصره - بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ز: گردان ۶۹ توپخانه شامل شش آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در موصل هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ژ: گردان ۵۷ توپخانه شامل ۴ آتشبار ۲۳ میلیمتری در کرکوک هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

س: گردان ۹۰ توپخانه شامل ۴ آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در بصره و المثنی بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ش: گردان ۹۱ توپخانه شامل ۳ آتشبار توپ ۲۳ میلیمتری در بصره و بغداد هر آتشبار شامل ۹ قبضه توپ

ص: آتشبار مستقل ۴۶ توپخانه شامل یک آتشبار توپ ۱۰۰ میلیمتری در پادگان الرشید بغداد هر آتشبار شامل ۶ قبضه توپ

ض: گردان رصدالجوی ۴۶ توپخانه شامل ۵ آتشبار توپ ۱۰۰ میلیمتری در بصره و بغداد هر آتشبار شامل ۶ قبضه توپ.

ط: گردان رصدالارضی ۴۶ توپخانه شامل ۴ آتشبار توپ ... میلیمتری در بغداد- مندلی - فاو هر آتشبار شامل - قبضه توپ

ظ: گردان ۲ رصدالارضی توپخانه شامل ۴ تیر آتشبار توپ - میلیمتری در کرکوک هر آتشبار شامل - قبضه توپ

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۱۴۷

ع: گردان ۳ رصدالارضی توپخانه شامل ۴ آتشبار توپ - میلیمتری در بغداد سبیهان - بصره - عماره هر آتشبار شامل - قبضه توپ.

غ: گردان ۴ رصدالارضی توپخانه شامل ۴ آتشبار توپ - میلیمتری در موصل هر آتشبار شامل - قبضه توپ

ف: گردان ۱۲۵ موشکی سام شامل ۶ آتشبار روی هم دارای ۲۶ دستگاه موشک‌انداز ۱۹ تیر موشک واقع در بغداد و اطراف آن

ق: گردان ۳۴ موشکی سام شامل ۸ آتشبار روی هم ۵۶ دستگاه خودرو و موشک‌انداز شامل ۲۱ تیر موشکی واقع در بغداد - کرکوک - رحبانیه - رميله

ك: تیپ ۱۴۵ موشکی سام ۶ شامل ۱۴ آتشبار مستقل واقع در بغداد و اطراف آن

گ: تیپ ۱۹۵ موشکی سام ۶ شامل ۱۰ آتشبار مستقل واقع در بغداد و فرودگاه‌های مستقر در بغداد و الدوره.

عملیات عکسبرداری و شناسایی هوایی تاکتیکی شروع عملیات ۵۹/۷/۱

این عملیات تحت نام عملیات "ناصر" به صورت ترکیبی از عملیات ایستگاه‌های رادار و کنترلرهای شکاری با خلبانان هواپیماهای سوخترسان و جنگنده رهگیرهای "اف-۱۴" و هواپیمای شنود الکترونیکی "خفاش" به عنوان خدمات پشتیبانی رزمی و دفاع هوایی و اطلاعات و هشدار اولیه وارد عمل می‌شدند تا خلبانان هواپیمای شناسایی "آر-اف-۴بی" بتوانند عکس هوایی را تهیه کنند.

عملیات پشتیبانی از یگان‌های مستقر در غرب کرخه (تیپ ۲ زرهی و گروه رزمی ۳۷ و گردان ۱۳۸)

شروع عملیات ۵۹/۷/۶

تیپ ۲ زرهی و گروه رزمی ۳۷ زرهی در دشت عباس و عین‌خوش و دوسالک و چنانه در وضعیت خطرناکی قرار گرفته بودند. لشکردهم زرهی ارتش عراق با سازمانی فراتر از یک لشکر معمول زرهی می‌خواست که موانع را درنور دیده و شهرهای اندیمشک و دزفول و پایگاه هوایی دزفول و پادگان تیپ ۲ و تأسیسات لجستیکی نزا‌جا را تسخیر و گلوگاه شمالی استان خوزستان را ببندد.

خلبانان پایگاه هوایی دزفول که یکصد و هفت نفر بودند و نامشان در تاریخ دفاع مقدس ماندگار گردید، هم قسم شدند که با پروازهای کوتاه مدت حداکثر مهمات را بر دشمن فرو ریخته و مانع رسیدن او به اهدافش شوند.

تیپ ۲ زرهی و گروه رزمی ۳۷ و گردانهای ۱۳۸ و ۱۴۱ با ایثار و مقاومت پیشروی دشمن را به تأخیر انداخته و با پشتیبانی نزدیک هوایی آنقدر عوامل و تیپها و گردانهای لشکر دهم زرهی و لشکر یک پیاده ارتش عراق را بمباران کردند تا تیپ ۲ زرهی به همراه گروه ۳۷ و گردانهای ۱۳۸ و ۱۴۱ به شرق کرخه انتقال یافتند.

در این عملیات ۶۹۸۸۰۰ پوند مهمات هوایی مصرف شد و ۵ فروند هواپیمای “اف-۵” به شرح زیر از دست رفت:

شهید سرگرد فتح الله غلامرضایی.

شهید ستوانیکم امرالله اسعدی یساقی.

شهید ستوانیکم هادی جورکی.

شهید سروان چنگیز سپهر.

شهید ستوانیکم حسین بهرام.

تعداد سورتی پرواز بمباران هوایی انجام شده در این عملیات ۳۷۸ سورتی می باشد.

انهدام پادگانهای ارتش عراق شروع عملیات ۵۹/۸/۱

پادگانهای ارتش عراق در خاک این کشور در تدارك ارتش بعثی نقش کلیدی ایفا می کردند. آموزش سربازان جدید و جوانان “جیش الشعبی” و همچنین تعمیر و راه اندازی تانکها و نفربرهای زرهی و کامیونها و ادوات مکانیزه نیروهای زمینی ارتش عراق بر عهده این پادگانها بود روی این اصل در عملیات های هوایی در هم کوبیده شدند. میزان مهمات مصرفی در این عملیات ۵۶۴۴۸۰ پوند و تعداد سورتی انجام شده ۲۳۷ سورتی بود.

انهدام بنادر استراتژیک و باراندازهای ساحلی عراق

شروع عملیات ۵۹/۷/۱۴

عراق بنادر و تأسیسات ساحلی گسترده ای مانند ایران و عربستان در اختیار ندارد. بنادر مهم این کشور شامل بندر بصره در شط العرب، بندر صفوان، بندر فاو، بندر ام القصر و

سکوه‌های نفتی البکر و الأمیه بوده که در برابر حملات هوایی ایران بویژه پایگاه هوایی بوشهر بسیار آسیب پذیر بودند.

اگرچه ارتش عراق از طریق بنادر کویت و با هماهنگی کشور کویت از نظر وارد کردن اسلحه و مهمات و تدارکات جنگ تغذیه می‌شد، اما دست کم نیروی دریایی عراق باید در این بنادر نگهداری می‌شد، و آموزشهای دریانوردی خود را ادامه می‌داد که با هدف قرار گرفتن این بنادر اثرات سرنوشت سازی در روند جنگ برجای می‌ماند. براین اساس این بنادر در طرح حملات هوایی قرار گرفته که روز چهاردهم مهرماه ۵۹ آغاز گردید. میزان مهمات مصرفی در این عملیات ۱۳۲۴۳۲ پوند و تعداد سورتی انجام شده ۴۲ سورتی بود.

در این عملیات ۴ فروند هواپیمای فانتوم از دست رفت که خلبانان و هواپیماهای از دست رفته به شرح زیر هستند.

هواپیمای “اف-۴ی” به خلبانی سروان مسعود محمدی و ستوانیکم عزیزالله جعفری که هر دو شهید شدند.

هواپیمای “اف-۴ی” به خلبانی سروان اکبر بشیری و ستوانیکم محمدرضا کرمی هردو شهید شدند.

هواپیمای “اف-۴ی” به خلبانی سروان حسن کدخدایی و ستوانیکم علیرضا ملاعلی اکبری هردو شهید شدند.

هرسه این هواپیماها را پدافند زمین به هوای نیروی دریایی ایران در مسیر بازگشت از مأموریت سرنگون ساخت.

سروان خلبان ابوالفضل مهدیار و سروان خلبان محمود شادمان بخت هردو شهید شدند.

عملیات تاکتیکی هوایی “دفاع هوایی تاکتیکی”

در این عملیات هواپیماهای “اف-۱۴” در سراسر مرز مشترک ایران و عراق در شش نقطه مستقر و به نوبت نقش مینی آواکس را در کنار ازرادارهای تبریز ، همدان ، دزفول ، بهبهان ، بوشهر و سربندر ایفا نمودند. در این عملیات توپهای ضد هوایی و رادارهای کنترل آتش و موشکهای “هاوک” و “راپیر” همگی فعال شدند. شروع عملیات از تاریخ ۵۹/۶/۳۱ بود و تا آخر جنگ و چندی بعد از آن ادامه پیدا کرد.

انهدام گمرک خرمشهر شروع عملیات ۵۹/۷/۱۵

انهدام گمرک صفوان شروع عملیات ۵۹/۷/۲۴

پشتیبانی از قرارگاه اروند و عملیات گردان ۱۴۴ پیاده در محور ماهشهر - آبادان
در ۵۹/۸/۳

گردان ۱۴۴ پیاده مربوط به لشکر ۲۱ حمزه بود که در آغاز جنگ به منطقه ماهشهر حرکت نمود و زیر امر فرمانده قرارگاه اروند یعنی سرهنگ حسنعلی فروزان فرمانده ژاندارمری کل کشور در منطقه شادگان مستقر و در تاریخ ۵۹/۸/۳ در محور ماهشهر-آبادان وارد عمل گردید. برای کسب زمان جهت ورود یگانهایی از لشکر ۷۷ به آبادان، گردان ۱۵۳ لشکر ۷۷ در تاریخ ۵۹/۸/۴ بوسلیه هواناو به آبادان منتقل گردید. پایگاه ششم شکاری ناگزیر بود که از این گردان که یکتانه در برابر تیپهای ۶ زرهی و ۲۶ پیاده دشمن قرار گرفته بود و اجازه نمی داد که دشمن از بهمنشیر عبور کند و خود را به آبادان رسانده و این جزیره بزرگ را در تصرف خود درآورد، دفاع کند.

حماسه کوی ذوالفقاریه انهدام پل نظامی بهمنشیر

شروع عملیات ۵۹/۸/۹

در این عملیات خلبانان پایگاه هوایی بوشهر با انجام پروازهای بمباران خدمات فراوانی انجام دادند، اگرچه دفاع هوایی این عملیات نیز در اختیار هواپیماهای "اف-۱۴" و فرماندهی پدافند هوایی بود.

در این عملیات میزان ۱۰۰۳۷۲۴ پوند مهمات هوایی مصرف شد و شمار ۴۲۳ سورتی پرواز بمباران هوایی و ۳۶۵ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی انجام گردید.

در این عملیات سروان خلبان ناصر دژپسند و ستوانیکم خلبان علیر محمدی مورد اصابت ضد هوایی قرار گرفتند و به شهادت رسیدند.

خلبان کابین عقب هواپیمای دیگر، ستوانیکم رضاکرم نیز به علت نامعلومی و با شروع مانورهای خشن (JINK OUT) توسط خلبان کابین جلو بنام سروان حسین نظری ناخود آگاه به بیرون از هواپیمای پرتاب و به شهادت می رسد. خلبان کابین جلو هواپیما را سالم در فرودگاه بوشهر فرود آورد.

عملیات مروارید شروع عملیات ۵۹/۹/۷

در این عملیات نیروی دریایی با گروه رزمی ۴۲۱ وارد عمل شد (این گروه چندی بعد بنام نیروی رزمی نامیده شد). هدف به اسارت درآوردن نظامیان عراقی بر روی سکوی البکر بود که قرار بود به صورت شبیخون توسط ناوچه پیکان انجام شود. این عملیات تحت نام طرح درفش انجام می‌شد و پایگاه هوایی بوشهر متعهد بود تا عملیات را در غرب نصف النهار ۵۲ درجه از نظر آتش پشتیبانی و دفاع هوایی تأمین نماید.

در این عملیات ۷ فروند شناور نیروی دریایی عراق (۳ فروند ناوچه اوزا ۳ فروند ناوچه "پی-۶" و یک فروند نفر بر هزاری) و همچنین ۵ فروند هواپیمای نیروی هوایی عراق شامل میگ-۲۳ و "میگ-۲۱" و "سوخوی-۲۲" منهدم و به قعر آبهای خلیج فارس فرو رفتند. یک فروند هواپیمای فانتوم نیز از دست رفت که خلبانان آن سروان حسن مفتخری خضری فرد و ستوانیکم کاظم روستا به شهادت رسیدند.

ستوانیکم خلبان ابراهیم شریفی نیز روی ناوچه پیکان بود که به شهادت رسید.

پشتیبانی از عملیات توکل در دارخوین

این نخستین عملیاتی بود که نیروی هوایی امیدوار بود از شدت حملات هوایی و بمبارانهای هوایی بر علیه ارتش عراق (مأوریت‌های واگذاری به نه‌اجا) تا حدودی کاسته شود. این عملیات زیر نظر قرارگاه اروند و با سازمان رزمی گردانهای ۲۰۱، ۲۰۲، ۳۰۳ ژاندارمری کل کشور و تیپ ۲ قوچان و گردان ۲۴۶ زرهی متعلق به لشکر ۷۷ خراسان و تیپ ۳۷ زرهی انجام می‌شد.

شروع عملیات برای نیروی هوایی روز ۵۹/۹/۲۵ و برای نیروی زمینی در روز ۵۹/۱۰/۱۹ پیش بینی شده بود. در این عملیات میزان مهمات مصرفی ۱۰۲۹۰۰ پوند بود و شمار سورتی پرواز انجام شده شامل ۱۳۱ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی و ۲۶۲ سورتی آتش پشتیبانی هوایی، ۷ سورتی پرواز اطلاعاتی و عکسبرداری هوایی می‌شد.

این عملیات منجر به پیروزی نشد.

پشتیبانی از عملیات نصر

این عملیات در کرانه کرخه کور و در غرب اهواز توسط لشکر ۱۶ زرهی (-) و گردان ۲۸۳ سوار زرهی از لشکر ۹۲ انجام شد و نیروی هوایی با پایگاههای هوایی بوشهر و دزفول، شیراز، اصفهان و مهرآباد و فرماندهی پدافند هوایی و فرماندهی اطلاعات و شناسایی در این عملیات شرکت داشت.

آتش پشتیبانی، دفاع هوایی صحنه نبرد، خدمات پشتیبانی رزمی و اطلاعات و هشدار اولیه را برای این عملیات باید تأمین می کرد. شروع عملیات برای نیروی هوایی روز ۱۰/۶/۵۹ و برای نیروی زمینی روز ۲۰/۱۰/۵۹ پیش بینی شده بود.

در این عملیات ۳۱۸۲۲۲ پوند مهمات جنگی هوایی مصرف شد. ۱۴۵ سورتی پرواز بمباران هوایی و ۶۶۰ سورتی پرواز خدمات پشتیبانی رزمی انجام گردید و تعداد سه فروند هواپیما به شرح زیر از دست رفت:

هواپیمای فانتوم به خلبانی سرگرد محمد حسین قهستانی و ستوانیکم عبدالرضا کوپال هردو خلبان در این عملیات به شهادت رسیدند.

هواپیمای "اف-۵" که خلبان آن نیز بنام سروان محمود یزدانپناه به شهادت رسید. هواپیمای هرکولس که خلبانان آن با نامهای سروان نصرت الله آقایی و ستوانیکم علی اصغر ملائک صفت و سروان ناوبر احمد رضانی به شهادت رسیدند.

پشتیبانی از عملیات خوارزم (میمک) لشکر ۸۱ زرهی کرمانشاه

شروع عملیات ۵۹/۱۰/۱۵

پشتیبانی از عملیات غرب سوسنگرد لشکر ۱۶ زرهی

شروع عملیات ۵۹/۱۲/۲۶

پشتیبانی از عملیات کرخه - دزفول لشکر ۲۱ پیاده (معروف به لشکر حمزه)

شروع عملیات ۶۰/۱/۱۵

عملیات استراتژیکی هوایی “الولید” شروع عملیات ۶۰/۱/۱۵

در این عملیات ۸ فروند هواپیمای “اف-۴” برای انهدام اهداف اصلی و ۳ فروند “اف-۵” برای انهدام همزمان پالایشگاه کرکوک و ۴ فروند سوخترسان ۷۰۷ و ۷۴۷ و یک سورتی هرکولس خفاش و ۴ فروند هواپیمای “اف-۱۴” داشتند. این عملیات در پی تهدید نیروی هوایی اسرائیل مبنی بر حمله هوایی به نیروگاه بوشهر انجام شد و در حقیقت پیامی بود برای رهبران اسرائیل که انهدام نیروگاه هسته‌ای دمنوا در سرزمینهای اشغالی دور از دسترس نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران نخواهد بود.

هدف تاکتیکی این عملیات انهدام پایگاههای هوایی “الولید” محل نگهداری هواپیماهای مازاد بر نیاز نیروی هوایی عراق بود.

میزان مهمات مصرفی ۸۶۴۷۲ پوند و تعداد سورتی پرواز انجام شده بیش از ۳۰ سورتی بوده است.

پشتیبانی از عملیات محور شوش

شروع عملیات ۶۰/۱/۲۵

پشتیبانی از عملیات الله اکبر – سوسنگرد

شروع عملیات ۶۰/۱/۳۱

پشتیبانی از عملیات حمیدیه کرخه نور

شروع عملیات ۶۰/۵/۵

«شبح-۲»: عملیات مشترک «ثامن الائمه» - پشتیبانی هوایی از عملیات «پاکسازی شرق کارون»

مقدمه

قرارگاه ارونند در ماهشهر به فرماندهی سرهنگ حسنعلی فروزان فرمانده ژاندارمری کل کشور در روز هشتم فروردین (۶۰/۱/۸) به سرهنگ شهابالدین جوادی فرمانده لشکر ۷۷ پیاده واگذار شد. این فرمانده جدید طرحی را به نام پاکسازی شرق کارون با همکاری سپاه پاسداران به تصویب رسانید و مسئولیت مانور این طرح را برعهده تیپهای یکم، دوم و سوم پیاده قرارداد و مسئولیت تهیه آتش پشتیبانی، دفاع هوایی، اطلاعات و هشدار اولیه از نفوذ و حمله هوایی دشمن، برعهده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران قرارگرفت.

همزمان فرماندهان لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی در شمال کرخه کور و شمال غرب اهواز تا جنوب غرب اهواز، طرحهایی را در پشتیبانی از عملیات ثامن الائمه در دست تهیه داشتند و ناگزیر برای آغاز يك سری عملیات آفندی در خوزستان خود را آماده می کردند. بر همین اساس از روز سی ام مرداد ماه (۶۰/۵/۳۰) بمباران های هوایی علیه قرارگاه لشکر سوم زرهی ارتش عراق در شمال جزیره آبادان و قرارگاه لشکر نهم زرهی ارتش عراق در منطقه هویزه و جفیر بر اساس درخواست فرماندهی نیروی زمینی، نظم و ترتیب ویژه ای یافت.

نام عملیات

این عملیات بنام ثامن الائمه نامگذاری گردیده و در نیرو هوایی پیوست آتش پشتیبانی را «شبح-۲» نام نهادند زیرا استخوانبندی این طرح براساس حضور هواپیماهای «فانتوم-۲» محکم شده بود و فانتوم در زبان بیگانه به معنی شبح می باشد.

زمان عملیات

در عملیات مشترک، رسم بر این بود که زمان اجرای عملیات، لحظه ای آغاز مانور و شروع حرکت رزمندگان زمینی باشد، زیرا در آن زمان فرمانده قرارگاه مقدم نزاجا هنوز اختیار اعمال نظر در امور هوایی قرارگاه خود را نداشت و اشراف کاملی به عملیات کنترل آسمان منطقه عملیات، قواعد و مقررات درگیریهای هوایی نداشت و کسب آمادگی هوایی برای عملیات مشترک چنین سنت شده بود که زمان برای انجام عملیات مراقبت مسلحانه هوایی، تهیه آتش پشتیبانی هوایی و جمع آوری اطلاعات و تهیه عکسهای هوایی و هشدار اولیه در مناطق

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۱۵۵

تحت اشغال و گسترش نیروهای دشمن، مدتها پیش از آغاز مانور زمینی شروع می‌شد که در این عملیات نیز چنین روندی ادامه داشت.

بمباران قرارگاه‌های تیپ و لشکر دشمن از روز سی‌ام مرداد (۶۰/۵/۳۰) و عملیات عکسبرداری هوایی روز جمعه ششم شهریور آغاز گردید و عملیات مراقبت مسلحانه هوایی با پرواز مداوم هواپیماهای «اف-۱۴» برفراز ماهشهر و شادگان به طور معمول روز و شب ادامه داشت.

رمز عملیات

عملیات زمینی و انجام مانور، در نبرد «پاکسازی شرق کارون» یا عملیات «ثامن الائم» با رمز «نصرمن الله و فتح‌قرب» آغاز بکار کرد، اما انجام پروازهای بمباران، شناسایی و عکسبرداری هوایی و مراقبت مسلحانه هوایی که پیش از آغاز عملیات زمینی شروع شده بود، درهر پروازی با يك رمز مخصوص و با شناسه پروازی جداگانه‌ای شروع می‌شد و درهر روز رمز عملیات هوایی و شناسه‌های پروازی آن تغییر می‌کرد.

روز «۶۰/۵/۳۰» نخستین روز بمباران هوایی در این عملیات، نام گروه پروازی نامعلوم ولی شناسه مأموریت مراقبت مسلحانه هوایی «اژدر» بود.

منطقه عملیات

آسمان منطقه عملیات حدود امیدیه با مختصات جغرافیایی ۳۰-۵۰ شمالی، ۴۹-۴۰ شرقی و آبادان با مختصات جغرافیایی ۳۰-۲۰ شمالی، ۴۸-۱۵ شرقی و شعبيه با مختصات ۳۰-۲۵ شمالی، ۴۷-۴۰ شرقی و بستان با مختصات جغرافیایی ۳۱-۴۰ شمالی، ۴۷-۵۷ شرقی قرار داشت، درحالی که منطقه عملیات برای مانور لشکر ۷۷ پیاده از شادگان شروع می‌شد و به سلمانیه، مارد و ذوالفقاریه در شرق کارون ختم می‌گردید.

اهداف عملیات

استراتژیکی

هدف استراتژیک این عملیات برای نیروهای مسلح ایران عقب راندن نیروهای تیپ ۸ و تیپ ۴۴ و تیپ ۶ زرهی به غرب کارون در منطقه سلمانیه، مارد و دارخوین بود.

تاکتیکی

اهداف تاکتیکی عملیات، تصرف پلهای دشمن روی رود کارون در منطقه قصبه و حفار، تصرف و تأمین جاده آبادان- ماهشهر، تصرف و تأمین جاده آبادان - اهواز، شکستن حصر آبادان و انهدام نیروهای دشمن بود.

هدفهای عمده برای نیروی هوایی انهدام قرارگاه لشکر سوم زرهی و تیپ ششم زرهی در غرب کارون در نقطه‌ای به مختصات جغرافیایی ۳۱° ۳۰' شمالی، ۴۸° ۱۴' شرقی و انهدام پلهای قصبه و حفار پس از عقب‌نشینی نیروهای تیپ ۴۴ پیاده و تیپ ۸ پیاده و انهدام قرارگاه یگان‌های لشکر نهم زرهی و ۵ مکانیزه در نزدیکی جفیر و برخی دیگر از مراکز تجمع نیروهای دشمن نزدیک سوسنگرد و جنوب بستان و شمال خرمشهر بود.

البته بمبارانهای هوایی که خارج از منطقه عملیات لشکر ۷۷ انجام می‌شد، تنها به درخواست فرمانده نیروی زمینی مستقر در قرارگاه تاکتیکی و مقدم نیروی زمینی در دزفول، همچنین فرمانده قرارگاه اهواز بود، زیرا علت انجام چنین بمبارانهایی در منطقه اهواز و سوسنگرد و بستان را فرمانده نیروی زمینی به خوبی و بهتر از دیگر فرماندهان زیر دستش می‌دانست و بستگی این بمبارانها به آنچه در شرق کارون، در منطقه دارخوین با نام پاکسازی شرق کارون در جریان بود و می‌گذشت را عوامل عملیاتی ستاد ارشدتر می‌دانستند که ازدیدگاه بالاتر و وسیع‌تری به صحنه‌های نبرد می‌نگریستند و فرمانده لشکر ۷۷ تنها اهمیت منطقه عملیاتی حوزه نظارت خود را می‌دانست و اولویت می‌داد، او در جریان بمبارانهای غرب اهواز و جنوب بستان نبود و حتی گاهی از این که بخشی از سورتی پرواز بمباران هوایی که در شور ستادی توافق شده و به او قول داده شده بود و در دستور رزمی «شبح-۲» نیز به آن اشاره شده بود، به منطقه اهواز و سوسنگرد و بستان اختصاص می‌یافت عصبانی، نگران و کله مند بود.

شرایط عمومی کشور و وضعیت بین‌المللی

در نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران طی شش ماه نخست سال ۶۰ تغییرات وسیعی انجام شده بود. پدیده تروریزم در سطح کشور بی‌داد می‌کرد و توطئه‌ی هواپیما ربایی به شدت در وضعیت نیروی هوایی اثرگذار شده بود.

روز ششم تیرماه، حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی خامنه‌ای نماینده حضرت امام(ره) در شورای عالی دفاع و یکی از شخصیت‌های پرنفوذ انقلاب اسلامی در مسجد اباذر تهران هنگام ایراد سخنرانی با انفجار بمبی که در دستگاه صوتی مسجد کنار پیشخوان سخنرانی کار گذاشته بودند به شدت مجروح و روانه بیمارستان گردید.

روز بیست و یکم خرداد، طی حکمی از سوی حضرت امام(ره) سیدابوالحسن بنی‌صدر رئیس‌جمهور از مقام فرماندهی نیروهای مسلح برکنار شد. روز سی و یکم خرداد، دکتر

مصطفی چمران دیگر نماینده حضرت امام در شورای عالی دفاع و نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی، در جبهه‌ی زمینی «دهلاویه» به شهادت رسید و در همین روز مجلس شورای اسلامی با یکصد و هفتاد و هفت رأی موافق و یک رأی مخالف و ۱۲ رأی ممتنع به طرح عدم کفایت سیاسی رئیس جمهور سید ابوالحسن بنی‌صدر رویکرد مثبت نشان داد و او را در موضع بسیار دشواری قرار داد. مردم در انتظار بودند که او یا استعفا کند و یا حضرت امام(ره) او را از مقام ریاست جمهوری اسلامی ایران کنار گذارد، آنچنان که در مورد فرماندهی کل نیروهای مسلح بر او گذشته بود.

روز هفتم تیرماه آیت‌الله سیدمحمدحسین بهشتی رئیس دیوان عالی کشور و نظریه‌پرداز در تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و پرنفوذترین شخصیت «روحانی-سیاسی» کشور نزد حضرت امام(ره) به همراه ۷۲ نفر از یارانش شامل گروهی از وزرای کابینه آقای محمدعلی رجایی نخست وزیر و گروهی از وکلای مجلس شورای اسلامی و کارگزاران مملکتی در یک اقدام بمب‌گذاری، در قرارگاه حزب جمهوری اسلامی، محل برگزاری گردهمایی‌های حزب، در چهارراه سرچشمه تهران، به شهادت رسیدند.

روز دوم مردادماه ۶۰ هواپیمای «بوئینگ ۷۰۷» به خلبانی سرگرد داریوش خیرخواه، مأمور سوخت‌رسانی هوایی به هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن و جنگنده رهگیر، بر فراز بهبهان، در آسمان منطقه عملیاتی خوزستان، ربوده شد و در فرودگاه قاهره، در کشور مصر فرود آمد. هواپیما در اختیار دولت مصر قرار گرفت و خلبان آن پناهنده شد، در حالی که روابط سیاسی ایران و مصر در سال ۵۸ پیش از وقوع جنگ عراق علیه ایران، به‌دستور حضرت امام(ره) قطع شده بود.

روز دوم مرداد، مردم آقای محمدعلی رجایی را به ریاست جمهوری برگزیدند.

روز ششم مرداد، سرهنگ بهزاد معزی خلبان هواپیمای «بوئینگ ۷۰۷» که مأمور سوخت‌رسانی به هواپیماهای جنگنده در منطقه «F» بود، به یکباره در آسمان تهران اعلام حالت اضطراری کرد و به سوی مرزهای شمال غرب ایران رهسپار گردید و با سرگرم ساختن یگانهای راداری با دوگانه‌گویی در مورد تغییر مسیر و سرعت پرواز هواپیمای خود، آنقدر سامانه مراقبت و دفاع هوایی نیروی هوایی و زمان را به بازی گرفت تا سرانجام توانست مرزهای کشور ترکیه و چند کشور اروپایی را پشت سر گذاشته و در خاک فرانسه، در حومه پاریس، در یک فرودگاه نظامی بنام «ایورو» (EVREUX) این هواپیما را فرود آورد و ابوالحسن بنی‌صدر رئیس جمهور برکنار شده ایران را به همراه مسعود رجوی رهبر گروه

محارب با جمهوری اسلامی ایران که عملیات تروریستی شش ماه نخست سال ۶۰ به او نسبت داده می‌شد، در يك توطئه هواپیما ربایی از کشور ایران خارج کرده و در اختیار کشور فرانسه قرار دهد و همگی به آن کشور پناهنده شدند.

در پی این هواپیما ربایی و خروج ابوالحسن بنی‌صدر و مسعود رجوی، روز شانزدهم مرداد، فرمانده نیروی هوایی، جانشین و کلیه معاونین او همچنین تمامی فرماندهان پایگاههای هوایی، پدافند هوایی، لجستیک و آموزشهای هوایی، اطلاعات و شناسایی هوایی، همگی تعویض شدند.

روز هیجدهم مرداد در پایگاه یکم شکاری واقع در مهرآباد تهران، ساعت ۱۰:۱۵ ساختمان اطلاعات و ارشاد و انجمن اسلامی این پایگاه را منفجر کردند.

روز بیست و دوم مرداد (۶۰/۵/۲۲) يك فروند هواپیمای دو موتوره نیروی دریایی با شماره ۶۰۳ از نوع «اف-۲۷» (فرندشیپ) از بندرعباس برخاست و ساعت ۱۱:۵۶ به سوی فرودگاه مسقط در عمان گریخت.

روز هشتم شهریور (۶۰/۶/۸) در يك حادثه تروریستی و انفجار بمب، دفتر نخست‌وزیری، رئیس‌جمهور جدید آقای محمدعلی رجایی و نخست‌وزیر او محمدجواد باهنر به شهادت رسیدند.

با این اوضاع داخلی ایران، کشور فرانسه هواپیمای «بوئینگ ۷۰۷» را که توسط سرهنگ بهزاد معزی ربوده شده بود به تهران باز پس فرستاد و بدین ترتیب سعی کرد تا در این ماجرای حیرت‌انگیز حسن‌نیت خود را نشان بدهد در حالی که رئیس‌جمهور برکنار شده را پناهندگی داده بود و مسعود رجوی را که ثابت شده بود با حکومت جمهوری اسلامی ایران در جنگ مسلحانه بوده است و این بمب‌گذاریها و ترورها کار گروه تحت امر او بوده، به عنوان نداشتن معاهده داد و ستد جنایتکاران و دزدان و قاچاقچیان و پناهندگان سیاسی و غیره و غیره و غیره به ایران باز پس نفرستاد.

کشور مصر نیز هواپیمای «بوئینگ ۷۰۷» را که خلبان داریوش خیرخواه ربوده بود و در قاهره فرود آورده بود با وساطت کشور دیگری به ایران باز پس فرستاد. کشورهای غربی و کشورهای عربی خلیج فارس با اطلاعات و اخباری که از بنی‌صدر و رجوی بدست آوردند متوجه شدند که حملات سرنوشت ساز ارتش ایران به زودی آغاز خواهد شد حتی متوجه شدند که آمادگی لشکر ۷۷ برای حمله بیش از سایر لشکرهای ایران است و بدین لحاظ

شایعاتی را در میان مردم پراکندند مبنی بر این‌که ارتش عراق به زودی آبادان را تصرف خواهد کرد و از این دست دروغ‌های سیاسی و نظامی در رادیوهای غربی بسیار گفته شد. از طرفی فرماندهان ارتش عراق نمی‌توانستند باور کنند کشوری که طی چند ماه گذشته، دو رئیس‌جمهور، دو نخست‌وزیر، یک رئیس‌قوه قضائیه و حدود یکصد تن از کارگزاران و سیاستمداران خود را از دست داده، چگونه برای حمله سرنوشت‌ساز می‌تواند آمادگی لازم را داشته باشد؟

کارکنان فنی نیروی هوایی در حال نصب موشک‌های دوربرد فنی‌کس زیر بال و بدنه هواپیمای

«اف ۱۴»

وضعیت دشمن

سه نقطه مهم و استراتژیک در سراسر منطقه نبردهای زمینی در استان خوزستان وجود داشت که به ترتیب عبارت بودند از غرب دزفول، پل‌نادر و غرب شوش که ارتش عراق با لشکردهم زرهی و لشکر یکم پیاده مکانیزه یک خط دفاعی تا چنانچه تشکیل داده بود، نقطه دوم در سوسنگرد و غرب اهواز که لشکر نهم زرهی و بخشی از لشکر پنجم پیاده مکانیزه خط دفاعی گرفته بودند و نقطه سوم در دارخوین و شمال آبادان و جاده «آبادان - ماهشهر» که در دست لشکر سوم زرهی و واحدهایی از لشکرهای ششم زرهی و پنجم پیاده مکانیزه و واحدهایی از لشکر ۱۱ پیاده بود که خط محکم دفاعی در آنجا درست کرده بودند.

در برابر یگانهای لشکر ۷۷ خراسان در شرق کارون، در منطقه دارخوین و مارد از آغاز جنگ تا چند ماه پیش، تیپ ۶ زرهی از لشکر سوم زرهی و تیپ ۲۶ زرهی از لشکر پنجم

پیاده مکانیزه ارتش عراق مستقر بودند، تا این که به علت تغییر در سیاستهای آفندی و پیشروی ارتش عراق در خاک خوزستان، عدم نیاز به تاخت و تاز بیشتر این ارتش، بمبارانهای پی در پی نیروی هوایی ایران، طولانی شدن مدت حضور این دوتیپ از آغاز جنگ تا به آن روز در خط مقدم، تلفات و ضایعات نیروی انسانی که متحمل شده بودند، بازماندن ادوات زرهی و مکانیزه این دو تیپ از تکاپوی بیشتر به علت کمبود سوخت و فرآورده های نفتی در نتیجه جای خود را به تیپ هشتم پیاده مکانیزه و تیپ ۶ زرهی از لشکر سوم زرهی داده بودند و این دوتیپ تازه نفس برای حفظ مواضع و سرزمینهای اشغال شده در این منطقه به دفاع پرداخته بودند. لازم به یادآوری است که تاکتیک دفاعی فرماندهان ارتش عراق در سرزمینهای اشغالی همین بود که وقتی قانع می شدند که دیگر پیشروی میسر نخواهد بود، یگانهای زرهی را از خط مقدم برمی داشتند و بجای آنها از یگانهای پیاده در دفاع استفاده می کردند و یگانهای زرهی را پشت سر یگانهای پیاده و پشت سر آنها نیز یگانهای مکانیزه را مستقر می کردند تا گردانهای پیاده حفظ خط نموده و دفاع کنند، گردانهای زرهی در پاتکها به سرعت وارد عملیات شوند و گردانهای مکانیزه در احتیاط قرارگیرند.

در بخش «حفار غربی» در نقطه ای به مختصات جغرافیایی ۳۰° ۳۰' شمالی، ۴۸° ۱۵' شرقی نیز تیپ ششم زرهی از لشکر سوم از قرارگاه تاکتیکی ارتش عراق در شمال آبادان محافظت می کرد و گاهی برای عبور از بهمنشیر آماده می شد و حرکاتی (۱) را انجام می داد و البته در برابر یورشهای احتمالی ارتش ایران از سمت آبادان نیز به دفاع پرداخته بود، تیپ ۲۶ مکانیزه به منطقه «جفیر» در غرب اهواز نقل مکان کرده بود.

تیپهای پیاده و زرهی در غرب اهواز بخوبی و با سرعت فراوان می توانستند از جاده های آسفالتی و شرایط هموار بودن زمین استفاده کرده و خود را به دارخوین برسانند، این خاصیت یگانهای مکانیزه است، البته در چنین شرایطی از نظر یورشهای هوایی سازمان یافته، بسیار آسیب پذیر می شدند که این خطر را فرماندهان ایشان باید به چشم می دیدند تا باور کنند. اما خطرات اصلی در میدان رزم دارخوین برای لشکر ۷۷ ارتش ایران در این بود که تیپ «ده زرهی» که یکی از تیپهای پرآوازه ارتش عراق بود و در ماههای نخستین جنگ عراق علیه ایران در دشت عباس، عین خوش و جاده های آن سامان جولان داده بود در آن زمان می توانست به همراه بخشی از توپخانه لشکر نهم زرهی از اطراف دهکده «قیصریه» و ناحیه شمال طلائی به

(۱) منظور از حرکت ترجمه واژگان مانور «MANOEUVRE» می باشد.

سوی «دارخوین» حرکت کند، از سوی دیگر تیپ ۲۶ زرهی که تجربه حضور در دارخوین و شرق و غرب کارون را داشت و اکنون در جفیر بود نیز چنین توانایی و سرعت در کار جابجایی را داشت، این تیپ‌ها و ادوات موتوریزه نظامی می‌توانستند به آسانی و ظرف مدت کوتاهی که شاید بیش چند ساعت برآورد نمی‌شد، خود را به دارخوین برسانند و بی‌درنگ وارد معرکه شوند و از شکست لشکر سوم زرهی ارتش عراق و سقوط شرق مواضع کارون جلوگیری کنند.

چگونه می‌شد مانع حرکت این تیپ‌ها و ادوات جنگی شد؟ این سؤالی بود که همواره مرحوم ظهیرنژاد از سرهنگ فکوری می‌پرسید تا شاید او چنین اطمینانی را بدهد و بگوید که به خارج از سنگر خزیدن این تیپ‌های با یورشهای سنگین هوایی منتفی خواهد شد. اما اقبال نیروهای ارتش ایران در شرق کارون این بود که ادوات زرهی و خودروهای نظامی تیپ ۶ زرهی تیپ ۴ و تیپ ۸ ارتش عراق که در برابر آنها قرار داشت سوخت کافی برای جولان دادن و روی در روی شدن با يك واحد پیاده را نداشتند و این ضعف بزرگ در آخر کار منجر به رها کردن و بر جای نهادن یکصد و شصت تا دویست دستگاه تانک و نفربر زرهی و بیش از یکصد و پنجاه دستگاه خودروی نظامی ارتش عراق در شرق کارون گردید.

در بخش هوایی، نیروی هوایی عراق برای پشتیبانی از لشکرهای زمینی خود در سراسر استان خوزستان دو پایگاه هوایی کوت و شعیبیه را در اختیار داشت که بسیار نزدیک منطقه عملیات بودند، البته پایگاه هوایی ناصریه نیز در فاصله یکصد و بیست مایلی «دارخوین» و همچنین در فاصله یکصد مایلی سوسنگرد قرار داشت می‌توانست در مواقع لزوم و ضروری به کمک این دو پایگاه وارد عمل شود.

در آخرین گزارشی که از توان رزمی پایگاههای هوایی نیروی هوایی عراق بدست آمده بود، توان رزمی پایگاه هوایی کوت را چنین افشا می‌نمود:

در این پایگاه هوایی در طول يك ماه هواپیماهای «میگ-۲۱» شمار ۶۸ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی در روز و ۴ سورتی پرواز در شب داشته‌اند و یکصد و پنج سورتی پرواز بمباران هوایی برای این هواپیماها در طول يك ماه برآورد شده بود که به طور متوسط توان تقریبی ۴ سورتی بمباران هوایی در طول روز برای این پایگاه پیش‌بینی می‌شد.

در پایگاه هوایی شعیبیه سه نوع جنگنده بمب افکن وجود داشت، «میگ-۲۳» و «میگ-۲۱» و «سوخوی-۲۰» که روی هم می‌توانستند ۲۷۷ سورتی در طول يك ماه پرواز انجام دهند، انجام پروازهای بمباران هوایی برای این پایگاه حداکثر در يك روز ۵ سورتی پرواز

پیش‌بینی می‌شد. پایگاه هوایی ناصریه نیز با هواپیماهای «میگ-۲۳» توان پرواز بمباران هوایی در حد ۵ سورتی در طول روز را داشت، با وجود هواپیماهای «اف-۱۴» برفراز ماهشهر و جزیره خارک در تمامی ساعات روز و شب، رویارویی هواپیماهای دشمن که ناگزیر بودند از سمت آبادان به منطقه نبرد نزدیک شوند با این سامانه دفاع هوایی منطقه نبرد^(۱) بسیار دیدنی می‌نمود.

وضعیت نیروهای خودی

در آستانه عملیات ثامن‌الائمه قرارگاه مقدم نزاجا در دزفول مستقر بود و لشکرهای مستقر در خوزستان را فرماندهی می‌کرد. در منطقه غرب دزفول لشکر ۲۱ پیاده با زیر امر قرار گرفتن تیپ ۸۴ پیاده از شمال دشت عباس تا جنوب شرقی شوش در مقابل چنانچه در برابر لشکرهای دهم زرهی و یکم پیاده مکانیزه ارتش عراق قرار گرفته بود که زیر نظر قرارگاه مقدم نزاجا عمل می‌کرد. در منطقه سوسنگرد در شمال کرخه کور عوامل لشکر ۱۶ زرهی منهای یک تیپ و لشکر ۹۲ زرهی در غرب اهواز مستقر بودند که زیر نظر قرارگاه مقدم نزاجا عمل می‌کردند و در منطقه شمال آبادان از عباویه گرفته تا دارخوین و جنوب جاده ماهشهر آبادان لشکر ۷۷ پیاده مستقر بود.

سازمان رزمی لشکر ۷۷ در شادگان بدون به حساب آوردن گردانهای هوایی شامل سه تیپ پیاده، گردانهای تیپ ۳۷ زرهی و دو گردان تانک نیز از لشکر ۱۶ و لشکر ۹۲ زرهی، گردان ۱۵۱ دژ به سازمان این تیپها اضافه شدند.

در بخش پشتیبانی رزمی، یک گردان زمین به هوا با مسلسل‌های ضد‌هوا ۱۴/۵ میلی‌متری و یک گردان مهندسی، سه گردان ۲۰۰ تا ۳۰۰ نفری^(۲) از ژاندارمری کل کشور با نامهای ۲۰۱، ۲۰۲ و ۳۰۳ که از زمان حضور سرهنگ فروزان در قرارگاه اروند در شمال «دارخوین» و شرق سلمانیه و در جنوب جاده «آبادان- ماهشهر» حضور داشتند. تعدادی نیروهای مردمی و بسیج که به تدریج از آغاز شهریورماه در شمال دارخوین خود را به جبهه

«THEATER AIR DEFENCE» (۱)

(۲) در آن زمان سازمان گردانهای پیاده ارتش از ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر افسر، درجه‌دار و سرباز تشکیل شده بود اما سازمان گردانهای ژاندارمری و مردمی، مانند گردانهای سپاه و بسیج، در بهترین شرایط جذب نیرو و دست بالا ۳۰۰ نفر و یا به عدد یاران امام زمان^(عج) ۳۱۳ نفر را در خود جای داده بودند.

رسانده که تا پایان ماه حدود ۲۵۰۰ نفر از نیروهای مردمی و بسیج و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به این لشکر پیوستند.

یگانهای نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و سازمان رزمی هسته اصلی تعیین شده برای پشتیبانی از این عملیات که بنام قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب نامیده شده بود، برای تهیه آتش پشتیبانی عملیات پاکسازی شرق کارون شامل پایگاه ششم شکاری بوشهر با دوگردان ۶۱ و ۶۲ شکاری، پایگاه چهارم شکاری دزفول با دو گردان ۴۱ و ۴۲ جنگنده شکاری، یک گروه (اسکادران)^(۱) از خلبانان و هواپیماهای «اف-۴» که از پایگاه سوم شکاری همدان به دزفول مأمور شده بودند می‌شد.

در بخش دفاع هوایی گردانهای ۸۱ و ۸۲ جنگنده رهگیر «اف-۱۴» اصفهان و یک اسکادران هواپیمای «اف-۱۴» که از شیراز عملیات خود را انجام می‌دادند.

در بخش مراقبت نیز ایستگاههای رادار بوشهر، سربندر و بهبهان که هر یک معادل یک گردان به مفهوم زمینی، نیروی انسانی داشتند در عملیات سازمان داده شده بودند.

برای جمع‌آوری اطلاعات و عکسبرداری هوایی، فرماندهی پایگاه یکم شکاری با هواپیماهای شکاری شناسایی «آراف-۴ی» (RF-۴E) و فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی با هواپیمای «بی سی-۱۳۰» (EC-۱۳۰) به نام خفاش برنامه ریزی شده بودند.

در بخش خدمات پشتیبانی رزمی، فرماندهی پایگاه یکم ترابری هوایی با هواپیماهای سوخترسان «بوئینگ ۷۴۷» (B-۷۴۷) و «بوئینگ ۷۰۷» (B-۷۰۷) و برای جا بجایی سریع نیروهای رزمی و تجهیزات و ادوات جنگی هواپیماهای هرکولس (C-۱۳۰) و فرندشیپ (F-۲۷) در نظر گرفته شده بود.

اجرای عملیات

لشکر سوم زرهی از بمبارانهای هوایی پی‌درپی نیروی هوایی ایران در مناطق مارد، سلمانیه و بهمنشیر که توسط خلبانان پایگاه ششم شکاری بوشهر انجام شده بود به ستوه آمده بود و هنوز نتوانسته بود در برابر تاکتیک بمبارانهای هوایی که از ارتفاع بالا انجام می‌شد

(۱) برای روشن شدن ذهن خوانندگان و پژوهندگان محترم باید گفت که در سازمان رزمی نیروی هوایی ارتش گردانهای جنگنده بمب افکن، یگانهای مانوری هستند و اغلب هرگردان از سه گروه خلبان تشکیل شده‌اند و از نظر تعداد هواپیما در عرف بین‌المللی نظامی به گروههای پروازی کمتر از بیست فروند و در حد ۱۲ تا ۱۵ فروند را اسکادران «SQUADRAN» می‌نامند.

چاره‌ای بیاندیشد. در روزهای پایانی مردادماه سال ۱۳۶۰ فرمانده لشکر ۷۷ برای تضعیف روحیه دشمن تقاضای آتش هوایی داشت که قرار شد این عملیات هوایی روزانه انجام شود و مهمتر از آن درخواستهای پوشش هوایی بود که با استقرار هواپیماهای جنگنده «اف-۱۴» در منطقه ۲ درست بر بالای سرافراد و سنگرهای نیروهای رزمنده خودی پرواز می‌کردند و هواپیماهای دشمن در طول عملیاتی که لشکر ۷۷ و نیروهای سپاه پاسداران از خردادماه سال ۶۰ تا آغاز عملیات «ثامن‌الائمه» انجام داد هرگز نتوانست بمباران دقیق و مؤثری علیه نفرات و ادوات لشکر ۷۷ انجام دهد.

در ساعات اولیه بامداد آخرین روز مرداد (۶۰/۵/۳۱) در راستای تهیه آتش پشتیبانی که در دستور کار عملیات مشترک لشکر ۷۷ پیاده خراسان برای دور کردن تیپ ۸ پیاده مکانیزه ارتش عراق از نزدیکی شادگان، دارخوین، سلمانیه و مارد و راندن آنان به غرب رود کارون در دست اجرا بود، قرارگاه لشکر ۳ زرهی ارتش عراق واقع در غرب کارون در نقطه‌ای به مختصات ۳۰°۳۰ شمالی، ۴۸°۱۴ شرقی توسط ۴ فروند هواپیمای فانتوم (اف-۴ی) و با فروریختن ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی بمباران شد. البته این طرح عملیاتی پیش درآمد عملیات پاکسازی شرق کارون یا «ثامن‌الائمه» بود.

روز یکم شهریورماه، بار دیگر خلبانان پایگاه ششم شکاری با چهار فروند هواپیمای «اف-۴ی» به مواضع تیپ ششم زرهی و قرارگاه لشکر سوم زرهی ارتش عراق تاختند و ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریخته شد. تیپ ششم زرهی مسئولیت دفاع محلی قرارگاه لشکر را به عهده داشت.

روز دوم شهریور ۶۰ فرارسید و خلبانان پایگاه ششم شکاری با چهار فروند هواپیمای «اف-۴ی» به مواضع ارتش عراق در منطقه حفار تاختند و آتش هوایی را متوجه قرارگاه لشکر سوم زرهی در غرب کارون ساختند و با ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی دشمن را درهم کوبیدند، دشمن نیز در راستای دفاع هوایی خود در برابر یورشهای هوایی و بمبارانهای ارتفاع بالا علاوه بر موشکهای «سام-۶» موشکهای «سام-۲» را نیز به نزدیکی منطقه در نزدیکی مرز آورده بود و در آن روز شلیک موشکهای مذکور توسط خلبانان با چشم دیده شد. یک سایت موشکی «سام-۶» نیز در راستای فراهم نمودن سامانه «دفاع موشکی صحنه نبرد»^(۱)

درکنار قرارگاه لشکرسوم که توسط تیپ ششم زرهی حفاظت می‌شد مستقر گردیده بود و تحت امر گردان زمین به هوای تیپ ششم قرار داشت که وارد عمل شده بود.

برابر گزارش دیده‌بانهای لشکر ۷۷ در این عملیات هوایی چندین دستگاه تانک و خودرو مورد اصابت مستقیم قرار گرفته و منهدم شده بودند و برخی از آنها در شعله های آتش می‌سوختند.

در این روز خبری از اداره سوم ستاد ارتش مبنی بر تصمیم دشمن در استفاده از سلاحهای شیمیایی در بخش مارد انتشار یافت که شاید شایعه‌ای از سوی دشمن بود تا از شدت بمبارانهای هوایی کاسته گردد و یا تانک لشکر ۷۷ با تعویق و تأمل مواجه شود.

لشکرسوم زرهی در این منطقه به شدت ضعیف شده بود، از یک طرف تمامی تانکها و نفربرهای زرهی این لشکر از کمبود سوخت رنج می‌بردند و اگر درگیر عملیات می‌شدند قدرت انجام پاتک را نداشتند حتی تیپ ۸ پیاده مکانیزه نیز به علت کمبود سوخت و روغن موتور برای خودروها به یک تیپ غیر مکانیزه تبدیل شده بود و تحرك این تیپ به حداقل ممکن کاهش یافته بود، البته این امر به تدریج بر تمامی یگانهای ارتش عراق مستولی گردید زیرا تمام منابع سوخت و پالایشگاههای عراق در طول چند ماه آغازین جنگ توسط خلبانان نیروی هوایی به شدت بمباران شده بود و نیازهای مردم شهرنشین عراق به سوخت و انواع مواد نفتی در کمترین میزان نیز با کامیونها و تانکهای سوخت‌رسان از طریق اردن و عربستان سعودی تأمین می‌شد و ارتش عراق به شدت در مضیقه بود و با این اوضاع و احوال استفاده ارتش عراق از گلوله‌های شیمیایی توسط توپخانه علیه نیروهای ایرانی چندان بعید نمی‌نمود.

روز چهارم شهریور ۶۰ خلبانان پایگاه ششم شکاری با چهار فروند هواپیمای فانتوم نیروهای لشکرسوم زرهی را در منطقه «مارد» هدف قرار دادند و در آن روز طبق معمول ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی بر تجهیزات و نفرات دشمن فروریخته شد.

نیروهای ارتش عراق در منطقه «مارد» و در شمال شرق آبادان از بمبارانهای هوایی به ستوه آمده بودند و ارتش عراق برای حفظ نیروهای خود در سنگرهای نزدیک جاده آبادان، ماهشهر با مشکلات فراوانی روبرو شده بود و هر فرمانده‌ای که خود را به جای فرمانده عراقی در این منطقه قرار می‌داد با وجود کمبودهای آمادی حتی مهمات پای کار روزمره با خود فکر می‌کرد که در این منطقه چه می‌گذرد؟ چه در پیش است؟ و سرنوشت جنگ در این منطقه به کجا خواهد انجامید؟

به نظر می‌رسید در صورتی که لشکر ۷۷ هجوم خود را آغاز کند با مقاومت شدیدی روبرو نخواهد شد و روحیه دشمن آنقدر ضعیف شده که شاید اولین یورش نیروهای ایرانی در این منطقه منجر به پیروزی بزرگی گردد، از طرفی بمبارانهای هوایی که در جنوب بستان و اطراف جفیر و غرب اهواز انجام می‌شد به دشمن امان و مجال تغییر در آرایش نیروها در این مناطق را نمی‌داد تا نزدیکترین نیروهای کمکی خود را که همین نیروها بودند یعنی یگانهای لشکر پنجم پیاده مکانیزه و لشکرنهم زرهی در غرب اهواز از مناطق قیصریه و جفیر و طلاویه و کوشک به سوی دارخوین حرکت دهد.

روز پنجم شهریور ۶۰ خلبانان پایگاه ششم شکاری با چهار فروند هواپیمای «اف-۴بی» (F-۴E) به محل استقرار نیروهای دشمن در «مارد» یورش بردند و با فرو ریختن ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی بخشی از نیروهای دشمن را منهدم کردند.

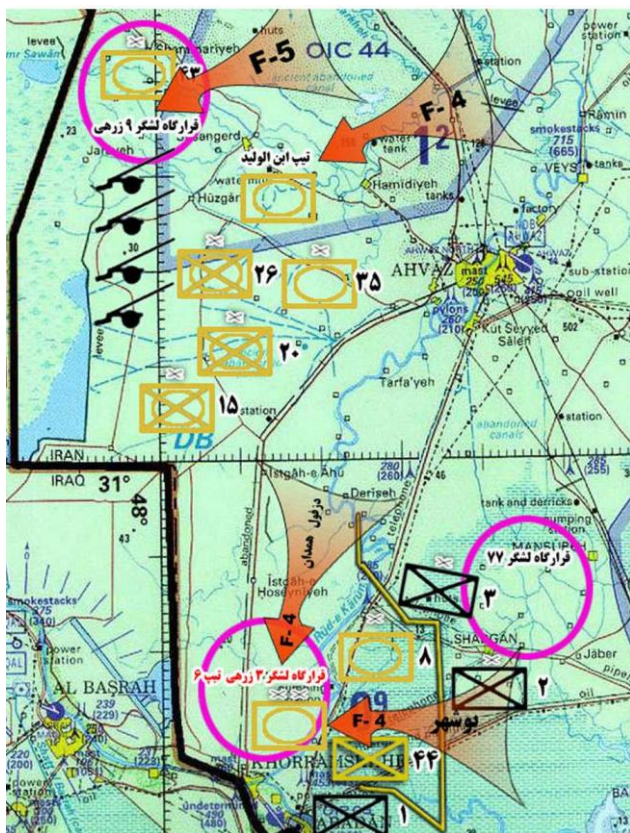
وزارت امور خارجه در این روز اعلام داشت:

"دولت عراق براین باور است که ایرانی‌ها قصد حملات هوایی به ۴ شهر مهم عراق را دارند و بدین لحاظ دستور یک حمله گسترده را در منطقه آبادان صادر کرده است"

گفته می‌شد عوامل جاسوسی عراق با بنی‌صدر و رجوی ارتباط برقرار کرده‌اند تا شاید با بازجویی آنها اطلاعاتی را از مناطق نبرد و وضعیت نیروهای ایرانی بدست آورند.

دیده‌بانهای لشکر ۷۷ در منطقه آبادان اعلام کردند که خسارات وارده بر دشمن در روز پنجم شهریور (۶۰/۶/۵) ناشی از بمبارانهای هوایی بسیار سنگین بوده است.

روز جمعه ششم شهریور ۶۰ خلبانان پایگاه یکم شکاری با یک فروند هواپیمای شکاری شناسایی فانتوم (RF-۴E) از فرودگاه مهرآباد برخاستند و با ملاقات با هواپیمای «بوئینگ ۷۰۷» سوخترسان در آسمان خوزستان و دریافت سوخت در هوا و اجرای عملیات ویژه موفق شدند عکسبرداری هوایی نیمه تمام دیروز خود را تکمیل کرده و از منطقه دارخوین تا حفار و از آنجا تا بندر فاو را عکس بگیرند. عکسها بی هیچ درنگی ظاهر و چاپ شد و پس از تفسیر در همان شب به دست سرهنگ شهاب‌الدین جوادى در قرارگاه تاکتیکی ماهشهر رسانده شد.

نقشه هوایی نشان‌دهنده چیدمان یگانهای خودی و دشمن پیش از آغاز عملیات
«ثامن‌الأئمه»

روز هفتم شهریور همین مأموریت دوباره تکرار شد و از دارخوین تا فلو عکس هوایی تهیه گردید، از طرفی به تمام یگانهای ذیربط اعلام شد که برای انجام عملیات شناسایی و عکسبرداری هوایی در ارتفاع بالا تنها یک دوربین عکسبرداری «کا-۹۰» (KA-۹۰) برای نه‌جا باقی مانده و این دوربین حکم اقلام استراتژیک را دارد و لازم است که در صورت ضرورت از این دوربین استفاده شود نه این که دیروز عکس هوایی از دارخوین تا فلو تهیه شده و بار دیگر امروز همان مأموریت تکرار گردد.

ستاد ارتش نیز بدون توضیح بیشتر در پاسخ نیروی هوایی اعلام کرد:

"اولین و دومین سورتی پرواز عکسبرداری هوایی فعلاً به نیازمندیهای نزاجا اختصاص

یابد"

از این عکسها چیزی که مشخص شد این بود که ارتش عراق برای دفاع در خط یگانهای پیاده درحد تیپ را بکار می‌گرفت و پشت خاکریزها و سنگرها قرار می‌داد و برای پاتک از یگانهای زرهی که در پشت سر پیاده‌ها قرار داده بود استفاده می‌کرد و برای احتیاط از یگانهای مکانیزه که در پشت سر یگانهای زرهی چیده بود بهره‌برداری می‌کرد. در منطقه دارخوین تیپهای زرهی که باید در کار پاتک وارد شوند در ساحل غربی رود کارون مستقر بودند (۱) و انجام پاتک برایشان بسیار دشوار بود زیرا باید از روی پلهای مارد و پلی که ارتش عراق در آن نقطه برقرار کرده بود بگذرند و این هم بسیار خطرناک بود و هم از سرعت کار می‌کاست و حرکت یگانهای زرهی در خط را ناگزیر مورچه وار می‌کرد.

روز هشتم شهریور خلبانان پایگاه هوایی بوشهر به نیروهای دشمن در منطقه «مارد» یورش بردند و ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی بر ادوات و نفرات تیپ ششم زرهی ارتش عراق فرو ریختند.

همزمان با این عملیات هوایی که به عنوان پیش‌درآمد پاکسازی شرق کارون تحت عنوان «شبح-۲» اجرا می‌شد کار درگیری لشکر ۱۶ و لشکر ۹۲ ارتش ایران با لشکر نهم زرهی ارتش عراق بسیار وخیم شد و عملیات «شهید مدنی» در این منطقه برای سرگرم کردن نیروهای عراقی در غرب اهواز و جلوگیری از انتقال نیروهای لشکر پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق به دارخوین، عمده سورتی تولید شده برای عکسبرداری هوایی و بمبارانهای هوایی به منطقه سوسنگرد و پشتیبانی از این دو لشکر اختصاص یافت.

نبردهای هوایی در منطقه دارخوین و مارد برای مدت کوتاهی متوقف گردید زیرا خبر از جابجایی نیروهای دشمن در غرب اهواز انتشار یافت و گفته می‌شد که گروه توپخانه لشکر نهم زرهی قرار است به دارخوین نقل مکان کند. تمام سورتی پروازهای بمباران هوایی در پایگاههای هوایی بوشهر و همدان و همچنین در پایگاه هوایی دزفول به منطقه جفیر و سوسنگرد و بستان اختصاص یافت تا دشمن فرصت جابجایی را نداشته باشد.

فرمانده لشکر ۷۷ از عدم توازن نیروهای تحت امر خود و نیروهای ارتش عراق در دارخوین بسیار بیمناک بود و فکر می‌کرد که اگر نیروی هوایی عراق در این شرایط فعال شود و با تمام قوا بر نیروهای او تاخت آورد چگونه خواهد توانست که عملیات پاکسازی شرق کارون را در روزهای آینده آغاز کند؟ و از این رو با وارد آوردن فشار بر فرمانده نیروی زمینی «سرتیپ

(۱) این چیدمان چیزی بود که در این عکسها می‌شد بوضوح مشاهده کرد.

قاسمعلی ظهیرنژاد^۱ و جانشین رئیس ستاد ارتش «سرتیپ ولی‌اله فلاحی» ناگزیر با نزدیک شدن به تاریخ حمله سرنوشت ساز لشکر ۷۷ ستاد ارتش در روز بیست و ششم شهریور (۶۰/۶/۲۶) دستور داد که پروازهای مراقبت مسلحانه هوایی برفراز حوزه تحت مسئولیت فرمانده لشکر ۷۷ به صورت شبانه روزی با هواپیماهای «اف-۱۴» انجام گیرد که این کار از سوی نه‌جا بی‌وقفه در حال انجام بود.

روز بیست و هفتم شهریور فرمانده لشکر ۷۷ درخواست عکس هوایی از منطقه عملیاتی «پاکسازی شرق کارون» یا «ثامن‌الأئمه» نمود و در اجرای آن خلبانان پایگاه یکم شکاری واقع در مهرآباد تهران با انجام سوختگیری در هوا از دارخوین تا فاو را برای چندمین بار عکسبرداری کردند و در همان شب نتایج عکسها و تفسیر آن توسط هواپیمای جت‌فالکن به پایگاه هوایی امیدیه و از آنجا به قرارگاه لشکر ۷۷ فرستاده شد.

روز دوشنبه (۶۰/۶/۳۰) همین مأموریت بار دیگر تکرار گردید. با این همه پرواز شناسایی که برفراز حوزه مسئولیت قرارگاه اروند انجام می‌شد بی‌تردید ارتش عراق باید متوجه انجام حمله‌ی لشکر ۷۷ در روزهای آتی می‌شد و جاسوسان عراقی نیز در آن زمان کم نبودند که این اخبار را به فرماندهان ارتش عراق برسانند اما به علت شدت حملات هوایی برفراز منطقه غرب اهواز و بمبارانهای هوایی پی‌درپی علیه نیروهای تحت امر لشکر نهم زرهی و پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق فرماندهان عراقی هرگز جرئت و شهامت کاستن از نیروهای خود در سوسنگرد و بستان و هویزه و اختصاص آن به دارخوین را نداشتند زیرا هرروز فکر می‌کردند که این بمبارانها همان تاکتیک قدیمی است که ابتدا با آتش هوایی سنگین دشمن را می‌کوبند و به یکباره حملات زمینی لشکرهای ۱۶ و ۹۲ آغاز خواهد شد.

از تاریخ قطعی شدن عملیات «پاکسازی شرق کارون» یعنی روز ۶۰/۵/۳۱ تا هشتم مهرماه همان سال به منظور بازداشتن نیروهای دشمن از تحرك در منطقه سوسنگرد و غرب اهواز و جلوگیری از انجام عملیات پشتیبانی متقابل^(۱) لشکر پنجم پیاده مکانیزه و لشکر سوم زرهی در دو جبهه جنوب غرب اهواز و دارخوین در شمال آبادان و خرمشهر گردانهای ۳۱ و ۳۲ از همدان و گردانهای ۴۱ و ۴۲ از دزفول و گردانهای ۶۱ و ۶۲ از بوشهر در ۲۱ عملیات هوایی جداگانه نیروهای لشکر نهم زرهی و لشکر پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق را برای جلوگیری از انتقال نیرو به دارخوین بمباران کردند. این بمبارانها درحقیقت در راستای

پشتیبانی از عملیات لشکر ۷۷ انجام می‌شد اما به ظاهر برای پشتیبانی از لشکرهای ۱۶ و ۹۲ تلقی می‌گردید.

در طول این مدت خلبانان نیروی هوایی، شمار ۸۶ سورتی پرواز بمباران هوایی با استفاده از هواپیماهای «اف-۵ی» و «اف-۴ی» و به میزان ۳۷۳۵۳۶ پوند مهمات جنگی بر نیروهای لشکر نهم زرهی و لشکر پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق فروریختند و هرگز اجازه ندادند تا تیپ «۱۰ زرهی» در قیصریه و گردانهای توپخانه‌ای که در غرب جاده «جفیر-هویزه» و سوسنگرد مستقر بودند به غرب کارون در منطقه استحفاظی لشکر ۳ زرهی در حفر انتقال یابند که اگر چنین می‌شد امکان حرکت از رزمندگان اسلام گرفته می‌شد و سرنوشت جنگ در شرق کارون به گونه‌ای دیگر رقم می‌خورد.

جواد فکوری فرمانده شجاع نیروی هوایی و شهید در عملیات ثامن الائمه او مرد میدانهای استراتژیک و تاکتیکی، مرد ستاد و میدانهای رزم در زمین و هوا و دریا بود، او را اسلحه بدست، در حالی که با احتیاط از کنار لوله‌های نفتی جنوب به سوی محمد جهان آرا می‌دود مشاهده می‌کنید

خلبانان هواپیماهای شکاری شناسایی «آراف-۴ی» (RF - E) نیز چهار بار از منطقه اهواز و سوسنگرد و بستان عکس هوایی تهیه کردند تا جا بجایی نیروهای لشکر پنجم پیاده و نهم زرهی در کنترل فرمانده نیروی زمینی باشد و برای انجام عملیات «پاکسازی شرق کارون» اطمینان حاصل گردد.

به همین لحاظ بود که یگانهای لشکر پنجم مکانیزه نتوانستند به سمت جنوب گرایش پیدا کنند و مواضع خود را در عباویه و نزدیک ایستگاه حمید و اطراف جفیر ترک کنند و

در نتیجه سرفرماندهی ارتش عراق تصمیم گرفت تا از نیروی هوایی خود علیه تك احتمالی لشکر ۷۷ بهره جوید و با این نیت هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن خود را از پایگاه‌های هوایی شعبیه و ناصریه از غرب جزیره آبادان در ارتفاع متوسط وارد آسمان جزیره آبادان می‌کرد تا از مسیر شعبیه به «طره‌ی بخاخ» به سمت شادگان روانه نماید. خلبانان هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن عراق تحت کنترل ایستگاه رادار «بصره» بودند و این ایستگاه به محض مشاهده سمت‌گیری هواپیماهای «اف-۱۴» که اغلب بر فراز «خلف‌آباد» در حال پرواز بودند به سوی آبادان و «طره بخاخ» بی‌درنگ دستور بازگشت را به هواپیماهای خودشان می‌دادند و خلبانان عراقی نیز بی‌پروا از هرگونه پرسش و پاسخی در برابر فرماندهان خود بمب‌های خود را بر فراز آبادان و هر جا که بودند به شکل تصادفی، رها می‌کردند و باز می‌گشتند. دشمن از هواپیماهای شنود الکترونیکی خود نیز بسیار حرفه‌ای سود می‌جست. این هواپیماها به نام‌های «قمر» «هلال» و «طایر» بودند که به طور متوسط هریک در طول روز ۵ ساعت پرواز می‌کردند و مکالمات هواپیماهای «اف-۱۴» را با ایستگاه‌های رادار اهواز، بهبهان و بوشهر به خوبی کشف و پردازش و مراتب را بی‌درنگ به فرمانده عملیات هوایی منطقه در ایستگاه رادار بصره اطلاع می‌دادند و او بود که به جنگنده بمب افکنها دستور بازگشت را می‌داد.

روز دوم مهرماه ۶۰ خلبانان اسکادران ۱۱ شکاری شناسایی پایگاه یکم شکاری در مهرآباد تهران با يك فروند هواپیمای فانتوم شکاری شناسایی با انجام سوختگیری درهوا، خود را به آسمان منطقه دارخوین رساندند و براساس درخواست «دسک»^(۱) اروند آخرین عکس هوایی را برای آغاز حمله سرنوشت‌ساز لشکر ۷۷ و نیروهای سپاه پاسداران از گسترش نیروهای تیپ هشتم پیاده مکانیزه، تیپ ششم زرهی و تیپ ۴ پیاده ارتش عراق گرفتند و درفاصله زمانی چند ساعت از لحظه گرفتن عکس و فرود هواپیمای شناسایی کارهای فنی ظهور و چاپ عکس و پردازش اطلاعات و تفسیر آن را انجام داده و با هواپیمای جت فالکن آن را به منطقه بردند و دراختیار نماینده لشکر ۷۷ در پایگاه هوایی امیدیه قرار داده تا آن را بی‌درنگ به فرمانده لشکر، سرهنگ جوادی برساند.

روز پنجم مهرماه حمله لشکر ۷۷ و نیروهای سپاه پاسداران به طور جدی آغاز گردید. در سه روز گذشته هواپیماهای گول پیکر هرکولس (C-۱۳۰) ۵۴ سورتی پرواز خدمات پشتیبانی رزمی در منطقه برای اجرای دستور رزمی «شبح-۲» انجام داده بودند و علاوه بر انتقال سلاح

و مهمات به پایگاه هوایی امیدیه برای فرستادن به قرارگاه لشکر ۷۷ میزان قابل توجهی نیروی تازه نفس مردمی به جبهه شادگان جابجا کرده بودند.

در این روز خلبانان پایگاه ششم شکاری با شمار ۴ فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن «فانتوم-۲» به قرارگاه لشکر سوم زرهی در منطقه مارد حمله‌ور شدند و هدفهایی را در چارچوب مختصات جغرافیایی ۳۲۰ شمالی، ۱۱۰۴۸ شرقی و ۳۱۰۳۰ شمالی، ۱۹۰۴۸ شرقی و ۲۴۰۳۰ شمالی، ۱۱۰۴۸ شرقی و ۲۸۰۳۰ شمالی، ۱۶۰۴۸ شرقی با ۱۳۱۲۰ پوند مهمات جنگی به شدت بمباران کردند و دشمن هم با موشکهای «سام-۲» و «سام-۳» شلیک‌هایی را علیه این گروه پروازی انجام داد که نتیجه بخش نبود.

فرمانده لشکردهم زرهی دشمن در منطقه غرب دزفول برای این که پایگاه هوایی دزفول را غیرفعال سازد از ساعت ۱۳:۵۰ در همین روز پایگاه هوایی مذکور را زیر آتش سنگین توپخانه زمینی قرار داد که بر اثر آتشباری آنها در انبارهای مهمات پایگاه هوایی دزفول آتش سوزی به راه افتاد و تعداد ۶ جعبه مهمات حاوی بمبهای «MK-۸۱» ۲۵۰ پوندی آتش گرفت که بی‌درنگ با اجرای دستورالعمل آتش‌نشانی پایگاه، آتش مهار گردید و هیچ انفجاری صورت نگرفت اما یک نفر سرباز بنام غلامرضا اله‌مراد شهید گردید و یک خودروی بالابر کلارک صدمه دید که آن هم برای تعمیر از محوطه انبارهای مهمات خارج گردید.

سرهنگ خلبان جواد فکوری فرمانده اسبق نیروی هوایی و عده‌ای از افسران ارشد خلبان در قرارگاه لشکر ۷۷ حضور یافته بودند و عملیات هوایی را زیر نظر داشتند. او با این که فرمانده نیروی هوایی نبود اما به دلیل سوابق عملیاتی تاکتیکی و استراتژیکی در طول مدتی که از جنگ می‌گذشت باز هم به امر امام (ره) به منطقه آمده بود زیرا فرمانده جدید نه‌اجا هنوز اشراف عملیاتی به عملیات مشترک و جبهه‌ها نداشت.

او از پایگاه هوایی امیدیه دستور زیر را به معاون عملیاتی نیرو سرهنگ خلبان بهرام هشیار که در پست فرماندهی پایگاه دزفول پروازهای عملیاتی و نبردهای هوایی را هدایت و رهبری می‌کرد صادر کرد. این دستور علاوه بر تعهدات مندرج در دستور عملیاتی «شبح-۲» بود.

الف. همکاری لازم با نزاجا انجام شود.

ب. حداقل تعداد ۵ فروند هواپیمای هرکولس (C-۱۳۰) و همین تعداد هواپیمای فرندشیپ (F-۲۷) برای حمل سریع مجروحین و شهدا و سایر خدمات پشتیبانی رزمی در این عملیات منظور شود.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ▶ ۱۷۳

ج. پرواز برای مأموریت‌های مسلحانه هوایی در منطقه اهواز و ماهشهر اضافه شود.
د. برای تهیه آتش پشتیبانی هوایی و انجام مأموریت‌های پشتیبانی نزدیک هوایی آمادگی لازم را داشته باشید تا در صورت درخواست فرماندهی ن‌جا بی‌درنگ برای بمباران هوایی دشمن روانه شوند.

نیروی زمینی ارتش نیز طی شماره ۳۵۰ / ۸ / ۲۰۱ / ۴ - ۶۰ / ۷ / ۴ اعلام نمود که:
برابر تماس تلفنی فرمانده نیروی زمینی و با توجه به هماهنگی‌های قبلی لشکر ۷۷ با افسران اعزامی نه‌جا، عملیات لشکر مذکور یک دقیقه بعد از نیمه شب ۶۰ / ۷ / ۵ جهت پاکسازی شرق کرون در شمال آبادان آغاز می‌گردد.
خواهشمند است دستور فرمائید آن نیرو در این مورد همکاری‌های لازم را از هر جهت انجام دهد.

فرمانده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران
سرتیپ قاسمعلی ظهیرنژاد

در این روز خلبانان پایگاه سوم شکاری که برای پشتیبانی از دستور رزمی «شبح-۲» به صورت مأمور به پایگاه هوایی دزفول آمده بودند با تعداد ۴ فروند هواپیمای «اف-۴ئی» وارد عملیات شده و به منطقه «مارد» حمله‌ور شدند و با ۱۱۳۳۲ پوند مهمات جنگی، نیروهای تیپ ششم زرهی ارتش عراق را بمباران کردند و دقایقی بعد خلبانان پایگاه ششم شکاری بوشهر با چهار فروند هواپیمای «فانتوم-۲» به نیروهای تیپ هشتم زرهی ارتش عراق در جنوب سلیمانیه تاختند و ۱۳۱۲۰ پوند مهمات بر دشمن فرو ریختند.

تیپ ۴۴ پیاده و تیپ ۸ پیاده مکانیزه در برابر یورش تیپ‌های لشکر ۷۷ و گردان‌های سپاه پاسداران دفاع می‌کردند و درحالی که نیاز شدید به پشتیبانی هوایی هواپیماهای عراقی داشتند اما به علت وجود هواپیماهای «اف-۱۴» مجهز به موشک‌های فنیکس درحال پرواز بر فراز منطقه نبرد، هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن عراقی نمی‌توانستند خود را به

نقاشی یادمان از عملیات «ثامن الأئمه» هنرمند نقاش آقای جلالی تبار

مرکز منطقه نبرد یعنی آسمان «مارد» و «دارخوین» برسانند. آنها فقط تا آبادان می‌آمدند و بمبهایشان را رها می‌کردند و باز می‌گشتند. اگر چه شهر آبادان خسارات زیادی در این روز دید اما نیروهای لشکر ۷۷ توانستند بدون تلفات ناشی از بمبارانهای هوایی به پیشروی خود ادامه دهند.

برعکس نیروی هوایی عراق، خلبانان جنگنده بمب افکن پایگاه ششم شکاری بوشهر و پایگاه چهارم دزفول در زیر پوشش هوایی هواپیماهای جنگنده رهگیر «اف-۱۴» با سرعت به مرکز منطقه عملیات نفوذ می‌کردند و با دقت هرچه تمامتر بمبهای خود را علیه نیروهای لشکر سوم زرهی فرو می‌ریختند.

روز پنجم شهریور، خلبانان پایگاه ششم شکاری با ۴ فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن «فانتوم-۲» به «مارد» حمله‌ور گردیدند و بازم به درخواست دسک ماهشهر ۱۳۱۲۰ پوند مهمات بر نیروهای لشکر سوم زرهی ارتش عراق در مختصات جغرافیایی: ۳۰°۲۰' شمالی، ۴۸°۰۰' شرقی و ۳۰°۴۵' شمالی، ۴۸°۳۰' شرقی و ۳۰°۲۱' شمالی، ۴۸°۰۰' شرقی و ۳۰°۲۴' شمالی، ۴۸°۰۰' شرقی فرو ریختند، در حقیقت این اهداف، قرارگاه لشکر سوم زرهی ارتش عراق و ملحقات آن در غرب رود کارون و یکی از پل‌های مستقر بر کارون در منطقه «قصبه» بود. این قرارگاه توسط گردان‌های لشکر ۳ زرهی ارتش عراق مانند نگین انگشتی در بر گرفته شده بود و آتش توپخانه زمینی ارتش ایران به این نقطه راهی نداشت.

دفاع هوایی صحنه نبرد در این قرارگاه با موشک‌های «سام-۶» که بر خودروی شنی‌دار سوار بودند تأمین می‌شد، اما این موشک‌ها به ارتفاع ۵۰۰۰۰ پایی نمی‌رسیدند و از این رو هواپیماهای فانتوم ایرانی در امان بودند.

در این عملیات دشمن دست به ابتکار جالبی زده بود و روی رادیوی «UHF» فرکانس مخصوص تماس هواپیماهای «اف-۴» با زبان فارسی اعلان نمود که بمب‌هائیتان را در اینجا رها نکنید، ما نیروهای خودی هستیم که البته خلبانان این گروه پروازی براساس دستوررزمی و دستور تاکتیک و دستورآتش وظیفه خود را باید انجام می‌دادند که دادند و بمب‌هائیشان را با دقت به هدف زدند. فرمانده‌ای که ناگزیر شود از چنین شیوه خطرناکی در جنگ استفاده کند نشان درماندگی آن یگان است، مانند غریقی که به هر چیزی بر آب چنگ می‌اندازد. در اینگونه موارد هیچ مسئول رادیویی حق ندارد روی فرکانسی که توسط دیگری شنود می‌شود حرف بزند زیرا بی‌تردید استفاده چندثانیه‌ای ما از رادیوی «یو-اچ-اف» در منطقه عملیات محل قرارگاه خودی را به دشمن نشان خواهد داد و به خوبی کشف خواهد شد.

در همین عملیات هوایی بود که شیرازه فرماندهی کنترل دشمن از هم پاشیده شد و پیروزی در پی پیروزی برای ارتش ایران رقم خورد.

ساعت ۱۲:۳۰ همین روز نیز سرانجام هواپیماهای دشمن خود را از روی دریا و آب‌های خلیج فارس به نزدیکی دهکده «خوردورق» رساندند، بی هیچ درنگی یک فروند هواپیمای «اف-۱۴» با شناسه «اژدهای-۵» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی از لشکر ۷۷ به سوی آنها روانه شد و با شلیک یک فروند موشک فنیکس (AIM-۵۴) یکی از آنها را هدف قرار داد، هواپیمای دشمن در کنار دهکده «خوردورق» سرنگون شد و دیگر هواپیماها بمب‌هائیشان را بی‌هدف رها ساخته و گریختند.

ساعت ۱۵:۲۶ باردیگر یک فروند از هواپیماهای دشمن توسط خلبان هواپیمای «اف-۱۴» با شناسه «پلنگ-۵» هدف قرار گرفت و خلبان آن بیرون پرید.

ساعت ۱۷:۲۰ باردیگر درگیری هوایی بین خلبانان «اف-۱۴» و هواپیماهای دشمن روی داد، در حملات هوایی قبلی هواپیماهای نیروی هوایی عراق در ارتفاع ۲۴۰۰۰ پا و سرعت ۳۵۰ نات^(۱) به منطقه نزدیک می‌شدند، اما در این حمله سعی کرده بودند در ارتفاع

(۱) نات «KNOT» واحد استاندارد سرعت در ناوبری هوایی است «NAUTICAL MILE PER HOUR» به معنی گره دریایی

بر ساعت است، هر ناتیکیال مایل یا گره دریایی برابر ۱۸۵۲ متر و یا ۶۰۰۰ پا می‌باشد.

پست و سرعت ۵۵۰ نات خود را به منطقه عملیات برسانند و نیروهای لشکر ۷۷ را بمباران کنند، غافل از این که رادار هواپیماهای «اف-۱۴» برای مراقبت و جستجوی دشمن در ارتفاع پایین به کار گرفته می‌شود و سرانجام یک فروند از آن‌ها اسیر شلیک به موقع موشک فنیکس گردید و منهدم شد.

ناگفته نماند که این بار هواپیمای «اف-۱۴» به ارتفاع ۳۵۰۰ پایی آمده بود و رادارهای نیروی هوایی عراق از «بصره» نمی‌توانستند هدفی را در این ارتفاع پایین و در این فاصله دور، بر فراز ماهشهر، روی صفحه‌ی رادار خود داشته باشند و به همین دلیل هواپیماهای دشمن غافلگیر شدند. خلبانان هواپیماهای جنگنده بمبافکن دشمن گویا در یک اقدام هماهنگ در درون خودشان هنگام اعزام آنها به منطقه نبردی که که گستردگی آن از طرف شرق منطقه شامل بندر ماهشهر و پایگاه هوایی امیدیه می‌شد بمبهای خود را پیش از رسیدن به منطقه نبرد بر فراز شهرستان آبادان رها می‌ساختند و به پایگاههای خود باز می‌گشتند، این عملیات به ترتیب به شرح زیر انجام گردید.

ساعت ۰۸:۲۴ چهار فروند هواپیمای «سوخوی-۲۰» در اطراف آبادان ظاهر شدند و بمبهای خود را در بیابانهای کنار شهر فروریختند.

ساعت ۱۴:۵۵ چهار فروند هواپیمای «سوخوی-۲۰» اطراف آبادان را بمباران کردند.

سمت راست تصویر سرگرد یداله خلیلی از قهرمانان جنگ که به مقامهای مهم مدیریتی کشور در بخش هوانوردی غیر نظامی نیز دست یافت و در چپ سروان محمد مسبوق کمک خلبان او که این دو خلبانانی بودند که آخرین هواپیمای دشمن را در عملیات ثامن‌الائمه ساقط کردند

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۱۷۷

ساعت ۱۵:۱۵ چهار فروند «میگ-۲۳» شهر آبادان را بمباران کردند.

ساعت ۱۷:۳۹ دو فروند هواپیمای «میگ-۲۳» برای چندمین بار آبادان را بمباران کردند.

ساعت ۱۴:۰۵ نیز يك فروند هلی‌کوپتر دشمن برفراز قرارگاه لشکر ۳ زرهی دشمن در غرب کارون سقوط کرد.

روز ششم مهرماه خلبان هواپیمای «اف-۱۴» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی برفراز منطقه نبرد «ثامن‌الائمه» با شناسه «پلنگ-۳» در مشاهدات خود پس از پرواز گزارش داد که ساعت ۱۷:۳۰ تعداد زیادی تانک و نفربر زرهی را در غرب رود کارون که به صورت ستون نظامی در دو خط موازی به سمت پل «قصبه» در حرکت بودند دیده است. تیپ ۸ پیاده مکانیزه و تیپ ۴ پیاده به تدریج به سمت جنوب رانده شدند و از روی پلهایی که در منطقه «قصبه» ارتش عراق خود بر رود کارون بنا نهاده بود، ادوات زرهی و خودروهای خود را رها کرده و پیاده به غرب رود کارون نقل مکان کردند و این ستون زرهی که خلبان در مشاهدات خود به آن اشاره داشت برای کمک به یگانهای شرق کارون در راه بود، برای پاتک آینده که هرگز نتوانست به موقع به کمک تیپهای یاد شده به منطقه شرق کارون وارد شود تا پاتکی انجام شود. در اینجا باید شکر خدا کرد که چنین لشکری در ارتش بود و چنین رودخانه کارونی در این سرزمین که مانع طبیعی خدادادی برای حفاظت این لشکر با ایمان و مصمم.

سرهنگ خلبان بهرام هشیار دستور داد تا این ستونهای در حال عقب نشینی و نیروهای احتیاطی که به منطقه وارد می‌شدند بمباران گردند و درهمین روز

در يك عملیات هوایی هماهنگ با قرارگاه ماهشهر، شمار ۱۲ فروند هواپیمای «اف-۴بی» در سه گروه چهار فروندی، نیروهای دشمن در غرب منطقه «قصبه» واقع در مختصات جغرافیایی ۳۰°۳۲' شمالی، ۴۸°۱۴' شرقی و ۳۰°۲۸' شمالی، ۴۸°۰۵' شرقی را با فروریختن ۳۹۳۶۰ پوند مهمات جنگی بمباران کردند و آخرین تلاشهای دشمن درهم شکسته شد.

دشمن پس از بمباران هوایی و پراکنده شدن هواپیماها چند فروند موشک زمین به هوای «سام-۲» از منطقه‌ای در پشت جبهه به سوی آنها شلیک کرد که اثری نداشت و به نظر می‌رسید تنها برای راضی کردن سرفرماندهی ارتش عراق که از دست فرماندهان ایران بسیار عصبانی بود، شلیک شده باشند.

ساعت ۰۹:۵۵ يك فروند هواپیمای جنگنده رهگیر دشمن نیز بر فراز پل تنومه در داخل خاک عراق هدف موشك هواپیمای «اف-۱۴» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی که بر فراز ماهشهر پرواز می کرد قرار گرفت و سرنگون شد.

ساعت ۱۳:۰۵ همین روز جنگ و درگیری هوا به هوا به عمق گسترش دشمن کشیده شد، این درگیری و شلیك موشك در فاصله ۱۷ مایلی بین دو هواپیما توسعه می یابد، جایی که حوزه دفاعی موشکی «سام-۲» بود و در این درگیری سرگرد یداله خلیلی و سروان محمد مسبوق خلبانان هواپیمای رهگیر «اف-۱۴» با شناسه «پلنگ-۲» يك فروند دیگر از هواپیماهای نیروی هوایی عراق را هدف قرار دادند، دشمن ۳ فروند موشك «سام-۲» به سوی هواپیمای «اف-۱۴» شلیك کرد که هواپیما صدمه ای ندید.

روز هفتم مهرماه، خلبانان پایگاه ششم شکاری بوشهر با ۸ فروند هواپیمای «اف-۴بی» اهدافی را واقع در مختصات جغرافیایی ۲۸°۳۰ شمالی، ۴۸°۰۸ شرقی بمباران کردند و ۲۶۲۴۰ پوند مهمات جنگی بر نیروهای دشمن فروریختند و نیروهایی که برای کمک رسانی و تقویت تیپهای هشتم پیاده مکانیزه و ۴۴ پیاده وارد کارزار شده بودند را در غرب کارون تار و مار کردند.

سرگرد خلبان مهرداد مستشاری که در این عملیات به همراه فلاحی و فکوری به شهادت رسید

با به دست آمدن پیروزی در این عملیات و مستقر شدن لشکر ۷۷ در مواضع دفاعی در شرق کارون يك سانحه هوایی برای يك فروند هواپیمای ترابری مأمور خدمات پشتیبانی

رزمی اتفاق افتاد که شاهد پیروزی‌های عملیات «ثامن‌الائمه» را درکام کارکنان نیروی هوایی اندکی تلخ نمود، ماجرای آن روز چنین بود که پس از پایان موفقیت آمیز عملیات «ثامن‌الائمه» فرماندهان عالی‌رتبه ارتش تصمیم به بازگشت به تهران گرفتند و برای این منظور يك فروند هواپیمای هرکولس (C-۱۳۰) با يك خلبان و دو نفر كمك خلبان و ۶ نفر خدمه پروازی، ساعت ۱۳:۵۰ روز هفتم مهرماه از فرودگاه مهرآباد به پایگاه هوایی بوشهر پرواز کرد و از آنجا به فرودگاه اهواز رفت و ساعت ۱۸:۴۳ این هواپیما به همراه ۴۰ سرنشین و ۲۷ نفر مجروح و پیکر پاک ۳۲ شهید عملیات «ثامن‌الائمه» از فرودگاه اهواز به مقصد فرودگاه مهرآباد تهران به پرواز درآمد.

سرتیپ ولی‌اله فلاحی جانشین رئیس ستاد ارتش، سرهنگ خلبان جواد فکوری فرمانده سابق نیروی هوایی و وزیردفاع درکابینه شهیدرجایی، سرهنگ موسی نامجو وزیر دفاع جدید در کابینه شهید باهنر، سرهنگ یوسف کلاهدوز قائم‌مقام سپاه پاسداران و برادر محمدجهان‌آرا فرمانده سپاه پاسداران خرمشهر و آبادان و سرهنگ خلبان مهرداد مستشاری از جمله سرنشینان این هواپیما بودند.

هواپیما ساعت ۱۹:۵۹ در ۱۷ مایلی فرودگاه مهرآباد تهران و جنوب غربی «کهریزك» دچار سانحه شد و خلبان تلاش کرد تا هواپیما را در بیابانهای اطراف با وضعیت اضطراری فرود آورد که در این فرود شمار ۴۹ نفر از سرنشینان از جمله ۵ شخصیت نامبرده و سرهنگ خلبان مهرداد مستشاری به شهادت رسیدند و فقط ۲۷ نفر از سرنشینان هواپیما نجات یافتند.

آمار و ارقام فعالیتهای نه‌اجا

زمان آغاز عملیات «شبح-۲» با شروع عملیات «ثامن‌الائمه» تفاوت زیادی داشت، هنگامی که عملیات هوایی «شبح-۲» یعنی عملیات پشتیبانی هوایی از «ثامن‌الائمه» در جریان بود خلاصه فعالیتهای نه‌اجا به شرح زیر بوده است:

الف . مهمات هوایی مصرف شده در منطقه دارخوین و منطقه بستان و سوسنگرد ۵۶۸۵۴۸ پوند برابر با ۲۷۹ تن.

ب . شمار سورتی پرواز بمباران هوایی توسط هواپیماهای جنگنده بمب افکن «اف-۴ی» و «اف-۵ی» در عملیات آتش پشتیبانی هوایی ۱۵۰ سورتی.

ج . شمار سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی در عملیات دفاع هوایی توسط هواپیماهای «اف-۱۴» و هواپیماهای جنگنده رهگیر «اف-۵» و «اف-۴» ۷۵۳ سورتی.

د. شمار سورتی پرواز ترابری هوایی در خدمات پشتیبانی رزمی ۱۷۷۰ سورتی.
ه. انهدام ۷ فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن نیروی هوایی عراق که قصد بمباران نیروهای خودی را داشتند و همچنین يك فروند هلی کوپتر توسط موشك های هوا به هوا «فنیكس»

نتایج عملیات

مناطق آزاد شده :

جاده های آسفالته ماهشهر - آبادان، آبادان - اهواز، کارخانه شیر پاستوریزه کارخانه قایق سازی، تصرف و انهدام سه پل نظامی بر روی رود کارون پاکسازی یکصدوپنجاه کیلومتر مربع از خاک خوزستان.

تجهیزات منهدم شده دشمن:

حدود ۹۰ دستگاه تانك و نفربر زرهي و حدود ۱۰۰ دستگاه خودرو، چندین انبار مهمات پای کار و ۲ دهانه پل نظامی دشمن.

تعداد کشته و زخمی های دشمن بیش از ۲۰۰۰ نفر گزارش گردید و شمار اسرا ۱۸۰۰ نفر بودند.

غنائم بدست آمده : یکصد و شصت دستگاه تانك و نفر بر، ۱۵۰ دستگاه خودرو، ۳۰ دستگاه بولدوزر و ماشینهای راه سازی، ۵ عراده توپ ۱۵۰ میلی متری، ۲ قبضه کاتیوشا، شماری تفنگ ۱۰۶ و مقدار زیادی مهمات و سلاحهای انفرادی.

پیام حضرت امام(ره)

در رابطه با این پیروزی بزرگ پیام حضرت امام به شرح زیر به نیروهای مسلح ابلاغ گردید:
تیمسار سرتیپ فلاحی، تیمسار سرتیپ ظهیرنژاد و جناب آقای محسن رضایی «ایدهم اله»

تلگراف شما در خصوص فتحی بزرگ که خداوند تعالی نصیب ارتش، نیروی هوایی و هوانیروز، سپاه پاسداران، بسیج، ژاندارمری، فداییان اسلام و سایر نیروهای مردمی فرموده و محاصره آبادان به طور کامل شکسته شده است واصل گردید.

این پیروزی بزرگ را به فرماندهان تمامی نیروهای مسلح سربازان ارجمند و سپاهیان نیرومند تبریک می گویم و امید است این سرافرازی ها را که برای اسلام و میهن فراهم می کنند منظور نظر مبارك «ولی اله الاعظم بقیه اله ارواحنا له فدا» باشد و آخرین

پیروزمندی را که بیرون راندن نیروهای متجاوز کافر از سرزمینهای میهنمان است ملت شریف به زودی مشاهده کند اینجانب به اسم ملت بزرگ ایران از رزمندگان دلیر ارتش و سپاه و دیگر قوای مسلح «ایدهم اله تعالی» تقدیر و تشکر می‌کنم از خداوند متعال توفیق نصرت و عظمت اسلام و مسلمین و به خصوص نیروهای مسلح اسلامی را خواستارم.

والسلام علیکم روح‌الله الموسوی الخمینی ۶۰/۷/۵

در خاتمه این مقاله با دستخط حضرت امام(ره) که نوشته بود:

" امید است این سرافرازی‌ها را که برای اسلام و میهن فراهم می‌کنند منظور نظر مبارك «ولی‌الله الاعظم بقیه اله ارواحنا له فدا» باشد و آخرین پیروزمندی را که بیرون راندن نیروهای متجاوز کافر از سرزمینهای میهنمان است ملت شریف به زودی مشاهده کند"

با این سخنان يك استراتژی برای جنگ تعریف شد، دیگر ارتش فهمید که اگرچه تاکنون با همین اندیشه وارد جنگ شده بود و با همین اندیشه (بیرون راندن ارتش متجاوز) به او اجازه خروج از پادگانها داده شده بود، پس باید که همین استراتژی را دنبال کند. معلوم شد که استراتژی فرماندهی کل قوا بیرون راندن ارتش متجاوز عراق از سرزمینهای اشغالی است و نه چیز دیگری آنهایی که می‌گفتند «جنگ، جنگ، تا پیروزی» نیز براساس همین اشاره حضرت امام(ره) شعار سرداده بودند و در اینجا بود که ارتش با دلگرمی بیشتر با تمام دشواریها و کمبودها تا فتح خرمشهر و بیرون راندن ارتش عراق عملیات آفندی خود را ادامه داد و در پی «ثامن‌الأئمه» همه پیروزی بود یکی پس از دیگری تا زمانی که استراتژی جنگ با استراتژی انقلاب درهم آمیخت.

شبح ۲: عملیات تاکتیکی نه‌جا - عملیات طریق القدس

مقدمه

با کسب پیروزی در عملیات ثامن‌الائمه نخستین تجربه پیروزی بزرگ در آزادسازی سرزمینهای اشغال شده در خوزستان برای ارتش جمهوری اسلامی ایران بدست آمد تا روحیه دشمن ستیزی نیروهای مسلح به‌ویژه نیروی هوایی دو چندان شود. بدین ترتیب امید به گشایش بن‌بستهای سیاسی و نظامی جبهه‌های جنگ، سراسر نیروی هوایی را فرا گرفت.

مدتها بود که تعدادی از فرماندهان ارتش جمهوری اسلامی ایران به‌دنبال فرصت مناسب برای دورکردن لشکر نهم زرهی و لشکر پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق از شهر اهواز بودند. برای این کار طرح‌هایی را نیز فراهم آورده که از جمله طرح آزادسازی جنوب غرب با نام عملیات نصر بود که طی تجربه‌ای ناموفق در دی‌ماه سال ۱۳۵۹ انجام شده، و در پی آن طرح عملیات طریق القدس را تدارك دیده بودند. با اجرای این طرح بهترین فرصت ممکن در نیمه دوم سال ۶۰ بدنبال شکست سنگین لشکر سوم زرهی ارتش عراق در شرق کارون در ناحیه سلمانیه، مارد و حفار و جاده مهم سوق الجیشی آبادان ماهشهر در شمال جزیره آبادان بدست آمد.

فرماندهان جدید نیروی زمینی و هوایی ارتش پس از شهادت سرهنگ خلبان جواد فکوری فرمانده شهید نیروی هوایی تغییر کردند و سرتیپ قاسمعلی ظهیرنژاد از فرماندهی نیروی زمینی به ریاست ستاد مشترك ارتش و سرهنگ علی صیاد شیرازی به فرماندهی نیروی زمینی ارتش منصوب شدند. آنها علاقه‌مند بودند تا علاوه بر اثبات توانایی‌های نهفته در ارتش، تفکر جدید و جوان فرماندهان ارتش در حوزه‌های تاکتیک و دکترین تعرضی مبتنی بر اعتقادات اسلامی و شهادت‌طلبی را به عنوان انگیزه‌ای قوی و قابل اعتماد در روند پیروزی‌آفرین جنگ در تاریخ نهادینه سازند. اما نیروی هوایی با فرمانده جدید خود، با همان ترتیب و ترکیب نیروی^(۱) منظور شده در عملیات شبح-۲ در طول مهرماه در حال ادامه دفاع هوایی صحنه نبرد، جمع‌آوری اطلاعات و هشدار سریع از حملات هوایی دشمن و خدمات پشتیبانی رزمی برای عملیات ثامن‌الائمه بود. فرمانده جدید نیز نخستین طرح خود را بر پاکسازی نیروی هوایی قرار داده و ظرف مدت کوتاهی نزدیک به ۷۰۰۰ نفر از کارکنان

(۱) ترتیب نیرو اصطلاحی است که در مورد امور استعداد، سازمان، هویت، گسترش، تاکتیک، آموزش، آماد و پشتیبانی و ... صحبت می‌کند.

متخصص نیرو را که در بین آنها خلبانان و کارکنان متخصص نیز به نسبت زیاد بودند، از کار برکنار کرد. این موضوع مورد اعتراض سرتیپ ظهیرنژاد رئیس ستاد مشترک قرار گرفته و نه‌اجا سعی می‌کرد دلایل قانونی برای این کار فراهم آورد. افسران عملیات و لجستیک و نیروی انسانی در کمیسیونهای پی‌درپی ستادی و بررسی‌های طولانی مدت درگیر این قضایا بودند.

بار دیگر علیرغم شیرینی کام نیروی هوایی از پیروزی بزرگ ثامن‌الائمه ناامنی شغلی بر کارکنان نیروی هوایی سایه افکنده بود و این موارد موجب شد تا فرصت کافی برای تعامل و هماهنگی با فرماندهان جدید نیروی زمینی فراهم نشود و همان دستور رزمی شب-۲ برای عملیات طریق‌القدس در نظر گرفته شود.

نام عملیات

در پی عملیات پاکسازی شرق کارون که به نام عملیات ثامن‌الائمه در تاریخ ثبت گردید، نیروی هوایی با دستور رزمی شب-۲ موفقیت بزرگی را تجربه نمود. اکنون بار دیگر دستور رزمی شب-۲ با همان کیفیت قبلی از سوی نه‌اجا به یگانهای رزمی هوایی ابلاغ گردید. اگرچه دستور عملیاتی طریق‌القدس برای فتح بستان و پاکسازی غرب اهواز و سوسنگرد از عناصر لشکرهای نهم زرهی و پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق صادر شده بود اما بازهم شب-۲ کارساز می‌نمود و تاکتیک بمباران ارتفاع بالا برای دشمن بسیار خطر آفرین به نظر می‌رسید و تا آن زمان دشمن نتوانسته بود برای آن چاره‌ای بیاندیشد.

دستور رزمی شب-۲ در پشتیبانی از عملیات طریق‌القدس در تاریخ ۶۰/۸/۳۰ مبنی بر مراقبت مسلحانه هوایی و دفاع تاکتیکی هوایی، ارائه خدمات پشتیبانی رزمی هوایی، پردازش اطلاعات و اعلام هشدار سریع (EARLY WARNING) و تهیه آتش پشتیبانی هوایی (البته این مورد آخر در صورت اعلام نیاز لشکر ۱۶ زرهی توافق شده بود) انتشار یافت و مراقبت و دفاع تاکتیکی هوایی، پروازهای خدمات پشتیبانی رزمی و عکسبرداری تاکتیکی هوایی از روز بیست و سوم مهر آغاز گردید.

زمان آغاز عملیات برای نیروهای رزمنده اسلام در ۳۰ دقیقه بامداد روز هشتم آذر ماه با حرکت نیروهای مانوری تعیین شده بود.

رمز عملیات

در قرارگاه کربلا ۱ تصمیم گرفته شد برای آنکه دشمن از حمله آگاه نشود هیچگونه رمز شروع عملیات به یگانها مخابره نشود و به همان امریه زمان تك كه قبلاً ابلاغ گردیده است اکتفا گردد. لشکر ۱۶ زرهی و تیپ ۳ لشکر ۹۲ طی پیامی به ستاد کربلا ۱ اعلام داشتند که عملیات را در ساعت ۳۰ دقیقه روز یکشنبه هشتم آذر ۱۳۶۰ شروع نموده اند.

منطقه عملیات

منطقه عملیات طریق القدس در سمت شرق از هویزه تا سوسنگرد و در ادامه این خط به سمت شمال تا تپه‌های رملی در دامنه جنوبی میشداغ و در بخش غربی آن خط مرز دو کشور ایران و عراق از پاسگاه سوبله در شمال غربی منطقه عملیات تا هورالهویزه در جنوب غربی و در شمال آن رودخانه کرخه کور گسترده بود. البته این وسعت شامل مناطق و دهکده‌ها و قریه‌ها و جاده‌های ارتباطی و شهرها و بیابانهایی می‌شد که عملیات نیروی زمینی و یگانهای مانوری لشکرهای ۱۶ زرهی و ۹۲ زرهی و تیپهای ۱ عاشورا، ۲ کربلا، ۳ امام حسین و ۴ امام سجاد و گردانهای تقویت کننده می‌توانستند تحت تأثیر قرار بدهند. منطقه عملیات هوایی شبخ-۲ مربوط به عملیات طریق القدس خط واصل العماره در خارك عراق تا شوش و از آنجا شوشتر در خاك ایران تا شهرکهای ویس و رامین در شمال شرق اهواز و در ادامه به سمت جنوب تا منصوریه و از آنجا به سمت غرب تا هورالهویزه و رسیدن به شطالعرب در داخل خاك عراق، از آنجا به سمت شمال تا فرودگاه قلعه صالح و در ادامه تا العماره کنترل آسمان این منطقه عملیاتی بر عهده سازمان رزمی دستور رزمی شبخ-۲ بود که روی نقشه هوایی به خوبی نمایان شده است.

اهداف عملیات

هدف کلی، انهدام و بیرون راندن متجاوز از مناطق اشغالی و رسیدن به خطوط مرزی بود و اهداف تاکتیکی عبارت بودند از:

- الف- قطع پیوستگی جبهه دشمن در خوزستان
- ب- انهدام نیروهای دشمن
- پ- پس گرفتن بستان به عنوان يك هدف استراتژیک و تاکتیکی
- ت- بازپس گیری تنگه چزابه
- ث- تأمین کرانه شمالی رودخانه نیسان برای صرفه جویی در قوا
- ج- متکی کردن پدافند به هورالهویزه و تنگ چزابه

شرایط عمومی کشور و اوضاع بین‌المللی

با شکست سنگین لشکر سوم زرهی ارتش عراق در شمال آبادان و آزاد شدن مناطق اشغالی شرق کارون در عملیات ثامن‌الائمه و جابجایی قرارگاه لشکر سوم زرهی از حفار غربی به آن سوی خط مرزی و در حوالی تنومه، ارتش عراق دریافته بود که مقاومت در حفظ سرزمینهای اشغالی ایران در سایر نقاط بویژه در غرب سوسنگرد و بستان نیازمند انبوه تجهیزات و تسلیحات مدرن، پیشرفته و کارآمد امروزی است. کارآمدی تسلیحات باید به حدی باشد که بتواند پارامترها را در معادله لنکستر را فراهم آورد:

$$[\text{قدرت مؤثر دفاعی} = \text{اثر سلاح} \times ۲ (\text{تعداد سلاح})]^{(۱)}$$

از این رو لازم بود تا با سرعت هرچه تمامتر هواپیماهای میراژ خریداری شده از کشور فرانسه را با کمکهای تکنیکی و آمادی این کشور وارد معرکه نماید.

هواپیماهای میراژ F-۱۰۰ به تعداد ۲۵ فروند توسط کارخانه داسولت برگه در اختیار نیروی هوایی عراق قرار داده شده بود که این هواپیماها مجهز به موشکهای هوا به هوای راداری بنام سوپرماترا R-۵۳۰ بودند که با موشکهای فنی‌کس که از هواپیماهای اف-۱۴ ایرانی شلیک می‌شدند برابری نزدیکی داشتند و برتری نیروی هوایی ایران را در آسمان مناطق عملیاتی می‌توانست خنثی نماید. از آنجا که نیت کشورهای بزرگ غربی مانند آمریکا و فرانسه بر این راهبرد استوار بود که در این جنگ پیروز میدان ارتش عراق باشد و یا هیچ یک از دو کشور پیروزی نداشته باشند، در نتیجه ضعف نیروی هوایی عراق را علیرغم معاهدات بین‌المللی در مورد عدم تحویل سلاح به کشورهای متخاصم در زمان جنگ با شتاب فراوانی پوشش دادند. این در حالی بود که برای تقویت سامانه کنترل آسمان منطقه عملیات در خوزستان یک فروند هواپیمای ایلوشین - ۷۶ معروف به کاندید در نیروی هوایی عراق را به رادارتایگر ساخت کارخانه تامپسون - سی - اس - اف در فرانسه مجهز ساختند تا بتواند به عنوان آواکس در منطقه خوزستان ضعف سامانه مراقبت تاکتیکی هوایی نیروی هوایی عراق را بیوشاند. این هواپیمای آواکس جدید را بغداد نامیدند. رادار آن محدودیت جستجوی هدف در یکصد و هشتاد درجه از دید پشت سر داشت و فرانسویها دومین فروند از این هواپیما را به رادار مدرنتری از نوع تایگر که بر پشت کاندید سوار می‌شد و با گردش آنتن آن حول محور عمودی

(۱) لنکستر یک استراتژیست نظامی غربی بوده که این معادله را بنا نهاده و با یک حساب سرانگشتی می‌توان دریافت که معادله‌ای است برای مقابله با هجوم انبوه نیروی انسانی در جنگ.

هواپیما به صورت ۳۶۰° درجه پوشش راداری ارتفاع پایین را برای کشف و مقابله با هواپیماهای ایرانی که در مناطق عملیاتی خوزستان در ارتفاع پست پرواز می‌کردند، تا فاصله ۴۰۰ کیلومتری درون فضای ایران فراهم آوردند.

هواپیمای جنگنده اف-۴ی در مأموریت حمایت ارتفاع پایین نیروهای رزمنده زمینی در عملیات طریق القدس

از سوی دیگر کشور کمونیست اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی با استفاده از حمایت‌های طرفداران خود در حزب سیاسی توده که بصورت نفوذی و پنهان در ارتش ایران بویژه در نیروی دریایی رخنه کرده و وابستگی کهنه و خطرناک عقیدتی به نظام مارکسیستی - لنینیستی اتحاد جماهیر شوروی را پیدا کرده بودند، کشتیهای حامل انواع سلاحهای زمینی مانند توپ تانکهای تی-۷۲ (T-۷۲) و زره پوشها (که با مساعدت دولت کویت این سلاحها بر تریلرها و کامیونها بارگیری می‌شدند و بی‌آنکه مورد ارزیابی گمرک کویت قرار گیرند) بی‌توقف به نقطه مرزی صفوان و از آنجا به عبدالی یا ابدالی در خاک عراق هدایت می‌شدند. نمونه این کمک بین‌المللی در گزارش اداره دوم ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران در مورد تخلیه یکصد و چهل و پنج دستگاه تانک و مقادیر دیگر سلاحهای توپخانه و گلوله‌های توپ از يك کشتی روسی در بندر کویت درج شده بود.

علیرغم اطلاعاتی نیروی دریایی ایران به آژانسهای کشتی رانی و دریا نوردی و سازمانهای بین‌المللی مرتبط با حقوق دریایی مبنی بر موظف بودن تمامی کشتیهای ورودی

آبراه هرمز به ارائه اطلاعات لازم و همچنین تعریف کالای محمول توسط کشتی‌ها و اعلام مبدأ و مقصد آنها به ستاد ناوگان نیروی دریایی در بندر عباس، کشتی‌های حامل سلاح روسی از فرصت فرماندهی ناخدا بهرام افضلی که از طرفداران نظامی حزب توده بود استفاده کرده و به راحتی از آبراه هرمز می‌گذشتند، و بدون این که بازرسی شوند کالای نظامی خود را به بنادر کشور کویت رسانده تا از آنجا با مساعدت بی‌دریغ دولت کویت به عراق منتقل گردند.

حمایت‌های کشورهای آمریکا، فرانسه و روسیه در این عملیات شکل مخاصمه واقعی با دولت و کشور ایران را پیدا کرده بود، و سازمان ملل متحد و شورای امنیت این سازمان نیز بر مساعدت‌های این سه کشور که خود اعضای اصلی شورای امنیت بودند و همچنین بر اجرای قوانین ژنو مصوبه پس از جنگ جهانی دوم، سهل انگاری و چشم‌پوشی نشان می‌دادند.

موقعیت جغرافیایی منطقه عملیات

منطقه عملیات هوایی شیخ-۲ در طریق القدس در چارچوب مختصات جغرافیایی مشروحه زیر قرار داشته است:

الف. شوشتر ۳۲۰۵° شمالی و ۴۸۵۰° شرقی.

ب. شوش ۳۲۱۲° شمالی و ۴۸۱۵° شرقی.

ج. هورالحفائیه ۳۲۰۸° شمالی ۴۷۲۵° شرقی.

د. فرودگاه قلعه صالح ۳۱۲۵° شمالی و ۴۷۱۵° شرقی.

هـ. بصره ۳۱۰۶° شمالی و ۴۷۴۷° شرقی.

و. منصوری ۳۰۵۰° شمالی و ۴۸۲۵° شرقی.

ز. ویس ۳۱۳۰° شمالی و ۴۸۲۵° شرقی.

آسمان این منطقه وسیع در کنترل عملیات مراقبت مسلحانه هوایی و دفاع تاکتیکی هوایی قرارداداشت و عملیات عکسبرداری تاکتیکی هوایی برای پشتیبانی عملیات طریق القدس نیز در این چهارچوب هوایی (منطقه عملیات هوایی) انجام گردید.

فرودگاه‌های امیدیه به مختصات جغرافیایی ۳۰۵۰° شمالی و ۴۹۳۲° شرقی و دزفول به مختصات ۳۲۳۰° شمالی و ۴۸۲۵° شرقی در خارج از این منطقه برای نشست و برخاست پروازهای خدمات پشتیبانی رزمی در نظر گرفته شده، و فرودگاه‌های کوت در استان العماره عراق و شعیبیه در استان بصره نیز برای پشتیبانی یگانهای لشکر نهم زرهی و پنجم پیاده مکانیزه ارتش عراق در خارج از منطقه هوایی عملیات فعال بودند.

وضعیت نیروهای دشمن

الف. ترتیب و ترکیب نیروی زمینی دشمن در منطقه عملیات.

لشکر نهم زرهی از آغاز تجاوز ارتش عراق به مرزهای جمهوری اسلامی ایران برای فتح بستان و سوسنگرد و در نهایت محاصره اهواز در شمال غرب اهواز مواضعی را اتخاذ کرده بود که در جناح راست این لشکر یگانهای لشکر پنجم پیاده مکانیزه و در جناح چپ (شمالی) آن یگانهای لشکر یکم پیاده مکانیزه تا مقابل شوش صف‌آرایی کرده بودند.

گسترش نیروهای عمده متجاوز در منطقه عملیاتی طریق القدس

۱- یگانهای متجاوز در منطقه قبل از آغاز عملیات:

الف) در شمال کرخه:

- تیپ ۲۶ زرهی لشکر ۵ مکانیزه

- تیپ ۳۱ نیروی مخصوص

- تیپ ۱۲ زرهی ابن الولید از لشکر ۳

- یگانهای جیش الشعبی

ب) در جنوب کرخه

- تیپ ۴۸ پیاده از لشکر ۱۱

- تیپ ۹۳ پیاده از لشکر هشتم

- یگانهای جیش الشعبی

۲- یگانهای عمده‌ای که پس از نبرد طریق القدس به منطقه وارد و اکثراً در جنوب

رودخانه سابل و شمال رودخانه نیسان گسترش یافتند:

- تیپ ۱۷ زرهی لشکردهم

- تیپ ۱۸ پیاده

- تیپ ۴۲۲

- تیپ ۲۴ مکانیزه

- تیپ ۳۰ زرهی

- تیپ ۲۵ مکانیزه

- واحدهای جیش الشعبی

۳- یگانهای توپخانه

- ۴ گردان توپخانه صحرایی

- یگانهای توپخانه پدافند هوایی

ب. وضعیت نیروی هوایی دشمن

پایگاه هوایی کوت در استان عماره و پایگاه هوایی شعبیه در استان بصره دو پایگاه هوایی فعال بودند که در عملیات طریق القدس با هواپیماهای میراژ F-۱ تقویت شده و سیاست ارتش عراق بر این قرار گرفته بود که با از کار انداختن هواپیماهای اف-۱۴ ایران و متمرکز کردن یک سری عملیات هوایی علیه حضور این هواپیماها در جبهه سوسنگرد و بستان بتواند با انجام حملات هوایی مکرر و با حداکثر تولید سورتی بمبارانهای هوایی علیه لشکرهای ۱۶ زرهی و ۹۲ زرهی دفاع ثابت و غیر متحرک سپاه سوم در منطقه را تأثیر گذار نماید. از این رو تمام تلاش این دو پایگاه هوایی بر پرواز هواپیماهای جنگنده رهگیرمیگ-۲۳ و میراژ اف-۱ متمرکز شده بود البته موفقیت‌هایی نیز در اجرای این تاکتیک بدست آوردند و موفق به سرنگونی دو فروند هواپیمای اف-۱۴ بر فراز لشکر ۱۶ زرهی شدند و بدنبال آن حجم پروازهای بمباران هوایی توسط هواپیماهای سوخوی-۲۲ و سوخوی-۷ افزایش یافت.

شمار اندکی از هواپیماهای جنگنده سوخوی-۲۲ به موشکهای تعقیب کننده پرتوهای راداری از نوع X-۲۸ روسی مجهز شدند. موشک‌هایی که توسط کشتیهای روسی در بندر کویت تخلیه شده بودند و در پی پیروزی عملیات ثامن الائمه در اختیار نیروی هوایی عراق قرار گرفتند و در هنگام تدارک عملیات طریق القدس رادارهای HIPAR موشکهای هاوک منطقه دزفول و منطقه فولی آباد در نزدیکی قرارگاه لشکر ۱۶ زرهی را از کار انداختند و با این تدابیر جهش قابل توجهی را در امور عملیات هوایی در دو پایگاه کوت و شعبیه از خود نشان دادند.

لازم به یاد آوری است که این موشکهای هاوک برای نخستین بار به منظور تأمین دفاع موشکی صحنه نبرد (THEATER MISSILE DEFENSE) که در حقیقت بخشی از دفاع تاکتیکی هوایی صحنه نبرد است به کار زار آمده بودند.

(۱) پایگاه هوایی کوت شمار ۸ تا ۱۰ فروند هواپیمای فیتز که همان سوخوی باشد در اختیار داشت. این هواپیماهای سوخوی ۲۲ و ۷،۲۰ که همگی از نظر شکل ظاهری بسیار شبیه هستند و از نظر ناتو همگی آنها را با نام فیتز شناسایی می‌کنند. همچنین حدود ۱۰

فروند هواپیمای میگ-۲۱ در این پایگاه هوایی حضور داشتند و اخیراً تعداد ۱۰ فروند میراژ نیز برای مقابله با هواپیماهای اف-۱۴ به این پایگاه مأمور کرده بودند.

(۲) پایگاه هوایی شعیبیه نیز تعدادی هواپیمای میگ-۲۳ در اختیار داشت که از پایگاه حبانیه به شعیبیه مأمور شده و شمار آنها در هر لحظه برای انجام عملیات از ۱۰ فروند تجاوز نمی کرد. به همین تعداد نیز هواپیماهای میگ-۲۱ در این پایگاه حضور داشتند.

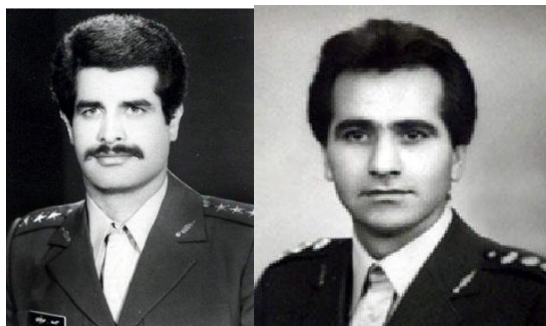
گروهی از خلبانان هواپیماهای «اف - ۱۴» ایستاده از چپ به راست سرگرد خلبان مرحوم عباس حزین، سروان خلبان واجد سمیعی سروان خلبان خلیلی، سرهنگ دوم خلبان بهرام قانع، سرهنگ خلبان محمدرضا عطایی، سرهنگ خلبان محمد دانشپور، سروان خلبان رضا طالبی بن جواد، سروان خلبان پاکروان، نشسته از راست ستوانیکم خلبان علی اصلانی، ستوانیکم خلبان غلامرضا نظری راد

وضعیت نیروهای خودی

الف . نیروی هوایی

در ابتدا که عملیات شب-۲ طراحی گردید برای پشتیبانی از تمام لشکرهای زمینی بود که در خوزستان با دشمن وارد نبرد شده بودند، و اولین بار در راستای پشتیبانی از لشکر ۷۷ در عملیات ثامن الائمه بکار گرفته شد و موفق عمل کرد و اکنون در این عملیات فرماندهی های مشروحه زیر مأمور اجرای عملیات هوایی شب-۲ شده بودند.

(۱) فرماندهی پایگاه یکم شکاری واقع در مهرآباد با اسکادرانهای هواپیماهای بوئینگ-۷۰۷ و بوئینگ-۷۴۷ سوخترسان و اسکادرانهای هرکولس (C-۱۳۰) و اسکادران شکاری شناسایی آر-اف-۴ بی (RF-۴E).

سرگرد خلبان ابوالفضل هوشیار و خلبان کابین عقب او ستوانیکم صدیق‌یان که هواپیمای آنها مورد اصابت موشک هواپیمای میراژ (سوپرماترا ۵۳۰ - R) واقع و سقوط کرد و خلبان خود را با چتر نجات از مرگ حتمی رهانیدند. البته هوشیار را با درجه سرهنگی مشاهده می‌کنید

(۲) فرماندهی پایگاه سوم شکاری همدان با یک گروه پروازی هواپیمای اف-۴ بی (F-۴E) که به پایگاه چهارم شکاری دزفول مأمور کرده بود.

(۳) فرماندهی پایگاه چهارم شکاری دزفول با یک اسکادران جنگنده رهگیر و یک گروه جنگنده بمب افکن اف-۵ بی (F-۵E).

(۴) فرماندهی پایگاه ششم شکاری بوشهر با یک اسکادران جنگنده رهگیر و یک گروه جنگنده بمب افکن اف-۴ بی (F-۴E).

(۵) فرماندهی پایگاه هفتم شکاری شیراز با یک گروه پروازی هواپیماهای جنگنده رهگیر اف-۱۴ (F-۱۴).

(۶) فرماندهی پایگاه هشتم شکاری اصفهان با یک اسکادران هواپیماهای جنگنده رهگیر اف-۱۴ (F-۱۴).

(۷) فرماندهی پدافند هوایی با ایستگاههای رادار سد دز در دزفول مشرحات در اهواز، سربندر در ماهشهر، بوشهر و بهبهان و همچنین یک سایت موشک زمین به هوای هاوک شامل دو آتشبار که برای تأمین دفاع موشکی صحنه نبرد فرستاده بود. همچنین یک گردان توپخانه زمین به هوا شامل ۴۱ عراده توپ ۲۳ میلی‌متری و ۶ عراده توپ ۳۵ مم اورلیکن به منطقه عملیاتی طریق القدس گسترش داده بود.

سرهنگ خلبان مرحوم محسن محنتی از خلبانان هواپیمای اف - ۱۴

که در این عملیات حضور داشت

(۸) فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی با سایت شنود ایلام و هواپیمای جمع آوری کننده اطلاعات الکترونیکی هرکولس (EC-۱۳۰).

فرماندهان عملیات طریق القدس حجم وسیعی از آتش توپخانه فراهم کرده بودند و آن طور که خودشان قرار گذاشته بودند، تنها در صورت بروز يك ناکامی و یا محاصره شدن يك گردان و در شرایط اضطراری از آتش هوایی استفاده خواهند کرد، اما مراقبت مسلحانه هوایی و دفاع تاکتیکی هوایی بر فراز لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی از عمده واجبات این عملیات بود زیرا نیروی زمینی ارتش ج.ا.ا فاقد سیستم دفاع موشکی صحنه نبرد THEATER MISSILE DEFENCE بود و این نیازمندی را هواپیماهای اف-۱۴ و اف-۵ زیرنظر ایستگاههای منطقه باید تأمین می کردند.

ب. نیروی زمینی

(۱) نیروی مانوری عملیات طریق القدس را یگانهای لشکر ۱۶ زرهی به فرماندهی سرهنگ سیروس لطفی، تیپ ۳ لشکر ۹۲ به فرماندهی سرهنگ بهرامی و تیپ ۲ لشکر ۹۲ به فرماندهی سرهنگ سرانجام تشکیل داده بودند و سرهنگ علی صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش نیز نقش فرمانده مشترك^(۱) را ایفا می کرد که البته هنوز تعریف دقیق و علمی تا

(۱) در عملیات مشترك سلسله مراتب فرماندهی و سازمان مدیریتی چنین است: فرمانده مشترك (JOINT COMMANDER)، فرمانده عملیات مشترك (JOINT OPERATIONAL COMMANDER) و فرمانده عملیات هوایی در قرارگاه عملیاتی مشترك (JOINT TACTICAL AIR COMPONENT)

آن زمان از عملیات مشترک در تمامی قرارگاه‌هایی که در خوزستان یا استانهای مرزی دیگر تشکیل شده بودند ارائه نشده بود. نیروهای مردمی که در اختیار سپاه بودند نیز تجربه علمی و حرفه‌ای نظامی را نداشتند.

(۲) سازمان رزمی نیروهای زمینی شرکت کننده در عملیات طریق القدس

(الف) لشکر ۱۶ زرهی به فرماندهی سرهنگ لطفی با تیپ یکم زرهی خود در جنوب غرب سوسنگرد استقرار یافته بود و تیپ ۲ زرهی این لشکر نیز در غرب سوسنگرد قرار داشت.

(ب) لشکر ۹۲ زرهی به فرماندهی سرهنگ مسعود نیاکی با تیپ ۳ زرهی خود در این عملیات شرکت کرده بود و این تیپ در نزدیکی دهکده‌ای بنام جابر همدان مواضعی را در اختیار داشت.

(ج) نیروهای سپاه پاسداران به فرماندهی برادر محسن رضایی شامل: تیپ عاشورا به فرماندهی برادر محمدعلی جعفری با ۸ گردان، تیپ ۲ کربلا به فرماندهی برادر مرتضی قربانی با ۸ گردان، تیپ ۱۴ امام حسین به فرماندهی برادر حسین خرازی با ۴ گردان و تیپ ۴ امام سجاد به فرماندهی برادر رحیم صفوی با ۷ گردان در این عملیات شرکت داشتند.

(۳) نیروی احتیاط، تیپ دوم زرهی از لشکر ۹۲ به صورت احتیاط در منطقه بود و این تیپ با روحیه بالا قرار بود که در نهایت پس از کسب پیروزی در عملیات در بخش بستان و تنگ چزابه مواضع دفاعی را ترمیم و مستحکم نماید.

اجرای عملیات^(۱)

عصر روز شنبه ۶۰/۹/۷ پیامی از سوی قرارگاه کربلا به یگان‌ها ابلاغ گردید که طی آن ساعت (س) روز (ر) ساعت ۰۰:۳۰ روز ۶۰/۹/۸ برابر با ماه صفر تعیین گردیده بود. از ساعت ۱۹:۰۰ روز ۶۰/۹/۷ هوا ابری و باران شروع شد و کم‌کم شدت گرفت.

(COMMANDER) گفته می‌شوند. در عملیات طریق القدس سرهنگ صیاد شیرازی نقش فرمانده مشترک (JC) را داشت و سرهنگ لطفی نقش فرمانده عملیات مشترک (JOC) و سرهنگ هشیار نقش فرمانده عملیات هوایی مشترک (JTACC) را داشت.

(۱) خلاصه چگونگی اجرای عملیات از کتاب عملیات طریق القدس نوشته سرتیپ ۲ مسعود بختیاری برداشت شده است

در ساعت ۰۰:۳۰ ناگهان صدای غرش توپها در فضا پیچید (اجرای آتش تیپ ۳ لشکر ۱۶ در منطقه طراح) و اجرای آتش تیپ ۱ لشکر ۹۲ در منطقه نورد (جنوب اهواز). در این زمان لشکر ۱۶ و تیپ ۳ ل ۹۲ طی پیامی شروع عملیات را اعلام نمودند. دقایق اولیه پس از شروع تک به آرامی و به کندی پیش می رفت.

در ساعت ۰۱:۱۰ (چهل دقیقه پس از آغاز تک) لشکر ۱۶ طی پیامی اعلام کرد که در سمت راست منطقه تیپ ۱ (مگاسیس) مواضع عراق را شکافته شده و نیروهای سپاه روی خاکریز دشمن سرازیر شده اند.

در ساعت ۰۱:۳۸ خاکریز عصا از قسمت شمالی شکسته شد و یک گردان بسیج به داخل آن نفوذ نمود و همچنین در ساعت ۰۱:۴۳ خاکریز عصا شکل از وسط در امتداد جاده شنی در هم شکست و یگانهای بسیجی و ارتش وارد پشت خاکریز شده و به انهدام نیروهای عراق پرداختند. با شکسته شدن خاکریز نیروهای بسیجی که از مناطق رملی خود را به جناح شمالی دشمن نزدیک کرده بودند همزمان در سه نقطه از جناح به دشمن حمله کردند و تیپ ۳ به یگانهای خود از جمله گد ۲۹۳ دستور داد از مناطق باز شده وارد منطقه گردیده و با انهدام دشمن بمنظور تأمین هدفهای واگذاری پیشروی نمایند. روی هم رفته دشمن علی رغم آمادگی و آگاهی غافلگیر شده بود.

در ساعت ۰۲:۰۵ تیپ ۳ ل ۹۲ دستور داد که یگانها با چراغ روشن با سرعت هر چه تمام تر به سوی هدفهای واگذاری پیشروی کنند. در ساعت ۰۲:۳۰ خاکریز دوم دشمن (مواضع احتیاط دشمن) سقوط کرد. در ساعت ۰۲:۳۵ مواضع توپخانه دشمن در حوالی تپه دارالشیاع سقوط کرد. و گردانهای توپخانه ۱۵۲ م و ۱۳۰ م متجاوز به دست نیروهای خودی افتاد. در ساعت ۰۲:۴۰ تانکهای گد ۲۹۳ وارد دشت شمال بستان شدند تا تنگه چزابه را تأمین نمایند. در ساعت ۰۲:۴۵ تیپ ۳ اعلام کرد که منطقه اشغال متجاوز در شمال کرخه تقریباً سقوط نموده است.

دشمن در منطقه جنوب کرخه به مقاومت سرسختانه مبادرت ورزید. در ساعت ۰۳:۳۰ لشکر ۱۶ اعلام نمود که تیپ ۱ آن لشکر در سمت چپ (سمت رودخانه نیسان) در حال پیشروی و سمت راست بر اثر مقاومت دشمن متوقف گردیده است.

در ساعت ۰۳:۵۰ لشکر ۱۶ گزارش داد که تیپ ۱ آن لشکر توانسته پل های دغاغله و الوان (روی نیسان) را تأمین نماید.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ▶ ۱۹۵

در ساعت ۴:۰۰ سپاه پاسداران اعلام کرد که یگان‌های دشمن در شمال کرخه با ساعت پا به فرار گذارده‌اند. نهایتاً در شمال کرخه نیروهای عراقی بهم ریخته و به سمت عقب (به سوی پل بستان) پا به فرار گذاشتند.

در ساعت ۴:۴۷ لشگر ۱۶ گزارش داد که گردان ۱۲۵ در امتداد مسیل سابلِه خشکه موفق به پیروی شده است.

در ساعت ۵:۱۱ لشگر ۱۶ مقاومت شدید دشمن را در منطقه مگاسیس گزارش نمود.

در ساعت ۶:۱۵ لشگر ۱۶ گزارش نمود که در عبور از نهر عبید موفق نبوده و گردان ۱۲۵ در امتداد مسیل سابلِه خشکه حدود ۱.۵ کیلومتر پیشروی نموده است و گردان ۱۱۴ در جنوب گردان ۱۲۵ متوقف گردیده است.

در ساعت ۸:۳۵ لشگر ۱۶ گزارش داد که تیپ ۱ آن لشگر پل الوان را تأمین کرده و تیپ ۲ به پل سابلِه نزدیک است.

در منطقه شمال کرخه تا ساعت ۹:۳۰ پل ابوجلاج تأمین گردیده و یک یگان زرهی عراقی که در مقابل این پل مقاومت می‌کرد در هم شکسته شد.

با تأمین ابوجلاج نیروهای عراقی مستقر در شبان از پشت تهدید شدند.

تا ساعت ۱۷:۰۰ روز ۶۰/۹/۸ یگانهای سپاه پاسداران و تیپ ۳ لشگر ۹۲ زرهی تمامی منطقه محوله (شمال کرخه) را تأمین و دشمن را شکست داده و در منطقه متصرفی به حالت پدافندی درآمدند.

در جنوب کرخه مقاومت دشمن کماکان شدید بود و دشمن توانست علی‌رغم از دست دادن چندین موضع به‌ویژه در کناره جنوبی سابلِه و کناره شمالی نیشان حمله رزمندگان اسلام را به ویژه در مرکز منطقه (مگاسیس) کنترل و تگ را متوقف سازد.

حدود ساعت ۱۶:۰۰ فرمانده لشگر ۱۶ در ستاد عملیات کربلا ۱ حضور یافته و به تشریح وضعیت یگانها پرداخت و در نهایت با تصویب فرمانده نزاجا در ساعت ۱۷:۰۰ روز ۶۰/۹/۸ گردان ۱۰۵ تیپ ۲ لشگر ۹۲ (احتیاط نزاجا) در کنترل عملیاتی لشگر ۱۶ قرار گرفت.

در ساعت ۶:۳۰ روز ۶۰/۹/۹ متجاوز بر علیه تیپ ۱ لشگر ۱۶ در منطقه بین الوان و مگاسیس یا تگ نمود که دفع گردید و تعدادی از سربازان عراقی به اسارت درآمدند.

مجدداً در ساعت ۱۲:۳۰ در این منطقه پاتک که دفع گردید و برای بار سوم در ساعت ۱۴:۵۵ به تیپ ۱ حمله نمود که دفع گردید .

در اواخر روز هشتم و روز نهم آذر ماه عناصری از یگان های سپاه در شمال کرخه از طریق پل حاج مسلم و همچنین از ناحیه ابوجلاچ و پل های روی رودخانه رمیم از سمت غرب و جنوب غربی وارد بستان شدند

حوالی ظهر بستان به طور کامل به دست نیرو های خودی افتاد و دشمن به طور وحشیانه نسبت به بمباران و گلوله باران این شهر اقدام نمود .

روز ۶۰/۹/۱۰ سپاه پاسداران پیشنهاد ختم عملیات کربلا را اعلام نمود که مورد موافقت فرمانده نیروی زمینی قرار نگرفت .

روز ۶۰/۹/۱۱ پاتک دشمن در تنگ چزابه توسط تیپ امام حسین و تیپ ۳ زرهی لشکر ۹۲ خنثی و تلفات سنگینی به دشمن وارد گردید .

در ساعت ۱۹:۴۰، ۲۳:۳۰ روز ۶۰/۹/۱۲ پست شنود متوجه مبادله پیام های متعددی در یگان های عراقی گردید که همگی حاکی از اجرای عملیات بود.

نیروهای عراقی با استفاده از غافلگیری از پل سابله عبور کرده و در حال توسعه و وضعیت بودند. (۱)

در ساعت ۰۴:۵۰ گردان ۲۲۱ به منطقه درگیری نزدیک شدند ، تعدادی از تانک های عراقی توسط آرپی جی زنهای سپاه و جنگ افزارهای ضد تانک گردان ۱۲۵ منهدم گردیدند، پل سامله مسدود گردید. در ساعت ۹:۴۵ روز ۶۰/۹/۱۳ درگیری خاتمه یافت و حمله عراقیها به شمال سابله بطور کامل خنثی گردید .

روز دوشنبه نهم آذر تیپ ۱ ل ۷۷ از منطقه شوش به شمال سابله تغییر مکان داد و در ۶۰/۹/۲۶ منطقه سابله را از تیپ ۳ ل ۹۲ تحویل گرفت و آماده اجرای تک در جنوب سابله گردید . در روز های ۲۷ و ۲۸ آذر ماه حجم آتش دشمن در منطقه بسیار شدید شد و گزارشات اطلاعاتی واصله از لشکر ۱۶ خبر از نقل و انتقالات دشمن از شمال به جنوب را داشت

(۱) گردانهای ۴ و ۲ پیاده تیپ ۴۸ عراق موفق به عبور از پل سابله و گسترش در ساحل شمال به سمت راست و چپ شده و در ساعت ۰۳:۵۰ تانک های گردان قتیبه از تیپ ۱۲ شروع به عبور از پل نمودند

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ۱۹۷۰

آتش دشمن از منطقه جنوبی سابله تا ساعت ۰۴:۰۰ روز ۶۰/۹/۳۰ ادامه داشت و از آن ساعت به بعد فروکش کرد.

و برابر گزارشات تیپ ۱ لشکر ۷۷ در روز ۶۰/۹/۳۰ دشمن منطقه را تا حدود رودخانه نیشان تخلیه کرده بود، بنابراین ل ۱۶ پیشروی و در ساحل رودخانه نیشان مستقر گردید به این ترتیب عملیات طریق القدس در تاریخ ۶۰/۹/۲۰ با عقب نشینی عراق به جنوب نیشان پایان یافت.

در طرح شب-۲ برای مراقبت مسلحانه هوایی برفراز اهواز دو فروند هواپیمای اف-۱۴ پیش بینی شده بود که در حد فاصل مرز کشور در غرب بستان تا سوسنگرد هرگاه هواپیمای عراقی را که بداخل فضای منطقه عملیات نفوذ می‌کرد، آن را بی‌درنگ بر صفحه رادار خود می‌گرفتند و تعقیب می‌کردند و در اندک زمانی از فاصله ۴۰ مایلی موشک خود را علیه آنها شلیک می‌کردند. این امتیاز بزرگی برای دفاع هوایی منطقه عملیات بود. رادارهای دزفول و اهواز نیز در این زمینه فعال بودند و همچنین دوفروند هواپیمای جنگنده رهگیر اف-۵ را برای کسب اطمینان از ارتفاع پایین و فضای زیرین هواپیماهای اف-۱۴ برفراز منطقه عملیات قرار داده بودند تا مبادا از ناحیه زیر بدنه به هواپیماهای اف-۱۴ حمله شود. در تاکتیک جدید، قرار بر این شده بود که زیر نظر هواپیمای آواکس جدیدی که به تازگی دریافت کرده بودند و به نام بغداد نامیده می‌شد، هواپیماهای میراژ اف-۱ (F-۱) از ارتفاع پایین و از قسمت زیرین هواپیمای اف-۱۴ به آنها حمله‌ور شده و سپس هواپیماهای میگ-۲۳ از دو طرف خلبانان هواپیماهای اف-۱۴ را سرگرم جنگ و گریز نمایند و ناگهان میراژ از پایین خود را به بالا بکشد و موشک سوپرماترا-۵۳۰ را شلیک نماید. از آن طرف قرار بر این بود که خلبانان هواپیماهای اف-۵ پایگاه هوایی دزفول در صورتی که رادار اهواز می‌توانست میراژها را کشف و تعقیب نماید، از ارتفاع پایین‌تر از هواپیماهای اف-۱۴ به میراژها حمله‌ور شوند.

از سوی دیگر قرار بر این بود، وقتی هواپیماهای اف-۱۴ با هدفهای خود یعنی میگ-۲۳ و میراژها درگیر می‌شدند، هواپیماهای جنگنده بمبافکن سوخوی-۲۲ و میگ-۲۱ و سوخوی-۲۰ بمبهای خود را بر سر یگانهای لشکر ۱۶ زرهی و ۹۲ زرهی فرو ریخته و به سرعت معرکه را ترک کنند.

نیروی هوایی عراق خیلی زودتر دفاع خود را در برابر این عملیات آغاز کرد. در روز پنجم آبان عراق رادار HIPIR موشک هاوک را درفولی آباد مورد اصابت موشک تعقیب کننده پرتوهای رادار بنام ایکس-۲۸ (X-۲۸) قرار داد. در ساعت ۱۶:۲۰ دو فروند هواپیمای دشمن روی

صفحه رادار سد دز ظاهر شدند و هواپیمای اف-۱۴ مأمور مراقبت مسلحانه بر فراز اهواز به سوی آنها روانه شد و موشک فنیکس خود را به سوی دشمن شلیک کرد. ولی یکی از هواپیماها همزمان موشک ضد رادار خود را شلیک کرده بود که آنتن رادار سایت هاوک در هم پیچید و از طرف دیگر هواپیمای دشمن نیز سرنگون شد. هواپیمای آواکس بنام بغداد که در استان بصره پرواز می کرد، توازن کنترل آسمان منطقه عملیات را بر هم زده بود. در تاریخ ۶۰/۸/۶ سومین رادار موشک هاوک از فاصله ۶۵ کیلومتری مورد اصابت قرار گرفت. دو فروند هواپیمای اف-۵ که بدنبال دشمن روانه شده بودند وقتی بر فراز نیروهای لشکر یکم پیاده مکانیزه در شمال بستان قرار گرفتند، با موشکهای ضد هوایی سام-۶ روبرو شدند و با فاصله زیادی که با دشمن داشتند موفق به درگیری نزدیک نشدند.

تصویر یک فروند هواپیمای SU-۲۲ که در زیر بال آن موشکهای تعقیب کننده پرتوهای راداری (ضد رادار) با نام KH-۲۸ یا X دیده می شود، خلبانان این هواپیماها با این موشکها رادارهای HIPIR سایت های موشک ضد هوایی هاوک منطقه عملیاتی طریق القدس را یکی پس از دیگری منهدم کردند

در ساعت ۱۸:۰۰ یک دستگاه رادار HIPIR توسط هواپیمای هرکولس به اهواز حمل گردید تا بلادرنگ سایت های هاوک عملیاتی گردند، اما در ساعت ۱۶:۱۵ دوباره هواپیمای سوخوی ۲۲ به همراه موشکهای KH-۲۸ در رادار سد دز مشاهده شدند. تمام رادارهای منطقه از HIPIR و IC WAR تا رادارهای جستجوگر SEARCH در حالت STBY (انتظار) قرار گرفتند. در یک لحظه یکی از رادارهای HIPIR از حالت STBY خارج می شود تا موشکی را به سوی دشمن روانه سازد که بلافاصله هدف موشک دشمن قرار می گیرد. این بود که در مدت کمتر از ۲۴ ساعت تمام رادارهای HIPIR در منطقه عملیات از پای در آمدند.

گروهی از خلبانان هواپیماهای اف - ۱۴ که در عملیات طریق القدس نقش مهمی را ایفا کردند، ایستاده از چپ به راست سرگرد خلبان مهرگانفر، سرهنگ خلبان کاظم حیدرزاده، سرهنگ خلبان حسن افغان‌طلوعی، سرهنگ خلبان محمد رضا عطایی سرهنگ دوم خلبان عباس حزین، سروان خلبان احمدی، نشسته از راست ستوانیکم مصطفی قیاسی هنرور، ستوانیکم مهیار امینی نسب، ستوانیکم علیرضا جراح، ستوانیکم منوچهر یزدانی، ستوانیکم علیرضا برخور

هواپیماهای اف-۱۴ ناگزیر شدند تا به صورت دو فروندی به آسمان منطقه پرواز کنند تا در پروازهای دوره‌ای رفت و برگشت بر فراز اهواز کمبود رادارهای سد دز و مشرحات را جبران کنند (رادارهای یاد شده مجبور شده بودند در حالت عملیاتی غیر فعال که به آن STANDBY می‌گویند قرار گیرند). قابل ذکر است که عملیات طریق القدس تا تاریخ ۶۰/۹/۳۰ ادامه یافت، در تاریخ ۶۰/۸/۱۶ به محض دور شدن هواپیماهای اف-۱۴ دشمن در ساعت ۱۲:۱۵ تیپ ۳ لشکر ۹۲ را در سیدخلف بمباران کرد و در ساعت ۱۳:۲۷ نقطه‌ای در نزدیکی فولی آباد همان سایت موشک هاوک نیروی هوایی بمباران شد. و در ساعت ۱۳:۴۵ تیپ یکم لشکر ۱۶ زرهی بمباران شد، و یکی از بمبها نصیب سوسنگرد گردید و همزمان جاده اهواز به ماهشهر بمباران گردید.

گسترش آتشبار موشک زمین به هوای هاوک. این نوع موشک و سایت آن متحرک نبود و برای گسترش در مناطق نبرد زمینی تناسب نداشت.

ساعت ۱۳:۴۵ هواپیمای اف-۱۴ از فاصله ۲۰ کیلومتری یکی از هواپیماهای دشمن را هدف موشک فنیکس خود قرار داد و سرنگون ساخت، و از فشار دشمن کمی کاسته شد. در ساعت ۱۱:۰۰ همان روز پاسگاه تیپ ۵۵ هواورد در سوسنگرد بمباران شد.

خسارات این حمله جزیی بود و تلفات انسانی نیز نداشت. اغلب بمبارانها فاقد دقت کافی بودند، زیرا بمبها از ارتفاع بالا رها می شدند، اما هدف آنها قرارگاه تیپ ۳ از لشکر ۹۲ زرهی بود که به علت عجله خلبان در ترك منطقه زودتر از موعد مقرر بمبها رها شدند و به سوسنگرد اصابت کردند. ساعت ۱۲:۱۰ دوباره دشمن برای بمباران قرارگاه لشکر ۹۲ زرهی حمله کرد که با مقابله هواپیماهای «اف-۱۴» بمبها در بیابان رها شدند.

اردو کشی یک سایت موشک زمین به هوای هاوک

در روز بیستم آبان ماه دشمن وقتی دید که مدتی است که رادارهای منطقه بویژه دزفول به حالت STBY قرار گرفته و سیگنال خروجی ندارند، و پرواز هواپیماهای SU-۲۲ بیهوده است، با آتش توپخانه سعی کرد سایت شماره ۲ موشکی هاوک دزفول را منهدم سازد که اتفاق خاصی روی نداد.

در روز بیست و سوم آبان دوباره توسط پایگاه یکم شکاری در مهرآباد با بکارگیری دستورالعمل عکسبرداری و شناسایی هوایی بنام ناصر و سازماندهی یک گروه رزمی متشکل از خلبانان پایگاه یکم شکاری، هفتم شکاری در شیراز، هشتم شکاری اصفهان، چهارم شکاری در دزفول و فرماندهی پدافند هوایی و فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی عکس هوایی از غرب دزفول تا غرب اهواز و فکه و بستان تهیه می‌شود. عکسها بلافاصله به قرارگاه لشکر ۱۶ زرهی و لشکر ۹۲ زرهی فرستاده می‌شود.

در روز بیست و چهارم آبان ماه این عملیات با اندکی تغییر در وسعت و با همان گروه رزمی ناصر تکرار گردید و در یک درگیری شدید بین هواپیمای اف-۱۴ مأمور دفاع هوایی منطقه عملیات طریق القدس و مراقبت مسلحانه هوایی با نامهای سروان خادمی و ستوانیکم خورشیدی با هواپیمای میراژ اگرچه میراژ دشمن سرنگون نمی‌گردد، اما هواپیمای شناسایی آر-اف-۴یی (RF-۴E) موفق به تهیه عکس واضح می‌شود.

در روز بیست و ششم، عکسبرداری هوایی توسط سرگرد خلبان محمدرضا عطایی با همان گروه رزمی ناصر از غرب دزفول و اهواز انجام گردید. در ساعت ۱۳:۲۰ قرارگاه لشکر ۹۲ و در ساعت ۱۵:۳۰ دهکده جلالیه و در ساعت ۱۳:۳۰ دهکده فارس‌یاب در غرب کارون بمباران گردید که خساراتی در بر نداشت. خلبان هواپیمای اف-۱۴ که به اتفاق افسر کابین عقب خود ستوانیکم باقری با معرف طوفان-۵ هواپیمای شناسایی را پوشش داده بودند، در جنوب غرب اهواز با دو فروند هواپیمای دشمن درگیر شدند که یکفروند آنها با موشک فنیکس هدف قرار گرفته و سرنگون می‌شود. ولی بلافاصله از پشت سر و پهلو مورد حمله موشکی دیگر هواپیماهای دشمن قرار می‌گیرد که با انجام مانورهای دفاعی موفق به بر طرف نمودن خطر می‌شود

سرانجام روز بیست و هفتم آبان اولین هواپیمای اف-۱۴ ایرانی با معرف آهنگ-۲ بر فراز اهواز در درگیری مستقیم با هواپیماهای دشمن مورد اصابت قرار می‌گیرد و سرنگون می‌شود. خلبانان آن بنام سروان رضا نظام آبادی و ستوانیکم فتح‌الله جلال آبادی با چتر نجات هواپیما را ترك می‌کنند و مجروح فرود می‌آیند. این خسارت عظیم در حالی واقع

می‌شود که همین خلبانان در ساعت ۱۰:۰۰ تا زمان وقوع سانحه در چند نوبت با هواپیماهای دشمن درگیر شده که جریان این درگیری به این شرح می‌باشد:

ساعت ۱۰:۳۰ هواپیمای «اف-۱۴» به خلبانی سروان رضا نظام آبادی و ستوانیکم جلال آبادی با معرف «آهنگ-۲» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی در منطقه ۳ نزدیک اهواز برای انجام سوختگیری در هوا منطقه را ترك کرد، ساعت ۱۰:۳۷ هواپیمای «اف-۱۴» دیگری با معرف «آهنگ-۳» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی در منطقه ۱۰ نزدیک ماهشهر نیز منطقه را برای سوختگیری مجدد ترك نموده و در ساعت ۱۰:۵۴ هواپیمای «اف-۴» مأمور مراقبت مسلحانه کمکی در منطقه ۱۰ نیز منطقه را برای سوختگیری هوایی ترك کرد. در لحظاتی که مناطق از وجود هواپیمای CAP^(۱) خالی بود مناطق رقابیه و میشداغ و غرب اهواز توسط هواپیماهای نیروی هوایی عراق بمباران شدند.

سروان رضا نظام آبادی و ستوانیکم فتح‌الله جلال آبادی خلبانان اولین هواپیمای اف-۱۴ که در عملیات هوا به هوا توسط هواپیمای میراژ هدف قرار گرفتند و سقوط نمودند، نظام آبادی را در درجه سرهنگی و جلال آبادی را در درجه سروانی مشاهده می‌کنید.

حدود ساعت ۱۰:۰۰ پیش از آن که هواپیمای «آهنگ-۲» منطقه را ترك کند رادار دزفول (سد دز) اعلام کرد که دو فروند هواپیمای دشمن در منطقه حضور دارند. هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «آهنگ-۲» به سوی آنها حرکت و در ۱۸ مایلی يك فروند موشك به سوی آنها شليك می‌نماید. لحظاتی بعد خلبان اظهار داشت که هدفها را می‌بینم و دو فروند

(۱) CAP "اختصار واژگان" COMBAT AIR PATROL "می‌باشد.

هواپیمای «اف-۵» خودی هستند. رادار سد دز در پاسخ می‌گوید هیچ‌یک از هواپیماهای ایرانی در منطقه حضور ندارند و بی‌تردید آنها هواپیماهای دشمن هستند. به نظر می‌رسد این دو فروند هواپیمای میراژ باشند که نیروی هوایی عراق اخیراً وارد معرکه کرده است. این هواپیماها که از نظر شکل ظاهری بویژه در پرواز و در هوا بسیار شبیه هواپیماهای «اف-۵» می‌باشند، مجهز به موشک «ماژیک-۵۵۰» و «سوپرماترا-۵۳۰» بودند، اولی حرارتی و دومی راداری بود و در شرایط نبردهای هوایی می‌توانستند توازن تسلیحاتی هوایی را به نفع ارتش عراق برهم زنند.

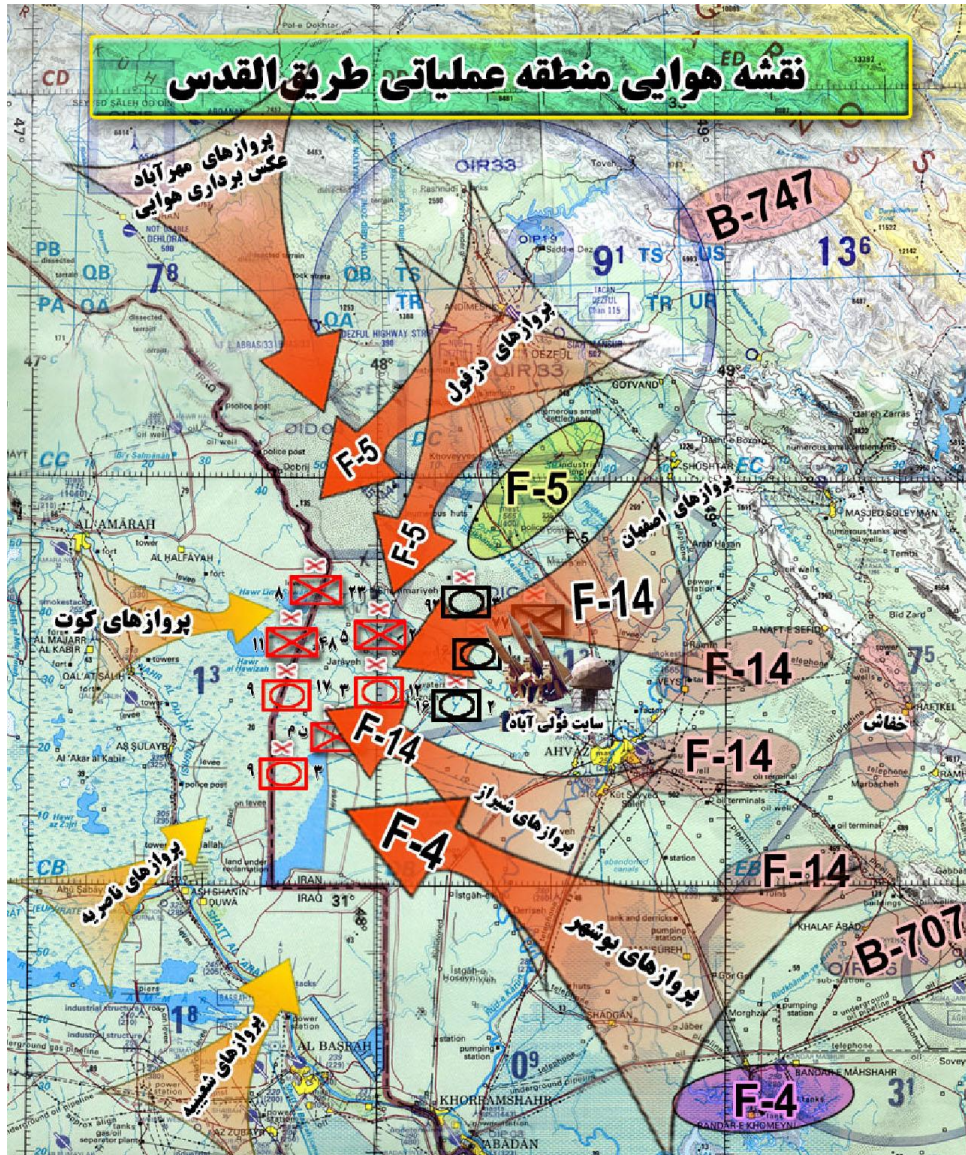

تصویری از میراژ و شلیک موشک سوپرماترا «۵۳۰ - R»

بعد از سوختگیری هوایی هواپیمای «آهنگ-۲» در اختیار رادار سد دز قرار گرفت خلبان اظهار داشت که دو مسیر متخاصم را در رادار خود دارد و رادار سد دز اعلام کرد که دشمن هستند. اما ساعت ۱۱:۲۰ دو فروند هواپیمای دشمن روی به سوی مرزهای عراق می‌کنند و اجازه نمی‌دهند که موشک به سوی آنها شلیک شود.

در ساعت ۱۱:۳۰ باردیگر دو فروند بر روی صفحه رادار هواپیمای آهنگ-۲ ظاهر می‌شود. در ساعت ۱۱:۳۳ در حالی که هواپیمای اف-۱۴ با معرف آهنگ-۲ به دنبال اهداف پیش گفته روان بود ارتباط رادیویی او با ایستگاه رادار دزفول سد دز قطع می‌شود و ایستگاه رادار اهواز مشرحات اعلام می‌کند که دو خلبان را دیده‌اند که با چتر نجات در حال

فرود هستند. رادارسد دز آخرین موقعیت هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «آهنگ-۲» را در فاصله ۱۷ مایلی با هواپیماهای دشمن اعلام می‌کند. در همین حال یگانی از ژاندارمری کل کشور در منطقه اهواز نیز اعلام می‌کند که یک فروند هواپیما که مشخص نیست دشمن است یا خودی در منطقه اهواز سقوط کرده است.

نقشه هوایی از منطقه عملیاتی طریق القدس

ساعت ۱۵:۳۸ خلبانان هواپیمای «اف-۱۴» دیگری با معرف «آهنگ-۵» بنامهای سروان ابراهیمی و ستوانیکم انصارین هواپیمای دشمن را در موقعیت ۰۴۳۰° شمالی و ۴۴۰° شرقی هدف موشک قرار داده و سرنگون می‌سازند. دشمن که عملیات هوایی خود را در چند روز گذشته ناکام و کم اثر ارزیابی می‌کند، سرانجام تصمیم گرفت که نیروهای مدافع خود را در زمین تقویت کند و با این دیدگاه تیپ زرهی مستقلی بنام تیپ دهم زرهی را وارد منطقه کرد. این تیپ، مجهز به تانکهای «T-۷۲» که در آن زمان از پیشرفته‌ترین تانکهای جهان محسوب می‌شد بود و در غرب سوسنگرد حذفاصل جفیر تا هوپزه استقرار یافت.

روز دوم آذر ماه خلبانان هواپیمای «اف-۱۴» با هواپیماهای دشمن برفراز قرارگاه لشکر ۱۶ زرهی درگیر شدند و یکی از آنها را سرنگون ساخته و بقیه منطقه را ترک کردند.

روز سوم آذر برای چندمین بار از جابجایی‌های نیروهای خودی و دشمن در غرب اهواز و بستان و سوسنگرد عکس هوایی گرفته شد.

روز چهارم آذر ساعت ۱۰:۳۰ در پی درگیری خلبانان هواپیمای «اف-۱۴» با جنگنده بمب‌افکنهای دشمن، یک فروند دیگر از بمب‌افکنهای دشمن توسط موشک فنی‌کس سرنگون گردید. در همین روز ساعت ۱۳:۰۰ عملیات رزمی ناصر به اجرا درآمد و عکس هوایی نیز از منطقه غرب دزفول و جنوب غرب اهواز گرفته شد. خلبانان هواپیمای شکاری شناسایی (آر-اف-۴یی) با اجرای عملیات جنگ الکترونیک از آسیب دفاع موشکی صحنه مربوط به دشمن (سام-۶) رهایی یافتند. در این روز خلبانان سه فروند هواپیما «اف-۱۴» موفق شدند ۴ فروند هواپیمای دشمن را برفراز تیپ ۳ زرهی و تیپ ۲ زرهی سرنگون سازند.

روز پنجم آذر آخرین عکس هوایی با اجرای دستور رزمی ناصر، از گسترش نیروهای دشمن در منطقه عملیاتی «طریق‌القدس» توسط خلبانان شکاری شناسایی «آر-اف-۴یی» تهیه شد. در این روز (۶۰/۹/۵) خبر رسید که در جبهه دهلاویه استواریکم هوایی محمدحسین نورانی‌نژاد و کارمند فنی اکبر عربیان حسین‌آبادی با اصابت گلوله مستقیم دشمن از پای درآمده‌اند. این دو شهید داوطلبان در جبهه زمینی می‌جنگیدند. سروان فنی عباس امین اسکندری نیز از جمله داوطلبان حضور در جبهه زمینی در طریق‌القدس بود که به ضرب گلوله مستقیم دشمن در کنار شهر بستان در همین روز به شهادت رسید. سرباز وظیفه هوایی اسماعیل آژیر در دهلاویه بر اثر ترکش خمپاره دشمن به شهادت رسید. سرباز وظیفه هوایی محمد اکرمی در بستان، سرباز وظیفه هوایی مسلم بشاش در چولانیه، سرباز وظیفه هوایی محمدعلی تقی‌ئی در بستان و سرباز وظیفه هوایی اصغر چهارزی در دهلاویه،

سرباز وظیفه هوایی حسین زرین دست در دهلاویه، سرباز وظیفه هوایی وحید شاهی در بستان، سرباز وظیفه هوایی سعید عرفان در دهلاویه، سرباز وظیفه هوایی محمدرضا قاسمی در چولانیه، سرباز وظیفه هوایی علی محسن‌زاده در بستان، سرباز وظیفه هوایی محمدتقی ملامحمدی در بستان و سرباز وظیفه هوایی سیدهاشم واردی در بستان در این روز به شهادت رسیدند و نام نیک خود را در تاریخ جاودان به یادگار باقی گذاشتند.

روز نهم آذر بستان آزاد شد.

روز نهم آذر هواپیمای خفاش فرماندهی اطلاعات و شناسایی برفراز منطقه عملیاتی طریق‌القدس مورد حمله میزهای نیروی هوای عراق قرار گرفت اما هواپیمای اف-۱۴ به موقع وارد عمل شدند و آسیبی به هواپیما وارد نشد.

در این روز (۶۰/۹/۹) سربازان وظیفه هوایی سیدحسین پاکزادیان و حسین پریمی در جبهه دهلاویه و سرباز وظیفه هوایی سیدمحمد رضایی در غرب اهواز بر اثر ترکش خمپاره دشمن به شهادت می‌رسند، کارمند فنی هوایی محمدرضا مشمایی و استوار دوم فنی هوایی اصغر کفیل بر اثر اصابت تیر مستقیم دشمن در دهلاویه در این روز به شهادت رسیدند. این شهدا همگی در عملیات طریق‌القدس به شهادت رسیدند.

روز دهم آذر ساعت ۱۵:۴۵ یک فروند جنگنده بمب افکن دشمن برفراز بستان توسط هواپیمای اف-۱۴ با موشک فنیکس سرنگون گردید. درگیری‌های دیگری که برفراز متصرفات ارتش جمهوری اسلامی ایران در منطقه طریق‌القدس بوقوع پیوست و هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن ناکام ماندند. در این روز (۵۹/۹/۱۰) سرباز وظیفه هوایی علی‌محمد عاقلی در دهلاویه بر اثر ترکش خمپاره دشمن شهید گردید.

روز یازدهم آذر در ساعت ۰۷:۳۰ هواپیماهای اف-۱۴ بار دیگر یک فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن دشمن را سرنگون کردند و عملیات هوایی دشمن ناکام ماند. در ساعت ۱۰:۲۰ در یک درگیری با هواپیماهای دشمن هواپیماهای اف-۱۴ با شلیک یک فروند موشک فنیکس یک فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن دشمن را سرنگون کردند.

در ساعت ۱۵:۵۵ روز سیزدهم آذر بلندپه‌های الله‌اکبر ۱۲ بار بمباران شد و یک فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن دشمن توسط هواپیمای اف-۱۴ هدف قرار گرفت و سرنگون شد. اهواز نیز بمباران شد و در درگیری خلبانان جنگنده بمب افکن دشمن با خلبانان ایرانی یک فروند هواپیمای دشمن سرنگون گردید.

روز چهاردهم آذر بیشترین درگیری هوایی در منطقه و برفراز تپه‌های الله اکبر روی داد. در ساعات ۱۲:۴۶ و ۱۲:۴۸ و ۱۵:۰۸ سایت فولی آباد(دفاع موشکی صحنه نبرد) چهار فروند موشک هاوک به سوی جنگنده بمب افکنهای دشمن شلیک نمود. سرانجام يك فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن دشمن برفراز بلندیهای الله اکبر در ساعت ۱۶:۴۵ هدف موشک هاوک قرار گرفت و سرنگون گردید. اما در ساعت ۱۰:۰۱ در درگیریهای هوایی با هواپیماهای دشمن برفراز الله اکبر يك فروند هواپیمای اف-۱۴ سرنگون گردید. در ساعت ۱۲:۵۷ پایگاه هوایی دزفول بمباران شد و بلافاصله یکی دیگر از هواپیماهای جنگنده رهگیر اف-۱۴ برفراز تپه های الله اکبر توسط جنگنده رهگیرهای میراث دشمن هدف قرار گرفت و سرنگون شد. در ساعت ۱۵:۲۰ عملیات بمباران هوایی پایگاه دزفول تکرار گردید و سرانجام يك فروند جنگنده بمب افکن دشمن برفراز پایگاه توسط موشک‌هاوک از سایت موشکی شماره ۲ دزفول سرنگون گردید.

در ساعت ۱۵:۰۰ طی عملیات ناصر از منطقه عملیاتی طریق القدس عکس هوایی گرفته شد و در درگیری هواپیمای اف-۱۴ مأمور دفاع هوایی این عملیات با جنگنده رهگیر دشمن يك فروند از هواپیماهای میگ-۲۳ دشمن سرنگون گردید.

روز پانزدهم آذر خلبان سوخوی-۲۲ با نام علی عبدالحسین شعبان در چغالوند به اسارت نیروهای خودی درآمد.

روز نوزدهم آذر نقطه‌ای به مختصات ۳۱۰۰ شمالی و ۴۸۰۵ شرقی توسط ۳ فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن اف-۵ بمباران شد. در این روز در ساعت ۱۰:۰۰ دو فروند موشک زمین به زمین به شهر دزفول شلیک گردید.

روز نوزدهم آذر در ساعت ۱۰:۰۰ بنا بر درخواست فرمانده لشکر ۱۶ زرهی قرارگاه جدید لشکر نهم زرهی عراق بمباران شد.

روز بیستم آذر سایت موشکی فولی آباد(دفاع موشکی صحنه نبرد) يك فروند از هواپیماهای دشمن را سرنگون ساخت و خلبان آن با نام عبدالله خلف دستگیر شد.

روز بیست و سوم آذر تیپ مستقل دهم زرهی ارتش عراق در دو مرحله توسط خلبانان فانتوم (اف-۴بی) و با ۸ فروند از پایگاههای هوایی بوشهر و دزفول بمباران شد. این بود خلاصه‌ای از عملیات مشترك «طریق القدس» که با دستور رزمی هوایی به نام «شبح-۲» انجام گردید.

«شبح-۳»: عملیات مشترک - فتح المبین (کربلای ۲)

پس از دریافت دستور عملیاتی «کربلای-۲» در روز هفتم اسفند سال ۶۰ دستور رزمی «شبح-۳» نوشته شد و از قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب به یگانهای سازمان رزمی عملیات «کربلای ۲» صادر و تأکید گردید که گسترشها انجام شود ضمناً روز «ر» و ساعت «س» متعاقباً اعلام خواهد شد.

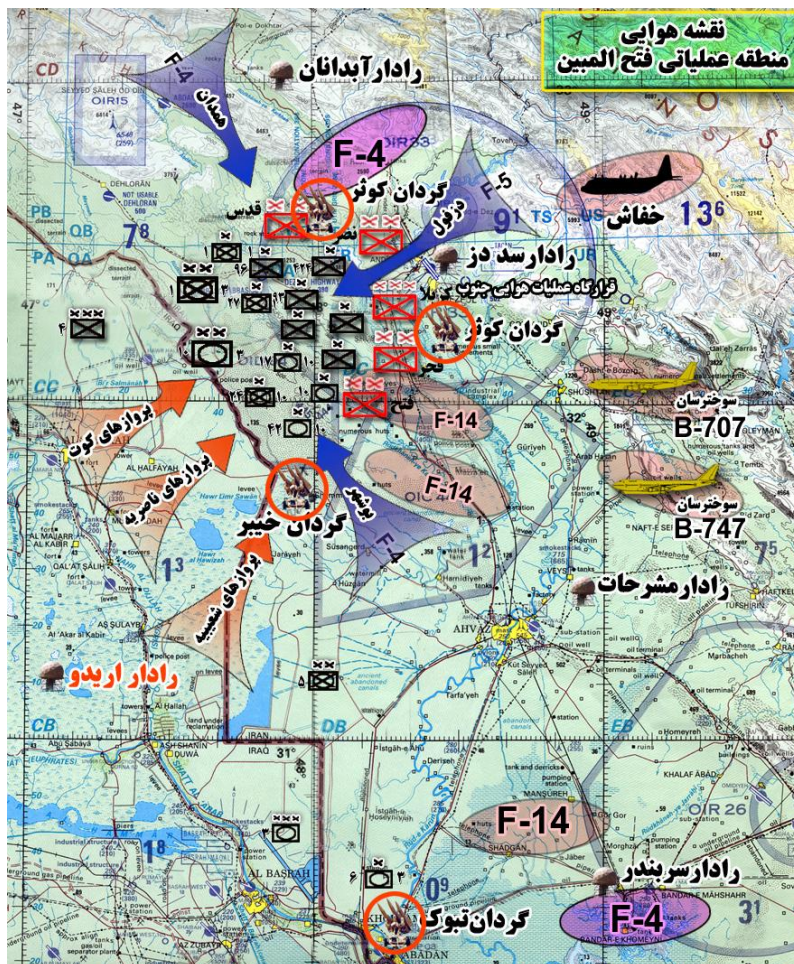
یگانها همه آماده اجرای عملیات بودند، قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب نیز از بام تا شام عملیات دفاع هوایی صحنه نبرد را با پرواز خلبانان هواپیماهای «اف-۱۴» بر فراز صحنه برقرار کرده بود و گسترشهای دفاع موشکی صحنه نبرد نیز با انتقال سایتهای موشکی پایگاه هوایی دزفول به میان صحنه درکنار یگانهای نیروی زمینی در غرب دزفول همه چیز آماده شده بود تا حمله سرنوشت ساز «کربلای-۲» آغاز گردد.

دشمن از این جابجایی ها مطلع بود و می دانست که قرار است حمله سنگینی آغاز گردد زیرا تمام لشکرهای ارتش دراستان خوزستان در منطقه غرب دزفول گسترش یافته بودند و این حجم از لشکرکشی چیزی نبود که از دید فرماندهان ارتش عراق پنهان باشد بنابراین سرفرماندهی ارتش عراق دستور انجام تـك مختل کننده را داده بود.

روز هیجدهم اسفند (۶۰/۱۲/۱۸) فرماندهی قرارگاه کربلا دستور اجرای بمباران هوایی علیه قرارگاه تیپ یکم مکانیزه و تیپ ۲۷ مکانیزه و تیپ ۹۶ پیاده ارتش عراق را به منظور بر هم زدن آرایش نظامی یگانهای مذکور صادر نمود و همچنین دستور داد که عکس هوایی پس از عملیات بمباران تهیه گردد.

عملیات بمباران در ساعت ۰۸:۰۰ بامداد آغاز گردید و ۱۲ تن بمب بر روی هدفها ریخته شد و عکس هوایی نیز ساعت ۱۲:۰۰ همان روز گرفته شد .

ساعت ۱۲:۰۰ روز نوزدهم (۶۰/۱۲/۱۹) دشمن با پرواز شناسایی در ارتفاع بالا توسط هواپیماهای بلند پرواز «میگ-۲۵» از گسترش نیروهای ایرانی عکس هوایی گرفت و تلاش سامانه دفاع هوایی قرارگاه برای برهم زدن برنامه هواپیمای شناسایی دشمن به جایی نرسید.

چیدمان یگانهای خودی و دشمن در عملیات کربلای ۲ «فتح المبین»

به درخواست فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی و تصویب فرمانده قرارگاه کربلا مقر موشکهای «سام-۶» دفاع موشکی صحنه نبرد مربوط به لشکردهم زرهی ارتش عراق در مختصات ۲۴۳۲ شمالی، ۳۷۰۴۷ شرقی در عین خوش در ساعت ۰۸:۰۰ بامداد روز بیست و دوم اسفند (۶۰/۱۲/۲۲) زیر آتش توپخانه گروه ۳۳ قرار گرفت و با درگیر شدن آن سایت با آتش توپخانه ناگهان و همزمان خلبانان هواپیماهای «اف-۴» ۲۰ تن بمب بر روی قرارگاه تیپ ۲۷ و تیپ یکم مکانیزه و تیپ ۹۶ ارتش عراق فرو ریختند. شواهد و قرائن نشان می‌داد که تیپ ۹۶ صدمه فراوانی از این بمباران هوایی متحمل شده است و بازهم تگ مختل کننده ارتش عراق عملی نگردید.

در این عملیات بازهم دفاع موشکی صحنه نبرد با هواپیماهای تام کت (اف-۱۴) با موشکهای «فنیکس» و «سایدویندر» برقرار گردید اما فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی در جنوب با تجربه عملیات «طریق القدس» این بار جرئت بیشتری یافته بود و آتشبارهای بیشتری از موشکهای زمین به هوای «هاوک» را به صحنه نبردهای زمینی در غرب دزفول گسترش داد

ساعت ۸:۱۰ همان روز نیز قرارگاه تیپ ۲۴ مکانیزه ارتش عراق در جنوب غرب چنانچه که از اهداف قرارگاه فتح به شمار می‌رفت به مدت ده دقیقه بمباران شد و ۱۰ تن مهمات بر روی این تیپ فرو ریخته شد و به امر فرمانده قرارگاه کربلا در همین روز دفاع هوایی صحنه نبرد شامل برقراری پروازهای هواپیماهای «اف-۱۴» و «اف-۵» به صورت ۲ فروندی بر فراز قرارگاه کربلا و سایتهای موشکی زمین به هوا برای دفاع موشکی صحنه نبرد و سامانه مراقبت رادارهای تاکتیکی صحنه نبرد و شنود الکترونیکی فعال شدند. ساعت ۱۰:۰۰ صبح روز ۶۰/۱۲/۲۳ نخستین درگیری هوایی بین یگانهای مراقبت و دفاع هوایی عملیات «کربلا ۲» با هواپیماهای دشمن روی داد که دو فروند هواپیمای دشمن که برای بمباران قرارگاه کربلا به منطقه پرواز کرده بودند، بر فراز این قرارگاه برای رهایی از شلیک موشکهای فنیکس خلبانان «اف-۱۴» با شیرجه تند به سمت زمین روانه شدند، یکی از خلبانان دشمن نتوانست از شیرجه سالم بدر آید و با زمین برخورد کرد و منهدم گردید.

ساعت ۱۲:۰۰ روز ۶۰/۱۲/۲۴ بنا به اوامر فرمانده قرارگاه کربلا و با اجرای دستور رزمی ناصر، عکس هوایی از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» تهیه گردید و بی‌هیچ درنگ به قرارگاه فرستاده شد.

روز چهارشنبه بیست و پنجم اسفند ۶۰ ساعت ۱۲:۰۰ دوباره از طریق دستور رزمی ناصر که یک گروه رزمی بود و شامل عناصری از گردان اطلاعات و شناسایی عکسبرداری هوایی (آراف ۴) در پایگاه یکم شکاری، خلبانان هواپیماهای بوئینگ سوخترسان هوایی و هواپیماهای «اف-۱۴» مأمور مراقبت مسلحانه هوایی و هواپیمای خفاش مأمور جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی از فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی این عملیات عکسبرداری هوایی از غرب دزفول انجام گردید.

به دستور فرماندهی قرارگاه کربلا (سرهنگ علی‌صیادشیرازی) در روز بیست و ششم اسفند (۶۰/۱۲/۲۶) عملیات «ناصر» برای عکسبرداری هوایی از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» انجام گردید. در دستور عملیاتی «شبح-۳» مقرر گردیده بود که روزانه یک عکس هوایی توسط خلبانان «آراف-۴» با دوربین «کاآ-۹۰» از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» گرفته شود.

یاد آور خاطرات شیرین پیروزی، سمت راست ستوانیکم احمد میقانی (سرتیپ کنونی و فرمانده نیروی هوایی) و ستوانیکم ابراهیم محمدزاده (سرتیپ دوم کنونی و جانشین فرماندهی هوانیروز) در کنار پایه‌های دستگاه رادار نیروی هوایی در منطقه عملیاتی فتح‌المبین در سال ۱۳۶۱ سایت ۴ پس از آزاد شدن به دست رزمندگان قرارگاه نصر

ستاد فرماندهی قرارگاه کربلا «رکن-۲» در روز ۶۰/۱۲/۲۶ مختصات جغرافیایی هدفهایی که باید در مراحل مختلف عملیات «کربلای ۲» بمباران هوایی می‌شدند را در اختیار فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب قرار داد.

روز بیست و هشتم (۶۰/۱۲/۲۸) فرمانده قرارگاه کربلا دستور داد تا نقطه‌ای در نزدیکی چنانه به مختصات ۱۳۰۳۲ شمالی، ۵۶۰۴۷ شرقی درست در ساعت ۰۸:۰۰ بامداد با هواپیما بمباران شود و این عملیات هوایی با فرو ریختن ۲۵ تن مهمات جنگی بردشمن انجام گردید و بلافاصله دستور انجام عکس برداری هوایی از نتایج بمباران را صادر نمود که در ساعت ۱۰:۴۵ عملیات عکسبرداری هوایی با اجرای دستور رزمی «ناصر» انجام گردید و تصاویر در بعد از ظهر همان روز در اختیار رکن ۲ قرارگاه کربلا قرار گرفت. در این عملیات تیپ ۵۵ هواپرد و تیپ ۳ زرهی از لشکر ۹۲ بلافاصله باید نقطه بمباران شده را تصرف می‌کردند که هدف فتح نامیده می‌شد و در خلال مرحله‌ی اول عملیات «کربلای ۲» انجام گردید. در این عملیات تیپ ۱۰ مستقل زرهی و تیپ ۴۲ زرهی ارتش عراق بمباران شدند.

نمونه‌ای از یک سایت موشکی «هاوک» که در عملیات دفاع موشکی صحنه نبرد شرکت داشت این چنین در مناطق عملیاتی طریق القدس و فتح‌المبین و بیت‌المقدس گسترش داده شده بودند

روز بیست و نهم (۶۰/۱۲/۲۹) عکس هوایی از «موسیان» «عین‌خوش» تا «بستان» و در برگشت از «چنانه» و «رقابیه» و بلندی‌های «ابوصلیبی‌خوات» تهیه گردید و به دستور رکن ۳

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ۲۱۳۰

قرارگاه دوباره تیپ ۱۰ مستقل زرهی و تیپ ۲۴ مکانیزه با ۲۰ تن مهمات جنگی هوایی بمباران شدند. مختصات محل بمباران شده: ۱۴۳۲ شمالی، ۵۵۴۷ شرقی بود. یکی از هواپیماهای خودی توسط دفاع موشکی صحنه متعلق به لشکر یکم مکانیزه دشمن هدف قرار گرفت ولی سرنگون نشد. در همین روز قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب روز «ر» را (یکم فروردین ماه ۱۳۶۱) به کلیه واحدهای سازمان رزمی هوایی «شبح ۳» اعلام نمود.

هواپیمای «RPV» که در عملیات فتح‌المبین به کار گرفته شد

روز یکم فروردین (۶۱/۱/۱) فرمانده قرارگاه کربلا به یگانهای توپخانه دستور داد تا برای سهولت در کار بمبارانهای هوایی و دوراز خطر ماندن هواپیماهای بمب افکن خودی سایت موشکی «سام-۶» متعلق به سیستم دفاع موشکی صحنه نبرد مربوط به لشکردهم زرهی واقع در مختصات: ۰۲۳۲ شمالی، ۳۹۴۷ شرقی و مختصات: ۰۸۳۲ شمالی، ۴۸۴۷ شرقی مربوط به لشکر یکم مکانیزه ارتش عراق در ابوغریب و همچنین نقطه‌ای واقع در مختصات: ۳۲

۲۲ شمالی، ۴۴ ۴۷ شرقی را گلوله باران کنند تا از حجم آتش پشتیبانی هوایی در روز بعد حداکثر بهره برداری به عمل آید.

هوایمای «اف-۴»ی در حال سوختگیری درهوا، عملیات سوختسانی و سوختگیری در هوا، زمان حضور این هوایماها را برای دفاع هوایی و بمبارانهای ارتفاع بالا در صحنه عملیات در «فتح‌المبین» افزایش داد

در همین روز قرارگاه ویژه عملیات هوایی اجرای عملیات «کربلای ۲» را به یگانهای رزمی هوایی مربوط به سازمان رزمی عملیات «کربلای ۲» (شبح-۳) ابلاغ نمود. در همین روز هلی‌کوپترهای هوانیروز که مجهز به موشک ماوریک شده بودند با این سلاح جدید علیه تانکهای دشمن عملیاتی شدند. این موشک يك موشک تلویزیونی بود که خلبانان هوایماهای «اف-۴»ی از آن در جنگهای دریایی و گاهی علیه تانکها استفاده می‌کردند، اکنون با هلی‌کوپترهای هوانیروز وارد کارزار شده بود. این سلاح جدیدی بود که توسط کارکنان نیروی هوایی بر هلی‌کوپترهای هوانیروز تطبیق داده شده بود.

فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب برای شناسایی محل پایگاههای موشکی ارتش عراق در صحنه و همچنین به هدر دادن موشکهای «سام-۶» از سامانه دفاع هوایی صحنه مربوط به لشکرهای دهم زرهی و یکم پیاده مکانیزه ارتش عراق، دستور داد تا هوایماهای «RPV» (آر، پی، وی)^(۱) بدون سرنشین را به پرواز درآورند و قرارشد که پیش از آغاز هریک از عملیات بمباران هوایی این هوایماها به صورت طعمه وارد آسمان منطقه عملیات «کربلای ۲» شوند.

(۱) «RPV» اختصار واژگان «REMOOT PILOTED VEHICLE» هوایماهای کوچک بدون سرنشین که برای عملیات جنگ الکترونیک و یا عکسبرداری هوایی در صحنه به کار گرفته می‌شود و به علت ارزانی و سهولت در تولید آن، گاهی برای مصرف شدن موشکهای زمین به هوای دشمن برفراز یگانهای دشمن به پرواز درآورده می‌شود

یک سکوی پرتاب موشک هاوک در منطقه عملیاتی که در دفاع موشکی صحنه نبرد شرکت داشت اگرچه دومین تجربه در میدانهای عملیاتی زمینی بود اما توانستند دو فروند از هواپیماهای دشمن را در عملیات «فتح‌المبین» سرنگون سازند

در همین روز ساعت ۱۱:۳۰ در یک نبرد هوایی میان خلبانان هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن بر فراز قرارگاه قدس با یکی از خلبانان هواپیمای «اف-۱۴» مأمور دفاع هوایی منطقه عملیات «کربلای ۲» یک فروند آنها با موشک فنی‌کس سرنگون گردید و بقیه از آسمان منطقه گریختند.

روز دوم فروردین (۶۱/۱/۲) ساعت ۰۶:۳۰ قرارگاه تیپ ۱۷ زرهی از لشکردهم زرهی واقع در شمال چنانه در مختصات ۱۲۰۳۲ شمالی، ۵۵۰۴۷ شرقی با ۲۰ تن مهمات هوایی درهم کوبیده شد و در ساعت ۰۶:۵۰ به مدت یک ساعت قرارگاه تیپ ۴۲۶ واقع در غرب شوش با ۸ تن مهمات هوایی مورد حمله هوایی قرار گرفت. این تیپ نزدیکترین یگان دشمن به لجمن بود و از نظر احتمال اصابت بمبها به نیروهای خودی بسیار حساس بود.

تصویری از هواپیماهای «اف-۵» که در بمبارانهای ارتفاع پایین و دفاع هوایی در عملیات فتح‌المبین شرکت داشت

ساعت ۰۹:۱۹ یگانهای تیپ ۱۰ زرهی دشمن در غرب چنانه با ۲۰ تن مهمات هوایی به مدت ۳۰ دقیقه زیر آتش هوایی قرار گرفتند، این تیپ همان یگانی بود که به تازگی با تانکهای «T-۷۲» که از شوروی رسیده بود تجهیز و تقویت شده بود.

ساعت ۱۵:۳۱ تیپ ۴۲ از لشکردهم زرهی و تیپ گارد مرزی ارتش عراق با ۲۰ تن مهمات برای مدت ۳۰ دقیقه بمباران شدند.

ساعت ۱۵:۴۰ هدف فتح در جنوب چنانه به مدت ۳۰ دقیقه با ۱۵ تن مهمات هوایی مورد حمله هوایی قرار گرفت و بی‌درنگ تیپ ۴۲ پیاده و تیپ ۹۹ با ۲۰ تن بمب هوایی مورد تک هوایی قرار گرفتند.

ساعت ۱۱:۲۳ برفراز قرارگاه قدس هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن از نوع میراژ با هواپیماهای «اف-۱۴» مأمور دفاع هوایی منطقه عملیات درگیر شدند و یک فروند از هواپیماهای دشمن در موقعیت ۲۵.۳۲ شمالی، ۲۵.۴۷ شرقی در غرب عین خوش سرنگون گردید.

ساعت ۱۵:۳۵ در یک درگیری هوایی بر فراز شوشتر یک فروند از هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن هدف موشک فنی‌کس خلبانان «اف-۱۴» قرار گرفت و در جنوب شوش سرنگون گردید.

در همین روز (دوم فروردین) از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» در محور چنانه تا فکه عکس هوایی تهیه گردید. در این عملیات تعداد ۶ فروند موشک «سام-۶» به سوی هواپیمای «آراف-۴» شناسایی از سوی دشمن شلیک گردید و آسیبی به هواپیمای شناسایی وارد نیامد.

در همین روز (۶۱/۱/۲) تعداد ۲۸۴۶ نفر از کارکنان نظامی و رزمندگان از تهران به اهواز ترابری هوایی شدند و ۱۵۹۸ نفر مجروح در عملیات «کربلای ۲» به تهران برده شدند.

ساعت ۱۳:۳۰ در روز سوم فروردین (۶۱/۱/۳) بر فراز منطقه عملیاتی «کربلای ۲» در آسمان شوش هواپیماهای جنگنده دشمن توسط رادار دزفول کشف و بین خلبانان هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن و خلبانان هواپیماهای جنگنده رهگیر «اف-۱۴» درگیری شدیدی روی داد که در این عملیات یک فروند از هواپیماهای دشمن مورد اصابت موشک قرار گرفت و در همان منطقه شوش سقوط کرد و بی درنگ هواپیمای دیگری از دشمن با موشک هواپیمای خودی درگیر شد و بر فراز قرارگاه کربلا سقوط کرد خلبان آن به نام «صالح عیاش حسین السامرای» توسط رزمندگان قرارگاه مذکور دستگیر گردید.

ساعت ۰۷:۳۰ با مدام تیپ‌های ۴۲۶ در منطقه شرق سایت ۵ و ۴ (تیپ‌های ابوصلیبی خات) و تیپ ۹۶ بنابر خواسته رکن ۳ قرارگاه «کربلا» با پرتاب ۳۵ تن مهمات جنگی هوایی بمباران شدند این بمباران برای دستیابی قرارگاه فجر به هدف‌های این قرارگاه بود.

از ساعت ۱۴:۰۰ تا ۱۵:۲۵ تیپ ۴۲ از لشکر دهم زرهی و تیپ دهم مستقل زرهی با ۳۳ تن بمب که بر آنها فروریخته شد بمباران شدند و این کار مقدمات حمله قرارگاه فتح و آتش پشتیبانی هوایی برای تصرف هدف فتح را فراهم نمود.

ساعت ۱۰:۵۵ نیروها و ادوات زرهی دشمن در غرب شوش با ۲ تن مهمات جنگی مورد حملات هوایی قرار گرفتند.

تصویر هوایی از یک سایت موشکی صحنه نبرد ارتش عراق در منطقه عملیاتی، سایه هواپیمای شناسایی در حال گرفتن عکس مشاهده می‌شود این نوع سایت‌های موشکی پیش از انجام عملیات بمباران هوایی توسط آتش توپخانه قرارگاه‌های عملیاتی نیروی زمینی ارتش ایران درهم کوبیده می‌شدند تا برای خلبانان جنگنده بمب افکن‌ها آرامش خیال فراهم گردد

ساعت ۱۲:۰۰ از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» شامل منطقه شوش، چنانه عین‌خوش، موسیان با اتکا به دستور رزمی ناصر عکسبرداری هوایی انجام گردید و درغروب همین روز عکسها در اختیار فرمانده و ارکان قرارگاه کربلا گذاشته شد.

در همین زمان يك فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن دشمن توسط آتش توپخانه دفاع هوایی به زیر کشیده شد و يك فروند دیگر توسط موشك فنیكس سرنگون گردید. ادوات جنگی تیپ ۴۲ زرهی ارتش عراق برای چندمین بار زیر آتش ۲ تن بمب‌های جنگی هوایی خلبانان «اف-۵» قرار گرفت و قرار شد که ۱۶ فروند هواپیما به غرب سایت‌های تپه‌های «ابوصلیبی خات» حمله کنند که فرمانده قرارگاه کربلا با توجه به جابجا شدن لجمن و خط تماس با دشمن این عملیات را متوقف کرد.

یک عراده توپ ۳۵ میلی‌متری اورلیکن (زمین به هوای راداری) که در عملیات فتح‌المبین به همراه سایت موشکی هاوک به منطقه گسترش یافت

روز چهارم (۶۱/۱/۸) خبر خوشی توسط رزمندگان قرارگاه نصر انتشار یافت که حکایت از آزاد شدن سایتهای ۴ و ۵ هوایی واقع در تپه‌های «ابوصلیبی خات» بود و این خبر زیباترین خبر برای نیروی هوایی در طول یکسال و نیم جنگ بود. خبر دادند که ۳۰ دستگاه تانک سالم و ۱۰۰۰ نفر اسیر گرفته‌اند و فرمانده تیپ ۹۶ دشمن در ساعت ۱۲:۴۵ به اسارت درآمده بود و قرارگاه قدس نیز دهکده‌های شیخ‌قوم و عین‌خوش و را از دشمن بازپس گرفته بود. فرماندهان قرارگاه‌های فجر و فتح با مقاومت شدید دشمن روبرو شده بودند و نیاز فراوان به آتش پشتیبانی هوایی برای درهم شکستن مقاومت دشمن داشتند.

ساعات ۱۰:۱۵، ۱۵:۵۰، ۱۷:۰۰ نیروها و ادوات جنگی تیپ ۴۲۶ و تیپ ۱۰ زرهی و ۲۴ مکانیزه بمباران شدند و ۱۴ تن مهمات برآنها فرو ریخته شد.

ساعت ۱۶:۰۵ در یک درگیری هوایی یک فروند هواپیمای بمب‌افکن دشمن با شلیک موشک اسپارو برفراز منطقه عملیاتی سرنگون گردید. در این روز ۱۹۱۲ نفر رزمنده به فرودگاه دزفول انتقال داده شدند و ۸۴۸ نفر مجروح جنگی از منطقه با سامانه هواپیمایی نظامی به خارج از منطقه انتقال داده شدند.

دو تن از خلبانان اسیر ارتش عراق در اختیار سرباز ایرانی برای انتقال به پشت منطقه عملیات

روز ۶۱/۱/۵ ساعت ۰۷:۲۵ در يك درگیری هوایی بین خلبانان ایرانی و جنگنده دشمن این هواپیمای دشمن بود که قافیه را باخت و در ۵ مایلی شمال غرب اهواز با شلیک موشک اسپارو خلبان هواپیمای «اف-۴» ایرانی سرنگون شد.

در این روز ۷۵۶ نفر مجروح از فرودگاه دزفول به خارج از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» انتقال داده شدند.

روز شنبه (۶۱/۱/۶) با آغاز روشنایی روز ساعت ۰۷:۰۰ بامداد تیپ ۳۴ زرهی از لشکر یکم با ۲۰ تن مهمات جنگی مورد حمله هوایی قرار گرفت.

سایت موشکی دفاع هوایی واقع در مختصات ۱۷°۳۲ شمالی و ۵۰°۵۴ شرقی که در نزدیکی تیپ ۱۷ زرهی ارتش عراق موضع داشت توسط توپخانه‌ای که از عراقی‌ها به غنیمت گرفته شده بود گلوله‌باران شد تا خلبانان و هواپیماهای نه‌اجا در امنیت بیشتری به عملیات خود بپردازند.

روز هفتم (۶۱/۱/۷) ساعت ۱۱:۲۴ هواپیمای جنگنده بمب‌افکن دشمن توسط شلیک موشک هاوک (دفاع موشکی صحنه) بر فراز تپه‌های «ابوصلیبی خات» در مختصات جغرافیایی (۱۱°۳۲ شمالی، ۰۶°۴۸) مورد اصابت قرار گرفته و سرنگون گردید.

ساعت ۱۵:۳۵ در يك درگیری هوایی يك فروند جنگنده بمب‌افکن دشمن بر فراز شوش هدف موشك اسپارو شليك شده از جنگنده «اف-۴» ایرانی مأمور دفاع هوایی صحنه نبرد قرار گرفته و در شمال غرب شوش ساقط گردید.

ساعت ۱۷:۳۰ يك فروند دیگر از جنگنده بمب‌افکنهای دشمن توسط موشك فنيكس شليك شده از جنگنده ایرانی بر فراز منطقه ساقط گردید.

ساعت ۱۲:۰۰ عكس هوایی با اجرای دستور رزمی ناصر از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» تهیه و بی‌درنگ در غروب آن روز توسط هواپیمای جت فالکن به قرارگاه کربلا فرستاده شد.

ساعت ۱۲:۴۵ فرمانده قرارگاه کربلا تشخیص داد که نیروهای دشمن در جنوب دشت عباس بمباران شوند و جنگنده بمب‌افکنهای مأمور عملیات «کربلای ۲» با ۸ تن مهمات جنگی هدف مذکور را مورد حمله هوایی قرار دادند.

در این روز ۶۸۰ تن مجروح و ۶۷ نفر مجروح ارتش عراق که در بین اسرا بودند به خارج از منطقه عملیاتی «کربلای ۲» که از این پس به نام «فتح‌المبین» نامیده شد انتقال داده شدند.

روز هشتم فروردین (۶۱/۱/۸) دشمن با ۸۵ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن در مقاطع مختلف به منطقه عملیاتی «فتح‌المبین» حمله‌ور شد و دفاع هوایی صحنه نبرد در این عملیات توانست به خوبی حملات هوایی دشمن را دفع کند و ساعات اولیه بامداد (۰۹:۱۰) و ساعات ۱۴:۳۷ و ۱۷:۳۴ دو فروند از جنگنده بمب‌افکنهای دشمن یکی در دشت عباس نزدیک روستای ابوغریب واقع در مختصات ۱۵.۳۲ شمالی، ۳۷.۴۷ شرقی و دیگری در شمال حمیدیه هدف موشک‌های هواپیماهای جنگنده ایرانی قرار گرفتند و سرنگون شدند، و آن اولی در شرق دهلران ساقط گردید.

در این روز ساعت ۱۲:۰۰ از منطقه عملیاتی فتح‌المبین عكس هوایی تهیه شد و در صبح روز نهم ساعت ۰۵:۰۰ صبح این عكس روی میز فرمانده قرارگاه کربلا قرار داشت.

شبح-۳: عملیات بیت المقدس

مقدمه

با پیروزی‌های پی در پی در عملیات ثامن الائمه و طریق القدس و آزاد سازی جزیره آبادان، سوسنگرد و بستان از محاصره دشمن و ایجاد شکاف بین لشکرهای یکم پیاده مکانیزه و لشکر نهم زرهی از یکسو و لشکر پنجم پیاده مکانیزه و لشکر نهم زرهی عراق از سوی دیگر، توان دفاعی دشمن در خوزستان گسسته و موجب گردید که عملیات فتح المبین در شمال خوزستان با موفقیت به انجام رسد، تا تنها دغدغه بزرگ ارتش، آزادسازی جنوب غربی خوزستان از سلطه ارتش عراق باشد.

به فرمان فرماندهی کل قوا قرارگاه کربلا به صورت قرارگاه فرماندهی مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در ۶۱/۱/۳۱ تشکیل گردید و نخستین طرح پذیرفته شده این قرارگاه برای آزادسازی خرمشهر با نام کربلای ۳ انتشار یافت. سرهنگ صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش در پیامی که برای انتشار دستور عملیاتی این طرح صادر نمود چنین نوشت:

این عملیات از قرارگاه کربلا در جنوب هدایت می گردد و با توجه به این که:

۱- رهبری این عملیات سرنوشت ساز همچنان بر عهده ولی عصر (عج) می باشد برای حفظ وحدت فرماندهی مسئولیت فرماندهی و هدایت این عملیات را شخصاً و با توکل به خدا بر عهده می گیرم.

۲- چون جنگ و رزم در راه الله است پیروزی آن به نام الله و رزمندگان به ثبت می رسد. ان شاء الله.

دستور عملیاتی کربلای ۳ با امضای سرهنگ صیاد شیرازی و برادر محسن رضایی انتشار یافت. دستورات رزمی نیز یکی پس از دیگری با امضای او و برادر محسن رضایی فرمانده سپاه پاسداران انتشار یافتند.

سه قرارگاه عملیاتی زمینی زیر امر فرماندهی قرارگاه کربلا با نام های نصر، فتح و قدس هر يك با دو فرمانده یکی از ارتش و دیگری از سپاه تشکیل گردیدند و قرارگاه چهارم با نام ستاد ویژه عملیات هوایی (جنوب) و با دستور رزمی «شبح-۳» در پایگاه هوایی دزفول آغاز به کار نمود.

فرماندهان قرارگاه نصر سرهنگ پیاده حسین حسینی سعدی و برادر حسن باقری افشردی.
فرماندهان قرارگاه فتح سرهنگ زرهی مسعود نیاکی و برادر رشید علینور.
فرماندهان قرارگاه قدس سرهنگ زرهی سیروس لطفی و برادر احمد غلامپور بودند. هر
قرارگاه يك فرمانده نظامی با سابقه ارتشی و يك فرمانده سپاهی در حالی که قرارگاه چهارم
یعنی قرارگاه عملیات هوایی جنوب تنها يك فرمانده داشت به‌نام سرهنگ خلبان بهرام هشیار.

سازمان رزمی

الف. قرارگاه قدس.

این قرارگاه در جنوب غرب سوسنگرد برپا شد و تیپ یکم از لشکر ۱۶ زرهی و تیپ‌های
دوم و سوم از همین لشکر را در اختیار داشت. سرهنگ لطفی فرمانده این قرارگاه، خود فرمانده
لشکر ۱۶ زرهی بود که تیپ ۵۸ تکاور نیز زیر امر این فرمانده برای عملیات قرار گرفت و در کنار
این لشکر (۱۶ زرهی) لشکریکم پیاده سپاه پاسداران به فرماندهی برادر احمد غلامپور قرار
داشت.

ب. قرارگاه فتح.

این قرارگاه در منطقه میانی جبهه نبرد خوزستان یعنی در جنوب فارس‌یاب قرار داشت که
شامل تیپ یکم، تیپ دوم و تیپ ۳ از لشکر ۹۲ زرهی اهواز بوده و تیپ ۵۵ هوابرد و تیپ ۳۷
زرهی نیز زیر امر آن گذاشته بود و در کنار آن لشکر ۳ فتح سپاه قرار داشت.

ج. قرارگاه نصر.

این قرارگاه در منطقه دارخوین و مارد تشکیل گردید و لشکر ۲۱ پیاده شامل تیپ یکم
پیاده، تیپ دوم پیاده و تیپ ۳ پیاده، تیپ ۴ زرهی بوده و تیپ ۲۳ نوه‌د زیر امر آن قرار گرفته و
در کنار آن لشکر ۵ نصر سپاه پاسداران قرار داشت.

احتیاط قرارگاه کربلا تیپ ۳۰ زرهی سپاه پاسداران.

د. قرارگاه هوایی.

این قرارگاه که با دستور عملیاتی «شبح-۳» با نام «قرارگاه ویژه عملیات هوایی» هم‌طراز
سایر قرارگاه‌های سه گانه پیش گفته وارد کارزار شد و یگان‌های هوایی زیر را تحت امر خود
داشت.

(۱) یگانهای آتش پشتیبانی

«الف، گردان ۳۱ جنگنده بمب افکن «اف-۴ی» پایگاه سوم شکاری همدان.
«ب، گردان ۴۱ شکاری (بمب افکن و رهگیر «اف-۵ی» پایگاه چهارم شکاری
دزفول.

«ج، گردان ۶۱ شکاری (جنگنده بمب افکن و رهگیر «اف-۴ی») پایگاه ششم
شکاری بوشهر.

«د، گردان ۱۱ شکاری (جنگنده بمب افکن) پایگاه یکم شکاری مهرآباد تهران.
(۲) یگانهای پدافند هوایی

«الف، گروه یکم از گردان ۳۱ شکاری اف-۴ همدان گسترش یافته به پایگاه هوایی
دزفول.

«ب، گردان ۸۱ جنگنده رهگیر «اف-۱۴» از پایگاه هشتم شکاری اصفهان.

«ج، گردان ۷۱ جنگنده رهگیر «اف-۱۴» از پایگاه هفتم شکاری شیراز.

«د، گروه پدافند هوایی دزفول شامل گردان موشکی زمین به هوای هاگ و گردان
رادار، گردان توپخانه زمین به هوای راداری اورلیکن و گردان توپخانه زمین به هوای ۲۳
میلی متری.

«ه، گروه پدافند هوایی اهواز شامل گردان توپخانه زمین به هوای راداری اورلیکن،
گردان توپخانه زمین به هوای ۲۳ میلی متری گردان رادار.

(۳) یگانهای اطلاعات عملیاتی

«الف، گردان ۱۱ شکاری شناسایی «آر اف-۴ی» مهرآباد تهران.

«ب، گردان اطلاعات و شناسایی الکترونیکی «گروه شناسایی ایلام، سربندر،
بهبهان و هواپیمای خفاش».

(۴) یگانهای پشتیبانی رزمی

«الف، گروه پدافند هوایی مهرآباد.

«ب، گروه پدافند هوایی همدان.

«ج، گروه پدافند هوایی بوشهر.

(۵) یگانهای خدمات پشتیبانی رزمی

«الف، گردان ۱۱ ترابری هوایی هرکولس» (C-۱۳۰) پایگاه یکم ترابری هوایی مهرآباد.

«ب، گردان ۱۲ ترابری هوایی بوئینگ سوخترسان هوایی (بوئینگ-۷۰۷ و بوئینگ-۷۴۷) پایگاه یکم ترابری هوایی مهرآباد تهران.

«ج، گردان ۷۱ ترابری هوایی هرکولس» (C-۱۳۰) پایگاه هفتم ترابری شیراز.

«د، گردان ترابری سبک فرندشیپ» (F-۲۷) پایگاه یکم ترابری هوایی مهرآباد تهران.

نیروهای دشمن

الف. نیروی هوایی

(۱) پایگاه هوایی کوت در استان «ميسان»^(۱) شامل:

«الف، گردان میراژ» (F-۱) جنگنده رهگیر (با موشک‌های هوا به هوا ماجیک و سوپر ماترا).

«ب، گردان» (سوخوی-۲۲) جنگنده بمب افکن با موشک‌های ضد رادار خ-۲۸.

«ج، گردان» (میگ-۲۳) جنگنده بمب افکن.

«د، گردان» (میگ-۲۱) جنگنده رهگیر.

(۲) پایگاه هوایی شعبیه در استان «بصره» شامل:

«الف، گردان میراژ» (F-۱) جنگنده بمب افکن و رهگیر.

«ب، گردان» (میگ-۲۳) جنگنده بمب افکن و رهگیر

«ج، گردان» (میگ-۲۱) شکاری رهگیر.

(۳) پایگاه هوایی ناصریه در استان «الانبار» شامل:

«الف، گردان» (میگ-۲۳) جنگنده بمب افکن و رهگیر.

«ب، گردان» (میگ-۲۱) جنگنده رهگیر.

(۱) این استان پس از چندی گذشته از جنگ استان العماره نامیده شد.

ب- گسترش نیروهای دشمن قبل از عملیات بیت المقدس.^(۱)

- ۱- نیروهای مستقر در جنوب رودخانه کرخه کور و نisan
- لشگرهای ۶ زرهی و ۵ مکانیزه و تعدادی تیپ پیاده در امتداد رودخانه های نisan و کرخه کور و همین در جنوب غربی اهواز تا حوالی ایستگاه آهو.
 - ۲- نیروهای مستقر در جنوب مناطق آب گرفته تا سلیمانیه
- نیرویی به استعداد يك تیپ به صورت پرده پوشش به فاصله ۶-۷ کیلومتری از کرانه غربی کاروان گسترش داشت.
 - ۳- نیروی مستقر در خرمشهر و محدوده اطراف آن
- لشگر ۱۱ پیاده تقویت شده با یگان های پیاده و رزمی.
 - ۴- نیروهای مستقر در جنوب جفیر و غرب جاده اهواز خرمشهر
یگانهای زرهی و مکانیزه تقویتی و احتیاط متجاوز از لشگرهای ۹ و ۳ زرهی به صورت مجزا در این منطقه گسترش یافته بودند.
- به طور کلی نیروهای متجاوز در منطقه بیت المقدس شامل لشکرهای ۳ و ۶ و ۹ زرهی، ۵ مکانیزه، ۱۱ و ۱۵ پیاده جدیدالتأسیس و تعدادی تیپ های زرهی و مستقل یا مأمور از سایر لشکرها و یگانهای جیش الشعبی بودند. می توان گفت که متجاوز در این عملیات حداقل ۱۰ تیپ زرهی، ۵ تیپ مکانیزه، ۱۷ تیپ پیاده، یگانهای جیش الشعبی و ۷ گردان کماندویی و حداقل ۳۰ گردان توپخانه وارد عمل نمود.
- ### اوضاع تاکتیکی منطقه نبرد
- با ایجاد فرماندهی مشترك نخستین پیروزی بزرگ ثامن الائمه در منطقه سلمانیه و دارخوین بدست آمد. در پی آن پیروزی بزرگ دیگری در عملیات طریق القدس حاصل گردید که منجر به آزادسازی شهر بستان و عقب راندن لشکر نهم زرهی ارتش عراق و ایجاد فاصله (تجزیه دشمن در میدان بزرگ نبرد خوزستان) بین نیروهای لشکر پنجم پیاده مکانیزه در جنوب و لشکر نهم زرهی و لشکر یکم پیاده مکانیزه در شمال منطقه نبرد بود.
- این تجزیه و پراکندگی نیروهای دشمن از نظر کارشناسان نظامی بین المللی نتیجه ای جز عقب نشینی و یا شکست برای ارتش عراق در بر نداشت.

(۱) از کتاب تحلیل عمیات بیت المقدس نوشته سرتیپ ستاد نصرت الله معین وزیری

تنها راه کار دشمن در جلوگیری از شکست و فرار نیروهای خود این بود که و با بمباران‌های بی‌وقفه و پی در پی، نیروهای ایرانی را عاصی و ناامید سازد.

فرماندهی جنگ در عملیات ثامن‌الائمه متوجه این نقص شد و نیروی هوایی بی‌درنگ یگانهای پروازی اصفهان و شیراز را چنان سازماندهی نمود که همواره در میدان نبرد زمینی نقش دفاع موشکی صحنه نبرد THEATER MISSILE DEFENSE را اجرا نمایند.

در عملیات طریق‌القدس و عملیات فتح‌المبین هواپیماهای اف-۱۴ نیروی هوایی دشمن را در یک شرایط نابرابری از نظر بمباران هوایی قرار دادند. ^۱ AIR PARALYSIS نتیجه کار بسیار درخشان بود. بطوری که ۱۹ فروند هواپیمای دشمن سرنگون شده و بمباران هوایی علیه نیروهای خودی به ندرت اتفاق افتاد.

اکنون در عملیات «بیت‌المقدس» نیروی هوایی قصد داشت به همان شیوه‌ای قبلی که نیروی هوایی دشمن را فلج کرده بود عمل کند.

تنها راه تقویت و ورود نیروی احتیاط به میدان نبرد از طریق تنومه و پلهای نشوه و دویجی و شلمچه امکانپذیر بود. این محدودیت کار را برای دشمن دشوار و زمانگیر ساخته و برای دفاع باید به نیروی هوایی خود متکی می‌شد.

تدبیر عملیاتی نه‌جا

الف. آتش پشتیبانی

دستور عملیاتی «شبح-۳» تعداد ۲۰ سورتی بمباران هوایی در طول روز پیش‌بینی کرده بود و این در صورتی بود که نیروی زمینی ارتش ج.ا.ا اعلام نماید که لشکریهای ۱۶، ۹۲، زرهی، ۲۱ پیاده و لشکریهای ۱ قدس، ۳ فتح و ۵ نصر از سپاه پاسداران از سنگرهای خود خارج شده و در حال پیشروی (آند) می‌باشند. اگر چنانچه واحدها در وضعیت پدافندی و در سنگرها قرار می‌گرفتند، برای شکستن محاصره دشمن و قطع خطوط مواصلاتی تنها تعداد ۸ سورتی پرواز در طول روز کافی بود.

ب. دفاع هوایی

در بخش دفاع هوایی قرار بر این بود که هواپیماهای «اف-۱۴» از طلوع تا غروب آفتاب با احتساب سوختگیری در هوا بر فراز قرارگاه‌های کربلا، قرارگاه‌های قدس، فتح و نصر پرواز

کنند و از نزدیک شدن هواپیماهای دشمن به فضای منطقه عملیات جلوگیری به عمل آورند. هواپیماهای اف-۴ و «اف-۵ی» نیز فاصله‌های خالی خط دفاعی را پر می‌ساختند.

ج. اطلاعات عملیاتی و هشدار اولیه

در این بخش (پانزده روز پیش از آغاز عملیات) عکس‌های هوایی بنا به درخواست قرارگاه کربلا باید تهیه می‌شد.

هواپیمای خفاش نیز که به جمع‌آوری اطلاعات رادیویی، راداری و شناسایی الکترونیکی می‌پرداخت از یک هفته پیش از «روز-ر» در این عملیات کار خود را شروع کرده بود.

د. پشتیبانی رزمی

در این بخش گروه‌های پدافند هوایی در پایگاه‌های سوم، چهارم، پنجم، ششم شکاری به‌صورت فعال کار می‌کردند تا مبدا دشمن به شکل غافلگیرانه باندهای پروازی، راههای خزش هواپیماها و پناهگاههای هواپیماها را بمباران کند و مانع انجام عملیات هوایی شود.

ه. خدمات پشتیبانی رزمی

خلبانان هواپیماهای هرکولس (C-۱۳۰) و فرندشیپ (F-۲۷) باید نیروهای نظامی و مردمی را از اقصی نقاط کشور سوار می‌کردند و به فرودگاههای اهواز، امیدیه و دزفول می‌رساندند تا به قرارگاه‌ها و خطوط مقدم اعزام گردند. این کار شبانه‌روزی انجام می‌شد. خلبانان هواپیماهای سوخترسان «بوئینگ-۷۰۷» و «بوئینگ-۷۴۷» نیز در تمام طول روز در شمال غرب دزفول و در شمال امیدیه پرواز می‌کردند تا هواپیماهای جنگنده رهگیر «اف-۴» و «اف-۴» و جنگنده بمب‌افکن‌های «اف-۴ی» از آنها سوخت دریافت دارند تا سرعت در کار زیاد شده واز زمان تاکسی، برخاستن و آماده‌سازی هواپیماها و طول مسیر کاسته شود.

اجرای عملیات

«روز-ر» روز جمعه دهم اردیبهشت سال ۱۳۶۱ تعیین گردید و ۳۰ دقیقه بامدادان همین روز «ساعت-س» اعلام شد که عملیات زمینی با رمز (بسم الله الرحمن الرحيم، بسم الله القاصم الجبارین یا علی ابن ابی طالب) آغاز گردید.

گردان ۱۱ شناسایی مهرآباد در روز بیست و چهارم فروردین عکس سرنوشت‌ساز و قابل تفسیری از منطقه عملیات شامل سوسنگرد تا آبادان در طول و رود کارون تا اروندرود در عرض را با موفقیت گرفت. این عملیات با دستور رزمی «ناصر» انجام شد که گردانهای

سوخت‌رسان و شناسایی الکترونیکی و گردانهای ۸۱ و ۷۱ شکاری رهگیر در آن شرکت داشتند. تلاش هواپیماهای میراژ F-۱ " نیروی هوایی ارتش عراق برای جلوگیری از این عملیات به نتیجه نرسید و اتفاقاً تصاویر خود آنها (هواپیماهای میراژ) نیز در تصویر هوایی مشاهده می‌شد.

آنچه در این عکس هویدا بود دشمن از یگانهای موشکی «سام-۶» به عنوان دفاع موشکی صحنه نبرد بهره می‌جست و سایت‌های موشکی «سام-۳» لایه بعدی دفاع موشکی را می‌ساختند. در نهایت سایت‌های موشکی «سام-۲» به عنوان آخرین لایه دفاع هوایی در میدان حضور داشتند.

توپ‌های ضد هوایی شلیکا و ۵۷ نیز به تعداد فراوان عرصه جنگ در ارتفاع پست را به خود اختصاص داده بودند.

سرهنگ هشیار برنامه را چنین تدبیر کرد که تا پایان فروردین ماه ۶۱ برنامه پروازی هواپیماهای «اف-۱۴» و «اف-۴» در مناطق ۳ و ۱۰ که اهواز و ماهشهر را شامل می‌شد با استعداد ۷ الی ۸ سورتی در روز با احتساب سوختگیری و سوخت‌رسانی در هوا انجام شود. اما از روز یکم اردیبهشت که گسترش نیروی زمینی آشکارا انجام می‌شد، پوشش هوایی برای لشکر ۱۶ زرهی قرارگاه قدس و یگانهای پیاده سپاه در جوار این لشکر و پوشش هوایی قرارگاه‌های نصر و فتح و یگانهای سپاه در این دو قرارگاه در شرق کارون در منطقه سلیمانیه و جنوب فارس‌یاب روزانه بی‌وقفه با هواپیماهای «اف-۱۴» مجهز به موشک‌های فنی‌کس برقرار گردد. خلبانان هواپیماهای «اف-۴» پایگاه همدان مأمور به پایگاه دزفول نیز لحظاتی را که منطقه ۳ خالی می‌شود با پرواز اسکرابل منطقه را پر کنند و خلبانان پایگاه هوایی بوشهر نیز منطقه ۱۰ شمال ماهشهر را در مواقع خالی شدن منطقه و رفتن هواپیمای اف-۱۴ برای سوختگیری این منطقه را پوشش دهند.

تدبیر مرحوم هشیار این بود که با انتقال سایت «هاوک» فولی‌آباد به سمت غرب و نامگذاری آن به نام «خیبر» و با استفاده از سایت «هاوک» آبادان به نام «تبوک» شمال و جنوب منطقه عملیات را پوشش داده و با استقرار و فعال نمودن هواپیماهای «اف-۱۴» یک سامانه بسیار قدرتمند دفاع موشکی صحنه نبرد را برای رزمندگان زمینی فراهم آورد. او تا آخرین روزهای تهیه و تدوین دستور عملیاتی " شب-۳ " مطمئن نبود که چنین اجازه‌ای را به او خواهند داد تا سایت‌های موشکی زمین به هوای "هاوک" را در منطقه نبرد اضافه کند.

در تاریخ ۶۱/۱/۳۱ سایت تبوك (سایت هاوك آبادان) توسط توپخانه تیپ ۶ زرهی ارتش عراق بشدت گلوله باران و خسارات زیادی به سایت وارد شد، اما سیستم موشکی کماکان عملیاتی باقی ماند.

در روز ۶۱/۲/۲ سایت هاوك "خیبر-۱" در جنوب «دُب خردان» آماده برای عملیات شد.

در ساعت ۰۹:۲۵ همین روز هواپیمای «اف-۴» مأمور همدان به دزفول در يك درگیری هوایی در جنوب سوسنگرد موفق شد با شلیك ۳ تیر موشك هوا به هوای "اسپارو" هواپیمای دشمن را منهدم نماید.

در روز سوم اردیبهشت سرهنگ هشیار دستور داد تا ۲ فروند هواپیمای اف-۵ از پایگاه هوایی تبریز و ۴ فروند هواپیمای «اف-۴بی» از پایگاه هوایی بندرعباس به پایگاه هوایی دزفول و پایگاه هوایی بوشهر گسترش داده شده تا جریان پروازهای بمباران هوایی را در دستور عملیاتی «شبح-۳» یعنی همان عملیات بیت المقدس تقویت نماید.

همزمان ۲ فروند هواپیمای «اف-۱۴» نیز از پایگاه هشتم شکاری اصفهان به پایگاه هشتم شکاری در شیراز گسترش داده شده تا پروازهای منطقه ۱۰ تقویت شود.

در روز پنجم اردیبهشت تعداد ۱۵ نفر افسر خلبان جوان از پایگاه یکم شکاری و ۵ نفر از پایگاه یکم ترابری در مهرآباد تهران به ستاد عملیات جنوب در اهواز مأمور شده تا به تیپهای یکم و دوم و سوم لشکر ۱۶ و تیپهای یکم و دوم و سوم لشکر ۹۲ زرهی و تیپهای لشکر ۲۱ حمزه اعزام شوند و درخواستهای پشتیبانی هوایی و آتش پشتیبانی هوایی را تنظیم نمایند. يك فروند هلی کوپتر ۲۱۴ نیز از پایگاه یکم برای عملیات جستجو و نجات خلبانانی که هواپیمای آسیب دیده را ترك می نمایند ارسال شد. همچنین يك فروند دیگر از همین نوع هلی کوپتر از پایگاه چهارم شکاری دزفول به اهواز فرستاده شد.

روز ششم اردیبهشت هواپیمای «آر اف-۴بی» از مهرآباد برخاسته و در منطقه جفیر، شلمچه و بصره از گسترش نیروهای دشمن عکس هوایی تهیه نمود.

درست در شرایطی که قرار بود عملیات کربلای ۳ (بیت المقدس) انجام شود هواپیماهای افغانی نقطه ای را در داخل خاك ایران در مرز زابل بمباران کرده و عده ای از هموطنان ما شهید و مجروح شدند. به همین لحاظ قرار شد تعداد ۴ فروند هواپیما و يك دستگاه رادار تعدادی عراده توپ ضد هوایی و عده ای از رزمندگان و تجهیزات به شرق کشور

گسترش داده شوند و این نوعی هماهنگی بین ارتش افغانستان و ارتش عراق بود تا نیروی هوایی ایران را در منطقه خوزستان تجزیه کنند. در حقیقت بخش عمده‌ای از توان رزمی نیروی هوایی باید به شرق کشور منتقل می‌شد.

در روز هفتم اردیبهشت ۸ فروند هواپیمای «اف-۴بی» از پایگاه هوایی بوشهر بنابر درخواست فرمانده قرارگاه نصر نیروهای دشمن را در جنوب ایستگاه حسینی در نقطه‌ای به مختصات ۳۰۴۷ شمالی و ۴۸۰۷ شرقی بمباران کردند و ۳۹۳۶۰ پوند بمب بر قرارگاه تیپ مکانیزه ۴۴ فرو ریختند.

هواپیماهای دشمن خیلی تلاش داشتند که قرارگاه نصر را با هواپیمای SU-۲۲ از پایگاه هوایی شعبیه و در مسیر آبادان به دارخوین بمباران کنند، اما این بار سایت «هاوک» موشک زمین به هوا به نام «تبوک» که در آبادان گسترش یافته، اجازه نزدیک شدن به جزیره آبادان را به خلبانان دشمن نمی‌داد. هواپیماهای «اف-۱۴» که بر فراز قرارگاه‌های نصر و فتح پرواز می‌کردند نیز با هر هواپیمایی که از سد محکم سایت هاوک «تبوک» می‌گذشت بی‌درنگ درگیر می‌شدند. با این ابتکار یعنی تلفیق موشک‌های زمین به هوا در صحنه نبرد با هواپیماهای رهگیر و موشک‌های هوا به هوا در حقیقت دفاع موشکی صحنه نبرد «THEATER MISSILE DEFENSE» به شکل بسیار نو و دقیق و کارآمد برقرار شده بود. در این شیوه دفاع هوایی هیچ یک از هواپیماهای نیروی هوایی عراق در هیچ ارتفاعی بر فراز منطقه نبرد ایمن نبودند و اگر دفاع موشکی صحنه نبرد دشمن با «سام-۶» نمی‌توانست در همه‌ی موارد هواپیماهای نه‌اجا را هدف قرار دهد، این سامانه جدید و ابتکاری و ابدایی نه‌اجا به خوبی ارتفاع بالا و پایین را پوشش می‌داد. اگر هواپیمایی از چنگ سایت موشکی هاوک می‌گریخت بی‌درنگ با هواپیمای اف-۱۴ روبرو بود. بدین ترتیب حضور سایت موشکی «هاوک» بعنوان صحنه نبرد زمینی موجب گردید تا موشک‌های ارزشمند فنی‌کس به تعداد کمتری شلیک شده و تنها در شرایط بسیار استثنایی این موشک‌ها به کار آیند.

اما دفاع موشکی صحنه نبرد نیروی زمینی ارتش عراق متشکل از موشک‌های «سام-۶» در ارتفاع ۴۰/۰۰ تا ۵۰/۰۰۰ پا نمی‌توانست آسیبی به هواپیماهای «اف-۴بی» برساند. از سوی دیگر اگر دشمن هواپیماهای میراژ را با موشک‌های «ماژیک» و «سوپرماترا» وارد کارزار می‌کرد، بی‌درنگ رو در روی هواپیماهای «اف-۱۴» با موشک‌های فنی‌کس قرار می‌گرفتند که در این شرایط برتری با هواپیمای «اف-۱۴» بود.

فرمانده قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب از فرمانده قرارگاه کربلا و نصر خواست که آتش توپخانه دشمن را که سایت موشکی زمین به هوای «تبوك» در آبادان را مدام زیر آتش گرفته خاموش سازد.

در این روز (۶۱/۲/۷) فرماندهی پدافند هوایی با همکاری سایت موشکی «خیبر» یکدستگاه هواپیمای بدون سرنشین کنترل از راه دور را برای تعیین محل موشکهای زمین به هوای دشمن در صحنه نبرد به پرواز درآوردند.

روز هشتم اردیبهشت گردان ۱۱ شناسایی شکاری مهرآباد يك فروند هواپیمای شناسایی «آر اف-۴» را در قالب دستور رزمی «ناصر» به پرواز درآوردند و با همکاری هواپیماهای سوخترسان بوئینگ و «اف-۱۴» و خفاش سرانجام از چزابه تا جنوب غربی دهلران عکس هوایی تهیه شد، تا فعالیت نیروهای دشمن در حد فاصل دو روز مانده به آغاز عملیات سرنوشت ساز بیت المقدس را به قرارگاههای عملیاتی جنوب برساند.

در ساعت ۰۹:۳۵ رادار «HIPAR» سایت تبوك و در ساعت ۱۳:۳۵ رادار سایت خیبر با موشك ضد رادار منهدم گردید.

در روز نهم اردیبهشت گردان ۱۱ شکاری پایگاه یکم شکاری با يك فروند هواپیمای شناسایی «آر اف-۴» از منطقه جفیر تا آبادان عکس هوایی تهیه کرده و نتایج آنرا پس از تفسیر در همین روز به قرارگاههای کربلا، نصر، فتح، قدس و قرارگاه هوایی عملیات جنوب ارسال نمود.

شب آغاز عملیات «بیت المقدس»، سایتهای موشکی زمین به هوای «هاوك» پایگاه چهارم شکاری، سایت ۳ «هاوك» دزفول، سایت هاوك تبوك، سایت هاوك «خیبر»، سایت هاوك «سربندر» و سایت هاوك امیدیه همگی اعلام آمادگی عملیاتی کرده زیرا قطعات یدکی رزرو برای راه اندازی این سایتها تأمین گردیده بود.

سایت «هاوك» «تبوك» که به نام سایت آبادان معروف شده بود، درست در کنار قرارگاه «نصر» بر پا شده بود. آتش توپخانه دشمن به یکدستگاه «HIPAR» رادار در این سایت صدمه زد که تعویض شد. اتفاقاً سایت هاوك خیبر در اهواز نیز چنین سرنوشتی را داشت. رادار مذکور از سایت هاوك دزفول و امیدیه تأمین شد.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ۲۳۳

روز دهم اردیبهشت پایگاه یکم شکاری گردان ۱۱ شکاری شناسایی با دو فروند هواپیمای «آر-اف-۴ی» تحت دستور رزمی «ناصر» از غرب اهواز تا غرب خرمشهر و از تنگ جزایه تا شهرک «تیب» در داخل خاک عراق عکس هوایی تهیه کرد.

در ساعت ۰۶:۵۵ تعداد ۴ فروند هواپیمای «اف-۴ی» از پایگاه سوم شکاری نیروهای دشمن را در جنوب غربی هویزه با ۱۹۶۸۰ پوند مهمات بمباران کردند. ۴ فروند هواپیمای «اف-۵ی» از پایگاه چهارم شکاری نیز در ساعت ۰۷:۲۰ محل تجمع تیپ ۳۳ نیروی مخصوص ارتش عراق را با ۱۲۰۰۰ پوند مهمات جنگی ویران ساختند.

۸ فروند هواپیمای «اف-۴ی» از پایگاه ششم شکاری در ساعت ۰۶:۱۵ نیروهای دشمن را در جفیر با ۳۹۳۶۰ پوند مهمات جنگی بمباران کردند.

عملیات در ساعت ۳۰ دقیقه بامداد روز دهم شروع که تهیه آتش پشتیبانی سنگین برعهده جنگنده بمب افکن‌های نه‌اجا قرار داده شده بود.

سایت «هاوک» تبوک از ساعت ۰۷:۵۰ به ترتیب در ساعات ۱۰:۲۳، ۱۱:۰۹، ۱۲:۳۵، ۱۳:۳۰ و ۱۴:۳۵ تعداد ۶ فروند هواپیمای دشمن را سرنگون نمود. دفاع هوایی و دفاع موشکی صحنه نبرد در دستور عملیاتی بیت المقدس نیز برعهده نه‌اجا قرار داشت.

در ساعت ۱۳:۰۵ دوباره ۲ فروند هواپیمای «اف-۴» از پایگاه هوایی همدان مأمور به پایگاه هوایی دزفول، نیروهای ارتش عراق را در ایستگاه حمید زیر آتش بمبهای خود قرار دادند و ۹۷۶۸ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریختند. در این روز ۶۱۱/۲/۱۰ تعداد ۱۶۹۸ نفر مجروح و ۶۴۳ نفر مأمور ۱۷۵۰۰۰ پوند بار شامل مهمات، خون و دارو به منطقه عملیاتی بیت المقدس ترابری هوایی انجام گرفت.

روز یازدهم اردیبهشت فرا رسید و قرارگاه نصر با لشگر ۲۱ حمزه از کارون عبور کرد و نیاز بمباران یگانهای دشمن در برابر این لشکر افزون گردید.

۶ فروند هواپیمای «اف-۴ی» از پایگاه سوم شکاری همدان مأمور در پایگاه چهارم شکاری دزفول نیروهای دشمن را در شمال جفیر به سختی بمباران کردند و ۲۹۳۰۴ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریختند.

۶ فروند هواپیمای «اف-۵ی» از پایگاه چهارم شکاری دزفول به نیروهای دشمن در محور پادگان حمید و جفیر حمله و ۱۹۸۰۰ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریختند.

گردان ۱۱ شناسایی پایگاه یکم شکاری نیز عملیات عکسبرداری هوایی را در غرب اهواز با اجرای دستور رزمی ناصر انجام داد.

در ساعت ۰۸:۴۵ هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «غرب-۱» با هواپیماهای جنگنده بمبافکن دشمن درگیر و سرانجام در این نبرد يك فروند هواپیمای دشمن سرنگون گردید.

در ساعت ۱۲:۱۰ نیز يك فروند دیگر از هواپیماهای جنگنده بمبافکن دشمن توسط هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «غرب-۵» سرنگون گردید.

سایت هاوک تبوك نیز در ساعت‌های ۱۰:۴۸ و ۱۵:۰۵ دو فروند از هواپیماهای دشمن را بر فراز منطقه نبرد سرنگون ساخت.

در ساعت ۱۷:۳۰ يك فروند هواپیمای «اف-۴» پایگاه سوم به‌خلبانی سروان فریدون خطیبی و ستوانیکم منصور شورچه با موشك «سام-۶» دشمن مورد اصابت قرار می‌گیرد و در نزدیکی امیدیه خلبانان، هواپیمای آسیب‌دیده را ترك و با چتر نجات سالم فرود می‌آیند و توسط تیم جستجو و نجات به پایگاه دزفول برده شدند.

در این روز ۲۸۴۴ نفر مجروح، ۴۱۲ نفر مأمور از منطقه عملیاتی تخلیه شدند و ۳۲۰۰۰ پوند مهمات و ۶ پالت بار و پنج واحد خون به منطقه عملیاتی بیت‌المقدس ترابری هوایی شد. در ساعت ۰۷:۰۰ روز ۶۱/۲/۱۲ تعداد ۷ فروند هواپیمای «اف-۵» پایگاه چهارم شکاری دزفول نیروهای دشمن را در شلمچه بمباران و ۲۳۱۰۰ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریختند.

در ساعت ۰۶:۱۵ تعداد ۸ فروند هواپیمای «اف-۴» پایگاه ششم شکاری ۳۹۳۶۰ پوند مهمات جنگی را بر نیروهای دشمن در منطقه جفیر فرو ریختند.

در ساعت ۰۷:۲۵ ۳ فروند هواپیمای «اف-۴» پایگاه ششم شکاری بوشهر میزان ۱۴۶۵۲ پوند مهمات جنگی را بر نیروهای دشمن در منطقه كوشك فرو ریختند. در این عملیات سنگین هوایی سرانجام يك فروند هواپیمای «اف-۴بی» به خلبانی سروان منوچهر دوادگر و ستوانیکم جهانگیر انقطاع هدف موشك هواپیمای میراژ قرار گرفت و سرنگون شد. روادگر اسیر و انقطاع شهید شد.

روز سیزدهم اردیبهشت هواپیمای مسافربری الجزایر در ساعت ۱۷۲۰ به‌شماره «TVHBO ۷» که حامل وزیر امور خارجه الجزایر بود، توسط جنگنده‌های نیروی هوایی عراق بر فراز مرز ایران و ترکیه سرنگون گردید و مسافران و وزیر الجزایری کشته شدند.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۲۳۵

در روز سیزدهم اتفاق قابل توجهی روی نداد. تنها ۹۲۶ مجروح و ۷۵ پالت خالی از منطقه عملیاتی تخلیه شد و ۲۹۳۹ نفر مأمور و ۲۶ پالت بار شامل مهمات و دارو و خون به منطقه عملیاتی ترابری شدند.

در روز چهاردهم اردیبهشت ۸ فروند هواپیمای «اف-۴» پایگاه هوایی بوشهر نیروهای دشمن را در منطقه فکه بمباران نمودند و ۳۹۳۶۰ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریخته شد.

۲ فروند هواپیمای جنگنده بمب‌افکن عراق در ساعت ۱۵:۰۳ و ۱۵:۳۹ توسط سایت موشکی «هاوک» آبادان «تبوك» سرنگون شدند.

با سرنگون شدن هواپیمای الجزایری و کشته شدن وزیر امور خارجه آن کشور، هواپیماهای «اف-۵» پایگاه هوایی تبریز زیر کنترل ایستگاه رادار تبریز از این روز تا چند روز متوالی به صورت «CAP» مسیرهای پروازی هواپیماهای مسافبری را اسکورت می‌کردند.

در روز شانزدهم اردیبهشت ۴ فروند هواپیمای «اف-۵بی» از گردان ۴۱ پایگاه چهارم شکاری دزفول، با ۱۳۲۰۰ پوند مهمات، نیروهای دشمن را در غرب فکه بمباران نمودند. پایگاه ششم شکاری بوشهر نیز با ۸ فروند هواپیمای «اف-۴بی» و ۳۹۳۶۰ پوند مهمات جنگی نیروهای دشمن را در غرب شلمچه بمباران نمود.

در این عملیات يك فروند هواپیمای «اف-۴بی» به خلبانی سروان حسن طالب‌مهر و ستوانیکم علی امجدیان در ساعت ۰۶۳۵ در منطقه فکه مورد اصابت موشک هواپیمای میراژ دشمن قرار گرفت و سرنگون شد. خلبانان در حین فرود با چتر نجات مورد اصابت گلوله‌های مسلسل کلاشینکف قرار گرفته و در دم به شهادت می‌رسند. در ساعت ۱۱۰۷ يك فروند هواپیمای دشمن توسط سایت تبوك و در ساعت ۱۲۵۵ يك فروند دیگر توسط هواپیمای «اف-۱۴» هدف قرار گرفته و سقوط می‌کنند.

روز هفدهم اردیبهشت پایگاه هوایی بوشهر با ۸ فروند هواپیمای «اف-۴بی» مواضع دشمن را در شلمچه بمباران و ۳۹۳۶۰ پوند مهمات بر نیروهای دشمن فرو می‌ریزد.

۴ فروند «اف-۵» از پایگاه پنجم شکاری امیدیه نیز به نیروهای دشمن در منطقه شلمچه حمله و ۱۳۲۰۰ پوند مهمات جنگی بر دشمن فرو ریختند.

سایت موشك زمين به هوای هاوك آبادان با نام «تبوك» گزارش می‌دهد که در ساعت ۱۶:۳۰ دو فروند از هواپیماهای دشمن را با شلیك ۲ تیر موشك سرنگون ساختند.

در ساعت ۰۹:۴۶ و ۱۱:۵۶ نیز هواپیماهای «اف-۴» با معرف «قدس-۱» و «وحدت-۱» دو فروند از هواپیماهای دشمن را بر فراز قرارگاه لشگر ۱۶ زرهی سرنگون ساخت.

هواپیمای شکاری شناسایی «آر اف-۴» از منطقه جفیر تا بصره از وضعیت نیروهای دشمن عكس هوایی تهیه که به قرارگاه‌های کربلا، قدس، فتح، نصر و قرارگاه عملیات هوایی جنوب فرستاده می‌شود.

دشمن در این روز برای انهدام پلهایی که روی کارون برقرار شده تا نیروهای قرارگاه نصر از آن عبور کنند، از راه هوا تلاش زیادی را نشان می‌دهد. در ساعات ۱۷:۰۵ ، ۱۷:۴۱ ، سایت تبوك اعلام می‌دارد که با شلیك موشك، دو فروند دیگر از هواپیماهای دشمن را سرنگون ساخته و خلبانی به نام علی بدر یوسف الشیبانی به اسارت در می‌آید.

روز هجدهم اردیبهشت ۲ سورتی پرواز هواپیمای «اف-۴یی» از پایگاه سوم همدان مأمور به دزفول قرارگاه دشمن را در جفیر بمباران و ۹۷۶۸ پوند مهمات بر دشمن فرو ریخته شد.

۸ فروند هواپیمای «اف-۵یی» از پایگاه چهارم شکاری دزفول نیروهای ارتش عراق را در محور طلایه - نشوه و جنوب غرب جفیر بمباران که در این عملیات ۲۶۴۰۰ پوند مهمات علیه دشمن فرو ریخته شد.

يك فروند هواپیمای گردان ۱۱ شکاری شناسایی مهرآباد تهران نیز يك سورتی پرواز عكسبرداری هوایی از گسترش و فعالیت‌های نیروهای زمینی ارتش عراق در جنوب سوسنگرد تا خرمشهر انجام داده و در لحظات آخر عكسبرداری در هنگام بازگشت هدف موشك هواپیماهای میراژ عراق قرار گرفته که خلبان، هواپیما را در پایگاه امیدیه فرود می‌آورد.

در ۶۱/۲/۱۸ حدود ۶۰۰۰ نفر از نیروهای مردمی توسط هواپیماهای غول پیکر جمبوجت نیروی هوایی از مشهد به امیدیه ترابری گردید.

در ساعت ۱۱۱۲ همین روز (۶۱/۲/۱۸) يك فروند هواپیمای «اف-۴یی» در عملیات بمباران دشمن در جفیر هدف موشك هواپیماهای جنگنده میراژ قرار گرفت و سقوط کرد. خلبانان آن سروان ذوالفقاری و ستوان یکم اعظمی بودند که به اسارت دشمن درآمدند.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌اجا در دفاع مقدس ▶ ۲۳۷

در این روز تعداد ۱۲۳۹ نفر مجروح و ۱۵۶ نفر مأمور از منطقه عملیاتی توسط هواپیماها تخلیه و ۲۹ پالت بار شامل مهمات دارو و برانکار و تجهیزات سپاه به منطقه ترابری هوایی می‌شود.

دستور داده شد يك سايت «هاوك» جديد در مختصات تقريبي ۳۰۴۳ شمالی و ۴۸۲۸ شرقی برای دفاع موشکی صحنه نبرد احداث شود. ابتدا این سايت با نام هومن و بعد با نام بدر در گرم‌دشت تشكيل شد.

روز نوزدهم اردیبهشت فرا رسید. در حالی که نه‌اجا حدود بیست و چهار روز بود که در جنگ بی‌امانی با نیروی زمینی و هوایی دشمن بسر می‌برد. در این روز در ساعت ۱۱:۲۱ در شمال خرمشهر يك فروند هواپیمای دشمن هدف موشك فنيكس هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «نيكو-۴» قرار گرفته و سرنگون می‌شود. در ساعت ۱۵:۲۳ نیز يك فروند ديگر از هواپیماهای جنگنده دشمن در شمال آبادان توسط شليك موشك هاوك از سايت «تبوك» سرنگون گردید.

تعداد ۱۰۷۸ نفر مجروح و ۳۲۳ نفر مأمور ۱۲۰۰۰۰ پوند بار شامل مهمات و خون و برانکار به منطقه عملیاتی ترابری و یا به خارج از منطقه ترابری هوایی انجام می‌شود. قرار شد ۳ فروند از هواپیماهای «اف-۴» که از پایگاه سوم شکاری به دزفول مأمور بودند، به پایگاه پنجم گسترش یابند.

بدین ترتیب عملیات بیت‌المقدس در بخش مقدماتی خود با موفقیت‌های بسیار درخشان به پیشروی مورد نظر در طرح نایل آمد. به علت این که نیروهای لشکر پنجم مکانیزه و لشکر ششم زرهی ارتش عراق در حال فرار و عقب نشینی بوده و جای ثابتی نداشتند. درخواستهای بمباران هوایی دشمن کاسته شد و تنها دفاع هوایی ضرورت خاصی پیدا کرده بود.

در روز بیست و یکم اردیبهشت ۶۱ هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «ترازوی-۴» با شليك يك فروند موشك فنيكس هواپیمای جنگنده عراقی را بر فراز ایستگاه حسینه سرنگون می‌سازد.

سايت موشکی زمین به‌هواي تبوك نیز در ساعت‌های ۱۳:۰۵، ۱۴:۲۴، ۱۴:۲۷ و ۱۴:۳۲ چهار تیر موشك «هاوك» علیه هواپیماهای دشمن شليك می‌کند و چهار فروند هواپیمای دشمن را سرنگون می‌سازد.

در روز بیست و دوم اردیبهشت در ساعت ۰۶:۵۳ هواپیمای «اف-۱۴» با معرف «کتایون-۱» هواپیمای دشمن را رهگیری و با شلیک يك فروند موشك فنیكس آنرا بر فراز غرب کارون در برابر قرارگاه فتح سرنگون می‌سازد.

در ساعت ۰۸:۱۱ و در موقعیت قبلی يك فروند دیگر از جنگنده‌های دشمن با شلیک موشك فنیكس هواپیمای کتایون سرنگون و بقیه متواری گردیدند.

در ساعت ۱۱:۵۹ يك فروند دیگر از هواپیماهای دشمن بر فراز شلمچه توسط هواپیماهای «اف-۱۴» با معرف «کتایون-۳» و شلیک يك تیر موشك فنیكس سرنگون گردید. در ساعت ۱۷:۲۰ هواپیماهای «اف-۴» پایگاه ششم شکاری با معرف کتایون-۲۳ يك فروند هواپیمای دشمن را در ۲۰ مایلی شمال شرق خرمشهر با شلیک موشك اسپارو مورد اصابت قرار می‌دهد و سرنگون می‌سازد.

در بیست و سوم اردیبهشت، در ساعت ۱۴:۱۵ يك فروند جنگنده دشمن برفراز لشکر ۱۶ زرهی هدف موشك فنیكس هواپیماهای «اف-۱۴» با معرف «آزادی» قرار گرفت و سرنگون شد.

در بیست و چهارم اردیبهشت توسط هواپیماهای ترابری نه‌جا تعداد ۷۳ نفر مجروح و ۱۴۹ نفر مأمور از منطقه نبرد به فرودگاه‌های کشور ترابری شدند و ۶ پالت بار به همراه دو جعبه قطعات یدکی به منطقه حمل گردید.

در روز ۶۱/۲/۲۵ هواپیمای «آراف-۴یی» با معرف شبخ برفراز هوپزه تا آبادان به پرواز درآمد و توسط جنگنده‌های میراژ دشمن رهگیری و تعقیب شد. اما در جنگ‌وگریز با هواپیماهای اف-۱۴ مأمور دفاع هوایی دستور رزمی «ناصر» سرانجام عکس هوایی تهیه و خلبانان هواپیمای شناسایی موفق به انجام مأموریت شده و به پایگاه خود بازگشتند.

سایت پدافندی تبوك در ساعت ۱۲:۳۵ دو فروند موشك هاوك را شلیک و یکفروند هواپیمای جنگنده دشمن را برفراز خرمشهر سرنگون ساختند.

در روز ۶۱/۲/۲۶ نیز دو فروند هواپیمای دشمن برفراز منطقه عملیاتی قرارگاه نصر در ساعات ۰۸:۰۵ و ۱۲:۰۳ توسط یگان موشکی زمین به هوای «هاوك» هدف قرار گرفته و سرنگون شدند.

روز ۶۱/۲/۲۷ تعداد ۱۳۹ نفر مجروح از منطقه عملیاتی به خارج از خوزستان ترابری هوایی شدند. در ضمن تعداد ۵۵۵ نفر مأمور و ۷۳۰۰۰ پوند مهمات و ۴ عراده توپ اورلیکن و یک‌دستگاه مولد برق و ۳ پالت بار شامل دارو و برانکارد به منطقه عملیاتی ترابری شدند.

پیشرفت نیروی زمینی ایران بسیار چشمگیر شده بود. بطوری که دشمن تلاش داشت تا نیروهای خود را از مه‌لکه به در برده و پلی بر روی رودخانه ارون‌د بنا نهاد تا عقب نشینی نیروهای زر‌هی و مکانیزه خود را حتی المقدور سه‌ولت بخشد. این پل به طول ۵۰۰ متر و از چهار قطعه تشکیل شده بود.

در روز ۶۱/۲/۲۸ سایت تبوك گزارش داد که در درگیری امروز تعداد ۴ فروند از هواپیماهای دشمن را سرنگون ساخته که هر چهار فروند در شمال آبادان و خر‌مشهر ساقط شده‌اند.

در همین روز يك فروند هواپیمای “بوئینگ-۷۰۷” در اختیار وزارت امور خارجه و مسئولین جنگ قرار داده شد تا سفرا و وابستگان نظامی را به اهواز ترابری نموده تا از نزدیک سرزمینهای آزاد شده را با چشم ببینند.

در همین روز سایت موشکی هاوك “تبوك” تعداد ۴ فروند دیگر از هواپیماهای دشمن را هدف قرار داده و سرنگون ساخت همچنین سایت هاوك “خیبر” نیز يك فروند دیگر از هواپیماهای دشمن را ساقط نمود.

در این روز تعداد ۱۰۶ نفر مجروح و ۱۲۹ نفر مأمور توسط هواپیماهای ترابری نه‌اجا از منطقه نبرد تخلیه شده و ۳۵ پالت بار و ۲ دستگاه رادار و ژنراتور برق و ایرکاندیشن به منطقه عملیاتی بیت المقدس ترابری و یا از آنجا خارج گردید.

در مورخه ۶۱/۲/۳۰ يك سورتی پرواز شناسایی و عکسبرداری هوایی از اوضاع جبهه‌ی بیت المقدس توسط فانتوم شناسایی انجام گردید.

در روز ۶۱/۲/۳۱ تعداد ۱۸۳ نفر مجروح و ۱۱۷ نفر مأمور از منطقه اهواز به خارج از استان خوزستان ترابری گردید.

در همین روز ۳ فروند از هواپیماهای دشمن که سعی در برقراری آتش پشتیبانی داشت‌ه تا نیروهای زمینی خود را زیر پوشش این آتش به آن سوی مرزها تخلیه کنند، توسط سایت تبوك هدف قرار گرفتند و سرنگون گردیدند.

در این روز ۱۷۹ نفر مجروح و ۶۲۵ نفر مأمور به خارج از استان خوزستان ترابری گردید و ۶۱۰۰۰ پوند مهمات به منطقه ترابری گردید.

در روز سوم خرداد نیز ۳ فروند دیگر از هواپیماهای دشمن توسط سایت تبوك هدف قرار گرفتند و سرنگون شدند.

در همین روز ۸۰۸ نفر مجروح و ۶۲۴ نفر مأمور و ۴ پالت بار و ۱۳۵۰۰ پوند بار توسط هواپیماهای ترابری نهجا ترابری گردید.

و سرانجام دشمن در آخرین تلاشهای خود در آستانه ورود رزمندگان ارتش جمهوری اسلامی ایران و سپاه پاسداران و نیروهای مردمی به شهر خرمشهر، پالایشگاه گاز مایع ماهشهر را با دو فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن خود مورد حمله هوایی قرار داد که خساراتی را به بار آورد. در ضمن يك فروند دیگر از هواپیماهای دشمن سرنگون گردید.

در روز چهارم خرداد نیز سایت تبوك ۴ فروند دیگر از هواپیماهای دشمن را سرنگون ساخت و خرمشهر آزاد گردید.

آمار پیروزی ها

در این عملیات (بیت المقدس) با کار مشترك و گروهی فرماندهی پدافند هوایی و یگانهای عملیاتی پروازی مندرج در دستور رزمی "شبح-۳" تعداد ۹۳۱ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه و اسکرابل توسط خلبانان هواپیماهای اف-۱۴ "اف-۴" و "اف-۵" انجام گردید.

در طول عملیات ۱۳۰ سورتی پرواز بمباران هوایی توسط خلبانان هواپیماهای "اف-۴" و "اف-۵" انجام گردید که در مجموع ۳۸۷۶۷۲ پوند مهمات جنگی هوایی معادل ۲۰۰ تن بر دشمن فرو ریخته شد. اگر مهمات مخصوص مانند موشکهای فنیکس، اسپارو، سایدویندر و هاوک و گلوله های توپخانه ضد هوایی را به این تناژ بمب اضافه کنیم، بیش از دو برابر این مقدار خواهد شد.

در این عملیات ۲۲ سورتی پرواز عکسبرداری هوایی انجام گردید که رقم بسیار بالایی بود. این تعداد در هیچ عملیات مشترك دیگری تکرار نشد.

میزان ۲۴۹۴ سورتی پرواز ترابری هوایی از سوخترسانی در هوا تا حمل مجروح و آوردن نیرو از اقصی نقاط ایران به فرودگاه اهواز، امیدیه و دزفول و پروازهای ارتباطی و انتقال و جابجایی فرماندهان و مدیران و شناسایی الکترونیکی و غیره انجام گردید که در عملیات مشترك گذشته بی سابقه بود.

در این عملیات تنها بیش از ۱۰/۰۰۰ نفر مجروح از فرودگاه‌های اهواز، امیدیه و دزفول توسط هواپیماهای ترابری نه‌اجا به شهرستانهایی که آمادگی پذیرش بیماران و مجروحان را داشتند، تخلیه گردید.

در این عملیات (بیت المقدس) بیش از ۵۵ فروند از هواپیماهای دشمن هدف آتشبارهای موشکی صحنه نبرد (موشکهای فنی‌کس، اسپارو، ساید وایندر، هواپیماهای جنگنده رهگیر و موشکهای هاوک سایت‌های موشکی تبوک و خیبر قرار گرفتند و منهدم شدند)

ضایعات و تلفات خودی

تعداد ۴ فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن اف-۴ توسط دفاع هوایی دشمن در منطقه نبرد هدف قرار گرفته و سرنگون شدند و سه فروند دیگر آسیب دیدند و به زحمت خود را به پایگاه هوایی دزفول و امیدیه رسانده و فرود آمدند.

سروان خلبان فریدون خطیبی و ستوان منصور شورچه هواپیمای "اف-۴" آسیب دیده را اضطراری ترك کرده و توسط تیم جستجو و نجات پیدا شدند و به پایگاه هوایی دزفول برده شدند.

سروان خلبان منوچهر روادگر فرمانده گردان ۶۱ شکاری به همراه ستوانیکم خلبان جهانگیر انقطاع هواپیمای آسیب دیده "اف-۴" را ترك کردند. سروان روادگر به اسارت درآمد و ستوان انقطاع شهید گردید.

سروان خلبان حسن طالب مهر و ستوانیکم خلبان علی امجدیان هواپیمای خود را ترك کرده که هردو با گلوله‌های سربازان زمینی به شهادت رسیدند.

سروان ذوالفقاری و ستوان محمد علی اعظمی هواپیمای آسیب دیده "اف-۴" را ترك کرده که هردو خلبان به اسارت دشمن درآمدند.

خلبانان اسیر شده از دشمن در این عملیات

الف. سروان خلبان خلیل ابراهیم محمود کنه

ب. ستوانیکم خلبان علی بدر یوسف الشیبانی

ج. ستوانیکم خلبان محمود غنام محمد ازویعی

د. ستوانیکم خلبان سمیر محمود جاسم المسیاح

این بود خلاصه‌ای از عملیات مشترک "بیت المقدس" که دستور رزمی هوایی آن با نام "شبح-۳" به اجرا درآمد.

پشتیبانی هوایی از عملیات «الفجر-۸» (عملیات هوایی شفق)

مقدمه

سال ۱۳۶۴ در حالی آغاز گردید که رکود نسبی بر جبهه‌های نبرد حاکم بود. طولانی شدن زمان جنگ، فرسایشی شدن آن، محاصره اقتصادی و تحریم‌های گوناگون بتدریج توان رزمی نه‌اجا را می‌کاست.

از زمان عملیات خیبر در سال ۱۳۶۳ از منطقه شمال غرب استان آذربایجان غربی تا تنگه هرمز هواپیماهای «اف-۱۴» و «اف-۵» و به همراه هواپیماهای سوخترسان و هواپیمای جمع‌آوری اطلاعات الکترونیکی به طور شبانه روزی در پرواز بودند. هر روزی که می‌گذشت، نیاز به تجهیزات، تسلیحات و نیروی انسانی متخصص اعم از کادر پروازی و فنی، قطعات هواپیما و سلاح و نیروی انسانی جوان آموزش دیده بیشتر می‌شد. کمبود این افراد و خروج تدریجی آنان از نیرو و از طرفی عدم جایگزینی با کارکنان جوان، مشکلات خاصی را برای نیروی هوایی بوجود آورده بود.

در اواخر سال ۶۴ اوضاع مرتبط با جنگ تا حدودی بهبود یافته بود. بر این اساس طرح عملیاتی بزرگ و سرنوشت‌ساز «الفجر-۸» از سوی قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) ابلاغ گردید که قرار بود نیروی زمینی و دریایی ارتش و سپاه پاسداران آنرا اجرا نموده و نیروی هوایی نیز می‌بایستی با بخشی از توان خود این طرح را پشتیبانی نماید.

نیروی هوایی باید آتش پشتیبانی هوایی (AIR FIRE SUPPORT) را برای نیروهای تکرور فراهم می‌نمود، و همزمان دفاع هوایی AIR DEFENSE از آسمان منطقه عملیات را برعهده داشت. درضمن هشدار اولیه از حملات هوایی دشمن و جمع‌آوری اطلاعات «IWT & EW» (۱) را در منطقه و بصورت گسترده در خارج از منطقه تا محدوده پوشش پایگاه‌های هوایی عراق می‌بایستی تأمین می‌نمود. در نهایت نیروی هوایی، سیل عظیم کالاهایی را که وجود آنها در رزم ضرورت داشت مانند انواع سلاح خودرو، مهمات، مواد غذایی و همچنین نفراتی که ارتش و سپاه معرفی می‌کردند، در حد لشکر و تیپ و گردان با هواپیماهای ترابری خود بصورت خدمات پشتیبانی رزمی «COMBAT SERVICE SUPPORT» حمل می‌کرد، و کالاهای فرسوده را به مراکز تعمیراتی و مجروحین را به مراکز درمانی می‌رسانید.

(۱) اختصار واژه INTELLIGENCE AND EARLY WARKNING می‌باشد.

عملیات «والفجر-۸» در شرایطی آغاز می‌شد که نیروی هوایی تجربیات بسیار گرانبهای از جنگ بدست آورده و می‌دانست که دشمن در هر مرحله‌ای از این جنگ که تحت فشار قرار می‌گیرد، بلافاصله اقدام به توسعه جنگ در خلیج فارس نموده و حملات هوایی به نفتکش‌ها و کشتی‌های حامل کالاهای تجاری و همچنین تشدید حملات هوایی به جزیره خارك و در آخر جنگ شهرها را پیش خواهد کشید. نیروی هوایی به تازگی از جنگ شهرها فراغت یافته بود، اما با اجرای این عملیات باید مجدداً در انتظار مرحله جدیدی از جنگ شهرها می‌بود.

در آن زمان اغلب دستور پروازهای استراتژیک و اجرای عملیات استراتژیک هوایی از طریق گروه کار نظامی واقع در نهاد ریاست جمهوری صادر می‌گردید که سرپرستی این گروه بر عهده سرهنگ دوم عبدالله نجفی بود. این افسر چندی بعد با درجه سرتیپی به فرماندهی نیروی زمینی ارتش و سپس به عنوان رئیس دفتر عمومی حفاظت اطلاعات فرماندهی معظم کل قوا منصوب و اینک بازنشسته هستند. به عنوان نمونه این گروه طی نامه شماره ۵۰ - ۱۱/ - ۲۰۱ - ۱۲/۱۳۶۴ در ادامه عملیات «والفجر-۸» ابلاغ نمود که در اجرای اوامر مقام محترم ریاست جمهوری و رئیس شورای عالی دفاع (در آن زمان این مقام در تصدی حجت الاسلام والمسلمین سیدعلی خامنه‌ای مقام معظم رهبری و فرماندهی کل نیروهای مسلح کنونی بود)، در هر روز نه‌اجا باید نسبت به انهدام ۳ فروند کشتی نفتکش در منطقه عمومی شمال خلیج فارس تا نصف النهار ۵۳ درجه اقدام نماید.

از طرفی این نیرو می‌بایستی نیروی هوایی دشمن را از حضور بر فراز منطقه نبرد دور نگهداشته تا نیروهای رزمنده زمینی و دریایی به راحتی کار خود را تا رسیدن به سرپل و تصرف جزیره فاو ادامه دهند. از سوی دیگر نیروهای رزمنده زمینی و دریایی به این صورتی که می‌خواستند وارد نبردهای «والفجر-۸» با دشمن بشوند، فاقد سیستم موشکی ضد هوایی صحنه نبرد بودند (THEATRE AIR DEFENCE). دفاع هوایی از صحنه نبرد به گونه‌ای تعریف شده بود که نه‌اجا ناگزیر بود به تبع نام و نشانی که داشت این مسئولیت سنگین را به رغم نداشتن تجهیزات مناسب بپذیرد و عملاً موشک‌های زمین به هوای تاکتیکی خود را به صحنه عملیات بکشاند. در حالیکه موشک‌های هاوک که در اختیار نه‌اجا بود برای اینکار ساخته نشده بود. سپاه و نیروی زمینی ارتش نیز، سیستم موشکی ویژه صحنه نبردهای زمینی را در اختیار نداشتند. به این ترتیب بود که تحولی در خدمات پدافند هوایی موشکی در جنگ پدید آمد و «والفجر-۸» با حجم وسیعتری از امکانات و مقدرات هوایی در خط مقدم صحنه نبرد و در میانه میدان رزم همراه گردید. اجرای این ایده بویژه در امر پشتیبانی از

نیروی زمینی و حضور کارکنان پدافند زمین به هوا در خط مقدم نبرد، نیاز به قرارگاه رزمی ویژه هوایی داشت. لازم بود که گروه‌های رزمی (آمد و پشتیبانی رزمی ارتباطات رزمی، امداد و درمان رزمی، مهندسی رزمی)، عملاً در میانه میدان نبرد حضور داشته و آنها را هدایت نمایند. این قرارگاه تأسیس و بنام قرارگاه «رعد» شهرت یافت.

حکم این قرارگاه از سوی فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) حجت‌الاسلام والمسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی (رئیس مجمع تشخیص مصلحت کنونی) به شرح زیر ابلاغ گردید:

بسمه تعالی

فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص)

فرماندهی محترم نهاجا - سرکار سرهنگ صدیق

سلام علیکم

بدینوسیله به جنابعالی مأموریت داده می‌شود تا با بهره‌گیری از تمامی مقدمات سازمانی نهاجا، قرارگاه رعد را به فرماندهی سرکار سرهنگ عباس بابایی تشکیل داده و تحت فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) سپاه مأموریت‌های زیر را به انجام رسانید.

پشتیبانی نزدیک هوایی برای ۱۵ روز عملیات سپاه، قابل تمدید تا یکماه

بمباران‌های عقبه‌های دشمن

پدافند موشکی و توپخانه‌ای ارتفاع بالا و پست

پوشش هوایی منطقه

عکسبرداری هوایی از منطقه

پشتیبانی از عملیات نزاجا و نداجا

لازم است کلیه امکانات پیش‌بینی شده حداکثر تا روز ۲۵ دی ماه ۶۴ برای اجرای مأموریت در منطقه عملیاتی آماده گردد.

و من الله التوفیق

اکبر هاشمی رفسنجانی ۶۴/۱۰/۱۵

همانطورکه از متن امریه فرمانده قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) برمی‌آید، عملیات «والفجر-۸» می‌بایستی نیروهای سپاه و ارتش را دربرمی‌گرفت، و نیروی دریایی ارتش در عبور از اروندرود همکاری می‌نمود. در حالیکه در خلیج فارس نیز می‌بایستی دفاع سرزمینی جزیره

خارک و انتقال کاروان کشتی‌های حامل کالاهای تجاری و برخی مواد غذایی برای جبهه‌های جنگ را نیز پوشش داده و عملاً در این راه با دشمن درگیر شود.

از طرف دیگر دشمن هواپیماهای «میراژ-۱»، «EQ-۵» و «EQ-۶» را از فرانسه خریداری و هواپیماهای سوپراتاندارد را اجاره کرده و در حملات هوایی در شب علیه ناوها و کشتی‌های نفت‌کش و تجاری ایران از آنها استفاده می‌کرد. قبلاً برای این کار از هلیکوپترهای «سوپر فرلئون» و موشک‌های «اگزوست» استفاده می‌شد. اما هلیکوپترها نقاط ضعف بسیاری در میدان وسیع نبرد شمال غرب خلیج فارس داشتند. از جمله بعد از پرتاب موشک به سرعت نمی‌توانستند منطقه را ترک گویند. برای رفع این نقیصه هواپیماهای سوپراتاندارد را اجاره کردند که در اختفای کامل از فضای کویت به منطقه وارد شده و پس از پرتاب موشک اگزوست بلافاصله خود را به فضای کویت می‌رساندند. حتی اگر با کوچکترین اضطراری در شب روبرو می‌شدند، در فرودگاه‌های کویت به راحتی فرود آمده و از بند خطر می‌رستند. اکنون میراژها وارد عمل شده بودند. اگر عملیات «الفجر-۸» به پیروزی می‌انجامید، نیروهای ایرانی در منطقه وسیعی بین کویت و عراق قرار می‌گرفتند، و وضعیت نظامی منطقه شمال غرب خلیج فارس با تغییرات کلی و عمده‌ای روبرو می‌شد. آنوقت هلیکوپترهای سوپرفرلئون به هیچ وجه در آن منطقه کارایی نداشته و هواپیماهای جنگنده بمب‌افکن میراژ نیز قطعاً باید با سوختگیری در آسمان خود را به خور موسی و شمال غرب خلیج فارس می‌رساندند. زیرا در پایگاه هوایی شعیبیه که در کنار بصره واقع است نمی‌توانستند سرویس بگیرند و در پایگاه ناصریه نیز با خطر رویارویی با هواپیماهای ایرانی روبرو می‌شدند.

نام عملیات

معمولاً عملیات پشتیبانی از نیروهای سطحی تحت نام‌های شبیح و شهاب انجام می‌شد. در این عملیات تصمیم بر این شد که نام عملیات هوایی را عملیات «شفق» قرار دهند، که مناسب و هماهنگی در معنی با نام «فجر» داشت.

زمان عملیات

عملیات برای نیروهای سطحی که شامل نیروهای سپاه پاسداران و بخشی از نیروهای ارتش که تحت امر قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) قرار داشتند، در ساعت ۲۲۰۰ روز بیستم بهمن‌ماه آغاز می‌شد. در حالیکه نه‌اجا ناگزیر بود از چندی قبل برخی عملیات ایذایی و

فریب را در مناطق شمالی جبهه‌ها انجام دهد و همزمان دفاع هوایی منطقه عملیات را تمام و کمال انجام دهد، تا نیروهای زمینی بتوانند برای مانور و حرکت آماده شوند.

از طرفی انتظار فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) مندرج در امریه مذکور این بود که توانمندی نه‌اجا (اعم از کارکنان و تجهیزات)، که در طرح عملیات هوایی والفجر بنام «شبح-۳» یا «شفق» پیش‌بینی شده‌اند، در تأمین اطلاعات و هشدار اولیه، عکسبرداری تاکتیکی، پشتیبانی نزدیک هوایی، دفاع هوایی تاکتیکی و ترابری تاکتیکی هوایی، و همچنین شامل قطع خطوط مواصلاتی دشمن در این عملیات مورد استفاده قرار گیرد. در ضمن مراقبت‌های تاکتیکی هوایی شامل پوشش هوایی قرارگاه‌های فجر، رعد، خاتم‌الانبیاء، کربلا و نوح نبی (ع) نیز توسط هواپیماهای «اف-۱۴» برقرار گردد.

از سوی دیگر می‌بایستی عملیات استراتژیک هوایی شامل حمله به تأسیسات نظامی در داخل شهرهای عراق که به جنگ شهرها نیز مشهور بود، قبل از آغاز عملیات بزرگ والفجر شروع شده و تا پانزده روز پس از فتح سرپل در آنسوی اروند و فتح فاو این عملیات هوایی ادامه داشته باشد. این حجم از عملیات هوایی می‌بایستی در مدت زمانی بین ۲۵ دیماه تا دهم اسفندماه بطور مداوم انجام می‌شد.

رمز عملیات

عملیات زمینی با واژه‌ی مقدس یا زهرا (س) آغاز گردید، در حالیکه هر يك از پروازهای آفند هوایی خود رمز جداگانه و نام پروازی ویژه‌ای داشتند که به آن «CALL SIGHN» می‌گویند.

منطقه عملیات

عملیات «الفجر-۸» پس از عملیات خیبر و بدر انجام می‌شد. منطقه چنانچه باید حفظ می‌شد تا امکان ورود ارتش عراق به شمال خرمشهر و غرب اهواز و احتمالاً دور زدن نیروهای ایرانی در شبه‌جزیره فاو میسر نمی‌شد. به این ترتیب منطقه عملیات برای نیروی زمینی ارتش و نیروهای سپاه از جنوب کوشک و طلائیه آغاز و تا رأس‌البیشه و جنوب فاو در دهانه خور عبدالله و اروند ادامه داشت. منطقه عملیات نیروی هوایی نیز از غرب دهلران تا پایگاه هوایی کوت در داخل خاک عراق و از آنجا به پایگاه هوایی نصریه و تا شهر مرزی صفوان و از آنجا تا اسکله‌های البکر و الأمیه و ادامه آن تا اروندرود و کوشک و طلائیه تا مجدداً به دهلران گسترش داشت. این محدوده شهرهای بصره، کوت، العماره، نصریه، زبیر، صفوان، فاو، بندر

ام‌القصر و پایگاه‌های هوایی الشعیبیه، ناصریه، کوت و چند فرودگاه دیگر را در بر می‌گرفت. (به نقشه مراجعه شود)

اهداف عملیات

اهداف عملیات برای نیروهای مانوری زمینی، تصرف شهر بندری فاو و اسکله‌ی فاو- تأسیسات نفتی شمال و غرب فاو رأس‌البینه - پایگاه نیروی دریایی عراق (منطقه سکوه‌ای پرتاب موشک کرم ابریشم سطح به دریا در شمال غرب فاو) و مرکز خدمات پشتیبانی رزمی عراق در آن منطقه بود.

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در راستای اهداف نیروی زمینی و نیروی دریایی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران حرکت می‌کرد. اهداف مهم همانهایی بودند که ذکر شد، اما يك سری اهداف تاکتیکی نیز در این عملیات هوایی برای نیروی هوایی متصور بود که شامل:

الف: انهدام سکوه‌ای پرتاب موشک سطح به دریای کرم ابریشم

ب: انهدام پایگاه هوایی ناصریه

ج: انهدام پایگاه دریایی ام‌القصر

د: حمله هوایی به نیروهای زمینی دشمن در غرب اروند بودند که محل هدف دقیقاً از روی عکس‌های هوایی تعیین می‌گردید و یا قرارگاه عمل‌کننده هدف مورد نظر خود را اعلام می‌نمود.

ه: سکوه‌ای البکر و الامیه

و: انهدام هسته اصلی فعالیت‌های دریایی دشمن در رأس البیشه برای تأمین آبراه خور موسی و عبور و مرور کشتی‌های تجارتی.

علل انتخاب منطقه مذکور برای عملیات

از سال ۱۳۶۳ به بعد روند عملیات زمینی در مناطق نبرد تقریباً منحصر به عملیات کوچك و ایزدایی شده بود. مدت زیادی بود که عملیات بزرگ در حد فتح‌المبین، بیت‌المقدس، ثامن‌الائمه و خیبر انجام نشده بود.

دشمن به خاك خود عقب‌نشینی کرده و تقریباً انگیزه کشورگشایی و فتح سرزمین‌های جدید هم در دستور کار ارتش نبود. اما يك انگیزه تاریخی بزرگ وجود داشت و آنهم سرنوشت

کشتیرانی در شمال غرب خلیج فارس و ارون درود بود که به قرارداد معروف الجزایر- ۱۹۷۵ باز می گشت.

عملیات خیبر پرهزینه ولی کم اثر از کار درآمد. حضور پنج لشکر پیاده به اضافه سه پایگاه عمده ی هوایی که هر يك از لحاظ سازمانی در حد يك لشکر زمینی هستند و يك واحد پشتیبانی کننده از نیروی دریایی، برابر با هزینه ها و در دسرهای این عملیات بزرگ نبود.

تصویر هوایی از تأسیسات نفتی فاو سوخته

با این ملاحظات منطقه عملیات جدید، در جنوب منطقه عملیات خیبر، یعنی شبه جزیره فاو در نظر گرفته شد. در این صورت باید نیروهای سپاه پاسداران از ارون در عبور می کردند که کار سنگین و خطرناکی بود، زیرا نیروی هوایی دشمن براحتی قادر بود نظم نیروهای ایرانی را در عرض رودخانه ارون در که بیش از يك کیلومتر است در هم ریخته و آنها را بگونه ای پراکنده سازد که ارتباطات بطور کلی بین نیروهای خط مقدم و فرماندهان مستقر در

قرارگاه‌ها را قطع کند. اما از سوی دیگر مسیر ورود هواپیماهای دشمن به منطقه در يك قطاع غربی کمتر از ۹۰ درجه (WESTERN SECTOR) محدود شده و این رویارویی هواپیماهای «اف-۱۴» و رادارهای بندر امام، دزفول و بوشهر را با دشمن آسان می‌کرد.

از طرفی همین قطاع محدود وضعیت بکارگیری موشک‌های هاوک را (بر اساس تجربیات عملیات خیبر و سایت‌های بدر و تبوک)، آسان نموده و از این جهت منطقه مذکور برای عملیات بسیار مناسب تشخیص داده شد.

البته در این عملیات سایت موشک‌های ضد هوایی هاوک بنام کوثر در نقطه خاصی قرار داده شد که بیشترین تلفات و ضایعات هوایی را به هواپیماهای دشمن وارد نماید.

ضربات و تلفات وارده به دشمن

در عملیات «شفق» یا «والفجر-۸»، دشمن شکست سختی را متحمل شد. تیپ ۲۶ پیاده لشکر هفتم از سپاه یکم ارتش عراق که در برابر ارون‌دروم مواضعی داشتند به سرعت نابود شدند، سیزده تیپ شامل تیپ‌های ۷۰۴، ۱۶ زرهی، ۲۸ پیاده مکانیزه تیپ یکم گارد و ۴۲۳ از لشکر ۲۱ پیاده و تیپ ۹۲ از لشکر ۱۷ زرهی و چند تیپ ناشناس دیگر به میدان آمدند و هریک با خساراتی در حد انهدام منطقه عملیات را ترك کردند. تعداد ۲۲ گردان در این عملیات منهدم شدند که از جمله‌ی آنان گردان شناسایی «صلاح‌الدین» و گردان تانک «ذوالنورین» بود. گردان شناسایی «صلاح‌الدین» از گردان‌های معروف و دست نخورده‌ی ارتش عراق بود و در آغاز جنگ زیر امر لشکر ۳ زرهی (همان لشگری که خرمشهر را به تصرف درآورده بود)، قرار داشت.

از تلفات دشمن در سطح زمین، آنچه مربوط به حملات هوایی می‌شود، انهدام سایت موشکی کرم ابریشم در مختصات ۵۵.۲۹ شمال و ۴۸.۲۰ شرقی، انهدام شناورهای ارتش عراق در بنادر بصره و فاو، همچنین تعدادی تانک و ادوات زرهی بود. اما شاهکار این عملیات، انهدام ۷۵ فروند جنگنده بمب‌افکن نیروی هوایی ارتش عراق بود که توسط سایت‌های موشکی زمین به‌هواي هاوک «کوثر-۳» و «کوثر-۴» و هواپیماهای «اف-۱۴» در راستای حفظ برتری هوایی منطقه عملیات سرنگون گردیدند. اگر چنین برتری هوایی کسب نشده بود و این حملات هوایی سنگین و غیر منطقی نیروی هوایی عراق خنثی نشده بود، معلوم نبود سرنوشت این عملیات به کجا می‌انجامید.

از آنجایی که عملیات «الفجر-۸» یا «شفق» و یا «کربلای-۳» از تاریخ دهم دی‌ماه ۱۳۶۴ برای نیروی هوایی آغاز شده بود، در نتیجه هواپیماهای منهدم شده از آن روز در محاسبه آمده است.

تعداد ۲ فروند هواپیمای توپولف بمبافکن ساخت روسیه از جمله شاهکارهای یگان‌های پدافند زمین به هوای موشکی هاوک بود که روی هم ۸۶ فروند موشک به سوی هواپیماهای دشمن شلیک شد و ۵۲ تیر آن اصابت مستقیم بود و احتمالاً ممکن است تعدادی از هواپیماهای صدمه دیده‌ی نیروی هوایی عراق توانسته باشند از مهلکه بگریزند و خود را به فرودگاهی در نزدیکی منطقه نبرد (فرودگاه شعیبیه در بصره و فرودگاه قلعه صالح در نزدیکی العماره) برسانند.

تعداد ۹ فروند هواپیمای دشمن توسط توپهای ضد هوایی بیست و سه میلیمتری و ۳۵ مم سرنگون گردیدند.

جدول نمودار هواپیماهای سرنگون شده‌ی نیروی هوایی ارتش عراق در عملیات هوایی “شفق” یا عملیات مشترك “والفجر- ۸”

تاریخ سال ۶۴	ساعت	تعداد	نوع هواپیما	یگان یا جنگ‌افزار
۱۱/۲۲	۱۱:۳۱	یک فروند	-	کوثر
=	۱۱:۵۸	=	-	=
=	۱۳:۱۱	=	-	=
=	۱۴:۲۵	=	-	=
=	۱۴:۲۸	=	-	=
=	۱۴:۳۳	=	-	=
=	۱۴:۳۵	=	-	=
=	۱۵:۴۲	=	-	=
=	۱۵:۵۷	=	-	=
۱۱/۲۳				
=		=	-	=
=		=	-	=
=	۱۰:۴۳	=	-	=
=	۱۰:۴۴	=	-	=
=	۱۰:۵۳	=	-	=
=	۱۰:۵۵	=	-	=
۱۱/۲۴	۱۴:۱۵	دو فروند	-	پدافند
۱۱/۲۶	۱۱:۱۰	یک فروند	-	کوثر ۳
۱۱/۲۷	۱۴:۰۰	=	-	=
=	۱۶:۱۵	=	توپولف	=
=	۱۶:۴۹	=	-	=
۱۱/۲۸	۱۸:۰۴	=	-	=
=	۱۰:۱۵	=	-	=
=	۱۰:۳۸	=	-	=
=	۱۰:۴۷	=	-	=
=	۱۲:۴۵	=	-	=
=	۱۲:۴۸	=	-	=
=	۱۳:۱۵	=	-	=
=	۱۵:۰۷	=	میگ-۲۳	=
۱۱/۲۹	۱۶:۰۳	=	P C-۷	=

کوثر	-	=	۱۱:۰۱	=
=	-	=	۱۱:۲۴	=
=	-	=	۱۱:۲۳	۱۱/۳۰
کوثر ۳	-	=	۱۱:۰۱	=
کوثر ۴	-	=	۱۱:۲۴	=
کوثر ۳	-	=	۱۱:۳۳	=
کوثر ۴	-	=	۱۴:۲۴	۱۲/۱
کوثر ۳	سوخوی	=	۱۷:۴۹	=
=	ضردار	=	۰۷:۳۵	=
=	-	=	۰۷:۵۰	=
=	-	=	۰۷:۵۴	=

اوضاع عمومی کشور و وضعیت بین‌المللی

پیش از آغاز عملیات «والفجر-۸» نیروی هوایی درگیر جنگ شهرها شده بود که کار فوق‌العاده حساس، فنی و دقیقی بود. این عملیات باید بگونه‌ای انجام می‌شد که دشمن نتواند در مجامع بین‌المللی بهانه‌ای برای طرح ادعاهای حقوق بشر و دیگر دست‌آویزهای جهان غرب بویژه در شورای امنیت سازمان ملل متحد در اختیار داشته باشد. از سوی دیگر رئیس‌جمهور عراق در سوم آبان سال ۱۳۶۲ در يك مصاحبه‌ی مطبوعاتی اعلام داشته بود که «ما شهرهای ایران را اگر چه در عمق آن سرزمین باشند، هدف قرار می‌دهیم. برای ما هیچ اهمیتی ندارد که بر اثر این حملات تعداد خانواده‌های بی‌سرپرست در ایران افزایش یابد. زیرا عراق برای ما از تمام مردان ایران با ارزش‌تر است»

این بی‌پروایی زمامدار عراق، ژنرال‌ها و فرماندهان ارتش عراق را گستاخانه به بمباران و موشکباران شهرهای ایران دعوت می‌نمود، تا جایی که ژنرال «ثابت سلطان» که یک ژنرال درجه سوم در سطح فرماندهان ارتش عراق به حساب می‌آمد، با گستاخی فراوان و عدم نگرانی از عواقب کار و برخلاف تمام قوانین بین‌المللی مانند حقوق بشر و کنوانسیون ژنو و قطع‌نامه‌های شورای امنیت اعلام داشت که:

“در کشور عراق دو نوع جنگ یعنی جنگ شهرها و جنگ جبهه‌ها وجود ندارد بلکه تنها جنگ وجود دارد”

این گستاخی‌ها که با حمایت بیگانگان غربی علنی شد، کار نیروی هوایی را بسیار سخت کرده بود. از طرفی نیروی هوایی که مدت‌ها در جنگ بی‌امان به سر می‌برد بسیاری از هواپیماهای خود را از دست داده و موشک‌های زمین به هوا نیز فاقد قطعات یدکی و پشتیبانی کننده بودند.

در همین سال (سال ۶۴ برابر با ۱۹۸۵ میلادی) برابر گزارش نشریه «گزارش خارجی»، آقای کسینجر بدنال يك گزارش سری مبنی بر گشودن کانال ارتباطی بین ایالات متحده و ایران برای نجات جان گروگان‌ها و بسیاری مسائل بی‌جواب سیاسی دیگر پیشنهاداتی به «رونالد ریگن» رئیس‌جمهور آمریکا داد که یکی از این پیشنهادها ارسال قطعات یدکی برای ارتش ایران بود که در تحریم تسلیحاتی از غرب قرار داشت.

در چارچوب ضرورت‌های یاد شده، سرانجام آمریکا نخستین بهای سیاست‌های غلط خود را در ارسال قطعات یدکی به ایران پرداخت و ماجرای مک‌فارلین بوجود آمد. البته این ارسال سلاح و قطعات یدکی در جنگ و عملیات «والفجر-۸» برای نیروی هوایی بسیار مفید واقع گردید.

در خرداد ماه ۱۳۶۴ ارسال قطعات شروع شد و در اسفند ماه که اوج نبرد «والفجر-۸» بود خاتمه یافت.

نیروی هوایی از خردادماه ۱۳۶۴ درگیر دومین دوره جنگ شهرها شده بود. بدلیل دسترسی به عمق خاک و فضای دشمن، نیروی هوایی می‌توانست این وظیفه را بخوبی انجام دهد. از سوی دیگر تا آماده شدن طرح عملیات «والفجر-۸» باندازه کافی باید دشمن را از نظر روحی روانی می‌شکستیم و افکار عمومی جهان را با انجام عملیات استراتژیک هوایی در اعماق خاک دشمن آشنا می‌ساختیم، تا فرصت فکر کردن به جنگ‌های غیر متعارف میکروبی و شیمیایی را در سر زمامداران عراق نیندازند. اگر چه از خریدهای تسلیحاتی ارتش عراق معلوم بود که این کشور خود را برای يك رویارویی شیمیایی در سطوح بزرگ آماده می‌سازد، اما از گسترش آن به درون شهرهای خود بویژه پایتخت وحشت داشت.

اساس عملیات «والفجر-۸» نیز بر این تفکر استوار بود که غرب باید با مشاهده توان نظامی و مردمی کشور ایران متوجه عدم کفایت عراق بعنوان يك متحد شده تا میزان کمک‌های نظامی خود را به ارتش این کشور محدود سازد. به این معنی که اگر ایران شبه جزیره فاو را تصرف و آنجا را پایگاهی برای تقویت عشایر جنوب عراق قرار دهد، بی‌تردید

نیروهای مخالف حکومت عراق و بویژه شیعیان که ۵۱٪ جمعیت این کشور را در اختیار داشتند، می‌توانستند در طرح‌های ضد حکومتی خود موفقیت‌هایی کسب نمایند.

از سوی دیگر دشمن هم در هر زمانی که در جبهه‌های زمینی با ناکامی روبرو می‌شد، اغلب جنگ را به داخل شهرها و یا خلیج فارس بر (علیه کشتی‌های تجاری و نفتکش‌های عظیم) هدایت می‌کرد. در صورت تصرف جزیره فاو، مسیر هواپیماهای «میراژ F-۱» طولانی‌تر شده و دسترسی به خلیج فارس می‌بایست از طریق کویت و عربستان صورت پذیرد که این نیز پرخطر بوده و تشتت اوضاع در خلیج فارس و تنگه هرمز را در برداشت. در پی توافق غرب و شرق مبنی بر فروش اسلحه به عراق، دولت فرانسه که از عمده‌ترین تأمین‌کنندگان سلاح برای عراق محسوب می‌شد، به رهبری ژیسکار دیستن رئیس جمهور این کشور، ۶۰ فروند هواپیمای میراژ «F-۱»، «EPQ-۶» و «EPQ-۵» که تقریباً معادل چهار اسکادران هوایی می‌شد، به نیروی هوایی عراق تحویل داده بود. این اقدام پروازهای عکسبرداری هوایی و بمباران‌های سنگین نه‌اجا در ارتفاع بالا را با محدودیت‌های جدی روبرو ساخته بود. از طرفی هواپیماهای میراژ با سوختگیری و سوخت‌رسانی در هوا می‌توانستند خود را به جزایر سیری و لاوان حتی قشم هم برسانند. وزیر امور خارجه دولت سوسیالیست فرانسه در مصاحبه‌ای در فوریه ۸۵ اعلام کرد که:

«پاریس نگران نتایج پیروزی ایران در جنگ است، تعدادی از کشورهای منطقه نیز درباره‌ی اثرات انقلاب ایران نگران هستند».

وی گفت: پشتیبانی فرانسه از عراق بیانگر سیاست فرانسه مبنی بر لزوم نزدیکی به کشورهای جهان عرب و یاری آنها در حل مشکلات می‌باشد.

جنگ ایران و عراق مشکلات جدیدی بوجود آورده که خطرات آن از مشکلات موجود در منطقه بیشتر است و این جنگ تهدید مستقیمی برای کشورهای عربی بشمار می‌رود، بر این مبنا فرانسه سیاست خود را در قبال عراق بویژه در شرایط کنونی تغییر نخواهد داد.

روزنامه‌ی تایمز مالی چاپ لندن نوشت که «عربستان سعودی با اکره موافقت کرده است که ظرف ۶ ماه معادل ۶ میلیارد دلار در اختیار عراق قرار دهد، این مبلغ جدای از ۲۵ میلیارد دلاری است که قبلاً از طریق کویت، عربستان، قطر و امارات از سال ۱۹۸۰ به بعد پس از آغاز جنگ در اختیار عراق قرار داده شده است».

سعودی‌ها به نیابت از عراق نفت خود را به ژاپن و فرانسه می‌فروختند و پول آن را عراق برای بازپرداخت قیمت سلاح‌های فرانسوی استفاده می‌کرد.

وضعیت نیروهای مسلح ایران نیز در این دوران به گونه‌ای بود که از راه‌زمینی انتقال گروه‌های انبوه نیروی انسانی به جبهه‌ها و معطل ماندن آنها در منطقه تا تکمیل شدن نیروها و بدست آمدن الزامات يك عملیات سنگین مثل «والفجر-۸» اصلاً قابل تصور و اجرا نبود.

با این اوصاف هواپیماهای غول‌پیکر «۷۰۷ و ۷۴۷-بوئینگ» و «C-۱۳۰» حجم انبوه تجهیزات و نفرات را بلادرنگ می‌بایستی به منطقه برسانند و این خواست رزمندگان، فرماندهان، ملت و رهبران جنگ بود.

در نتیجه نه‌اجا ناگزیر عملیات جنگ شهرها را از خرداد ۱۳۶۴ به گونه‌ای هوشمندانه به «والفجر-۸» متصل نمود که دشمن متوجه فقدان تجهیزات و نیروهای تخصصی هوایی نشده و با زیرکی خاص تفکر تاکتیکی دشمن را متوجه جبهه‌های غرب و شمال‌غرب و همچنین جنگ شهرها و جنگ دریایی در شمال‌غرب خلیج فارس نمود. بطوریکه ماهواره‌ها و سیستم‌های کسب خبر و اطلاعات غربی نیز اهداف عملیات «والفجر-۸» را درک نکرده و نیروی زمینی ارتش عراق نتوانست در جنوب و بندر فاو تمرکز یافته و دفاع کلاسیک انجام دهد..

از رویدادهای مهم در این عملیات که بگونه‌ای با وضعیت بین‌المللی نیز ارتباط پیدا می‌کرد، هدف قرار دادن يك فروند هواپیمای مسافربری «اف-۲۷» توسط هواپیمای «میگ-۲۳» در نزدیکی فرودگاه اهواز بود که بطور مشروح به آن اشاره شد.

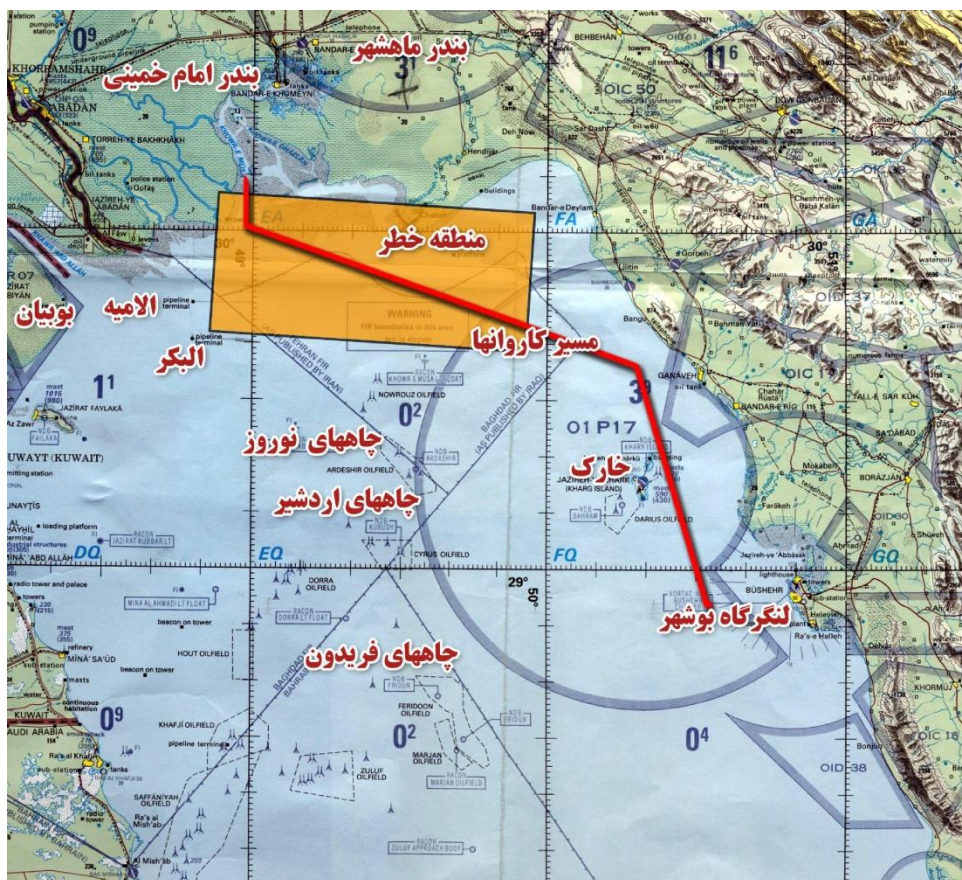
موقعیت جغرافیایی منطقه عملیات

خط مقدم منطقه عملیات (برای ارتش) از مقابل هورالعظیم شروع و تا اسکله‌های البکر و الأمیه ادامه می‌یافت. برای سپاه در دریا و در کنار سکوهاى البکر و الأمیه وظیفه‌ای تعیین نشده بود، درحالی که در عمق منطقه عملیات، نیروی هوایی ارتش به پایگاه هوایی ناصریه می‌اندیشید که پرواز بمب‌افکن‌های نیروی هوایی عراق ممکن بود از آنجا آغاز گردد.

در حقیقت مختصات جغرافیایی منطقه عملیات از نظر عملیات هوایی چنین بود:

۳۰°۲۹' شمالی، ۵۰°۴۵' شرقی و ۰۰°۳۱' شمالی، ۴۰°۴۸' شرقی و ۴۰°۳۲' شمالی، ۴۶°۰۰' شرقی و ۳۰°۳۲' شمالی، ۴۰°۴۷' شرقی که سکوهاى نفتی البکر و الأمیه، جزیره آبادان، حوالی فکه، شهر کوت در عراق شهر ناصریه در جنوب عراق و شهر مرزی صفوان. منطقه

عملیات هوایی تنها برای این عملیات «والفجر-۸» محسوب می‌شد، اما واقعیت این است که وقتی نیروهای سطحی ایران حملات خود را آغاز می‌کردند، نه‌اجا می‌بایست بر فراز تکتک شهرها و بنادر و مناطق حساس و حیاتی می‌جنگید، از جمله جزیره خارک و خلیج فارس اما منطقه عملیات برای نیروهای سطحی بسیار کوچک بود. (به نقشه‌ی هوایی مراجعه شود).

نقشه‌ی هوایی به مقیاس ۱/۵۰۰۰۰۰ از منطقه عملیات هوایی و حوزه‌ای

که هواپیماهای "اف-۱۴" دفاع می‌کردند

وضعیت دشمن

سپاه سوم ارتش عراق اکنون تمامی متصرفات خود را در دشت‌های خوزستان از دست داده و در بصره مستقر شده بود. برای کمک به فعالیت‌های این سپاه، سپاه هفت با زیر امر گرفتن واحدهای منطقه تشکیل گردید، اما در برابر قرارگاه کربلا و قرارگاه نوح تنها لشگر ۷ عراق با تیپ ۲۶ خود در جنوب منطقه فاو حضور مؤثر نظامی داشت. تیپ ۱۱۱ در خود فاو استقرار داشت و گارد ریاست جمهوری عراق نیز چند شب پس از اجرای عملیات و گرفتن سرپل، خود را به منطقه رسانید و تیپ‌های ۳ و ۴ از لشگر گارد ریاست جمهوری در این عملیات شرکت کردند.

تیپ ۷۰۴ و دو گردان از لشگر ۵ پیاده مکانیزه نیز به منطقه اعزام شدند، البته دشمن هرگز تصور عبور نیروهای سطحی ایران از اروندرود را نداشت و به همین دلیل کمترین نیروی زمینی عراق در این منطقه گسترش یافته بود.

بطور کلی یگان‌های سطحی که در عملیات «الفجر-۸» یا در برابر نیروهای ایرانی یا حضور داشتند و یا بعداً به منطقه آمدند عبارت بودند از:

تیپ ۲۶ پیاده - تیپ ۷۰۴ - تیپ ۱۰۴ - گردان دوم از تیپ ۴۴۴ - گردان‌های ۶۹ و ۸۲ توپخانه - گردان‌های ۴۷۸، ۵۸۳، ۵۸۶ و ۱۴۴ که اغلب این تیپ‌ها از سپاه سوم عراق بودند.

یک گردان از تیپ ۷۴ از لشگر ۱۱، تیپ ۹۶ از لشگر ۷ پیاده، تیپ ۲۸ از لشگر ۸، تیپ ۹۹، ۲ گردان از تیپ ۶۰۱، تیپ ۴۲۱، یک گردان از تیپ ۴۱۲، تیپ ۹۲ از لشگر ۲۱ پیاده مکانیزه، گروهان دفاع ساحلی، گردان تانک ذوالنورین، یک گردان از لشگر ۱۹، گردان شناسایی صلاح‌الدین، تیپ ۱ از گارد ریاست جمهوری.

ارتش عراق با این استعداد در هورالهویزه به پائین صف‌آرایی کرده بودند و در نتیجه سر فرماندهی ارتش عراق هرگز فکر نمی‌کرد که از سمت جزیره آبادان و اروندرود نفوذی به خاک و سرزمین عراق انجام شود.

نیروی هوایی ارتش عراق نیز وضعیتی بهتر از نیروی زمینی آن داشت. اولاً هواپیماهای میراژ «F-۱» و «EQ-۵» و «EQ-۶» را از فرانسه دریافت کرده که تهدیدی علیه هواپیماهای «اف-۱۴» نه‌اجا بود، از سوی دیگر بهتر از گذشته به کشتی‌های تجاری، نفت‌کش‌ها، بنادر و پایانه‌های نفتی در خلیج فارس دسترسی داشت. گرچه عراق هواپیماهای «میگ-۲۹» و

«سوخوی-۲۴» را نیز از شوروی دریافت کرده بود، اما هنوز بصورت کاربردی تأثیر چندانی بر پتانسیل عملیاتی نهاجا نداشتند.

پایگاه هوایی کوت و فرودگاهی در نزدیکی شهر العماره، پایگاه هوایی شعبیه در بصره و پایگاه هوایی ناصریه با هواپیماهای «میگ-۲۳» و «سوخوی-۲۲» و «میگ-۲۱» تجهیز شده بودند. هواپیماهای «سوخوی-۲۲» قابلیت حمل موشک‌های ضد رادار «KH-۲۸» را داشته و موشک‌های زمین به هوای «هاوک» نهاجا بشدت در برابر «KH-۲۸» آسیب‌پذیر بودند. زیرا باید به محض حضور هواپیمای «سوخوی-۲۲» در منطقه بلافاصله سیستم رادار «هاوک» را در حالت غیر عملیاتی «STANDBY» قرار می‌دادند تا هدف قرار نگیرند. هواپیماهای «میگ-۲۵» نیز از پایگاه حبانیه به سمت بوشهر و خارك روانه می‌شدند و بمب‌های خود را بدون هدفگیری روی جزیره خارك یا بوشهر فرو می‌ریختند.

این وضعیت اجازه نمی‌داد که هواپیماهای عکسبرداری هوایی به منطقه رفته و از گسترش نیروهای دشمن عکس بگیرند (البته همواره با شجاعت و از جان گذشتگی کادر پروازی هواپیماهای عکسبرداری فرصتی پیدا می‌شد) و عکس، قبل از آغاز عملیات تهیه، که فرمانده قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) از روی آن نقاط ضعف و قوت دشمن را در می‌یافت.

دشمن نیز از هواپیمای بلندپرواز «میگ-۲۵» برای عکسبرداری استفاده می‌کرد. اخیراً فرماندهان و خلبانان دشمن دریافته بودند که «میگ-۲۵» در ارتفاع هشتاد هزار پایی بالای سطح دریا از سوی «اف-۱۴» و موشک معروف فنیکس تهدید نمی‌شود. فرماندهان ایرانی هم این موضوع را پس از شلیک‌های متوالی و به هدر دادن موشک‌های فنیکس و هاوک دریافته بودند.

وضعیت نیروهای خودی

برای عملیات «والفجر-۸» در حقیقت قسمتی از نیروهای ارتش تحت امر فرماندهان سپاه قرار گرفته بودند. قرار بود غواصان سپاه پاسداران سرپلی را در ساحل غربی ارونند بگیرند و به تدریج نیروهای دیگر این سرپل را توسعه بدهند.

نیروهای رزمنده ایرانی در سه قرارگاه عمده باید این عملیات را تحت امر قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) به اجرا در می‌آوردند.

قرارگاه نوح بنی (ع) در کنار جاده «قفاص» به ارونند کنار تشکیل شده بود. قرارگاه کربلا نیز در نقطه‌ای در کنار جاده «چوئیبده» به «ابودیره» و «فرخی» استقرار یافته بود. اما قرارگاه سوم قرارگاه هوایی رعد به فرماندهی سرهنگ خلبان عباس بابایی بود که در پایگاه

امیدیه تشکیل شده و عملیات مشترک «والفجر-۸» را بصورت JOINT OPERATION هدایت می‌نمود. پایگاه‌های هوایی ششم شکاری در استان بوشهر، چهارم در دزفول در شمال خوزستان، و پنجم در امیدیه با هواپیماهای «اف-۴بی»، «اف-۵بی» نقش بمب‌افکن‌ها و جنگنده رهگیرهای محلی را ایفا می‌کردند. دو پایگاه هوایی هفتم و هشتم شکاری بترتیب در شیراز و اصفهان در بخش جنگنده رهگیرهای منطقه‌ای با هواپیماهای «اف-۴» و پایگاه یکم شکاری و فرماندهی اطلاعات و شناسایی نه‌اجا در بخش اطلاعات عملیاتی وارد کارزار شده بودند. پایگاه یکم ترابری در مهرآباد و پایگاه هفتم ترابری در شیراز نقش خدمات پشتیبانی رزمی این عملیات را در کارزار «والفجر-۸» بر عهده داشتند.

فرماندهی پدافند هوایی نه‌اجا نیز در ایستگاه‌های رادار دزفول، بندر امام، بوشهر و بهبهان با «مأموریت هشدار اولیه و هدایت هواپیماهای رهگیر علیه نیروی هوایی دشمن وارد معرکه شده و مسئولیت THEATER MISSILE DEFENCE را که هرگز برای آن تجهیز نشده بود پذیرفت. موشک‌های تغییرمکان یافته‌ی زمین به هوای «هاوک» در سایت‌های «کوثر-۳» و «کوثر-۴» در قلب منطقه عملیات موضع گرفته بودند.

تصویری از یک سایت هاوک در منطقه عملیاتی که در این مقاله از آن بنام «کوثر-۳» و «کوثر-

۴» یاد می‌شود

پایگاه‌های هوایی سوم، نهم و دوم شکاری در همدان و بندرعباس و در تبریز مسئولیت تأمین هواپیماهای از دست رفته در عملیات را بر عهده داشتند.

در هر جنگی معمولاً تعدادی به عنوان قهرمانان جنگ از بین نیروهای خودی نمایان می‌شوند. در این عملیات اندیشه‌های دفاعی افسری جوان موقعیت کنترل فضای منطقه عملیات را دگرگون ساخت. او کسی نبود جز سرهنگ منصور ستاری خواص. او سیستم دفاع هوایی منطقه نبرد یا صحنه نبرد را طراحی کرده و نهاجا سیستم «THEATER MISSILE DEFENSE» را با ترکیبی از موشک‌های زمین به هوای هاوک و «CLOSEIN WEAPON» با استفاده از توپ‌های ضد هوایی سی و پنج میلی‌متری اورلیکن به صحنه عملیات آورد. نکته‌ای که برای طراحان عملیات زمینی غیر قابل باور بود.

وقتی نهاجا سایت‌های کوثر ۳ و ۴ را به وسط میدان نبرد برد و رودرروی هواپیماهای جنگنده بمب افکن دشمن که مأموریت پشتیبانی نزدیک هوایی را داشتند قرار داد، ارزش‌های دفاع هوایی صحنه که از جمله وظایف و نیازمندی‌های یگانهای زمینی می‌باشد، متجلی و متعالی شد. شهید ستاری به این جهت یکی از قهرمانان جنگ «الفجر-۸» بود که اندیشه او موجب سرنگونی تعداد زیادی هواپیما شد. ایشان همچنین کاستی‌ها را با بهره‌گیری از توانایی پنهان یک نیرو و به کارگیری خلاقیت و ابتکار رزمندگان نهاجا جبران و سرنوشت شکست‌ها و ناکامی‌ها را در عملیات گذشته به یکباره در پیروزی چشمگیر و خیره‌کننده‌ای به نمایش گذاشت. این افسر چندی بعد با درجه سرتیپی فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران شد، و نشان داد که یک نظامی حرفه‌ای تنها به عده‌ها به عنوان یکی از عوامل پیروزی آفرین نمی‌نگرد بلکه به بهره‌وری نیروها و ابزار و ادوات نظامی تکیه دارد. استفاده از موشک‌های هاوک با سکوها‌ی پرتاب ثابت در میدانی که امکان عقب‌نشینی و پیش‌روی در هر لحظه متصور است، شجاعت حرفه‌ای می‌خواهد، او در حقیقت قرارگاه رعد را با موفقیتی روبرو ساخت که اعتبار نیروی هوایی، ارتش و قرارگاه رعد را در نزد رهبری و ملت و نظامیان دو چندان نمود.

او نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران را که با از دست دادن تعداد قابل ملاحظه‌ای هواپیما قدرت دفاعی خود را به شدت از دست داده بود، در این عملیات تنها با اندیشه دفاعی صحیح و متکی بر دانش نظامی و حرفه‌ای خود دوباره احیا کرد.

نام سرتیپ منصور ستاری در جنگ‌های تاریخی کشور ایران به عنوان یک قهرمان زنده همیشه جاوید خواهد بود. اگر او در این عملیات نبود، شاید پیروزی در این حد تجلی

نمی‌کرد. تخصص او کنترل شکاری در رادارهای تاکتیکی بود، ولی واقعاً ژنرال نخبه‌ای بود که درسی بزرگ، بیاد ماندنی و تاریخی، به ارتش عراق داد.

سرلشگر شهید منصور ستاری او در هنگام نبرد «الفجر - ۸» سرهنگ بود و قهرمان جنگ شد او از مبتکرین جدا کردن سکوی پرتاب موشک از آنتن رادار موشک در منطقه نبرد بود

طرح‌ریزی عملیات هوایی و اجرای آن

فرماندهی کل نیروهای مسلح طی نامه‌ی شماره پ ۲- ۶۴/۸/۱۰ به نیروی هوایی ابلاغ نمود که طرح‌ریزی عملیات هوایی را بر اساس هماهنگی‌ها در پنج محور تخصصی انجام دهد که این محورها بشرح زیر بودند:

الف - برای مدت پانزده الی ۳۰ روز عملیات بمباران‌های هوایی را در قالب آتش پشتیبانی برای عملیاتی که سپاه پاسداران می‌خواست انجام دهد تهیه و ارائه نماید.

ب - بمباران‌های هوایی را به سمت عقبه دشمن هدایت و جاده‌ها و خطوط مواصلاتی و آمادرسانی دشمن را به سمت منطقه عملیات ناامن نماید.

ج - تسلیحات پدافند هوایی را شامل توپ‌های ضد‌هوابی ۲۳ میلی‌متری و اورلیکن ۳۵ میلی‌متری و موشک‌های ضد‌هوابی «هاوک» را به منطقه عملیات کشانده و از آسمان منطقه در ارتفاعات مختلف دفاع نماید، زیرا نیروی زمینی ارتش فاقد سیستم دفاع موشکی صحنه نبرد «THEATER MISSILE DEFENCE» بود. سپاه پاسداران نیز این امکانات را در اختیار نداشت.

د - آسمان منطقه را با برقراری پروازهای هواپیماهای شکاری رهگیر «اف-۱۴» و فانتوم پوشش دهد و برتری هوایی منطقه‌ای را کسب نماید.

هـ - قبل از آغاز عملیات زمینی «والفجر-۸» عکس‌های هوایی از منطقه عملیات گرفته شود و در اختیار قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) قرار گیرد، تا اطلاعاتی از استقرار نیروهای زمینی دشمن و شیوه‌های چیدمان دفاعی او در سرزمین‌های مجاور اروند و اطراف بصره و نحوه گسترش سلاح‌های توپخانه‌ای و موشک‌انداز آنها بدست آید.

و - مانند تمامی عملیات بزرگ زمینی انتقال سربازان و نیروهای رزمنده و تجهیزات و آماد به اهواز و امیدیه از راه هوا و انتقال سریع مجروحین به فرودگاه‌های مختلف کشور از راه هوا انجام گیرد..

در فرضیات عملیات آمده بود که رادارهای بوشهر، بندر امام، دزفول و بهبهان باید حتماً عملیاتی می‌بودند و سه سایت موشک‌های زمین به هوای هاوک در منطقه عملیات حتماً آماده و بدون کاستی باشند.

تدبیر عملیات هوایی چنین بود:

- عکسبرداری هوایی در ارتفاع بالا توسط هواپیمای فانتوم شناسایی «RF-۴E» بنا بر درخواست قرارگاه رعد برابر دستورالعمل "ناصر" انجام گیرد. نام ناصر از نام يك خلبان شکاری شناسایی به نام ناصر رضوانی که اغلب تصاویر هوایی از مناطق عملیاتی و داخل خاک عراق گرفته و بپاس یادآوری شجاعت‌های او این نام به طرح عملیاتی داده شده بود.

به هر تقدیر بدیهی بود که فرمانده قرارگاه رعد سرهنگ خلبان عباس بابایی نیازهای قرارگاه‌های نصر و فجر و کربلا را می‌گرفت و پس از بررسی، دستور انجام عملیات هوایی عکسبرداری را صادر می‌نمود. این عملیات هوایی خود داستان شورانگیزی دارد.

دو فروند هواپیمای «RF-۵» شناسایی نیز در امیدیه مستقر شدند تا عکس‌های هوایی ارتفاع پایین را تهیه کنند.

پوشش هوایی که در حقیقت انجام مأموریت همزمان مراقبت هوایی به همراه دفاع هوایی بر فراز منطقه عملیات بود، توسط ۸ فروند «اف-۱۴» با احتساب سوختگیری در آسمان و بصورت دو گروه پروازی چهار فروندی (دو فروند در منطقه، دو فروند در کنار هواپیمای تانکر سوخترسان) مداوم و بدون توقف باید انجام می‌شد.

پروازهای آتش پشتیبانی که به پشتیبانی نزدیک هوایی معروف است، از روز (ر) به مدت سه روز و هر روز به میزان ۳۸ فروند شامل ۳۰ فروند جنگنده بمب‌افکن «اف-۵» و ۸ فروند جنگنده بمب‌افکن «اف-۴» به ترتیب از پایگاه‌های چهارم هوایی در دزفول، پنجم شکاری در امیدیه که بتازگی برای شرکت مستقیم در جنگ و انجام پروازهای بمباران اعلام آمادگی کرده بود و قرارگاه رعد نیز در همان پایگاه تشکیل شده بود و همچنین پایگاه ششم شکاری در بوشهر به پرواز در می‌آمدند و یورش خود را علیه نیروهای زمینی ارتش عراق آغاز می‌کردند. بتدریج با بدست آمدن موفقیت در جبهه‌های زمینی تعداد پروازها کاسته می‌شد. مثلاً در روز (۹+) یعنی ۹ روز پس از آغاز عملیات زمینی پروازها به ۱۸ فروند می‌رسید و در روز (۲۰+) یعنی بیست روز از عملیات زمینی گذشته به ۱۲ فروند کاهش پیدا می‌کرد، تا توان رزمی نه‌جا برای آینده جنگ تداوم داشته باشد.

پدافند هوایی از آسمان منطقه عملیات چنین تدبیر شده بود:

رادارهای منطقه می‌بایستی عملیاتی نگهداشته شوند و فرماندهی پدافند هوایی موظف به اعزام افسران مجرب و کارآزموده فایترکنترلر برای کنترل هواپیماهای شکاری رهگیر و هدایت آنها برای درگیری‌های احتمالی هوایی علیه هواپیماهای دشمن شده بود.

فرماندهی گروه پدافند هوایی اعزامی به منطقه می‌بایستی هماهنگی‌های تخصصی و لازم را با فرماندهی قرارگاه رعد به عمل بیاورد تا از تیراندازی بسوی هواپیماهای خودی پرهیز گردد. یعنی فرماندهی کنترل را بر عهده او گذاشته بودند. در آن زمان فرمانده قرارگاه رعد سرهنگ خلبان عباس بابایی از سوی سرهنگ خلبان هوشنگ صدیق فرمانده نیروی هوایی و به توصیه حجت‌الاسلام والمسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی فرمانده قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) تعیین شده که فرمانده گروه پدافند هوایی در آن منطقه سرهنگ منصور ستاری خواص بود.

چهار فروند هواپیمای «اف-۵ئی» مجهز به موشک‌های هوا به هوای «سایدویندر» یا «AIM-۹» در پایگاه چهارم شکاری دزفول بصورت آماده‌ی ۵ دقیقه‌ای و پانزده دقیقه‌ای قرار داده شده بودند که در صورت هجوم سنگین هواپیماهای نیروی هوایی عراق به منطقه این هواپیماها به کمک دفاع هوایی منطقه بشتابند.

فاشا (فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی)

جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی الکترونیکی نیز چنین سامان داده شد:

این فرماندهی را اختصاراً بنام «فاشا» می‌نامند.

از روز «ر» هواپیمای خفاش در مسیری مخصوص در جنوب غرب کشور قرار می‌گرفت و با دستگاه‌های جمع‌آوری اطلاعات سیگنالی معمولاً سیگنال‌های الکترومغناطیس رادارها و گفتگوی عوامل هوانوردی و پدافند هوایی دشمن را کشف، شناسایی و ثبت و حفظ می‌کرد و برخی از این اطلاعات را درجا و بلافاصله به ایستگاه‌های زمینی مانند یگان‌های رادار و مرکز فرماندهی نهاجا در دوشان تپه و قرارگاه هوایی جنوب در پایگاه هوایی دزفول اطلاع می‌داد. سایت شناسایی ایلام نیز همین کار را در طول شبانه‌روز انجام می‌داد.

خدمات پشتیبانی رزمی (اقدامات لجستیکی)

معاونت لجستیکی نهاجا نیز می‌بایستی بر اساس طرح عملیاتی «شفق» یا «شبح-۳» در عملیات «کربلای-۳» یا «والفجر-۸» جابجایی‌های هواپیماها و نفرات و پروازهای ترابری هوایی را در سطح پایگاه‌ها صادر نماید که عمده کار این معاونت بشرح زیر طی یک دستور لجستیکی ابلاغ گردید:

الف: لازم بود میزان و انواع مهمات مصرفی در این عملیات و برای حملات هوایی برآورد شده که اینکار بر عهده مدیریت عملیات تاکتیکی در معاونت عملیات نهاجا بود. این محاسبات با شمارش تعداد سورتی پرواز در هر روز و تعیین انواع مهمات براساس نوع اهداف انجام می‌شد. نتیجه نهایی به معاونت لجستیکی اعلام می‌شد. مهمات جنگی هوایی شامل بمب‌های ۷۵۰ پوندی «M-۱۱۷»، «MK-۸۲»، «BL-۷۵۵»، «CBU-۵۷,۵۸» و گلوله‌های بیست میلی‌متری برای مسلسل‌های هواپیماها و بمب‌های «BLU-۱B» می‌گردید.

ب: تعداد سورتی پرواز هواپیماهای «بوئینگ-۷۰۷» و «بوئینگ-۷۴۷» برای سوخت‌رسانی در هوا به هواپیماهای «اف-۱۴» مأمور پوشش هوایی «CAP» و همچنین هواپیماهای فانتوم «اف-۴» محاسبه تا لجستیک پایگاه‌های مهرآباد و شیراز بتوانند آنرا در برنامه‌های خودشان بگنجانند.

ج: معاونت تحقیقات و جهاد خودکفایی قرار بود پروژه‌ای را بنام «ابابیل» با هدف تغییر و تبدیل موشک سطح به سطح «استاندارد دریایی» به موشک هوا به هوا برای مقابله با حملات هوایی «میگ-۲۵» بصورت آزمایشی انجام دهد.

د: گروه‌های ارتباط و الکترونیک نیز می‌بایستی ارتباطات تلفنی و سوئیچینگ و هات‌لاینی و (ONLINE) را برای یگان‌های درگیر در عملیات آماده سازد.

ه: فرماندهی منطقه هوایی مهرآباد می‌بایستی دو فروند هلیکوپتر «شنوک» و دو فروند هلیکوپتر «AB-۲۱۴» با خلبانان مربوطه مجهز به تجهیزات شیمیایی، میکربی هسته‌ای «ش.م.ه» به پایگاه هوایی دزفول اعزام تا در عملیات خدمات پشتیبانی رزمی جهت نجات خلبانان آسیب دیده یا انتقال مجروحین به پشت جبهه شرکت نمایند (احتمال استفاده دشمن از سلاح شیمیایی، میکروبی متصور بود).

و: فرماندهی پایگاه هوایی دوم شکاری تبریز می‌بایستی ۸ فروند هواپیما باتفاق خلبانان آن به پایگاه هوایی دزفول اعزام تا در عملیات شرکت نمایند.

ز: پایگاه چهارم شکاری دزفول نیز باید تعداد ۱۲ فروند هواپیمای «اف-۵ی» خود را به پایگاه پنجم شکاری در امیدیه گسترش می‌داد تا در عملیات شرکت نمایند.

ح: فرماندهی منطقه هوایی شیراز می‌بایستی سه فروند هلیکوپتر «AB-۲۱۴» و یک فروند هواپیمای بونانزا «F-۳۳» را به پایگاه پنجم شکاری در امیدیه اعزام نماید تا در عملیات خدمات پشتیبانی رزمی شرکت نمایند.

ط: فرماندهی پایگاه نهم شکاری در بندرعباس می‌بایستی تعداد ۲ فروند فانتوم «اف-۴» را به پایگاه هوایی بوشهر اعزام نماید تا در عملیات آتش پشتیبانی شرکت داده شوند.

فرماندهی پدافند هوایی

۶۴/۱۰/۱۰ به نیروی هوایی دستور داده شد تعداد ۴۴ عراده توپ ضد هوایی ۲۳ میلی‌متری و ۳۵ عراده ضد هوایی اورلیکن سی‌وپنج میلی‌متری و چهار قبضه توپ‌های ۱۴/۵ میلی‌متری خود را به همراه بار مبنای مهمات و کارکنان فنی و عملیاتی آن تحت پروژه‌ای بنام «کمیل» به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی انتقال دهد.

این کاهش جنگ‌افزار از فرماندهی پدافند هوایی نیرو در آستانه عملیات «الفجر-۸» بنا به دستور فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) که توسط رئیس ستاد این قرارگاه یعنی خج‌الاسلام و المسلمین حسن روحانی ابلاغ می‌گردد، نشان از علاقه خج‌الاسلام و المسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی در محک‌زدن سیستم مدیریتی و فرماندهی سپاه پاسداران و تا حدودی کسب آموزش‌های لازم برای پذیرفتن مسئولیت‌های سنگین نبردهای زمینی داشت.

روز یازدهم دی ماه ۶۴ و در ادامه جنگ شهرها رادیو عراق اعلام می نماید که هواپیماهای ایرانی شهرک «کاریزه» را در شمال کشور عراق بمباران و در نتیجه ۲۱ نفر کشته و ۱۵ نفر مجروح و ۳۸ باب منزل مسکونی ویران گردیده و در حمله دیگری در استان «ميسان» واحدهای مسکونی دیگری توسط هواپیماهای ایرانی منهدم شده اند، در حالیکه نیروی هوایی ایران اعلام کرده بود که در ساعت ۱۱۳۰ جنگنده بمب افکن های نهجا تأسیسات ارتباطی و رادیویی دشمن را که بنظر يك مرکز گزارشات و جمع آوری اطلاعات الکترونیکی در منطقه سیدصادق بوده ، بمباران و منهدم نموده. ژاندارمری ناحیه کردستان گزارشی مبنی بر تعقیب هواپیماهای ایرانی توسط هواپیماهای عراقی تا روی شهرستان میوان که همراه با شکستن دیوار صوتی بوده ارائه می نماید.

در ساعت ۱۱:۳۸ دو فروند هواپیمای جنگنده بمب افکن از نوع «میگ-۲۳» و دو فروند میراژ با پرواز در ارتفاع پائین پادگان ابوذر و سرپل ذهاب را بمباران نموده و چند شهید و مجروح و خانه های ویران شده بر جای گذاشتند. در ساعت ۱۱:۴۷ شهر بانه توسط هواپیماهای دشمن راکت باران شد. در ساعت ۱۳:۱۰ منازل مسکونی پادگان دشت آزادگان توسط هواپیماهای دشمن بمباران و تعدادی شهید و مجروح بر جای ماند.

در ساعت ۱۴:۰۲ هواپیماهای نیروی هوایی عراق به جزیره خارك حمله ور می شوند و چهار تیر بمب از ارتفاع بالا به داخل دریا رها کردند.

در این روز فرماندهی نیروی هوایی سرهنگ خلبان هوشنگ صدیق به فرماندهی پدافند هوایی دستور داد که از تاریخ ۶۴/۱۰/۱۱ تا سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی هر هفته تنها يك موشك هاوك به سوی هواپیمای «میگ-۲۵» نیروی هوایی ارتش عراق که در ارتفاع بالا به خارك حمله ور می شوند، پرتاب شود. لازم به ذکر است که هواپیماهای مذکور با سرعت ۱۲۰۰ تا ۱۴۰۰ کیلومتر در ساعت در ارتفاع هشتاد هزار پایی (۸۰۰۰۰ پا) برفراز جزیره خارك ظاهر می شدند و هواپیماهای «اف-۱۴» هر بار يك موشك گرانقیمت و کمیاب فنیکس را به سوی آنها شلیک می کردند. سایت موشك هاوك «HAWK» در جزیره نیز هر بار يك یا چند فروند از موشکهای خود را به سوی آن يك فروند هواپیما شلیک کرده که هرگز اثری و سودی دربر نداشت. بنابراین شلیک موشک های فنیکس متوقف شد و تنها در هفته يك شلیک برای هاوك خارك در نظر گرفته شد، تا آن دسته از سیاستمدارانی که به دلیل ناآگاهی از امکانات میگ ۲۵ و فنیکس و هاوك شلیک نشدن موشك علیه میگ-۲۵ را کم کاری می پنداشتند و آنرا بزرگنمایی می کردند کمتر نیروی هوایی را در معرض اتهام قرار دهند.

چنین اتهاماتی بود که بناگزی‌ر فرمانده جنگ دستور می‌داد که پروژه «کمیل» یعنی انتقال توپ‌های ضد هوایی از نیروی هوایی ارتش به سپاه انجام شود تا جلوی گلایه‌های رو به افزایش گرفته شود.

در پروژه چاوش نیز انتقال ده قبضه توپ ۲۳ میلی‌متری در تلمبه‌خانه‌های مارون ۳ و مارون ۴ و ۵ و اهواز و تعداد يك قبضه توپ ۲۳ میلی‌متری در مارون ۲ امیدیه پیش‌بینی شده بود. توپ‌ها مستقر و عملیاتی شده و از سوی دیگر تعداد چهار قبضه توپ ۲۳ میلی‌متری دیگر به علت حاضر نبودن مواضع آنها در امیدیه جائیکه به آنها بوستر ۱ و ۲ گفته می‌شد، همچنین در محل «پازنان» هنوز منتقل نشده بودند و سه قبضه از همین توپ‌ها در مواضعی در منطقه «رگ‌سفید» گسترش یافته و عملیاتی شده بودند.

فرماندهی پدافند هوایی برای گسترش سایت‌های موشکی هاوک از پایگاه‌های هوایی به مناطق نبرد درخواست ۱۵ سورتی پرواز هواپیمای «C-۱۳۰» کرده بود. همچنین برای استقرار يك قبضه توپ به پشت‌بام شرکت پشتیبانی و نگهداری هلیکوپتر ایران (پنها) درخواست يك فروند هلیکوپتر شده بود.

روز سیزدهم دی‌ماه ۱۳۶۴ در ساعت ۱۹۲۵ پرواز يك فروند هواپیمای «میگ-۲۹» که هواپیمایی جنگنده رهگیر و جنگنده بمب‌افکن بود توسط فرماندهی اطلاعات و شناسایی نیروی هوایی شناسایی و اعلام می‌گردد.

تصور نقاش از صحنه نبردهای هوایی «والفجر - ۸» بر فراز تأسیسات نفتی بندر فاو
اثر هنرمند نقاش احمد جلالی تبار

«میگ-۲۹» هواپیمایی مدرنی بود که اگر نیروی هوایی ارتش عراق می‌توانست از آن بهره‌برداری کند، جریان نبردهای هوایی را دگرگون می‌ساخت. روس‌ها در این مقطع نهایت لطف را به ارتش عراق کرده بودند و ابتدا هواپیماهای «میگ-۲۹» و سپس «SU-۲۴» را در اختیار نیروی هوایی عراق قرار دادند.

يك فروند موشك هاوك نیز در همان ساعت از سوی سایت جزیره خارك بسوی این جنگنده نشانه‌روی شد که به علت اشکال فنی موشك «HANGFIRE» شده و رها نگردید.

روز چهاردهم دی‌ماه ۶۴ موضوع انتقال سایت هاوك پایگاه هوایی نوژه به جنوب متوقف شد. در ساعت ۱۴۵۹ يك فروند هواپیمای «میگ-۲۵» در ارتفاع بالا به خارك حمله‌ور و يك تیر موشك هاوك به سوی او شلیك می‌شود که نتیجه‌ای در بر نداشت.

روز پانزدهم دی‌ماه ۶۴ سرانجام دشمن با ادامه حملات هوایی به جنوب کشور نیت خود را آشکار ساخت. او نمی‌توانست ضربه عمده‌ای به جزیره خارك بزند، اما با ادامه حملات هوایی ارتفاع بالا، اعلام وضعیت قرمز می‌گردید (منطقه که قرمز می‌شد یعنی همه فعالیت‌های اقتصادی متوقف می‌شد مانند بارگیری کشتی‌های نفتکش در اسکله تی و

آذریاد جزیره خارك كشتی‌های بزرگ و غول پیکر نفتکش در حال سوختگیری و پرکردن مخازن نفتی خود و سایر خدمات به یکباره باید همه‌ی عملیات را متوقف کنند و از اسکله جدا شوند، این واقعاً کار ساده‌ای نبود.

در همین روز در ساعت ۱۳:۱۵ دشمن يك فروند كشتی یونانی نفتکش را در مسیر بوشهر به خارك در ۳۰ مایلی جنوب بوشهر با موشك هوا به زمین اگزوست هدف قرار میدهد. تاکتیک آنها چنین است که دو فروند میراژ به سوی تنها «اف-۱۴» بنام «چنگیز-۱۲» حمله‌ور می‌شوند و هواپیمای خودی دو تیر موشك اسپاور بسوی مهاجمین پرتاب می‌کند، اما فروند سوم میراژها از ارتفاع پائین خود را به كشتی نفتکش می‌رساند و آنرا از پای درمی‌آورد، دشمن تا ماه بهمن ۱۳۶۴ درگیر جنگ نفتکش‌ها می‌شود و بطور کلی اهمیت جبهه‌ی آبادان - خسروآباد - اروندکنار کاملاً پنهان می‌ماند.

روز شانزدهم بهمن‌ماه پایگاه هوایی بندرعباس مأمور شد که يك فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴» مجهز به موشك هوا به زمین "ماوریک" را به سوی يك فروند كشتی نفتکش در محدوده‌ی جزیره لاوان تا قشم روانه کند و خلبانان این پایگاه دو تیر موشك ۵۰۰ پوندی ماوریک را بر این كشتی نگون‌بخت شلیک کردند، تا دشمن و حامیان او یعنی کشورهای غربی که سلاح غیر متعارف در اختیار او گذاشته بودند و نمی‌خواستند تا ارتش عراق شکست بخورد، بدانند که اگر يك تیر انداختند باید در انتظار يك تیر باشند. این سیاست‌های تلافی‌جویانه نیز در طول دفاع مقدس از زمانی که نیروی هوایی عراق توسط فرانسوی‌ها با میراژ و روس‌ها با «میگ-۲۳» و «میگ-۲۵» بمبافکن همچنین «میگ-۲۹» و «سوخوی-۲۴» تقویت شد، اثرات پیروزمندان‌های در روند کار نه‌جا که حتی يك گلوله هم به او در سراسر جهان فروخته نمی‌شد، داشت.

روز هفدهم و بیستم بهمن‌ماه در هر روز ۳ فروند هواپیمای فانتوم در بندر عباس راه را بر كشتی‌های نفتکش تحت حمایت آمریکایی‌ها در آبهای آزاد بین‌المللی بستند، و روی هم ۱۴ تیر موشك ماوریک بر این كشتی‌ها شلیک کردند. البته باید اذعان داشت که موشك ماوریک علیه تانک‌ها خیلی مؤثر بود، اما علیه كشتی‌هایی که طول بدنه آنها به یکصد متر می‌رسید، آسیب چندانی به كشتی نمی‌رسید اگر به عرشه اصابت می‌کرد تنها ممکن بود كشتی از حرکت باز ایستد.

روز نوزدهم دی‌ماه ۱۳۶۴ الی ۶۴/۱۱/۲۳ قرارگاه سپاه سوم ارتش عراق در بصره و قرارگاه لشکر هفتم ارتش عراق در غرب اروند رود توسط پایگاه ششم شکاری با ۱۲ فروند

هوایمای فانتوم «اف-۴ی» بمباران شدند تا وضعیت مناسبی برای رویارویی با نیروهای ایرانی نداشته باشند. مهمترین بمباران‌های این پایگاه در روزهای ۶۴/۱۰/۱۹، ۶۴/۱۰/۲۰، ۶۴/۱۱/۲۲ و ۶۴/۱۱/۲۳ انجام گردید که جمعاً ۳۸ سورتی پرواز بمباران هوایی با یکصدونود و شش هزار و نه صد و نود و دو پوند مهمات جنگی شامل بمب‌های «MK-۸۲»، «M-۱۱۷»، «BL-۷۵۵»، «BLU-IB» و گلوله‌های بیست میلی‌متری بر سر دشمن فرو ریخته شد.

البتّه تعداد ۱۲۷ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه هوایی نیز در طول این مدت از طریق پایگاه ششم شکاری بوشهر با هوایمای «اف-۴ی» فانتوم انجام گردید.

پایگاه چهارم شکاری در دزفول نیز در روز ۶۴/۱۱/۲۳ با تعداد دو فروند هوایمای «اف-۵ی» نیروهای سطحی دشمن را در غرب اروندرود بمباران نمود و در این عملیات سروان قاسم ورزدار خلبان هوایمای «اف-۵ی» به اسارت دشمن درآمد و هوایما منهدم شد.

در روز ۶۴/۱۱/۲۴ دوباره خلبانان پایگاه چهارم شکاری با ۴ فروند هوایما قرارگاه دشمن را در شمال فاو بمباران نمودند. هوایمای «اف-۵» به خلبانی سروان ابوالفضل اسدزاده در شمال فاو مورد اصابت گلوله‌های دشمن واقع گردید. هوایما در حوالی آبادان سانحه داد و خلبان شهید گردید.

خلبانان پایگاه چهارم شکاری در روز ۶۴/۱۱/۲۷ با تعداد ۶ سورتی «اف-۵ی» منطقه شمالی فاو را مجدداً به درخواست قرارگاه کربلا بمباران نمودند. همین پایگاه در روز ۶۴/۱۲/۱۳ دوباره غرب اروندرود را بمباران نمود.

روز بیستم دی‌ماه دشمن به تلافی این عملیات، حملات هوایی خود را به کشتی‌های نفتکش و جزیره خارك با هوایماهای «میگ-۲۳» و «میگ-۲۵» پی گرفت و بمبها و یا موشکهای آنها بر سطح جزیره خارك اصابت کردند و گودال‌هایی را بوجود آوردند.

در هر صورت قرار بود که تا ساعاتی بعد حمله بزرگ نیروهای سطحی بر غرب اروندرود آغاز شده و عملیات مشترک وسیعی تحت نام «والفجر-۸» عنقریب اجرا گردد.

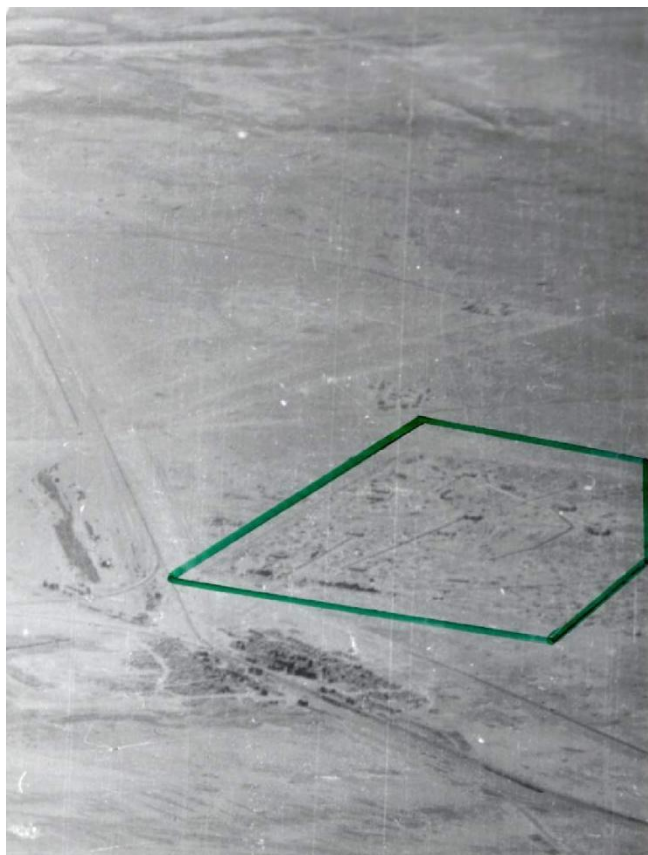
روز نوزدهم بهمن يك عکس هوایی در ارتفاع ۴۵۰۰۰ پایی از وضعیت استقرار یگانهای ارتش عراق و نیروهای دفاعی این ارتش در ساحل غربی اروندرود و جزیره فاو گرفته شد. آنچه در این عکس نشان داده شده بود، تنها لشگر هفتم ارتش عراق در نزدیکی سایت موشکی ساحل به دریا «YH-۲» بنام کرم ابریشم و در مختصات ۵۵.۲۹ شمالی و ۴۸.۲۰ شرقی در نقطه‌ای بنام

قشله در خاک عراق، نزدیک بندر ام‌القصر، در برابر قرارگاه کربلا در اروندکنار حضور داشت و بقیه نیروهای عراقی از منطقه فاصله قابل توجهی داشتند. این اطلاعات که براساس طرح نبرد هوایی «شفق» اجرا می‌شد، آنچنان اعتماد نفسی به فرماندهان سپاه در قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) داده بود که لحظه‌ای درنگ در آغاز حملات خود به دشمن را جایز ندانستند.

روز بیستم بهمن‌ماه ۶۴ هنوز جابجایی‌ها ادامه داشت. فرماندهی نه‌جا بنابه‌امر فرماندهی قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) که توسط رئیس ستاد قرارگاه ابلاغ گردید(رئیس ستاد که بنام رئیس ستاد پدافند هوایی کل کشور هم معروف شده بود، حجت‌الاسلام‌والمسلمین دکتر شیخ حسن روحانی بود). دستور داده شد که فرماندهی پدافند هوایی چهار عراده جنگ‌افزار ۲۳ میلی‌متری ضد هوایی را به جای ۴ قبضه مسلسل‌های ضد هوایی ۱۴/۵ میلی‌متری به پازنان بفرستد. در تاریخ ۲۲ بهمن ماه مناسب‌ترین منطقه ایستایی برای هواپیماهای «CAP» «اف-۱۴» در عملیات «شفق» تعیین و به ایستگاه‌های رادار و سایر منابع عملیاتی ابلاغ گردید، که مختصات جغرافیایی آنها بشرح زیر بود:

نقطه A. ۴۰.۳۰ شمالی، ۰.۴۹ شرقی نقطه B به مختصات ۳۵.۳۰ شمالی و ۳۷.۴۳ شرقی. در این روز نیروی هوایی دشمن فعالانه محل حرکت‌های نیروهای سطحی را هدف قرار داد و در ساعت ۱۱:۳۱، ۱۱:۵۸ و ۱۳:۱۱ تعداد سه فروند هواپیمای دشمن توسط سایت کوثر هدف قرار داده شده و سرنگون گردیدند. در ادامه این عملیات ساعت ۱۴:۲۵، ۱۴:۲۸، ۱۴:۳۳ و ۱۴:۳۵ تعداد چهار فروند هواپیمای دشمن درگیر موشک هاوک شدند. در ساعت ۱۵:۴۲ و ۱۵:۵۷ نیز دو فروند دیگر سرنگون گردیدند.

روز بیستم و دوم بهمن‌ماه نیز پایگاه هوایی چهارم شکاری در دزفول با تعداد چهار فروند هواپیمای تایگر «اف-۵ی» خود مجهز به انواع بمب‌های «BL-۷۵۵» و راکت‌های زونی ۲/۷۵ و بمب‌های «BLU-IB» و گلوله‌های توپ بیست میلی‌متری به قرارگاه لشکر مستقر در شمال فاو و جنوب بصره حمله‌ور شده، و آغاز نبرد سهمگین «والفجر-۸» را جشن گرفتند.

گوشه‌ای از تصویر هوایی که در روز ۱۹ بهمن از محل استقرار نیروهای عراقی گرفته شده

پایگاه ششم شکاری در بندر بوشهر نیز با سه فروند هواپیمای فانتوم «اف-۴ی» خود به قلب دشمن یعنی پایگاه موشکی «HY-۲» کرم ابریشم حمله‌ور شده و قبل از هر اقدامی از سوی دشمن این پایگاه را در هم کوبیدند.

در ساعت ۰۷:۴۰ روز بیست و سوم بهمن سایت موشکی هاوک «کوثر» با تعداد هفت فروند هواپیمای دشمن که بقصد بمباران این سایت آمده بودند، درگیر شده و سه فروند موشک بطرف آنها شلیک کرد. اما بمب‌های هواپیماهای مهاجم عراقی سه نفر از اعضای سایت کوثر را مجروح می‌سازند، و احتمالاً یک فروند هواپیمای مهاجم سرنگون می‌شود.

در ساعات ۱۰:۴۳ و ۱۰:۴۴ نیز دو فروند هواپیمای دشمن توسط ایستگاه رادار کشف و هدف به سایت موشکی زمین به هوای کوثر سپرده شد که این سایت آنها را سرنگون می‌سازد.

تاکتیک‌ها و اقدامات نه‌جا در دفاع مقدس ▶ ۲۷۳

در ساعت ۱۰:۴۸ نیز يك موشك هاوك به سمت هواپیمای دشمن شليك شد كه اصابت نکرد و در ساعت ۱۰:۵۳ يك فروند هواپیمای مهاجم دشمن توسط شليك يك موشك هاوك از اين سايت سرنگون گردید.

در ساعات ۱۰:۵۵، ۱۴:۱۵ نیز درگیری سايت كوثر با هواپیماهای دشمن تشدید شد و در موقعیت جغرافیایی ۲۹۵۵ شمالی و ۴۸۳۵ شرقی سه تیر موشك هاوك شليك و يك فروند هواپیمای دشمن سرنگون كه خلبان آن با چتر نجات از هواپیما بیرون پرید.

در ساعت ۱۴:۱۸ سرانجام دشمن با يك هواپیمای مجهز به موشك ضد رادار سیستم «HIPIR» سايت كوثر را هدف قرار داد. سايت از كار افتاد. بلافاصله در ساعت ۱۴:۲۰ هواپیماهای دشمن سايت را بمباران کردند.

در ساعت ۱۶:۰۴ تأسیسات گازی نفتی بندر گناوه در شمال غرب بوشهر بمباران شد. در روز بیست و چهارم بهمن‌ماه ۱۳۶۴ سرانجام پس از چندین روز نبردهای زمینی و هوایی، سرلشگر ماهر عبدالرشید فرمانده سپاه ارتش عراق كه در بصره مستقر شده بود، اعلام كرد كه شهر «فاو» و مناطق اطراف آن سقوط کرده و به دست نیروهای ایرانی درآمده است. رادیوی فارسی‌زبان عراق گزارش نمود كه ایران در این عملیات از سلاح شیمیایی بهره‌برده و این تبلیغات حكايت از تصمیم ارتش عراق برای ایجاد شرایط دلخواه جهت كاربرد از سلاح شیمیایی داشت تا هیچكس در جهان به اینكار ارتش عراق خرده نگیرد.

در این زمان ستاد پدافند هوایی كل كشور نیز فعال شده بود و از تسلیحات تاکتیکی نه‌جا برای پدافند مراكز نفتی و پالایشگاه‌ها و نیروگاه‌ها استفاده می‌کرد. در همین روز چهار عراده توپ ۲۳ میلی‌متری پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جایگزین چهار قبضه مسلسل‌های ۱۴/۵ در تلمبه‌خانه یونیت شماره ۴ و یونیت شماره ۵ در آغا‌جاری گردید.

در ساعت ۱۱:۰۰ عملیات بمباران هوایی علیه هدفی در دهانه فاو خور عبدالله توسط دو فروند هواپیمای «اف-۴» ایرانی انجام گردید كه يك فروند آنها اسیر گلوله‌های ضد هوایی دشمن شده و سقوط نمود.

در روز بیست و چهارم بهمن‌ماه كه دیگر جنگ مغلوبه شده بود، پایگاه‌های چهارم شکاری در دزفول با ۶ فروند «اف-۵»، پنجم شکاری در امیدیه با ۸ فروند، و بوشهر با يك فروند فانتوم،

تانک‌ها و ادوات زرهی و عده‌های دشمن را در منطقه فاو و ساحل غربی اروند زیر آتش سهمگین بمباران‌های هوایی خود قرار دادند تا سر پل بدست آمده در فاو توسعه پیدا کند.

روز بیست و ششم بهمن‌ماه نیز پایگاه پنجم شکاری که قرارگاه رعد در همین پایگاه تشکیل شده بود، بلافاصله بر اساس درخواست قرارگاه کربلا تعداد ۶ فروند هواپیمای «اف-۵» خود را به منطقه نبرد «والفجر-۸» فرستاد. روز بیست و نهم بهمن‌ماه نیز همین پایگاه با چهار فروند «اف-۵» عملیات بمباران هوایی نیروهای دشمن را در این منطقه پرآشوب ادامه داد. پایگاه هوایی تبریز (پایگاه دوم شکاری) نیز در پاسخ به بمباران دشمن علیه پادگان جلدیان و شهادت یک سرباز و یک جوانمرد و مجروح شدن ۸ نفر سرباز دیگر، و همچنین بمباران شهرک ربط که ۱۶ نفر شهید و نوزده نفر مجروح بجای گذاشت، پادگان و تأسیسات نظامی در کنار شهر رواندوز را به آتش کشید. البته دانشجویان و خوانندگان محترم توجه دارند که همه‌ی این خشونت‌ها بدلیل شکست‌هایی بود که اکنون دشمن در اروندرود می‌بایست متحمل شود، و او نیز جنگ را به شهرها و یا به خلیج فارس و کشتی‌زنی می‌کشانید.

در ساعت ۱۱:۲۰ همین‌روز (روز ۶۴/۱۱/۲۴) يك فروند هواپیمای دشمن توسط عوامل پدافند هوایی نه‌اجا سرنگون گردید. در ساعات ۱۱:۱۵، ۱۳:۰۰، ۱۳:۱۵ و ۱۳:۴۲ جزیره خارک، شهر اهواز، تأسیسات بهره‌برداری نفتی منصوریه و بندر گناوه توسط جنگنده بمب‌افکن‌های دشمن بمباران شدند. رادیوی عراق طی بیانیه‌ای ادعا کرد که نیروهای ارتش ایران در شرق بصره از مواضع اشغالی عقب نشسته‌اند، در حالیکه در شرق بصره تنها وضعیت دفاعی حاکم بود. در همین روز هواپیماهای دشمن شهر خرمشهر را بمباران و سیزده نفر بسیجی مجروح شدند.

در ساعت ۰۷:۳۰ روز ۶۴/۱۱/۲۵ دشمن سعی کرد تا جزیره مجنون جنوبی را که از متصرفات عملیات خیبر بود، از دست نیروهای ایرانی خارج سازد. برج ۴۸ دیده‌بانی و گزارشات عراق در بخش غربی فاو با آغاز عملیات والفجر-۸ که احتیاطاً تخلیه شده بود، در این روز دوباره فعال شد.

روز بیست‌وششم بهمن در ساعت ۱۰:۰۹ سایت هاوک کوثر مورد حملات هوایی هواپیماهای حامل موشک‌های ضدرادار قرار گرفت. اطلاعات واصله حاکی از این بود که دشمن موفق شده به ۱۹ فروند شناور در شمال غرب خلیج فارس حمله‌ور شود. البته تلفاتی در کار نبوده است.

در ساعت ۱۲:۰۰ و ۱۲:۱۵ انرژی اتمی بوشهر مورد حمله هوایی دشمن قرار گرفت که هواپیماها توسط «اف-۱۴» حاضر در منطقه به عقب رانده شدند.

در ساعت ۱۴:۰۰ یک فروند هواپیمای دشمن توسط سایت هاوک کوثر مورد اصابت قرار گرفت و در مختصات ۳۰۰۸ شمالی و ۴۸۲۲ شرقی سقوط کرد. در ساعت ۱۸:۱۵ و ۱۹:۱۰ سخنگوی نظامی ارتش عراق ادعا کرد که یک شناور ایرانی توسط یگان‌های دریایی آنها منهدم گردیده و جزایر مجنون از دست ایرانی‌ها خارج شده است.

در ساعت ۲۳:۰۳ جزیره خارك توسط هواپیمای «میگ-۲۵» از ارتفاع بالا بمباران شد، این بمباران‌ها بدون دقت از ارتفاع ۷۵/۰۰۰ پایی انجام می‌شد.

تعداد سه عراده توپ اورلیکن که از شمال غرب برداشته شده بودند به بندر گناوه فرستاده شد تا دفاع هوایی تأسیسات نفتی بندر امام حسن کمی مستحکم‌تر شود. در طی این روزهای درگیری، هواپیماهای عراقی چندین بار به بندرگناوه حمله کرده و آنجا را بمباران کرده بودند.

روز بیست و هفتم بهمن ماه دشمن آغاز به عملیات شیمیایی می‌نماید. نیروهای عراقی برای باز پس‌گیری فاو به سوی این بندر روانه شدند. در ساعت ۱۰:۵۵ سرفرماندهی ارتش عراق به برج‌های دیده‌بانی در منطقه بصره و فاو اعلام نمود که از ماسک‌ها و تجهیزات جنگ شیمیایی استفاده کنند، زیرا ممکن است حتی باد بتواند اثرات بمب‌ها و گلوله‌های شیمیایی را برعکس به سوی یگان‌های عراقی براند.

در همین ساعت جنگنده بمب‌افکن‌های پایگاه ششم شکاری از نوع فانتوم نیروهای ارتش عراق را در منطقه فاو بمباران کردند.

در ساعت ۱۱:۱۵ هواپیماهای عراقی شهر آبادان را بمباران و خساراتی به پل ایستگاه هفت و چندباب منازل مسکونی وارد شد. در ساعت ۱۵:۰۷ و ۱۵:۱۵ مجدداً برای چندمین بار تأسیسات نفتی بندر گناوه و اطراف شهر بمباران شد.

در این گیرودار هواپیمای «اف-۱۴» مأمور مراقبت مسلحانه‌ی هوایی با هواپیمای «میگ-۲۵» بمب‌افکن عراقی بر روی گناوه درگیر شد و هواپیمای مهاجم با ارتفاع بالا حدود ۸۰/۰۰۰ پا بمب‌های خود را رها و موشک فنیکس هواپیمای «اف-۱۴» نیز شلیک شد اما به جایی نرسید.

سایت کوثر با شلیک يك فروند موشك هاوك هواپیمای بمب افكن عراقی را در مختصات ۲۹۵۰ شمالی و ۴۸۱۵ شرقی سرنگون ساخت.

در ساعت ۱۶:۲۲ نیز يك فروند دیگر در موقعیت ۳۰۱۰ شمالی و ۴۸۱۰ شرقی توسط همین سایت سرنگون شد. و در ساعت ۱۶:۴۹ در موقعیت ۲۹۴۵ شمالی و ۴۸۳۵ شرقی فروند دیگری از هواپیماهای عراقی هدف موشك هاوك قرار گرفت و سرنگون شد.

در ساعت ۱۸:۰۴ مجدداً يك هواپیمای دشمن در موقعیت ۳۰۰۰ شمالی و ۴۸۲۰ شرقی توسط سایت کوثر منهدم گردید.

در ساعت ۲۱:۰۰ و ۲۱:۲۰ نیروی هوایی عراق دو تیر موشك توسط هواپیمای جت فالكان که کابین میراژ در آن تعبیه شده بود شلیک نمود و دو فروند شناور ایرانی را در شمال غرب خلیج فارس مورد اصابت قرار داد.

روز بیست و هشتم بهمن ماه ۶۴ در ساعات ۰۹:۳۹، ۰۹:۴۸، ۱۰:۱۵، ۱۰:۳۸، ۱۰:۴۷، ۱۲:۴۵، ۱۲:۴۸، ۱۳:۱۵، ۱۵:۰۷ و ۱۶:۰۳ سایت کوثر با هواپیماهای نیروی هوایی عراق درگیر شد. در نتیجه این نبردهای زمین به هوا، تعداد ۸ فروند هواپیمای عراقی سرنگون گردیدند.

سختگویی ارتش عراق نیز اعلام داشت که يك فروند هواپیمای «اف-۵» ایرانی در منطقه شط العرب با موشك زمین به هوا مورد اصابت قرار گرفته است.

روز ۶۴/۱۱/۲۹ در ساعات ۱۱:۰۱، ۱۱:۲۴ و ۱۱:۳۳ سه فروند موشك هاوك علیه هواپیماهای دشمن شلیک و سرنگونی آنها اعلام گردید که دو فروند آنها توسط هواپیمای خفاش و پست شنود فاشا تأیید شدند.

روز ۶۴/۱۱/۳۰ در ساعات ۱۱:۰۱، ۱۱:۲۴ و ۱۱:۳۳ سه تیر موشك هاوك توسط سایت هاوك کوثر شلیک و سه فروند هواپیمای دشمن سرنگون شدند.

در ساعت ۱۱:۴۶ هواپیمای ضد رادار دشمن از نوع «سوخوی-۲۲» يك تیر موشك ضد رادار به سوی کوثر چهار شلیک کرد که با اقدام به موقع کارکنان هشیار این سایت (انحراف جستجوگر موشك ضد رادار) سرانجام در این رویارویی و جنگی که به جنگ تن به تن یعنی هواپیمای موشك انداز دشمن و سایت هاوك کوثر ۴ مشهور است، این موشك دشمن بود که به بیراهه رفت و با اصابت بر زمین منهدم شد.

در ساعات ۱۳:۲۹، ۱۳:۳۶ و ۱۴:۲۶ نیز سایت ۳ کوثر تعداد سه فروند موشک روانه درگیری با هواپیماهای دشمن می‌سازد، در حالیکه هر سه موشک به هدر می‌رود و دشمن از میدان می‌گریزد.

در ساعت ۱۷:۴۹ در رویارویی هواپیمای «سوخوی-۲۲» و موشک ضد رادار آن با سایت ۳ کوثر این سایت ۳ است که موفق می‌شود هواپیمای ضد رادار را به زیر بکشد. سایت چهار کوثر نیز موفق می‌شود دو فروند هواپیمای دشمن را در ساعت ۱۴:۲۴ و در ۱۷:۴۹ سرنگون سازد.

در یکم اسفند سال ۱۳۶۴ مجدداً سایت ۳ کوثر تعداد سه فروند هواپیمای دشمن را در ساعت‌های ۰۷:۳۵ - ۰۷:۵۰ - ۰۷:۴۵ منهدم ساخت که خلبان یکی از آنها با چتر نجات فرود آمد و دیگری با چشم رزمندگان دیده شد که منهدم شده و ساقط شدند سومی توسط سایت غدیر که سایت شناسایی الکترونیکی است تأیید گردید. اما به نظر می‌رسد هر سه منبع گزارش از انهدام هواپیما واقعاً در مورد يك فروند صحبت کرده‌اند.

با نگرش به شیوه جنگیدن دشمن، هرگاه حریف در جبهه‌های زمینی تحت فشار قرار می‌گرفت، تلاش می‌کرد با رویکرد جنگ شهرها خود را از چنگ اهریمن شکست برهاند. به همین منظور در اطراف تهران هواپیماهای پروژه‌ی «سجیل» یعنی هواپیماهای اف-۱۴ مجهز به موشک‌های زمین به هوای هاوک تغییر یافته به نوع هواپیمای استقرار می‌یابند تا از هجوم هواپیماهای «میگ-۲۵» به منطقه تهران جلوگیری کنند.

يك فروند هواپیمای خودی نیز در ساعت ۱۰:۳۰ در منطقه «والفجر-۸» مورد اصابت قرار گرفته و گفته می‌شود که خلبان آن با چتر نجات از هواپیما بیرون می‌پرد و توسط هلیکوپتر دشمن از آب گرفته می‌شود.

در همین ساعت خسارات سختی به شهر آبادان و پل بهمنشیر در اثر حملات هوایی دشمن وارد می‌شود.

از نظر قرارگاه‌های کربلا و نوح نبی(ع) کار تمام شده بود و سرپل، در فاو بدست آمده بود. اما نه‌اجا طبق مأموریت ابلاغی تا يك ماه پس از عملیات بنابر درخواست قرارگاه‌های گفته شده آماده اجرای عملیات بمباران هوایی بود. از این جهت در روزهای بیست و هفتم و بیست و هشتم و سی‌ام بهمن‌ماه، پایگاه‌های چهارم شکاری با ۶ فروند، پنجم شکاری یعنی قرارگاه رعد با ۱۵ فروند و ششم شکاری بوشهر با ۲ فروند، عملیات بمباران هوایی را ادامه دادند و سرانجام دشمن تسلیم شد.

قرارگاه رعد همان طوری که تعهد کرده بود، در روزهای یکم، سوم، و چهارم اسفندماه ۱۳۶۴ با سیزده فروند هواپیما، مواضع دشمن را در هم کوبید و تا پایان اسفندماه با ۵۸ سورتی پرواز دیگر تعهدات خود را در قبال بمباران هوایی لشکر سوم زرهی و لشکر هفتم پیاده مکانیزه ارتش عراق ادامه داد.

تا پایان عملیات، ۴۴۴ سورتی پروازهای خدمات پشتیبانی رزمی و ترابری نیروها، تجهیزات و تدارکات، جمع‌آوری اطلاعات عملیاتی، و عکسبرداری هوایی انجام شد که در خلال آن ۱۴۵۲۳ نفر مجروح، ۱۰۸۱ نفر مأمور و ۱/۶۶۷/۷۰۰ پوند بار جابجا شدند. سوخترسان‌ها نیز جمعاً ۴۰۳/۸۰۰ پوند سوخت در اختیار شکاری‌ها و جنگنده بمب‌افکن‌ها قرار دادند. در این عملیات ۸۶ فروند موشک هاوک شلیک شد و تقریباً نزدیک به ۱۱/۰۰۰/۰۰۰ پوند مهمات جنگی هوایی بر سر دشمن فرو ریخته شد.

از آغاز عملیات هوایی «والفجر-۸» جمعاً ۲۷۰ سورتی پرواز بمباران هوایی، ۱۴۸۶ سورتی پرواز مراقبت مسلحانه، و ۲۹۱۰ سورتی پرواز ترابری هوایی انجام گردید.

این فعالیت‌ها در شرایطی انجام گردید که قرارگاه کربلا و قرارگاه نوح نبی (ع) تصورشان بر این بود که این عملیات مستقل است و به آن عملیات مشترک یا JOINT OPERATION گفته نمی‌شود.

سرگرد خلبان منصور محمدی آزاد که در ادامه عملیات هوایی شفق (والفجر-۸) روز چهارم اسفند شهید گردید.

شهدا، اسرا و مجروحین عملیات هوایی شفق «الفجر-۸»

چهار نفر از کارکنان پدافند هوایی به درجه رفیع شهادت نایل گردیدند. تعداد چهل نفر مجروح شیمیایی شده و ۹۴ نفر دچار موج گرفتگی و ترکش بر اثر بمباران‌های هوایی دشمن شدند.

سروان خلبان قاسم ورزدار از پایگاه چهارم شکاری دزفول در روز بیست و سوم بهمن‌ماه ۶۴ در اجرای عملیات بمباران هوایی در جنوب عراق با هواپیمای «اف-۵ئی» در خاک عراق افتاد و به دست دشمن اسیر شد.

تعداد ۹ فروند هواپیمای دشمن توسط توپ‌های زمین به هوای بیست و سه میلی‌متری و سی و پنج میلی‌متری سرنگون شدند. سروان خلبان ابوالفضل اسدزاده با یک فروند اف-۵ از پایگاه هوایی دزفول برای بمباران نیروهای دشمن در ساحل غربی فاو برخاست و در بازگشت از مأموریت در منطقه خور موسی هواپیمایش با زمین اصابت نمود و به درجه رفیع شهادت رسید.

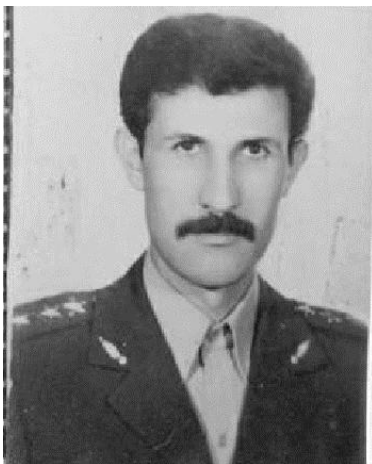

سمت راست سروان ابوالفضل اسدزاده که در این عملیات به شهادت رسید. سمت چپ سروان قاسم ورزدار که در این عملیات به اسارت دشمن درآمد. او را پس از آزادی با درجه سرهنگی مشاهده می‌کنید

سرهنگ خلبان عبدالباقی درویش و سروان خلبان حسینی باتفاق ۵۱ نفر دیگر با هواپیمای «اف-۲۷» موسوم به فرند شیب مسافربری در حوالی اهواز مورد تعقیب و اصابت موشک یکفروند هواپیماهای «میگ-۲۳» دشمن قرار گرفت و همگی به درجه رفیع شهادت رسیدند. این واقعه در اول اسفندماه اتفاق افتاد. در بین شهدا حجت‌الاسلام و المسلمین

محلاتی نماینده حضرت امام(ره) در سپاه پاسداران از شخصیت‌های برجسته این سانحه تأسفبار بود. سرهنگ فنی محمدرضا کشواد مدیر ماتریل معاونت لجستیکی نهاجا و سرهنگ خلبان محمود خضربی فرمانده آموزش‌های هوایی از افسران ارشدی بودند که در حادثه هواپیمای فرندشیپ به شهادت رسیدند.

روز چهارم اسفندماه سرگرد خلبان منصور محمدی آزاد در اجرای مأموریت بمباران فاو با هواپیمای «اف-۵» در حاشیه اروندرود به شهادت رسید.

سروان خلبان ولی‌الله دهبزرگی شهید عملیات هوایی شفق(والفجر-۸) در یکم اسفند ماه

سروان خلبان ولی‌الله بزرگی در تاریخ یکم اسفند ۶۴ با هواپیمای شکاری «اف-۵» از پایگاه هوایی دزفول برای بمباران نیروهای دشمن در ساحل غربی فاو به پرواز درآمد که در بازگشت از مأموریت نزدیک خورموسی هواپیمایش با زمین اصابت کرد منهدم شد و او نیز به درجه رفیع شهادت رسید.

ابتکارات و نوآوری‌ها

از عمده ابتکارات هوایی در عملیات «والفجر-۸» تغییر سیستم موشکی زمین به هوای هاوک از حالت نزدیک بودن رادار آن با سکوی پرتاب بود. در حقیقت سکوی پرتاب موشک آنقدر جلو کشیده شد تا هواپیمای موشک انداز دشمن که با فاصله بیشتر از ۶۵ کیلومتری موشک خود را پرتاب می‌کرد مجبور شود آنقدر جلو بیاید تا به فاصله کمتر از ۶۵ کیلومتری دستگاه رادار هاوک برسد. این شرایط برای شلیک موشک هاوک بسیار مناسب بود، تا در برد پنجاه مایلی خود بتواند هواپیما را هدف قرار داده و یا هواپیمای «اف-۱۴» بتواند آن را با موشک فنی‌کس هدف قرار دهد. این ابتکار جالبی در دفاع موشکی صحنه نبرد بود. از دیگر ابتکارات قراردادن موشک زمین به هوای هاوک «HAWK» در زیر هواپیمای «اف-۱۴» تحت نام پروژه‌ی «سجیل» و انجام تغییرات روی سامانه (RADAR & GUIDANCE CONTROL) رادار و ناوبری و هدایت آن بود که توانستند آنرا برای این عملیات آماده سازند. این کار را معاونت تحقیقات و جهاد خودکفایی انجام داده بود که در جای خود جالب توجه بود.

نتایج حاصله و بازتاب‌های سیاسی

کانال دوم تلویزیون فرانسه در تاریخ ۶۴/۱۱/۲۵ طی گزارشی استفاده ارتش عراق از سلاح‌های شیمیایی را در این عملیات نشانه موفقیت‌های «والفجر-۸» دانست که در اینجا باید توضیح بیشتری داده شود.

صدمات ناشی از فرو ریختن بمب‌های شیمیایی توسط خلبانان عراقی بر نیروهای خودشان و وحشت آنان از حضور بر فراز منطقه عملیاتی ایرانی‌ها کمتر از صدماتی که به ایرانی‌ها زدند نبود. سایت کوثر موفق شده بود نزدیک به پنجاه فروند هواپیمای شکاری بمب‌افکن نیروی هوایی عراق را بر فراز منطقه عملیاتی سرنگون ساخته و نزدیک به ۳۰ فروند نیز توسط هواپیماهای جنگنده رهگیر و سایر مواضع توپخانه و موشکی زمین به هوا سرنگون و یا مورد اصابت واقع شده بودند. این آمار و ارقام که توسط فرماندهی پدافند هوایی نه‌اجا گزارش شده است. معادل کل هواپیماهای نیروی هوایی قطر یا کویت و یا بحرین بود. در حقیقت نیروی هوایی عراق فلج شده بود و در کنار این موفقیت‌ها، پایگاه‌های هوایی کوت، ناصریه، شعیبیه نیز قبل از آغاز عملیات «والفجر-۸» در هم کوبیده شدند، تا شیرازه‌ی کار در نیروی هوایی دشمن از هم بپاشد و با درایت نتواند خود را به مناطق نبرد برساند.

قطع وابستگی و نیل به خودکفایی

بی‌گمان پیروزی انقلاب اسلامی و پیوستن ارتش به صف انقلابیون، تحریمها و کاستی‌هایی را برای ارتش رقم زده بود. هیچ فرد مطلع و کارشناس امور نظامی براین باور نبود که ارتش به یکباره متحول شده و به مردم بپیوندد و در حکومت اسلامی نقش مهمی را بر عهده بگیرد.

تبدیل هواپیمای اف-۵ به نوعی که قابلیت سوختگیری در هوا را داشت.

خوشبینانه‌ترین وضعیتی که برای ارتش و کارکنان ارتش تصور می‌شد انحلال بدون دردرسر ارتش و پایه گذاری و ایجاد يك نیروی نظامی جدید در کشور بود. (همانند آن چیزی که برای ارتش "سوموزا" در کشور انقلابی نیکاراگوئه پیش آمد و چریکهای "سندینیست" يك ارتش جدید بوجود آوردند و ارتشیان حکومت سوموزا را متواری ساختند).

با حضور همافران در روز نوزدهم بهمن در مدرسه علوی به خدمت حضرت امام(ره) که در تاریخ به عنوان روز نیروی هوایی ثبت گردید. با این اوضاع و احوال به یکباره تمامی مملکت در جنگ کردستان درگیر شد و ارتش که سیستم فرماندهی و مدیریت آن به شدت آسیب دیده بود راهی کردستان شد و در جنگ بزرگی در برابر عصیان زدگان و احزاب دمکرات کردستان و کومله و دیگر گروههای سیاسی که سهمی برای خود از اوضاع مشوش ایران جستجو می‌کردند قرار گرفت.

سوختگیری و سوخت‌رسانی دو فروند هواپیمای فانتوم در آسمان از ابتکارات و پروژه‌های نیل به خودکفایی در نه‌جا بود (BODY REFUELING)

فرمانده نیروی زمینی ارتش که برای آرام کردن کردستان می‌جنگید اجازه نداشت بیش از يك گردان را در سطح کشور جابجا کند، و این نخستین محدودیتی بود که اجازه نمی‌داد تا ارتش از حیثیت خود دفاع کند. کسانی بودند که هنوز امیدوار به انحلال ارتش بودند و حضرت امام (ره) قاطعانه فرمود: «اجازه نمی‌دهم قلم و قدمی علیه ارتش بکار رود»^(۱). و با این پشتیبانی به موقع فرماندهان ارتش جان تازه سیاسی یافتند و شروع به کار کردند.

در چنین شرایطی اگر این نهاد صدایش در می‌آمد که تجهیزات و سلاح ندارم و یا این که احزاب و گروه‌ها پادگان‌ها را غارت کرده‌اند، حتی توپ‌ها و تانک‌های سنگین را هم برده‌اند، هرگز از سوی مسئولین و عموم پذیرفته نبود که با امکانات و موجودی کنونی نمی‌شود جنگید. و این شد که در تمامی سطوح دست به ابتکارات ساده و جالب زدند و میل به طرف خودکفایی شروع شد. همین خواستن بود که در بسیاری از میادین بویژه در بخش لجستیک پیشرفته‌های شگرفی فرا روی این ارتش پاک و با ایمان بویژه در بعد سلاح‌های پیچیده هوایی قرار گرفت.

در بخش عملیات، جنگ به سرعت به سود نیروهای ایرانی تغییر جهت داد و از حالت جنگ‌های چریکی و شبیخون‌های ناگهانی و عملیات‌های تگ گردانی به صورت میدان‌های جنگ

(۱) روزنامه کیهان یکم شهریور ۱۳۵۸ شماره ۱۰۷۸۹

حرفه ای تبدیل گردید. قرارگاههای نیروی زمینی و هوایی در منطقه خوزستان شکل گرفتند، و فرماندهان و مسئولین متوجه شدند که برای یگانهای نیروی زمینی در سطح لشکریهای زرهی و پیاده دفاع موشکی صحنه نبرد لازم و ضروری است. نیروی هوایی موشک هاوک در اختیار داشت که از پایگاههای هوایی و ایستگاههای رادار نیروی هوایی دفاع می کردند. این موشکها قابل حمل نبوده و ثابت بودند. با این برداشت تا نیمه نخست سال ۶۰ هیچ فرماندهای جرئت نکرد که این موشکها را برای دفاع از لشکریهای نیروی زمینی بکار گیرد. زیرا واحدهای سنگین موشکی اگر به منطقه نبردهای زمینی برده می شدند، نمی توانستند همگام با لشکریهای نیروی زمینی در منطقه عملیات پیشروی و یا عقب نشینی کنند.

همزمان با روی کار آمدن سرهنگ خلبان بهرام هشیار به عنوان معاون عملیاتی نیروی هوایی، عملیات "ثامن الائم" نیز شروع شد. این مرد بزرگ با اسقرار هواپیماهای "اف-۱۴" بر فراز یگانهای لشکر ۷۷ دفاع موشکی بسیار کارآمدی برای صحنه نبرد "ثامن الائم" فراهم نمود.

با آغاز طرح ریزیهای عملیات طریق القدس او به فکر انتقال چند آتشبار محدود موشک "هاوک" به منطقه اهواز افتاد و این موضوع را هنگام نوشتن دستور عملیاتی "شبح-۲" با تهیه گردشکاری با فرمانده نیرو در میان گذاشت. سرانجام برای نخستین بار دو آتشبار هاوک در نقطه ای به نام "فولی آباد" در ۱۶ کیلومتری اهواز مستقر شدند تا با همکاری آتشبارهای موشک هاوک و ایستگاههای رادار و هواپیماهای "اف-۱۴" بر فراز منطقه عملیات یک دفاع کامل هوایی صحنه نبرد را فراهم آورند. این اقدام جسورانه سرهنگ بهرام هشیار که رئیس ستاد قرارگاه ویژه عملیات هوایی جنوب و همزمان معاون عملیاتی نیرو نیز بود، در عملیات "فتح المبین" با انتقال تعداد آتشبارهای بیشتری با نامهای خیبر و تبوک و کوثر تکرار شد، و اندیشه آن بزرگوار که اکنون مرحوم شده، موجب سرنگونی ۱۹ فروند هواپیمای دشمن در عملیات "طریق القدس" توسط هواپیماهای "اف-۱۴" و کارکنان سایت خیبر گردید. روحش در آرامش ابدی باد.

در رویداد دیگری که به اختصار بررسی می شود، هواپیماهای "میگ-۲۵" در ارتش عراق ابتدا برای عکسبرداری هوایی در ارتفاع ۸۰/۰۰۰ پایی بکار گرفته می شدند. وقتی جنگ به سود ارتش ایران در جریان افتاد، آنها با تغییراتی روی این هواپیمای بلند پرواز آن را تبدیل به بمب افکن کرده و شهرها و پایگاههای هوایی و جزیره خارك را پی در پی بمباران می کردند. موشکهای فنیکس مربوط به هواپیماهای "اف-۱۴" نیز نمی توانستند از پس این هواپیما برآیند، زیرا

خلبانان هواپیماهای "اف-۴بی" و "اف-۱۴" فاقد پوشش لباس فشار بودند، همان لباسی که فضانوردان برتن می‌کنند و پرواز در بالاتر از ارتفاع ۵۰/۰۰۰ پایی را برای آنان میسر می‌سازد.

با این اوصاف در بخش جهاد خودکفایی که این نهاد نیز به تبع کمبودها و نارسایی‌های تجهیزاتی و فنی به امر آقای خامنه‌ای رئیس جمهور وقت در نیرو پایه‌گذاری شده بود، کارکنان فنی نیروی هوایی ابتکار بسیار جالب و شنیدنی را در رابطه با مقابله با تهدید هواپیماهای "میگ-۲۵" بکار بردند. آنها رادار موشک‌های استاندارد را که نوعی موشک ضد کشتی و سطح به سطح دریایی بود، (با توجه به سوخت فروانی که این موشک داشت و پس از پرتاب می‌توانست مسافت زیادی را پرواز کند)، به یک رادار هوا به هوا تبدیل نمودند، و آن را زیر بدنه هواپیمای "اف-۴" جاسازی کردند.

در یک روز که دو فروند هواپیمای "میگ-۲۵" برای بمباران تأسیسات نفتی جزیره خارك آمده بودند. خلبانی به نام سروان جمشید دینکانی این موشک را به سوی هواپیماهای دشمن رها نمود، که یک فروند از آنها ساقط گردید. این رویداد در کتاب عبور از بحران نوشته آقای یاسر هاشمی رفسنجانی که خاطرات و یاداشتهای پدر خویش (آقای حجت الاسلام و المسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی) را گردآوری و چاپ نموده است نیز بیان شده است. از آن پس دیگر هواپیماهای دشمن در ارتفاع بالا بر فراز خارك ظاهر نشدند.

جاسازی موشک زمین به هوای هاوک در زیر بدنه یک فروند هواپیمای "اف-۱۴" و تبدیل آن به

موشک هوا به هوا پروژه سجیل

رویداد جالب دیگر و مشابهی در معاونت جهاد خودکفایی به تحقق پیوست. هواپیماهای «میگ-۲۵» در ارتفاع بالا به تهران تجاوز نموده و هیچ راهی برای مقابله با آنها به نظر نمی‌رسید. کارکنان معاونت تحقیقات و جهاد خودکفایی باز هم چند فروند از موشکهای استاندارد نیروی دریایی را با تغییراتی در سرچنگی و رادار آنها به يك موشك زمین به هوای قدرتمند دور پرواز تبدیل کردند. يك شب که هواپیمای «میگ-۲۵» در ارتفاع ۸۰/۰۰۰ پایی به تهران حمله ور شد، این موشك به سوی هواپیمای دشمن پرتاب شد، اما به آن ارتفاع نرسید. کارکنان مهندسی رزمی نهاجا به رهبری معاونت جهاد با تلاش و زحمت طاقت فرسا کوه کوچکی را که در جنوب تهران در نزدیکی شهریار قرار دارد و خلبانان قدیمی آن را دماوند کوچولو می‌نامند، از پایین به بالا تراشیده و جاده‌ای تا وسط آن کشیدند. سپس با هلیکوپتر به قله کوه رفتند و قطعات و قسمت‌های يك گریدر و بولدوزر را که از یکدیگر جدا کرده بودند به بالای کوه برده و در آنجا دوباره سرهم کردند و از بالا شروع به تراشیدن کوه کردند تا جاده کامل شد.

موشك استاندارد که زمین به هوا شدند و بالای کوه برده شدند تا «میگ-۲۵» سرنگون سازد

پس از آن، سایت موشک زمین به هوای ابتکاری خود را به بالای کوه بردند و در شب دیگری که خلبانان عراقی با همان شیوه پرواز در ارتفاع بالا به تهران حمله کردند، این موشک را علیه آنها رها کردند. و این بار یک فروند هواپیمای دشمن مورد اصابت قرار گرفت و آسیب دید و برابر گزارشات چون نتوانست در خاک عراق فرود آید، خلبان آن از هواپیمای آسیب دیده بیرون پرید. بدین ترتیب دیگر هواپیماهای میگ-۲۵ برفراز تهران دیده نشدند.

شلیک موشک هوا به زمین قاصد از ابتکارات بدیع کارکنان جهاد خودکفایی در نه‌جا

این اقدامات و این تفکر خود اتکایی و خود کفایی امروز بسیار پیشرفته‌تر از آن زمان دنبال می‌شود. برای مثال هواپیماهای جت آموزشی "درنا" و "تزر" و "طیه" در این نیرو طراحی و ساخته شده و به مرحله پرواز و تولید رسیده‌اند. هواپیمای جت جنگنده فوق صوت صاعقه نیز در کارخانجات هواپیماسازی این نیرو ساخته شده و به پرواز درآمده است.

موشک‌های هوا به زمین قاصد که نوعی موشک پیشرفته هوا به زمین است نیز در کارگاه‌های فنی معاونت جهاد خود کفایی این نیرو ساخته شده و با موفقیت آزمایش شده است. بمب‌های سنگین "M-۱۱۷" که ۸۲۰ پوند وزن دارند در همین کارگاه‌ها به انواع هدایت

شونده و یا پره دار تأخیری و حتی به نوعی راکت تبدیل شده که برد آنها را به بیش از دهها کیلومتر افزایش داده‌اند. همچنین سازگاری موشکهای شرقی به هواپیماهای غربی و تبدیل برخی موشکهای زمین به هوا به موشك هوا به هوا و تبدیل هواپیماهای تایگر "اف-۵" به نوع سوختگیر هوایی و تبدیل هواپیماهای فانتوم "اف-۴"ی "در سوختسانی به یکدیگر (BODY REFUELING) اینها از برکات وجود روحیه و برنامه‌ریزی خودکفایی و خود اتکایی در زمان جنگ و پس از آن است که تصاویر آن را در این مقاله نیز رؤیت می‌کنید.

این مختصر نمی‌تواند تمام آنچه در زمینه خودکفایی نیرو واقع شده است را بیان کند. تنها اشاره‌ای به برخی از رؤس مطالب داشتیم. اگرچه توفیق هریک از پروژه های خودکفایی، خود داستان شورانگیزی دارد که انشا الله کارکنان نیروی هوایی خود به تحقیق در این زمینه ها خواهند پرداخت.

نماینه

ام القصر: بندر، ۱۴۸	آبادان، ۸، ۳۲، ۵۴، ۷۰، ۷۹، ۱۰۳، ۱۵۰، ۱۵۴،
امام خمینی (ره)، ۳، ۲۹، ۳۸، ۵۰، ۶۶، ۱۰۲،	۱۵۵، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۹،
۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۲، ۱۸۰، ۱۸۱، ۲۸۰، ۲۸۲،	۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۰،
۲۸۳	۱۸۲، ۱۸۵، ۲۲۲، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱،
امیدیه: پایگاه هوایی، ۲۵، ۱۵۵، ۱۶۹، ۱۷۱،	۲۳۲، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۵۵،
۱۷۲، ۱۷۶، ۱۸۷، ۲۲۸، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۵،	۲۵۷، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۵، ۲۷۷
۲۳۶، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۵۹، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۵،	آرام: جلال، سروان خلیان، ۱۴۰
۲۶۷، ۲۷۳	آثیر: اسماعیل، سریاز، ۲۰۵
امیر جلالی: ایرج، سرهنگ خلیان، ۷۱	آغاسی بیک: هوشنگ، سرهنگ، ۶۸، ۱۳۹
امیری: مسعود، سرهنگ، شهید، ۶۸، ۱۳۷، ۱۳۸،	آقایی: نصرت الله، سروان، ۱۵۲
امین اسکندری: عباس، سروان، ۲۰۵	
اویسی: شهرام، ستوانیکم، ۱۰۴، ۱۲۴،	ابن یمن: جهانگیر، سرگرد، ۱۱۳، ۱۱۶،
اهواز، ۴۳، ۶۴، ۶۶، ۷۰، ۷۶، ۷۹، ۱۰۳، ۱۵۲،	اردستانی: مصطفی، سرلشکر، شهید، ۲۲، ۲۳،
۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۶،	۲۴، ۲۵، ۵۳، ۵۸، ۱۴۲
۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۹، ۱۸۰،	ازهار: هوشنگ، سروان، ۱۳۵، ۱۳۶
۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۹۱، ۱۹۴، ۱۹۷،	اسعدی یساقی: امرالله، ستوانیکم، ۱۴۸
۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۶،	اسکندر افشار: ناصر، سرهنگ، ۶۷، ۱۲۱
۲۱۷، ۲۲۰، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹،	اسلامی نیا: عباس، ستوانیکم، شهید، ۱۲۴
۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱،	اصلانی: علی، ستوانیکم، ۱۹۰
۲۴۶، ۲۵۵، ۲۶۲، ۲۶۷، ۲۷۴، ۲۷۹، ۲۸۴،	افضلی: بهرام، ناخدا، ۱۸۷
ایران، ۲۸	افغان طلوعی: حسن، سرهنگ، ۱۹۹
	اقبال: علی، سرلشکر خلیان، شهید، ۳۵، ۳۶،
	۳۷
بابایی: عباس، سرلشکر شهید، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸،	اکبری: اسدالله، سروان، ۱۳۶، ۱۳۷
۲۹، ۳۰، ۵۳، ۷۲، ۷۷، ۸۰، ۸۲، ۲۴۴، ۲۵۸،	الأمیه: سکوی نفتی، ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۴۰، ۱۴۵،
۲۶۲، ۲۶۳	۱۴۹، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۵۵
باقری: ناصری، ستوانیکم، خلیان، ۳۴، ۳۵، ۲۰۱،	البکر: سکوی نفتی، ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۴۰، ۱۴۵،
۲۲۳	۱۴۹، ۱۵۱، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۵۵
باهنر: محمدجواد، شهید، ۱۵۸، ۱۷۹،	الدوره: پالایشگاه، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۱۲۸، ۱۳۵،
برخور: علیرضا، ستوانیکم، ۱۹۹	۱۳۷، ۱۴۳، ۱۴۷
	الفتاح: پالایشگاه، ۱۴۴

۲۹۰ نیروی هوایی در دفاع مقدس

بستان: شهر، ۷۰، ۱۳۳، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸،
۱۸۹، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۱، ۲۰۵،

۲۰۶، ۲۲۲، ۲۲۶

بشیری: اکبر؛ سروان، شهید، ۱۴۹

بهرام: حسین، ستوانیکم، ۶۴، ۷۱، ۷۷، ۱۳۷،

۱۴۸، ۱۸۷، ۱۹۰، ۲۲۳، ۲۸۴

بهشتی: سید محمدحسین؛ آیت الله، شهید،

۱۵۷

چ

چمران: مصطفی؛ دکتر، شهید، ۱۵۷

ح

حاتمیان: پرویز، ستوانیکم، ۱۲۴

حاجی: محمد، سرهنگ شهید، ۶۸

حزین: عباس، سرگرد، ۱۹۰

حسنی سعدی: حسین، سرلشکر، ۲۲۳

حمید: قاسم، سروان، ۱۱۶، ۱۲۵، ۲۳۳

حیدری: خالد، ستوانیکم شهید، ۱۱۳

پایگاه اصفهان، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۶۷

پایگاه الولید، ۶۴

پایگاه امیدیه، ۲۵

پایگاه بوشهر، ۲۳، ۲۵، ۳۲، ۵۷، ۷۱

پایگاه تبریز، ۲۴، ۲۵، ۳۷، ۴۱

پایگاه چابهار، ۵۷

پایگاه دزفول، ۲۳، ۲۶، ۴۰، ۴۱، ۷۰

پایگاه شیراز، ۴۱، ۵۵، ۵۷، ۶۷

پایگاه موصل، ۳۷

پایگاه مهرآباد، ۳۱، ۴۱، ۵۷، ۲۰۱، ۲۲۴

پایگاه ناصریه، ۱۲۳

پایگاه همدان، ۳۱، ۳۹، ۴۱، ۵۷، ۷۹

پل: تنومه، ۲۲۷

پورگلچین: قاسم، سرهنگ خلبان، ۶۵، ۱۲۱

تابش فر: علی، سرهنگ، ۶۷

ج

جراح: علیرضا، ستوانیکم، ۱۹۹

جعفری: عزیزالله؛ ستوانیکم؛ شهید، ۱۴۹

جلدیان: پادگان، ۲۷۴

جواد پور: یداله، سرگرد، ۱۳۹

جوادی: شهاب الدین، سرهنگ، ۷۱، ۷۹

جورکی: هادی، ستوانیکم، ۱۴۸

جهانشاهلو: علیمراد، ستوانیکم، شهید، ۱۲۴

د

دادپی: مهدی، سرهنگ، ۶۷

دارخوین، ۹، ۷۹، ۱۵۱، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۶۰،

۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹،

۱۷۱، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۲۳، ۲۲۶، ۲۳۱

دامغانی: محمد حسین، استواریکم، شهید.

۱۲۵

درویش: عبدالباقی، سرهنگ، ۲۷۹

دژپسند: ناصر، سروان، شهید، ۱۵۰

دمونا: نیروگاه هسته ای، ۱۵۳

دوران: عباس، سرلشکر شهید، ۳۳، ۳۲، ۳۰

دهخوارقانی: نصرت اله، سرهنگ، ۶۸

دهلاویه، ۲۰۶، ۲۰۵، ۱۵۷

دهلران: شهر، ۲۴۶، ۲۳۲، ۱۰۵، ۷۰

ذ

ذبیحی اترکلا: پرویز، ستوانیکم، شهید، ۱۴۳

ذوالفقاری: فریدون، سرتیپ، شهید، ۵۹، ۶۰

۲۴۱، ۲۳۶، ۶۲، ۶۱

ر

رجایی: محمدعلی: شهید، ۴۲، ۴۳، ۱۵۷، ۱۵۸

رجوی: مسعود، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۶

رحیمی: سیاوش، سرهنگ، ۶۷

رضایی: محسن، ۸۰، ۱۱۶، ۲۰۶، ۲۲۲

رمضانی: احمد، سروان، ۱۵۲

روستا: کاظم، ستوان، ۱۱۶

ز

زند نژاد: عباس، سروان، ۱۴۰

س

سپهر: چنگیز، سروان، ۱۴۸

ستاری: منصور، سرلشکر شهید، ۲۵، ۴۴، ۴۵

۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۸، ۲۶۰، ۲۶۱

۲۶۳

سلطانی طباطبایی: شهاب الدین، سرهنگ

شهید، ۶۸

سوسنگرد: شهر، ۷۰، ۷۹، ۱۰۳، ۱۵۲، ۱۵۳

۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۳، ۱۹۷

۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۵، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۸، ۲۳۰

۲۳۶

سید نساچ: حسن، ستوانیکم، ۱۲۵

ش

شادمان: محمود؛ سروان، شهید، ۱۴۹

شالچیان: حسن، سرهنگ، ۶۷، ۱۲۱

شجاعی: احمد، سرلشکر شهید، ۵۳

شعبان قهرود: احمد، سروان، ۱۴۰

شورچه: منصور، ستوان، ۲۳۴

شوش، ۷۰، ۱۵۳، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۸۴، ۱۸۷، ۱۸۸

۱۹۶، ۲۱۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۲۱

شوقی: همایون، سرهنگ شهید، ۶۸

ص

صالحی: محمد، سروان، شهید، ۱۱۳

صدیق: هوشنگ، سرتیپ خلبان، ۶۷، ۷۲، ۱۳۶

۲۴۴، ۲۶۳، ۲۶۶

صیاد شیرازی: علی، سپهبد شهید، ۲، ۴، ۷۱

۷۴، ۷۶، ۸۰، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۲۲

ظ

ظهیرنژاد، ۸۰، ۱۶۱، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۸۰، ۱۸۲

۱۸۳

ع

عروجی: غلامحسین، ستوانیکم، شهید، ۱۲۴

عشقی پور: خدابخش، سروان شهید، ۱۲۴

عطایی: محمد رضا، سرهنگ، ۱۹۰، ۱۹۹، ۲۰۱

عظیمی: جواد، سرهنگ، ۶۷، ۱۲۱

علمی: عباس، سروان، ۱۴۰

ق

قاسمی: حسین، سرهنگ، ۷۰، ۱۴۰، ۲۰۶
قانعی: بهرام، سرهنگ، ۱۹۰
قرارگاه اروند، ۱۵۰
قرارگاه فتح، ۲۳۸، ۲۳۱، ۲۲۳
قرارگاه قدس، ۲۳۶، ۲۳۲، ۲۲۹، ۲۲۳
قرارگاه کربلا، ۲۳۲، ۲۲۸، ۱۸۴
قرارگاه نصر، ۲۳۲، ۲۲۹، ۲۲۳، ۷۱

ک

کاظمیان: منصور، خلبان، ۳۴
کاویانی: محمد حسن، سرهنگ خلبان، ۱۲۱
کدخدایی: حسن؛ سروان، شهید، ۱۴۹
کرمی: محمدرضا؛ ستوانیکم، شهید، ۱۴۹
کریمی نیا: حسین، سروان خلبان، ۱۱۶
کشواد: محمد رضا، سرتیپ، ۸۲، ۲۸۰
کیان آرا: هوشنگ، سروان خلبان، ۱۲۷

ل

لشکر ۱۶ زرهی، ۱۸۴، ۱۹۲
لشکر ۷۷ پیاده، ۷۹، ۸۰، ۱۵۰، ۲۲۷، ۲۸۴
لشکر ۹۲ زرهی، ۷۰، ۱۳۳، ۱۸۴، ۱۸۹، ۲۲۷
لطفی: سیروس، سرهنگ، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۲۳
لوافیان: حسین، کارمند فنی، شهید، ۱۲۵

م

ماهشهر، ۸، ۷۹، ۱۳۳، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۹
، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۷۳، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸
، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۱، ۱۹۹، ۲۰۲، ۲۲۹، ۲۴۰
محمدی، علیر؛ ستوانیکم، شهید، ۱۵۰
محمدی، مسعود؛ سروان، شهید، ۱۴۹
محمدی آزاد، منصور؛ سرگرد، ۲۷۸، ۲۸۰
محمدی نوخندان، محمود؛ ستوانیکم، ۱۳۷

علیدادی: مجید، ستوان دوم، ۱۲۷

عمرانی: ماشاءاله، سرهنگ، ۶۷

عملیات انتقام، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۶

عملیات بیت المقدس، ۲۳۳، ۲۴۰، ۲۴۱

عملیات توکل، ۷۹، ۲۲۲

عملیات ثامن الائمه، ۷۱، ۷۳، ۱۱۲، ۲۸۴

عملیات خیبر، ۲۴۲، ۲۴۶، ۲۴۸

عملیات طریق القدس، ۶۴، ۷۲، ۱۸۲، ۱۸۳

عملیات فتح المبین، ۹، ۳۲، ۶۴، ۷۱، ۷۳، ۷۴

، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۸۰، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۲

، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲

، ۲۲۷، ۲۴۷

عملیات مروارید، ۳۲، ۷۳

عملیات نصر، ۷۹، ۱۵۲

عملیات والفجر- ۸، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۵

غ

غلامرضایی: فتح الله، سرگرد، ۱۴۸

ف

فاو، بندر، ۲۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴

، ۱۴۶، ۱۴۸، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹

، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۱

، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۷، ۲۷۹، ۲۸۰

فرزانه: مرتضی، سرهنگ، ۶۷

فروزان: حسنعلی؛ سرهنگ، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۶۲

حسنعلی، سرهنگ، ۷۱

فروغی سبزواری: مهدی، استوار دوم، شهید، ۱۲۵

فکوری: جواد، سرلشکر شهید، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱

، ۴۲، ۴۳، ۶۳، ۷۰، ۱۰۳، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۳۰

۱۸۲

فلاحی: ولی الله، سرلشکر شهید، ۷۰، ۷۱، ۷۹

، ۱۰۲، ۱۰۸

ن

نادری: علی محمد، سرهنگ، ۲۹
ناظریان: منصور، سروان خلبان، شهید، ۱۲۴
ندیمی: داریوش، سرهنگ، شهید، ۶۸
نظام آبادی: رضا، سروان، ۲۰۲، ۲۰۱
نظری: حسین، سروان، ۱۵۰
نیایی: مسعود، سرلشکر، ۱۹۳، ۲۲۳

و

ورامین: شهر، ۲۲، ۴۵
ورزدار: قاسم، سروان، ۲۷۰

ه

هلیکوپتر ۲۱۴ ۲۳۰
هلیکوپتر ۲۱۴-AB ۲۶۵، ۲۰
هلیکوپتر شنوک، ۱۹، ۲۶۵
هلیکوپتر یو-اچ-۱دی، ۱۹
هوایما: آواکس، ۷۵، ۱۱۱، ۱۴۹، ۱۸۵، ۱۹۷،
۱۹۸
هوایما بونانزا، ۱۹، ۲۳، ۲۶، ۲۶۵
هوایما بوئینگ، ۱۹، ۲۰، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۳،
۱۶۶، ۱۹۱، ۲۱۱، ۲۲۵، ۲۲۸، ۲۳۲، ۲۳۹،
۲۶۴، ۲۵۵
هوایما پرستو، ۲۰، ۴۶، ۴۹
هوایما دوهاویلند، ۱۸
هوایما سوخو-۲۲ ۱۵۱، ۱۸۱، ۱۸۹، ۱۹۷،
۱۹۸، ۲۰۷، ۲۲۵، ۲۵۸، ۲۷۶، ۲۷۷
هوایما فولکروم، ۲۰
هوایما میراژ ۲۰، ۲۱، ۱۹۱، ۱۹۷، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۶،
۲۰۷، ۲۱۶، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۴، ۲۳۴،
۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۵، ۲۵۴، ۲۵۷، ۲۶۶، ۲۶۹،
۲۷۶

محمودی: محمود، سرهنگ، ۶۸

محنتی: محسن، سرهنگ، ۱۹۲

مرادی: ارسلان، سروان، ۱۲۷

معزی: بهزاد؛ سرهنگ، ۱۵۷، ۱۵۸

ملاعلی اکبری: علیرضا؛ ستوانیکم، شهید، ۱۴۹

ملائک صفت: علی اصغر؛ ستوانیکم، شهید،

۱۵۲

موسیان: شهر، ۷۰، ۱۰۵

موشک: اسپارو، ۱۲۰، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۳۰،

۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۱

موشک اگزوست، ۱۳۳، ۲۴۵، ۲۶۹

موشک رایپر، ۱۲۱، ۱۴۹

موشک سام-۲ ۶۱، ۱۰۷، ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۶۴،

۱۷۲، ۱۷۷، ۱۷۸، ۲۲۹

موشک سام-۳ ۱۰۶، ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۷۲، ۲۲۹

موشک سام-۶ ۱۰۶، ۱۳۳، ۱۴۵، ۱۶۴، ۱۷۵،

۱۹۸، ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۲۹، ۲۳۱،

۲۳۴

موشک سوپر ماترا، ۱۸۵، ۱۹۱، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۵

موشک فنیکس، ۱۲۰، ۱۵۹، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۷۶،

۱۸۰، ۱۸۵، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۵، ۲۰۶،

۲۱۰، ۲۱۵، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۷،

۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۵۸، ۲۶۶، ۲۷۵، ۲۸۱،

۲۸۴

موشک ماوریک، ۱۱۳، ۱۴۰، ۲۶۹

موشک هاوک، ۴۶، ۴۸، ۷۵، ۱۲۱، ۱۳۲، ۱۴۹،

۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱،

۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۲۰، ۲۲۹، ۲۳۷،

۲۵۸، ۲۶۸، ۲۷۳

مهدیار: ابوالفضل؛ سروان، شهید، ۱۴۹

میقانی: احمد، سرتیپ، ۱۴۰

۲۹۴ * نیروی هوایی در دفاع مقدس

هواپیما میگ-۲۱ ۱۵۱, ۱۹۰, ۱۹۷, ۲۲۵

هواپیما میگ-۲۳ ۱۵۱, ۱۶۱, ۱۶۲, ۱۷۷,
۱۸۹, ۱۹۰, ۱۹۷, ۲۰۷, ۲۲۵, ۲۵۸

۲۶۶, ۲۶۹, ۲۷۰

هواپیما میگ-۲۹ ۲۰, ۴۹, ۲۵۷, ۲۶۸, ۲۶۹

هواپیما هرکولس ۱۹, ۱۵۲, ۱۵۳, ۱۶۳, ۱۷۱,

۱۷۲, ۱۷۹, ۱۹۱, ۱۹۲, ۱۹۸, ۲۲۵, ۲۵۸

هواپیما یونکرس ۱۷, ۱۸

هویزه: شهر, ۷۰, ۱۰۳, ۱۸۴, ۲۰۵, ۲۳۳, ۲۳۸

ی

یزدان پناه: محمود؛ سروان، شهید, ۱۵۲

ی

یاسینی: علیرضا، سرلشکر، شهید, ۵۳, ۵۴, ۵۵,

۵۶, ۵۷, ۵۸, ۵۹

یزدانفر: داریوش، سروان, ۱۲۴

یزدانی: منوچهر، ستوانیکم, ۱۹۹

یوسف: تورج، ستوانیکم، شهید, ۱۲۴

Niruye Havaee Dar Defa e Moghadas

Brigadier General Alireza Namaki

War Cognizance Committee Of Martyr Lieutenant
General Ali Sayyad Shirazi